

LIETUVOS DIDŽIOSIOS
KUNIGAIKŠTYSTĖS IR MASKVOS
VALSTYBĖS SUTARTYS
1449-1556 METAI

Lietuvos užsienio politikos dokumentai

Redakcinė kolegija

Vidas Grigoraitis, Archyvų departamentas
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Česlovas Laurinavičius, Lietuvos istorijos institutas

Raimundas Lopata (redakcinės kolegijos pirmininko pavaduotojas),
Vilniaus universitetas

Alvydas Nikžentaitis (redakcinės kolegijos pirmininkas),
Lietuvos istorijos institutas

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Lietuvos istorijos institutas

Laimonas Talat-Kelpša, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų
ministerija

Lietuvos užsienio politikos dokumentai XIII–XVIII a.

Redakcinė kolegija

Vytenis Almonaitis, Vytauto Didžiojo universitetas

Jūratė Kiaupienė (redakcinės kolegijos pirmininkė),
Lietuvos istorijos institutas

Alvydas Nikžentaitis, Lietuvos istorijos institutas

Edmundas Rimša, Lietuvos istorijos institutas

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Lietuvos istorijos institutas

Irena Valikonytė, Vilniaus universitetas

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS DIDŽIOSIOS
KUNIGAIKŠTYSTĖS
IR MASKVOS VALSTYBĖS
SUTARTYS
1449–1556 METAI

ŠALTINIŲ PUBLIKACIJA

Sudarė, parengė, vertė
Marius Sirutavičius

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS

VERSUS AUREUS

2016

UDK 327(474.5:470)(091)

Li232

LIETUVOS
UŽSIENIO
POLITIKOS
DOKUMENTAI
XIII-XVIII A.

Recenzavo

doc. dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė (Lietuvos istorijos
institutas, Lietuvos edukologijos universitetas)
dr. Darius Vilimas (Lietuvos istorijos institutas)

Mokslinė redaktorė

Jūratė Kiaupienė

Knyga apsvaistyta ir rekomenduota leidybai Vytauto Didžiojo
universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos
katedros posėdyje 2016 m. birželio 13 d. (protokolo Nr. 03-01)
ir Humanitarinių mokslų fakulteto tarybos posėdyje
2016 m. birželio 13 d. (protokolo Nr. 5-3).

Leidinio parengimą ir leidybą finansavo

Lietuvos mokslo taryba, Valstybinė lituanistinių tyrimų ir sklaidos
2016–2024 metų programa. Sutarties Nr. LIP-047/2016

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-467-250-7 (internetinis)

ISBN 978-9955-34-647-0 (internetinis)

ISBN 978-609-467-251-4 (spausdintas)

ISBN 978-9955-34-648-7 (spausdintas)

<http://dx.doi.org/10.7220/9786094672507>

© Marius Sirutavičius, sudarymas, parengimas,
vertimas, 2016

© Jūratė Kiaupienė, mokslinis redagavimas, 2016

© Vytauto Didžiojo universitetas, 2016

© Lietuvos istorijos institutas, 2016

© „Versus aureus“ leidykla, redagavimas,
maketavimas, 2016

TURINYS

Santrumpos	9
Naują puslapį atverčiant. Pratarė (Jūratė Kiaupienė)	11
Tarpvalstybinės sutartys Lietuvos ir Maskvos diplomatinių santykių praktikoje XV a. pabaigoje – XVI a. šeštajame dešimtmetyje (Marius Sirutavičius)	19
Publikacijos parengimo principai (Marius Sirutavičius)	44

DOKUMENTAI

Nr. 1. 1449 08 31, [b. v.]. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus II taikos su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Kazimieru sutartis . . .	52
Nr. 2. 1494 02 05, Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III taikos su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Aleksandru sutartis . .	61
Nr. 3. [1494 02 05, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro taikos su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu III sutartis	71
Nr. 4. 1503 03 [26–27], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Aleksandru sutartis	81
Nr. 5. [1503 03 26–27, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu III sutartis	91
Nr. 6. 1508 10 08, Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III taikos su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju sutartis	102
Nr. 7. [1508 10 08, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senjojo taikos su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III sutartis	114
Nr. 7A. 1509 [01] 25, Vilnius. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senjojo taikos sutarties su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III ratifikacijos dokumentas	127

Nr. 8. 1522 09 [14], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju sutartis	128
Nr. 9. [1522 09 14, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III sutartis.	137
Nr. 9A. 1523 02 22, Krokuva. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo paliaubų sutarties su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III ratifikacijos dokumentas	148
Nr. 10. 1526 11 [04], Možaiskas. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju sutartis	149
Nr. 11. [1526 11 14, Možaiskas.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III sutartis	159
Nr. 11A. 1527 02 28, Krokuva. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo paliaubų sutarties su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III ratifikacijos dokumentas	172
Nr. 12. 1532 04 [10], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III paliaubų sutarties su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju pratęsimo dokumentas	173
Nr. 13. [1532 04 10, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III pratęsimo LDK pasiuntinių priesaika	176
Nr. 14. 1537 [02 18], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju sutartis	179
Nr. 15. [1537 02 18, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV sutartis	188
Nr. 15A. 1537 06 27, Krokuva. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo paliaubų sutarties su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV ratifikacijos dokumentas	199

Nr. 16. 1542 03 [21], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju ir jo sūnumi Žygimantu Augustu sutartis	200
Nr. 17. [1542 03 21, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo ir jo sūnaus Žygimanto Augusto paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV sutartis.	210
Nr. 17A. 1542 08 19, Krokuva. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo ir jo sūnaus Žygimanto Augusto paliaubų sutarties su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV ratifikacijos dokumentas	211
Nr. 18. 1549 [02 13], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu sutartis	221
Nr. 19. 1549 [02 13], Maskva. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV sutartis	231
Nr. 19A. 1549 09 26, Krokuva. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto paliaubų sutarties su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV ratifikacijos dokumentas	242
Nr. 20. 1553 [09 12], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu sutartis	243
Nr. 21. [1553 09 12, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV sutartis	252
Nr. 22. 1556 [02 07], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu sutartis	263
Nr. 23. [1556 02 07, Maskva]. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV sutartis	273
Summary	285
Asmenvardžių rodyklė	290
Vietovardžių rodyklė	294

SANTRUMPOS

AGAD	Archiwum Główne Akt Dawnych
b. v.	be vietos
Dz.	dział
f.	fond
k.	karta
kn.	knyga
Kop.	kopija
ks.	księga
LM-5 (1993)	<i>Lietuvos Metrika</i> , knyga Nr. 5: (1427–1506), Užrašymų knyga 5, parengė E. Banionis, Vilnius, 1993
LM-5 (2012)	<i>Lietuvos Metrika</i> , knyga Nr. 7: (1427–1506), Užrašymų knyga 5, parengė A. Baliulis, A. Dubonis, D. Antanavičius, Vilnius, 2012
LM-7	<i>Lietuvos Metrika</i> , knyga Nr. 7: (1506–1539), Užrašymų knyga 7, parengė I. Ilarienė, L. Karalius, D. Antanavičius, Vilnius, 2011
LM-8	<i>Lietuvos Metrika</i> , knyga Nr. 8: (1499–1514), Užrašymų knyga 8, parengė A. Baliulis, R. Firkovičius, D. Antanavičius, Vilnius, 1995
LM-15	<i>Lietuvos Metrika</i> , knyga Nr. 15: (1528–1538), Užrašymų knyga 15, parengė A. Dubonis, Vilnius, 2002
Orig.	originalas
Past.	pastaba
Pub.	publikacijos
Rankr.	rankraštyje

АЗР	<i>Акты относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографической комиссиею, т. 1 (1340–1506), т. 2 (1506–1544), т. 3 (1544–1587), Санкт Петербург, 1846, 1848, 1848</i>
ДДГ	<i>Духовные и договорные грамоты великих удельных князей в XIV–XVI вв., Москва – Ленинград, 1950</i>
ед. хр.	единица хранения
Книга посольская	<i>Книга посольская метрики Великого княжества Литовского, содержащая в себе дипломатические сношения Литвы в государствование короля Сигизмунда Августа (с 1545 по 1572 год), Москва, 1843</i>
л.	лист
Муханов. Сборник	Муханов, П.А., <i>Сборник Муханова</i> , Москва, 1832
об	оборот
оп.	опись
РГАДА	Российский государственный архив древних актов
РНБ	Российская национальная библиотека
Сборник князя Оболенского	<i>Сборник князя Оболенского, № 1, Москва, 1838</i>
СГГД	<i>Собрание государственных грамот и договоров, хранящихся в Государственной коллегии иностранных дел, ч. 5: Договоры России с европейскими и азиатскими государствами (1326–1584), Москва, 1894</i>
Сб Рио	<i>Сборник императорского русского исторического общества, т. 35, 59, Санкт Петербург, 1882, 1887</i>
ф.	фонд
ч.	часть

NAUJĄ PUSLAPĮ ATVERČIANT

PRATARMĖ

XX ir XXI amžių sąvartoje Lietuvos istorijos institute pradėtas įgyvendinti naujas ilgalaikis tęstinis mokslinis projektas, numatantis įvairių laikotarpių Lietuvos valstybės sutarčių su užsienio šalimis ir jas lydinių diplomatinių šaltinių (derybų protokolų, sutarčių projektų ir pan.) publikavimą. Šį mokslinį projektą realizuojant, viešinant jo rezultatus Institutui talkina Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija ir Lietuvos Mokslo taryba.

Serija buvo pavadinta „Lietuvos užsienio politikos dokumentai. Tekstai ir Tyrinėjimai“. Tais atvejais, kai sutarčių dokumentų autentiškumas nekelia abejonių, istorikų vertinimai nėra prieštaringi, sutarčių tekstus numatyta skelbti be papildomų tyrimų su paantrašte „Tekstai“. Be tokių, yra ir probleminių sutarčių, kurių kilmės aplinkybės, autentiškumas, teisiniai panaudojimo aspektai yra nepakankamai ištirti, o istoriografijoje teikiami diskutuoti vertinimai. Tokių sutarčių tekstai skelbiami kartu su studijomis, su paantrašte „Tyrinėjimai“. Chronologiškai serija buvo padalinta į dvi dalis. Pirmoji aprėpia XIII–XVIII a. Lietuvos valstybės sutartis. Antroji skirta naujausiųjų laikų (nuo 1918 m.) dokumentų publikavimui.

XIII–XVIII a. šaltiniai skelbiami originalo kalbomis, taip pat teikiami jų vertimai į lietuvių kalbą. Senųjų diplomatijos šaltinių publikavimo su vertimais į lietuvių kalbą būdas buvo pasirinktas atsižvelgiant į istorijos ir politikos mokslus studijuojančiųjų poreikius bei siekiant suteikti galimybę susipažinti su jų turiniu visiems besidomintiems Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės santykių su kitomis valstybėmis ir politikos istorija.

Pirmąją serijos publikacija tapo knyga *1385 m. rugpjūčio 14 d. Krėvos aktas* (sudarė Jūratė Kiaupienė, parengė Rūta Čapaitė, Jūratė Kiaupienė, S. C. Rowell, Edmundas Rimša, Eugenija Ulčinitė, Vilnius: Žara, 2002). Šios publikacijos pratarinėje tuometinis Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministras Antanas Valionis pabrėžė, kad pradedama publikuoti dokumentų serija turi svarbią ne tik mokslinę, bet ir politinę reikšmę. Rašė tikįs, jog būtent tokio pobūdžio leidinys patenkins skaitytojų, besidominčių tiek ilgaamžė Lietuvos diplomatijos istorija, tiek dabartinės užsienio politikos realijomis, poreikius.

Pirmoji publikacija parodė, kad serijos sumanytojų lūkesčiai pasiteisino. Ji sukėlė Lietuvos – Lenkijos santykius tyrinėjančių istorikų susidomėjimą bei diskusijas, neliko šis darbas nepastebėtas ir neprofesionalų. Lietuviškai

skaitantieji gavo galimybę perskaityti Lietuvos ir Lenkijos valdovo Jogailos 1385 m. dokumento tekstą, kuris Lietuvos ir kitų šalių istorikų ilgą laiką buvo vertinamas nevienareikšmiškai, juo pasirėmus buvo daromos prieštaringos išvados. O svarbiausia, kad publikacija sukėlė reikšmingus mokslinės istoriografijos ir vadovėlių teikiamų interpretacijų pokyčius, sužadino naujus senos problemos tyrimus. Bet tai jau keliolikos metų senumo praeitis. Šiandien šaltinio publikacijos *1385 m. rugpjūčio 14 d. Krėvos aktas* tiražas yra pasibaigęs. Kita vertus, Lenkijos istorikų iniciatyva Krokuvoje pradėtas rengti 1385 m. Krėvos akto publikacijos lietuviškų tekstų vertimas į lenkų kalbą. Atsižvelgiant į po publikacijos pasirodymo paskelbtus tyrimus ir interpretacijas, leidinį numatoma taip pat papildyti naujais Lietuvos ir Lenkijos Viduramžių istorijos tyrėjų tekstais.

Po 1385 m. Krėvos akto sekė kita, Lenkijos – Lietuvos sudėtinės valstybės, žinomos Abiejų Tautų Respublikos pavadinimu, XVIII a. pabaigos Austrijos, Prūsijos ir Rusijos įvykdytų padalijimų sutarčių tekstų publikacija *Lenkijos – Lietuvos valstybės padalijimų dokumentai*. 1 dalis. *Sankt Peterburgo konvencijos* (sudarė R. Šmigelskytė-Stukienė, Vilnius, 2008). Taip pat kartu su Lenkijos kolegomis parengta Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Lenkijos Karalystės valdovų Jogailos ir Vytauto laikų sutarčių publikacija *1413 metų Horodlės aktai (Dokumentai ir tyrinėjimai) / Akty horodelskie z 1413 roku (Dokumenty i studia)* (sudarė / pod redakcją Jūratė Kiaupienė, Lidia Korczak, parengė / opracowali Jūratė Kiaupienė, Lidia Korczak, Piotr Rabiej, Edmundas Rimša, Jan Wroniszewski, Vilnius / Kraków, 2013).

Šiandien atverčiame naują, ilgai lauktą puslapį. Spaudai parengta pirmoji publikacija, apimanti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinių sutarčių su Rusijos, Rusijos ar Maskvos valstybe dokumentus. Istoriografijoje nėra vieno bendro sutarimo, kaip vadinti XV a. pradėtą kurti Maskvos didžiųjų kunigaikščių valdytą valstybę. Jos pavadinimus, kaip ir savo titulus, keitė ir patys Maskvos valdovai, kurdami ir teritoriškai plėsdami apie Maskvą vienijamą valstybę. Vieno naujausių šaltinių analize paremto šios problemos tyrimo autorius Borisas Klossas aiškina, kad senasis pavadinimas „Rusia“ („Русь“), XV a. formuojantis centralizuotai valstybei ir jai išėjus į tarptautinę areną, buvo keičiamas į bizantiškos kilmės pavadinimą „Rosija“ („Россия“) arba Vakaruose naudotą formą „Russia“. Tokiu būdu Rusijos politinė terminija priartėjo prie Europos kalbinės kultūros.¹ XV a. antrojoje

¹ Клосс, Б.М., *О происхождении названия „Россия“*, Москва, 2012.

pusėje terminas „Rosija“ pradėjo figūruoti ir valdovų tituluose.² Tačiau dar ir XVI a. pavadinimas „Rosija“ buvo naudojamas kartu su senuoju pavadinimu „Rusia“, palaiptiesniui vis labiau įsigalėdamas Maskvos šaltiniuose ir oficialios kilmės dokumentuose. XVI a. pabaigoje pasirodė dar vienas terminas valstybei pavadinti – „Didžioji Rosija“ („Великая Росия“). Taip 1584 m. karūnuojant Fiodorą Ivanovičių greta įprastų pavadinimų „Rusia“, „Rosija“ panaudota formulė „visos Didžiosios Rusijos patvaldys“ („самодержец всея Великая Росия“). 1589 m. oficialiuose dokumentuose valstybė pavadinta „Didžioji Rusijos carystė“ („великое Российское царствие“).³

Nemaža dalis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir apie Maskvą vienytos Rusijos valstybės sutarčių dokumentų buvo publikuota Rusijoje XIX a., kiti liko neskelbti. Šiandien daugumas šių publikacijų yra sunkiai prieinamos net tyrėjams profesionalams, jose yra ir epochai būdingų šaltinių tekstų parengimo spaudai trūkumų. Mūsų publikacijos sumanytojas ir parengėjas Marius Sirutavičius, kuriam talkino jo kolegos Zigmuntas Kiaupa ir Rūstis Kamuntavičius, pirmą kartą skelbia Rusijos ir Lenkijos archyvuose saugomų 11 sutarčių dokumentų (1503, 1508, 1522, 1526, 1537, 1542, 1549, 1553 metų) originalus (pergamentus), kurie iki šiol nebuvo publikuoti, tyrėjai naudojami iš nuorašų atspausdinta medžiaga. Dalis šių pergamentų yra fiziškai stipriai pažeista ir parengėjui teko jų tekstus rekonstruoti. Publikacija parengta vadovaujantis šiuolaikinėmis ankstyvųjų Naujųjų laikų dokumentų skelbimo taisyklėmis.

Šios publikacijos pasirodymas liudija, kad į Lietuvos istorijos instituto sumanytą ir pradėtą darbą įsitraukė dar viena Lietuvos akademinė institucija – Vytauto Didžiojo universitetas. M. Sirutavičius baigė šio universiteto bakalauro ir magistro istorijos studijas, parengė ir apgynė daktaro disertaciją *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Maskvos valstybės santykių diplomatinė kultūra (XV a. pabaigoje – XVI a. pirmojoje pusėje)*, mokslinėje spaudoje reguliariai skelbia straipsnius, kuriuose tęsia ir plečia diplomatinės kultūros tyrimus, jų rezultatus viešina tarptautinėse konferencijose.

Visuomenei teikiami XV a. antrosios – XVI a. pirmosios pusės Lietuvos valstybės sutarčių su Rusija tekstai šiandien yra aktualūs ir politiškai: jie sudaro galimybę geriau pažinti istoriškai susiklosčiusią dabartinės Rusijos užsienio politikos ir diplomatijos kalbą bei jos konstravimo mechanizmus. Renesanso epochos diplomatinė šaltinių medžiaga atveria naujas galimybes plėtoti istorinės ir kultūrinės atminties tyrimus, panaudojant naujas

² Plačiau Maskvos valdovų titulų problema aptariama: Филюшкин, А.И., *Титулы русских государей*, Москва, Санкт Петербург, 2006.

³ Клосс, Б.М., *т.п.*, с. 55, 74–75.

medžiagos klodą; pažvelgti į Vidurio Rytų Europos geopolitinę ir geokultūrinę erdvę ir jos dalybas iš kitos, diplomatinės kultūros perspektyvos; lyginti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Rusijos istorinės atminties, ideologijos, mentalinės erdvės, kurioje kirtosi Lietuvos ir Maskvos valstybiniai interesai, sampratų skirtumus bei jų formulavimo būdus. Juk ir šiandien gyvename toje pačioje geopolitinėje ir geokultūrinėje erdvėje, dėl kurios, kaip ir prieš 500 metų, varžomasi ideologinėmis ir diplomatinėmis priemonėmis. Rusijos politikai, formuluodami pretenzijas į vadinamąjį „artimąjį užsienį“, vis dažniau pasitelkia XV–XVI a. Maskvos valdovų diplomatinės tarnybos suformuluotus ir dokumentuose užrašytus argumentus. Todėl, galima tik pakartoti, skelbiamų sutarčių diplomatinės kultūros pažinimas leis politikams geriau suprasti šiandienos Rusiją, įvertinti ją kaip partnerį ir konkurentą. Jauniesiems istorikams, politologams, kultūros tyrėjams šie tekstai suteiks stimulą imtis naujos srities tyrimų, kurie Lietuvos istoriografijoje kol kas nėra išplėtoti.

Šiandieninės Rusijos istorikai jau yra tvirtai įžengę į šią XVI a. kultūros tyrimų erdvę, naudojami naujomis teorinėmis prieigomis ir teikia naujas interpretacijas. Trumpai pristatysime keletą darbų, kurie tiesiogiai siejasi su Skaitytojams teikiama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinių sutarčių su Rusija publikacija.

* * *

Vienas tokių istorikų yra Michailas Kromas, produktyviai tiriantis XVI a. Rusijos vidaus ir užsienio politikos ir diplomatijos praktiką, teoriją bei kultūrą, taip pat gerai pažįstantis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės geopolitinę bei geokultūrinę erdvę.⁴ Su mūsų publikacija siejasi šaltinių ir istoriografijos analize paremti teoriniai istoriko svarstymai, ar rašant apie XVI a. Maskvos valstybę, tinka terminas „politika“⁵. Autorius šiuolaikinėje istoriografijoje išskiria dvi skirtingas sampratas, aiškinančias XVI a. Rusijos valdžios fenomeną.

Tradicinio požiūrio atstovai tirdami XVI a. valdymą pasitelkia šiuolaikinius terminus, pavyzdžiui, rašo, kad Rusijos valdovai ir jų pareigūnai užsiėmė „politika“. Tokiu būdu Ivano IV laikų valdymas yra aprašomas panašiai, kaip XIX–XX a. Rusijos valstybinis gyvenimas. Kita vertus, M. Kromas

⁴ Plačiau: Кром, М.М., *Меж Русью и Литвой. Пограничные земли в системе русско-литовских отношений конца XV – первой трети XVI в.*, Москва, 2010.

⁵ Кром, М.М., *К пониманию Московской „политики“ XVI в.: дискурс и практика Российской позднесредневековой монархии, Одисей: Человек в истории. 2005*, Москва, 2005, с. 283–303.

atkreipia dėmesį, kad XVI a. Rusijos šaltiniuose palyginti mažai rašoma apie politinį valstybės gyvenimą. Tai ragina svarstyti, ar toks modernios kalbos sąvokų ir terminų vartojimas istorikų kalboje yra priimtinas.

Antrajai grupei autorius priskiria dabartinės istoriografijos atstovus, kurie kitaip supranta „politikos“ problemą. Jų manymu, XVI a. Rusijoje neegzistavo autonomiška, nuo religijos atskirta „politikos“ sfera, o žodžiai „politika“, „politinis“ rusų kalboje atsirado tik XVII a.⁶ M. Kromas diskutuoja su tokiu požiūriu, teigia, kad labai svarbu gerai išsiaiškinti ir suprasti konkretaus istorinio laiko kalbos prasmes, jų atspalvius. Šaltiniai liudija, kad Ivano IV valdymo metu politika buvo aiškiai atskirta nuo religijos, nors visa XVI a. Rusijos kultūra buvo glaudžiai su ja susijusi. Kita vertus, realūs politiniai veiksmai Rusijos valstybės gyvenime dažnai buvo tik įvelkami į religijos „rūbą“. Pavyzdžiui, pradėdami eilinį karą prieš Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, vėliau – Abiejų Tautų Respubliką, Maskvos valdžios atstovai pasitelkdavo religinę retoriką, skelbdavo, kad gina aukštąsias krikščioniškąsias vertybes.

Ar galimas trečias pasirinkimas, kuris leistų tyrėjams išvengti abiejų nurodytų kraštutinumų? M. Kromo nuomone, tokią galimybę teikia politinės kultūros tyrimai, susiejantys ją su valstybės kanceliarijos praktinio darbo pažinimu. Tokios atnaujintos politinės istorijos uždavinys būtų tirti politikos diskursą ir praktinius valdymo veiksmus bei jų sąveiką. Tokia teorine nuostata būtų galima vadovautis dirbant su Lietuvos ir Rusijos valstybinių sutarčių tekstais, kuriuose perspina ir skirtingos politinės kultūros, ir praktinę diplomatiją tvarkiusių žinybų pareigūnų sprendimai.

Panašų Maskvos valdovo Ivano IV ideologijos ir diplomatinės tarnybos veiklos tyrimo būdą pasirinko Konstantinas Erusalimskis, nagrinėdamas XVI a. Rusijos diplomatijos sąsajas su praeitimi ir istorine atmintimi.⁷ Autorius nagrinėja, kaip valdovo Pasiuntinių tarnyba (*Посольский приказ*) praktiniame darbe naudojo senuosiuose šaltiniuose užfiksuotas istorines žinias, keitė jų turinį, pritaikydami prie valdžios poreikių, formavo naują istorinę atmintį; parodo, kokiais būdais buvo kuriamas ir funkcionavo kultūrų sąveikos modelis, pasitelkiant istorinio ceremonialo pavyzdžius (*exempla*), vizualinius praeities vaizdinius, artefaktus bei aptariamo laikotarpio

⁶ Daugiau žr.: Юрганов, А.Л., *Категории русской средневековой культуры*, Москва, 1998.

⁷ Ерусалимский, К.Ю., *История на посольской службе: дипломатия и память в России XVI в.* Препринт WP6/2005/03. Серия WP6. Гуманитарные исследования ИГИТИ, Москва, 2005. [Prieiga per internetą: https://www.hse.ru/data/2010/05/05/1216434403/WP6_2005_03.pdf, žiūrėta 2016 08 03.]

istorinius tekstus. Taip suprantama „praeitis“ teikė Rusijos valdovo diplomatinei tarnybai argumentus, kuriuos ji panaudodavo ginčiuose su kitomis šalimis dėl teritorijų, titulų, privilegijų ir pan. Kita vertus, istorikas pabrėžia, kad „tradicija“ neparemtos nuorodos į praeitį negalėjo duoti norimų rezultatų, tad reikėjo sukurti „tradiciją“, todėl Ivano IV diplomatai patys kurdavo naujas „tradicijas“, nevengdami perrašyti, pakeisti „praeitį“. Tai buvo sąmoningas ideologinis veiksmas, o tarptautinė reakcija suteikdavo naujų postūmių aktualinti „praeitį“. Valstybės vidaus gyvenime tokios nuorodos į naujai sukurtą „praeitį“ keitė kolektyvinę atmintį. Pavyzdžiai iš praeities nebūdavo vien tik „vaizduotės“ vaisiai, ar „išradimai“. Jiems sukurti būdavo panaudojamos ištraukos iš metraščių ir kitų istorinių šaltinių. Pavyzdžiais būdavo apeliuojama į bendražmogiškąsias vertybes, tokias kaip Dievo malonė, panaudojami religiniai tekstai, ikonos, insignijos ir pan. Rusijos XVI a. diplomatiniai dokumentai liudija, kad pasiuntinių tarnyba perkurdavo tokias sąvokas, kaip „Rusų žemė“, „sienos“, „mūsų ir jų“, „išdavystė“ ir pan., jomis kurdavo naują pasaulio vaizdinį, formavo naują istorinę atmintį.

Tokie Rusijos diplomatų kurti istoriniai pasakojimai būdavo papildomi ceremonialo ritualais bei kitomis vizualinėmis išraiškos priemonėmis, jais buvo papildomi ir senieji istoriniai tekstai. Naujieji pasakojimai tuo pačiu metu formavo XVI a. Rusijos visuomenės identitetą ir buvo to identiteto išraiška. Tai buvo būdas sutelkti „įsivaizduojamą visuomenę“, pasitelkiant siužetus, pasakojančius apie Rusijos stačiatikiams valdovams suteiktą Dievo malonę, jų šlovingus žygius, didvyriškas pergales, pabrėžiant valdžios tęstimumą iš praeities į dabartį.

Šiai Ivano IV laikų diplomatinei praktikai apibūdinti K. Erusalimskis vartoja terminą „pasiuntinių mitai“. Pabrėžia, kad toks valstybės ir jos valdymo „naujos praeities kūrimas“ buvo ne vienintelė priemonė, naudota siekiant užvaldyti tas teritorijas, kurias Rusijos valdovai teigė esant jų „tėvonijomis“. Tačiau „pasiuntinių mitų“ propagandinis vaidmuo buvo svarbus ir efektyvus. Dar XV a. pabaigoje Maskvos didieji kunigaikščiai diplomatinę tarnybą pasitelkė savo valdžiai ir autoritetui įtvirtinti, valdovo galybės vaizdinui kurti. Pasiuntinių tarnybos suformuluoti ir surašyti dokumentai yra svarbus Rusijos valdžios ideologijos ir jos įgyvendinimo pažinimo šaltinis. Valstybinių sutarčių publikacija teikia galimybę palyginti Rusijos ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės diplomatinės propagandos priemonių arsenalus.

Tokį lyginamąjį tyrimą K. Erusalimskis jau yra pradėjęs.⁸ Istorikas remiasi Rusijos valstybės, Lenkijos Karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės XVI a. diplomatinėse tarnybų dokumentais, Lietuvos didikų susirašinėjimo apie santykius su Rytų kaimyne medžiaga, taip pat panaudodamas lenkų, lietuvių ir rusėnų autorių literatūrinius kūrinius istorijos temomis, ypatingą dėmesį skirdamas Motiejaus Strijkovskio kūrybai.

Autorius daro išvadą, kad Lenkijos ir Lietuvos diplomatinės tarnybos XVI a. antroje pusėje rėmėsi ideologiniais ruošiniais, kurie reglamentuodavo diplomatų laikyseną derybų metu, jų teikiamą argumentaciją. Juos galima lyginti su Maskvoje kurtais „pasiuntinių mitais“. Pabrėžia, kad Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės rytų politika siekė parodyti Maskvos didikų kunigaikščių grobikiškų veiksmų neteisėtumą, pabrėždama skirtumus tarp *Rusios ir Maskvos*, ugdė visuomenės tikėjimą, kad Maskva kėsinosi į Lietuvos Rusios žemes ir jos gyventojus, naikina Lietuvos rusėnų papročius ir istorinę savimonę. Naują teritorinių ginčų su Maskva ideologizavimo bangą sukėlė XVI a. antrosios pusės pradžioje prasidėjusi kova dėl Livonijos.

Apibendrinamas savo svarstymus, autorius pabrėžia keletą atlikto tyrimo rezultatų ir ateityje toliau nagrinėtinų problemų. Konstatavęs, kad Ivano Rūsčiojo laikų Rusijos istorinė mintis neišsaugojo savo pozicijų konkurencinėje kovoje su Lenkijos ir Lietuvos valstybių istoriniais modeliais bei agitacija, istorikas mano, kad atsakymo reikėtų ieškoti gilinantį į geopolitinę ir knyginę-intelektualinę kultūrą. Jo manymu, ta aplinkybė, kad Rusijos istorijos modeliai buvo kuriami diplomatų, nulėmė tai, kad istorija, kaip žanras buvo pasmerкта aptarnauti valdovą, kuris siekė tarptautinio savo pretenzijų į imperatoriaus statusą pripažinimo. Lenkijos Karalystėje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje istorinių ideologinių modelių kūrime dalyvavo ir valdovas, ir intelektualai-eruditai, ir visa bajorija. Būtent bajorija, K. Erusalimskio manymu, nulėmė dviejų priešiško regiono imperijų ideologijų skirtumus. Rusijos valdovo Pasiuntinių tarnyba neturėjo galimybių kurti savarankiškus istorijos pasakojimus. Istoriofrafija tapo nevieša, ji buvo visiškai priklausoma nuo valdovo, kuris darėsi vienintelis istorinės minties formuotojas. Po 1567 m. metraščių rašymo ir spausdinimo darbai valstybėje buvo sutelkti valdovo aplinkoje, jų turinys buvo asmeniškai jo kontroliuojamas. Tokia situacija stabdė istorinės minties ir savimonės plėtrą.

⁸ Daugiau žr.: Ерусалимский, К.Ю., Идеология истории Ивана Грозного: взгляд из Речи Посполитой, *Диалоги со временем. Память о прошлом в контексте истории / Dialogues with time. Memory and History*, под редакцией Л.П. Репиной / editor-in-chief Lorina P. Repina, Москва, 2008, с. 589–635.

Pristatę gausią Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, Lenkijos Karalystės ir Rusijos istorinių šaltinių ir literatūros medžiagą, pateikę jos analizę ir interpretacijas, šiuolaikiniai Rusijos istorikai M. Kromas ir K. Erusalimskis atvėrė naują lyginamųjų diskusijų lauką. Tikimės, kad Lietuvos valstybės XV a. antrosios – XVI a. pirmosios pusės sutarčių su Maskva publikacija sužadins atsakomąsias diskusijas ir naujų interpretacijų paieškas.

Jūratė Kiaupienė

TARPVALSTYBINĖS SUTARTYS LIETUVOS
IR MASKVOS DIPLOMATINIŲ SANTYKIŲ
PRAKTIKOJE XV A. PABAIGOJE –
XVI A. ŠEŠTAJAME DEŠIMTMETYJE

Paskutiniai XV a. dešimtmečiai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijoje žymėjo svarbių užsienio politikos permainų laikotarpio pradžią. Kaimyninės Maskvos valstybės iškilimas keitė susiklosčiusį jėgų išsidėstymą, kuris buvo įtvirtintas 1449 m. taikos sutartyje. 1449 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero ir Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus II sudaryta sutartis įtvirtino tam tikrą jėgų pusiausvyrą, ženklino priverstinę pertrauką abiejų šalių puolamoje politikoje. Susitarimas apibrėžė abiejų valstybių įtakos sritis Rusios žemėse: Kazimieras pasižadėjo nesikišti į Naugardo ir Pskovo reikalus, bet išsaugojo savo įtaką Tverės kunigaikštystei. Smolenskas, Liubutskas ir Mcenskas buvo pripažinti Kazimiero, o Rževas – Vasilijaus II tėvonijomis. Riazanei palikta teisė pačiai pasirinkti sau globą, o Okos aukštupio kunigaikštysčių vasalinės priklausomybės ryšiai išliko tokie patys.¹

Šią trapią pusiausvyrą antroje XV a. pusėje visiškai suardė neišsprendžiama strateginių interesų kolizija, sukėlusį ilgalaikį priešiškimą ir nesibaigiančių karų virtinę. Susidūrimas tapo neišvengiamas Vasilijaus II sūnui ir įpėdiniui Maskvos didžiajam kunigaikščiui Ivanui III (1462–1505) pradėjus realizuoti politinę programą, kurios pagrindiniai tikslai buvo totorių jungo likvidavimas, visų Rusios žemių (taip pat ir esančių LDK sudėtyje) sujungimas Maskvos valdžioje, kitų pretendentų į valdžią eliminavimas, monarcho statuso pripažinimas svarbių tarptautinių jėgų, ypač artimiausių kaimynų, atžvilgiu, Maskvos valstybės kaip lygiaverčio partnerio įtvirtinimas Europos jėgų konfigūracijose.² Realizuodamas užsibrėžtus tikslus, Maskvos didysis kunigaikštis pirmiausia visas pastangas sutelkė šiaurės rytų ir šiaurės vakarų Rusioje išlikusių savarankiškų kunigaikštysčių ir žemių pajungimui. Didžiausi pirmieji kariniai ir politiniai laimėjimai – 1478 m. galutinė Naugardo aneksija ir 1485 m. Tverės – pagrindinio Maskvos dvaro konkurento Rusios „žemių rinkimo“ kelyje – prijungimas. Toliau sekė dalinių

¹ 1449 08 31, [b. v.]. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus II taikos su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Kazimieru sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys 1449–1556 m.*, parengė M. Sirutavičius, Kaunas, 2016, Nr. 1, p. 56–60.

² Chojnicka, K., *Narodziną rosyjskiej doktryny państwowej*, Kraków, 2001, p. 45.

žemių likvidacijos procesas. Jos, kaip ir Naugardas bei Tverė, tapdavo didžiojo kunigaikščio Ivano III tėvonija.³

Iki 1485 m. Maskvos valstybės teritorijos formavimas neperžengė santykių tarp atskirų rytų slavų politinių vienetų ribų, kurių valdantieji sluoksniai, norėdami išlaikyti savo savarankiškumą, ieškojo paramos LDK, tačiau ši nuo 1470 iki 1485 m. nė karto rimčiau nepasipriešino Maskvos planams. Atsargių pozicijų laikėsi ir Ivanas III, kuris dar nebuvo pasiruošęs atvirai kovai su Lietuva. Tačiau įtampa tarp abiejų valstybių vis didėjo, XV a. devintojo dešimtmečio viduryje paastrėjo situacija Okos aukštupio kunigaikštystėse. 1486 m. Maskvos didžiojo kunigaikščio pajėgų pradėtas žemių siaubimas ir užėmimas Okos aukštupyje 1487 m. įgavo nepertraukiamos kovos mastą. Lietuvos didžiojo kunigaikščio vasalams buvo vis sunkiau atsilaikyti, o kai kurie iš jų perėjo į Maskvos pusę.⁴ Kilo 1487–1493 m. pasienio karas, kurį užbaigė 1494 m. pradžioje Maskvoje prasidėjusios diplomatinės derybos. Jų metu pasirašytas amžinosios taikos susitarimas, prieš tai sudarius Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro ir Ivano III dukters vedybų susitarimą.⁵ LDK patyrė nedidelių teritorinių nuostolių – Aleksandras atsisakė pretenzijų į Naugardą, Pskovą, Viazmą ir kitas nedideles pasienio teritorijas, o Ivanas III pripažino Lietuvos monarcho valdžią Smolenskui, Liubutskui, Mcenskui, Brianskui, Serpeiskui, Masalskui ir dar keletui „pakraščių“ žemių.⁶

1494 m. susitarimai valstybių santykių iš esmės nepagerino. Netrukus atsinaujino pasienio konfliktai, kuriuos lydėjo abipusiai kaltinimai dėl taikos sutarties sąlygų nesilaikymo. Paskutiniaisiais XV a. metais maskvėnams padidinus karinį spaudimą Lietuvos pasienio teritorijoms, „pakraščių“ valdytojai ėmė pereiti į Maskvos pusę. Ivano III tarnybon perėjus Okos aukštupio ir Černigovo – Siverų Naugardo kunigaikščiams, į šias žemes 1500 m. pavasarį buvo pasiūsta Maskvos kariuomenė, kuri užėmė Brianską, Putyvlį, Dorogobužą. Rytų ir pietryčių teritorijas valdantys kunigaikščiai Viazemskiai, Masalskiai, Belskiai, Mezeckiai ir kiti savo valia ar aplinkybių

³ Кром, М.М., Россия и Великое Княжество Литовское два пути в истории, *Английская набережная*, 4, Санкт Петербург, 2000, с. 85.

⁴ Daugiau žr. Кром, М.М., *Меж Русью и Литвой...*, с. 83–107.

⁵ Сб Рио, т. 35, №. 24, с. 110–137.

⁶ 1494 02 05, Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III taikos su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Aleksandru sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 2, p. 65-70; [1494 02 05, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro taikos su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu III sutartis, *ten pat*, Nr. 3, p. 75-80; Kiaupienė, J., Petrauskas, R., *Lietuvos istorija. Nauji horizontai: dinastija, visuomenė valstybė. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė 1386–1529 m.*, t. IV, Vilnius, 2009, p. 461–462.

verčiami perėjo į Maskvos pusę. Taip prasidėjo naujas karo tarp Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Maskvos valstybės etapas, kurio pradžia Lietuvai buvo itin nesėkminga. Liepos 14 d. mėnesį Vedrošos mūšyje LDK kariuomenė patyrė triuškinamą pralaimėjimą.⁷ Karo veiksmai vyko 1501–1502 m., tik 1503 m. pradžioje Lietuvos didieji pasiuntiniai išvyko į Maskvą taikos derybų. Taikos susitarimu buvo suinteresuotos abi pusės: ir Lietuva, ir Maskva, tačiau jų padėtis skyrėsi. Ivanas III galėjo pasitenkinti karo laimėjimų pripažinimu, o Aleksandro atstovams reikėjo siekti susigrąžinti prarastas žemes ir belaisvius. Dėl nesuderinamų pozicijų – abipusių teritorinių pretenzijų – derybininkams pavyko susitarti tik dėl paliaubų – 1503 m. kovo 28 dieną buvo sudaryta šešių metų sutartis,⁸ kuri *de facto* įtvirtino didelius teritorinius LDK praradimus.

Šis santykių normalizavimas buvo trumpalaikis. Maskvos valstybė ir toliau siekė plėsti šalies teritoriją, o Lietuva telkė jėgas, norėdama išlaikyti savo valdžioje esančias Rusios žemes bei atgauti per praėjusius karus prarastas teritorijas. 1506 m. rugpjūčio mėnesį mirus Aleksandru, Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu buvo išrinktas jo jaunesnysis brolis Žygimantas Senasis, kurio valdymo metu (1506–1548) kilo trys nauji karai su Maskva. Jau 1507 m. buvo rengiamasi naujam karui, tačiau jo pradžią sutrikdė Mykolo Glinskio maištas. Nesėkminga maišto eiga paskatino jo organizatorius kreiptis pagalbos į Maskvą. Glinskiams perėjus į Maskvos pusę, pasikeitė ir maišto pobūdis – iš vidaus konflikto jis peraugo į vieną iš karo su Maskva etapų. Tačiau jeigu Maskvos didysis kunigaikštis Vasilijus III ir tikėjosi pasinaudojęs LDK vidaus konfliktu pasiekti kare svaresnių pergalių, tai jo viltims nebuvo lemta išsipildyti. Maištininkų reikalai nepagerėjo net į pagalbą atvykus maskvėnų pulkams. Nepavykus užimti nė vieno iš apsiaustų miestų, maskvėnai atsiskakė Glinskį toliau remti ir atitraukė pajėgas iš Lietuvos teritorijos.⁹ Po sudėtingų derybų 1508 m. spalio 8 d. buvo sudaryta taikos sutartis,¹⁰ abiem pusėms išlaikant beveik tas pačias prieš karą turėtas teritorijas. Tačiau

⁷ *Ten pat*, p. 463–464; Daugiau apie pasienio kunigaikštysčių valdytojų perėjimus į Maskvos pusę žr. Кром М.М., *Меж Русью и Литвой...*, с. 107–115.

⁸ Сб Рио, т. 35, № 75, с. 366–410; 1503 03 [26–27], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Aleksandru sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 4, p. 85–90; [1503 03 26–27, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu III sutartis, *ten pat*, Nr. 5, p. 96–101.

⁹ Apie M. Glinskio maištą žr. J. Kiaupienė, R. Petrauskas, *min. veik.*, p. 435–436, 465.

¹⁰ 1508 10 08, Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III taikos su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 6, p. 108–113; [1508 10 08, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio

pasirašydama šią sutartį Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė dabar jau ne tik *de facto*, bet ir *de jure* pripažino 1500–1503 metų kare su Maskva patirtus teritorinius nuostolius.

Sudaręs 1508 m. taikos sutartį, Vasilijus III kryptingai ruošėsi naujam karui su Lietuva. 1512 m. rudenį prasidėjusios karinės kampanijos pagrindinis tikslas buvo reikšmingos strateginės pozicijos – Smolensko – užėmimas. Tai pavyko įgyvendinti 1514 metų vasarą trečiojo lemiamo žygio metu. Net ir įspūdinga LDK kariuomenės, 1514 m. rugsėjį prie Oršos sumušusios gausesnės maskvėnų pajėgas,¹¹ pergalė neatpirkė Lietuvos prarastų strateginių pozicijų. Diplomatiniai santykiai tarp LDK ir Maskvos atsinaujino tik 1517 m. Derybos Maskvoje vyko tarpininkaujant imperatoriaus Maksimilijono pasiuntiniui Sigismundui Herberšteiniui, tačiau nerealios teritorinės abiejų pusių pretenzijos jas sužlugdė. Netrukus naujos tarpininkavimo misijos ėmėsi kitas imperatoriaus pasiuntinys Maskvoje – Frančeskas da Kolas, kurio pastangomis buvo sudaryta vienerių metų paliaubų sutartis, nesikeičiant belaisviais ir į susitarimo tekstą neįrašant miestų pavadinimų.¹² Paliaubų sutartį atnaujinti penkeriems metams pavyko tik 1522 m., Vasilijui III atsisakius reikalavimo išlaisvinti Oršos mūšio belaisvius, o Lietuvos pusei sutikus į susitarimo tekstą (prie Maskvos monarchui pavaldžių žemių) įrašyti Smolenską bei pažadėjus pagerinti kasdienę LDK kalinčių maskvėnų buitį.¹³ Visą trečią dešimtmetį Lietuvos ir Maskvos santykiai buvo sąlyginai taikūs ir stabilūs. Svarbiausia to laikotarpio dvišalių santykių problema tapo paliaubų sutarties pratęsimas terminui pasibaigus. 1526 m. lapkričio mėnesį Maskvoje, vėl tarpininkaujant imperatoriaus pasiuntiniui Sigismundui

Žygimanto Senojo taikos su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III sutartis, *ten pat*, Nr. 7, p. 120–126.

¹¹ Kiaupienė, J., Petrauskas, R., *min. veik.*, p. 466. Daugiau apie 1514 m. karinę kampaniją žr. Лобин, А.Н., *Битва под Оршей 8 сентября 1514 года*, Санкт-Петербург, 2011.

¹² *Памятники дипломатических сношений древней России с державами иностраннами. Памятники дипломатических сношений с империею Римскою (с 1488 по 1594 год)*, т. 1, Санкт Петербург, 1851, с. 405–406; Banionis, E., *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pasiuntinių tarnyba XV–XVI amžiais*, Vilnius, 1998, p. 302–303.

¹³ С6 Рио, т. 35, № 93, с. 624–642; 1522 09 [14], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senoju sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 8, p. 132–136; [1522 09 14, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III sutartis, *ten pat*, Nr. 9, p. 142–147.

Herberšteiniui, buvo sudarytas naujas paliaubų susitarimas,¹⁴ kuris 1532 m. buvo pratęstas dar vieneriems metams,¹⁵

Istoriografijoje susiformavusią nuomonę, kad XVI a. trečio dešimtmečio antroje pusėje po 1532 m. paliaubų pratęsimo dviejų kaimyninių valstybių santykiai stabilizavosi, o jų diplomatinė veikla buvo nukreipta kitomis kryptimis, savuose tyrimuose kvestionuoja Rusijos istorikas Michailas Kromas. Analizuodamas naujo karinio konflikto – vadinamojo Starodubo karo (1534–1537) priežastis, jis pastebėjo, kad įtampa Lietuvos ir Maskvos santykiuose išliko visą trečią dešimtmetį. Jos apraiškas tyrėjas išvelgia ilgai trukusiame diplomatiname „titulų kare“ (trukusiame iki 1532 pavasario) abiem valdovams atvirai menkinant vienas kito titulą. Todėl Lietuvoje nedelsiant buvo nutarta pasinaudoti Maskvos didžiojo kunigaikščio mirtimi ir tuo metu valstybėje kilusia sumaištimi, pradėdant prieš ją karo veiksmus.¹⁶ Starodubo karas baigė XVI amžiaus pirmosios pusės LDK ir Maskvos karų seriją, taip ir neįtvirtinęs nė vienos pusės pranašumo. Po šio karo prasidėjo naujas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Maskvos valstybės derybų etapas, kuris didelių permainų tarpvalstybiniuose santykiuose neatnešė. Tarpusavio dialogą ir toliau varžė senosios problemos, kurių nesugebėta išspręsti nuo pat šimtmečio pradžios. Pagrindiniu Lietuvos ir Maskvos diplomatų siekiu vėl tapo taikos sutarties sudarymas. Tačiau jo taip ir nepavyko įgyvendinti dėl neleidusių susitarti senų teritorinių problemų. Todėl derybos baigėdavosi paliaubų susitarimo pasiūlymais. 1537 m. vasario 18 d. buvo sudaryta penkerių metų paliaubų sutartis.¹⁷ Ji įtvirtino tam tikrą abiejų pusių pusiausvyrą: LDK neturėjo pakankamai pajėgų lemiamam puolimui (Smolensko taip ir nepavyko susigrąžinti), o Maskva taip pat nepajėgė

¹⁴ 1526 11 [04], Možaiskas. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju sutartis, *ten pat*, Nr. 10, p. 154–158; [1526 11 14, Možaiskas.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III sutartis, *Ten pat*, Nr. 11, p. 166–171.

¹⁵ 1532 04 [10], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III paliaubų sutarties su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju pratęsimo dokumentas, *ten pat*, Nr. 12, p. 174–175.

¹⁶ 1533 m. gruodžio pradžioje mirus Vasilijui III, jo testamentu sosto paveldėtoju buvo paskelbtas mažametis sūnus Ivanas IV, kurio vaikystės metais dėl valdžios varžėsi įvairios bajorų grupuotės, žr. Кром, М.М., *Стародубская война. 1534–1537. Из истории русско-литовских отношений*, Москва, 1999, с. 89–90;

¹⁷ Banionis, E., *min. veik.*, p. 312; 1537 [02 18], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 14, p. 183–187; [1537 02 18, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV sutartis, *ten pat*, Nr. 15, p. 193–198.

toliau sėkmingai, kaip kad XVI a. pradžioje, tęsti ekspansinės politikos. 1538–1542 m. tarp Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Maskvos valstybės nusistovėjo ramybė ir netgi sąstingis – tuo metu jokių reikšmingų diplomatinų įvykių nenutiko. 1542 kovo 21 d. Maskvoje buvo atnaujintas paliaubų susitarimas,¹⁸ bet vėliau santykiai vėl apmirė.¹⁹ Tarpvalstybiniai santykiai tapo painesni ir derėtis pasidarė sunkiau, kai Maskvos didysis kunigaikštis Ivanas IV 1547 m. vainikavosi *visos Rusios caru*. Kilus diplomatiniam konfliktui dėl naujojo Maskvos monarcho titulo,²⁰ paliaubas 1549 m. pavyko pratęsti tik kiekvienai iš besiderančių pusių sutikus padaryti nuolaidų.²¹ Po sudėtingų derybų su tam tikromis nuolaidomis jos buvo atnaujintos ir 1553 bei 1556 m.²²

* * *

Kiekvieną aptariamojo laikotarpio susitarimą lydėjo ilgas ir sudėtingas derybų procesas, apipintas įvairiomis tarpvalstybinio bendravimo nuostatomis, ceremonijomis ir ritualais. Formalioji diplomatinio bendravimo pusė atliepė įvairias politinės ideologijos normas, susijusias su tinkamu monarcho statuso demonstravimu, jo garbės saugojimu bei valstybės rango

¹⁸ 1542 03 [21], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju ir jo sūnumi Žygimantu Augustu sutartis, *Ten pat*, Nr. 16, p. 205–209; ПГАДА, ф. 79, оп. 3, ед. хр. 17.

¹⁹ Tokia situacija galėjo susidaryti dėl Maskvos valstybės vidaus politikos aplinkybių: 1538–1547 m. šalis nugalėjo ir bajorų grupuočių kovas. Rusijos tyrėjai šį laikotarpį tarpvalstybinių santykių atžvilgiu apibūdina kaip regreso periodą. Tarptautinių santykių sritis praktiškai perėjo į bajorų rankas. Nutrūko ryšiai su daugeliu Europos valstybių, tarp jų ir su imperija, išliko tik vangūs santykiai su kaimynais – LDK ir Lenkijos Karalyste, žr. Хорошкевич, А.Л., *Россия в системе международных отношений середины XVI века*, Москва, 2003, с. 64, 65.

²⁰ *Ten pat*, p. 68; apie šią titulo problemą bus kalbama ir kitoje straipsnio dalyje.

²¹ С6 Рио, т. 59, № 18, с. 267–307; 1549 [02 13], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 18, p. 226–230; 1549 [02 13], Maskva. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV sutartis, *ten pat*, Nr. 19, p. 236–241.

²² С6 Рио, т. 59, № 27, с. 388–415; № 32, с. 492–516; 1553 [09 12], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 20, p. 247–251; [1553 09 12, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV sutartis, *ten pat*, Nr. 21, p. 257–262; 1556 [02 07], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu sutartis, *Ten pat*, Nr. 22, p. 268–272; [1556 02 07, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV sutartis, *ten pat*, Nr. 23, p. 278–283.

tarptautinėje arenoje reprezentavimu. Jos reglamentavo ir kulminacinį derybų etapą – tarpvalstybinių sutarčių parengimo ir patvirtinimo bei vėlesnes ratifikacijos procedūras. Daugeliu atveju jos buvo tapačios universalioms, bendraeuropinėms praktikoms, bet kartu turėjo ir tam tikrą tik Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Maskvos valstybės diplomatinį kontaktų tradicijai būdingų ypatybių.

Vėlyvųjų Viduramžių laikotarpiu Europos šalyse gyvavo dvi skirtingos derybų dėl taikos sutarčių ir jų tvirtinimo praktikos. Vienu atveju kontrahentai – valdovai apsikeisdavo tapačiais dokumentais ir juos pasirašydavo, tiesiogiai išreiškdami pritarimą sutarčiai, dėl kurios jie ar jų pasiuntiniai susiderėjo. Ši praktika dominavo Viduramžiais, bet palaipsniui nunyko XV a. pabaigoje. Ankstyvaisiais Naujaisiais laikais ja naudotasi retai ir tik tuomet, kai valdovai asmeniškai dalyvaudavo derybų procese. Kitu atveju lemiamas vaidmuo tekdavo pasiuntiniams, kurie kaip visateisiai įgalotiniai veikdavo valdovo naudai. Šią praktiką, kuri galutinai įsivyravo XV a. pabaigoje – XVI a. pradžioje, sudarė trys fazės: teisių (mandato) valdovo vardu sudaryti sutartį suteikimas diplomatiniais įgalotiniams, derybininkų sutarimas dėl sutarties teksto ir sutarties patvirtinimas, kurio svarbiausia dalimi laikyta paties valdovo duodama priesaika. Nuo Antikos laikų svarbių tarptautinių susitarimų patvirtinimas priesaika buvo pagrindinis sudedamasis ratifikacijos proceso veiksmas. Tai reiškia, kad įprastų rašytinių deklaracijų ar formalių dokumentų taikai arba paliauboms sudaryti neužteko. Iki XII a. jie turėjo tikrai instrumentinę vertę, kaip duotos priesaikos liudijimas, ir tik XII–XIII a. įgavo konstitutyvią funkciją. Rašytiniai dokumentai buvo abipusė garantija, padedanti išvengti nesusipratimų arba vėlesnių susitarimų interpretavimo problemų, o tinkamai duota priesaika buvo esminis įpareigojimas laikytis susitarimų. Brandžiaisiais ir vėlyvaisiais Viduramžiais sudėtingėjančios sutarčių sudarymo procedūros, kai atitinkamus įgaliojimus gavę monarchų atstovai derėdavosi ir sudarydavo susitarimą, iš esmės nepakeitė archainės jų struktūros. Ir ankstyvaisiais Naujaisiais laikais derybininkai neretai prisiekdami pasižadėdavo, jog jų valdovas ratifikuos sutartį – t. y. asmeniškai duos priesaiką. Nepaisant derybų metodų, dauguma XV–XVII a. pirmosios pusės taikos sutarčių buvo tvirtinamos priesaika.²³

Lietuvoje sudarant sutartis su kitomis šalimis XV a. pradžioje vis dar vadovautasi asmeninio valdovų susitikimo praktika. Tačiau vėlesniais

²³ Lesaffer, R., *Peace treaties from Lodi to Westphalia, Peace treaties and international law in European history. From the late Middle Ages to World War One*, ed. R. Lesaffer, Cambridge, 2004, p. 22; Zeigler, K. H., *The influence of medieval roman law on peace treaties, ten pat*, p. 148.

dešimtmečiais derybos buvo patikėtos diplomatiniais įgaliotiniais. Iš pradžių aukščiausio rango įgaliotiniai, kaip kad anksčiau valdovai, derėdavosi pasienyje, tačiau ir šis paprotys nunyko, įsivyravus patogesniai pasikeitimo diplomatinėmis misijomis būdai. Pirmasis savo atstovus dažniausiai siųsdavo žemesnio rango valdovas arba monarchas, atsidūręs sudėtingoje situacijoje. Ypatingą reikšmę Lietuvos ir Maskvos diplomatinių santykių praktikai turėjo 1449 m. taikos derybos. Lietuvos valdovas Kazimieras, siekdamas kaip galima greičiau sudaryti taiką su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijumi II, kad galėtų pagrindinį dėmesį sutelkti į vakarinių Lenkijos Karalystės sienų problemas, pirmasis nusiuntė savo atstovus į Maskvą. Tikslas buvo pasiektas, tačiau kartu atsirado pavojingas ir nepageidaujamas precedentas. Vėliau, kai tarp abiejų šalių vykdavo ginčai dėl derybų vietos, Maskva visada naudojosi šiuo precedentu, ilgainiui virtusiu diplomatinės praktikos papročiu. Tyrinėtojai įžvelgia ir tam tikrus maskvėnų praktinius sumetimus: neintensyvūs Maskvos kontaktai su Europos šalimis apribojo jos galimybes sparčiai kelti savų diplomatų meistriškumą. Kad išlygintų šią disproporciją, Maskvos dvaras noriau priimdavo kitų monarchų pasiuntinius, nei siųsdavo savus, – tai maskvėnams derybų metu suteikdavo pranašumą, kurio jie siekdavo spaudimu, izoliavimu, grasinimais ir derybų vilkinimu.²⁴

Pagal nuo 1449 m. susiklosčiusią LDK ir Maskvos diplomatinę ryšių praktiką pirmas aukščiausio rango pasiuntinybę deryboms dėl taikos į Maskvą siųsdavo Lietuvos monarchas. Todėl pagrindinės tarpvalstybinių sutarčių sudarymo ir tvirtinimo procedūros vykdavo Maskvos valstybėje. Jei derybos pasibaigdavo rezultatyviai, abi pusės pavesdavo raštininkams parengti susitarimų raštus. Nagrinėjamoju laikotarpiu taikos ar paliaubų sutartys buvo surašomos dviem egzemplioriais. Jie vienas nuo kito iš esmės nesiskyrė – dokumentų tekstai beveik pažodžiui kartojo abiejų pusių išipareigojimus. Tik Lietuvos pasiuntiniams parengtasis egzempliorius pabaigoje paprastai turėjo priedą – klauzulę, kurioje buvo įrašomi pasiuntinių vardai ir priesaikos lydymas išipareigojimas, kad Lietuvos monarchas ratifikuos susitarimą – patvirtins jį asmenine priesaika. Tokį priedą jau turi ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro vardu surašyta 1494 m. taikos

²⁴ Kananovič, U., *The making of international agreements in the late medieval Grand Duchy of Lithuania*, M. A. Thesis in medieval studies, Central European University, Budapest, 1996, p. 21–22; 31; *Historia dyplomacji polskiej*. T. 1, Połowa X w. – 1572, pod red. G. Labudy i M. Biskupa, Warszawa, 1980, p. 748.

sutartis,²⁵ tačiau labiau išplėtotą struktūrą jis įgijo tik XVI a., kai buvo detalizuotos ratifikacijos procedūros dalys ar (atskiris atvejais) akcentuoti tam tikri įsipareigojimai, numatyti pagrindiniame sutarties tekste. Pavyzdžiui, 1526 m. paliaubų sutartyje numatytas įsipareigojimas palengvinti karo belaisvių kalinimo sąlygas buvo pakartotinai įrašytas į šios sutarties priedą.²⁶

Abiejų šalių monarchai sutarčių tekstų rengimo procese dalyvaudavo pasyviai – patys tekstų nediktuodavo, tik išklausedavo parengtą dokumentą ir nurodydavo jų manymu reikalingas pataisas. Ne tokiais reikšmingais atvejais šis darbas būdavo pavedamas valdovų tarėjams – Maskvos bajorams ir Ponų tarybos nariams. Maskvos monarcho dokumentams būdingas platus pradedamasis protokolas. Atskiri jo fragmentai (pvz., invokacija) buvo pasiskolinti iš žinomų Bizantijos teologų kūrinių. Sąlyginai trumpa Ivano III ir Vasilijaus III laikais, ji ženkliai išsiplėtė po 1547 m. Ivano IV vainikavimo si caru.²⁷ Ypač svarbus buvo monarchų titulų išdėstymo tekste eiliškumas: LDK ir Maskvos diplomatinių santykių praktikoje vadovautasi alternato principu – monarcho vardas ir titulai jo egzemplioriuje buvo įrašomi pirmi. Tai liudijo abipusiškai pripažįstamą kontrahentų lygiavertiškumą.²⁸ Titulus tarpvalstybinių sutarčių tekstuose lydėdavo diplomatinės kalbos formulės, paremtos esminėmis krikščioniškos etikos kategorijomis – meilė, draugystė, brolybė, kuriomis simboliškai buvo apibrėžiami tarpusavio politiniai ir teisiniai įsipareigojimai. „Meilės“ kaip vieningumo, sutarimo, taikos simbolio, valdančiųjų veiksmus susiejančio su aukštesnėmis etinėmis normomis, terminu tarpvalstybiniuose susitarimuose buvo nusakomas aukščiausias artimų tarpvalstybinių santykių lygmuo. Kaip „meilė“ taip pat buvo suprantami sąjunginiai susitarimai, kurie buvo apibūdinami posakiu „priimti meilę“ („взять любовь“) ir atliepė principą „prieš nedraugus išvien būti“. Jai priešpriešinama „nemeilės“ sąvoka, kuria galėjo būti išreikštas nepasitenkinimas

²⁵ [1494 02 05, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro taikos su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu III sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 3, p. 80.

²⁶ [1526 11 14, Možaiskas.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III sutartis, *ten pat*, Nr. 11, p. 171.

²⁷ Юзефович, Л., *Путь посла. Русский посольский обычай. Обиход. Этикет. Церемониал*, Санкт Петербург, 2007, c. 263.

²⁸ Maskvos valstybės diplomatinių santykių praktikoje šis dalykas visada apibrėžė hierarchinį santykį su kitomis šalimis. Pvz. santykių su Krymo totoriais praktikoje beveik iki pat XVI a. pab. abiejuose egzemplioriuose chano vardas ir titulas buvo įrašomas pirmas, taip pabrėžiant viršenybės nulemtą pirmumą. O sutartyse su Prūsija ir Danija Ivano IV laikais monarcho vardas visuose egzemplioriuose buvo rašomas aukščiau nei magistro ar karaliaus vardai, kadangi jie buvo laikomi nelygiaverčiais pagal rangą, žr. *ten pat*, p. 270–271.

dėl susitarimo pažeidimo ar kitų veiksmų, prieštaraujančių sutarties kontrahentų interesams. „Nemeile“ taip pat galėjo būti apibūdinama ir karinio konflikto būseną.²⁹ Jau 1449 m. Vasilijaus III sutarties su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Kazimieru sutarties tekste taikai ir sąjungai išreikšti pasitelkiamas žodis „meilė“: „Aš, didysis kunigaikštis Vasilijus [...] davėme šį užrašymą mūsų broliui Kazimierui [...], kad su juo priėmėme brolystę ir meilę [...]. Gyventi mums su juo meilėje pagal šį raštą, ir visur su juo išvien būti.“³⁰ Panašiomis diplomatinės kalbos formulėmis taikingo sugyvenimo įsipareigojimai buvo nusakomi ir vėlesnėse 1494, 1508 m. Lietuvos ir Maskvos taikos sutartyse. Tačiau paliaubų, kaip laikino susitaikymo, susitarimuose šis žodis nevertotas. „Brolybė“ nebuvo giminystės ryšių terminas, o reiškė ypatingą santykių tipą, kurį šiuolaikinėje terminijoje atitinka kaimyniški santykiai, kai gerbiamas vienas kito suverenitetas, numatoma galima sąjunga (brolis – sąjungininkas). Šis terminas taip pat reiškė kontrahento garbės (aukšto statuso) pripažinimą ir įsipareigojimą nekenkti.³¹ „Brolio“ epitetas, kaip ir monarchų titulai, Lietuvos ir Maskvos diplomatinuose dokumentuose ir pasiuntinybių kalboje atliko oficialaus kreipinio funkciją.

Parengus abiejų pusių sutarčių raštus ir juos sutikrinus, susitarimas iškilminga ceremonija būdavo patvirtinamas. Jos tvarką, išlikusią beveik be pakeitimų visą nagrinėjamą laikotarpį, dar 1494 m. pradžioje trumpoje kalboje išdėstė maskvėnų derybininkai: „[...] ir kuriam mūsų valdovo užbaigos raštui būti pas jūsų valdovą, prie to rašto mūsų valdovas lieps savo antspaudą prikabinti ir kryžių bučiuos ir jums atiduos, ir kuriam jūsų valdovo raštui būti pas mūsų valdovą, jūs liepkite prirašyti prie rašto tai, kad jūs savo valdovo vardu kryžių bučiuojate ir savo antspaudus prikabiniate, o kai mūsų valdovo bajorai bus pas jūsų valdovą, jam pačiam kryžių bučiuoti ir savo antspaudą prikabinti.“³² Sutartį patvirtinus, Maskvos valdovo egzempliorių pasiimdavo pasiuntiniai, o Lietuvos didžiojo kunigaikščio vardu sudarytąjį išsiveždavo kita pusė. Vėliau pastarasis sutarties variantas būdavo panaudojamas ratifikacijos procedūrai Lietuvos didžiojo kunigaikščio dvare.

²⁹ Филюшкин, А.Н., *Титулы...*, с. 222–225.

³⁰ 1449 08 31, [b. v.]. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus II taikos su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Kazimieru sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 1, p. 57.

³¹ Brolybės principas atspindėjo kontrahentų lygybę (lygiavertiškumą tarpvalstybiniuose santykiuose), bet tam tikrais atvejais jis galėjo būti pasitelkiamas ir viršenybės santykiams apibrėžti, vartojant vyresniojo ar jaunesniojo brolio epitetus, žr. Филюшкин, А.Н., *Титулы ...*, с. 226–228.

³² Сб Рио, т. 35, № 24, с. 124.

Tais laikais svarbiausiu dokumento atributu laikytas antspaudas, parašas atlikdavo tik antraeilį vaidmenį. Maskvos monarchai tuo metu nepasirašinėjo diplomatinį susitarimų. Ne tik didieji kunigaikščiai, bet ir kiti aukšto socialinio statuso asmenys Maskvos valstybėje vengė pasirašinėti dokumentus. Ši nuostata buvo susijusi su garbės samprata: vardas-parašas nepridėtų pasirašančiajam garbės, nes pasirašoma dokumento pabaigoje, po visų rašte paminėtų vardų.³³ Reikšminga buvo ne tik antspaudo forma, spalva etc., bet ir būdas, kuriuo jis pridedamas prie sutarties. Tai galėjo nulemti susitarimo pobūdį ir jį sudarančių pusių išipareigojimus. Todėl antspaudavimo būdas priklausė nuo dokumento tipo: ne tokie svarbūs raštai tvirtinti įspaudžiant (uždedant) antspaudą, o prie svarbių tarpvalstybinių sutarčių jis būdavo prikabinamas. Svarbi buvo ir antspaudo prikabinimo vieta – dešinioji pusė buvo laikoma garbingesne, nes Jėzus Kristus buvo vaizduojamas dešinėje trejybės pusėje. Santykiuose su lygiaverčiais partneriais buvo laikomasi alternatyvaus principo – savajame sutarties egzemplioriuje monarcho antspaudas būdavo prikabinamas dešinėje pusėje, o kontrahento – kairėje.³⁴ Pasibaigus deryboms ir parengus sutarčių tekstus, Maskvoje pirmiausiai būdavo antspauduojamas valdovo sutarties variantas (dažniausiai raudono vaško antspaudu), vėliau tai darydavo LDK pasiuntiniai, prikabindami prie Lietuvos didžiojo kunigaikščio vardu surašyto dokumento savuosius antspaudus.³⁵

Kaip ir kitais diplomatinio bendravimo atvejais, taip ir šioje procedūroje iškildavo rangų problema. Pasiuntiniams perduodama galia veikti valdovo vardu užtikrino galimybę atstovauti monarcho ceremonijoje, tačiau jie nebuvo lygiaverčiai jos dalyviai aukštesnio statuso asmens akivaizdoje. Susitarimo tvirtinimo ceremonijoje tiesiogiai dalyvaujantis valdovas (aukščiausią statusą turintis asmuo) atliekamas apeigas skirdavo kitos šalies suverenui (aukščiausiu rangu disponuojančiam asmeniui), bet realiai jų adresatas būdavo žemesnės hierarchijos kontrahento atstovai, turintys ir žemesnio lygio atributus – antspaudus.³⁶ Žinant, kaip jautriai Maskvoje buvo

³³ Юзефович, Л., „Как в посольских обычаях ведется...“. *Русский посольский обычай конца XV – начала XVII в.*, Москва, 1988, с. 168.

³⁴ Юзефович, Л., *Путь посла...*, с. 277–278.

³⁵ Skirtingų metų susitarimų antspaudavimo aprašymai: Сб Рио, т. 35, № 24, с. 124; № 75, с. 405; № 93, с. 635; № 101, с. 730.

³⁶ Formaliai tarpvalstybiniai santykiai palaikomi dviejų monarchų ryšiais, tačiau faktinis bendravimas nebuvo tiesioginis, jis buvo organizuojamas per atstovus. Daugelis ceremoninių ryšių, susijusių su pasiuntiniu (kuris viso labo buvo tik įgaliotinis), tuo pat metu buvo susieti ir su valdovu: jis buvo „tikrasis jų dalyvis“ ir ceremoniale įkūnijo valstybę. Todėl juose turėjo atsispindėti monarcho valdžios galia, jo statusas, nusakantis santykį su kitais suverenais, rodantis valstybės „reputaciją“ kitų šalių atžvilgiu. Ceremonijos

reaguojama į visas su hierarchiniu santykiu susijusias problemas, nenuostabu, kad valdovo garbė buvo saugoma ir svarbaus monarcho rangą manifestuojančio atributo – antspaudo atžvilgiu. LDK ir Maskvos diplomatinių santykių praktikoje antspaudus prie tarpvalstybinės sutarties ratifikavimo metu galėjo prikabinti tik monarchas. Lietuvos diplomatai teko prisitaikyti prie senos bizantiškos-maskvėniškos tradicijos, pagal kurią tik valdovas turėjo teisę tarpvalstybines sutartis patvirtinti antspaudu. Niekas kitas, net aukšto rango valdovų tarėjai, negalėjo prikabinti savo antspaudų greta monarcho antspaudo. Priešingu atveju tai galėjo būti palaikyta monarcho asmens ir garbės sumenkinimu. Tačiau LDK santykiuose su kitomis šalimis šios nuostatos nebuvo laikomasi. Buvo manoma, kad kuo daugiau monarcho tarėjų ir pareigūnų savo antspaudais patvirtins dokumentą, tuo didesnę galią jis turės.³⁷

Dėl antspaudavimo atsirandančiam abiejų sutarties variantų nelygiavertiškumui pašalinti buvo griebiamasi įvairių priemonių. Antspauduojant 1494 m. sutartį numatyta, kad ją Lietuvoje ratifikuojant, nuo LDK atstovų Maskvoje patvirtinto dokumento turėtų būti nurėžti pasiuntinių antspaudai ir vietoj jų prikabinamas valdovo antspaudas. Šis įpareigojimas iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti absurdiškas, juolab kad maskvėnų pasiuntiniams atvykus į Vilnių sutartis, buvo perrašyta ir prie jos prikabinamas Lietuvos didžiojo kunigaikščio antspaudas.³⁸ Tačiau prisiminus tarp abiejų valstybių vykstančią kovą dėl viršenybės,³⁹ Maskvos rūpestis sutarties variantų lygiavertiškumu neturėtų pasirodyti ypač perdėtas. Pastarųjų nuostatų laikytasi net ir tvirtinant ne tokius svarbius susitarimus, kurių ratifikuoti nereikėjo. 1532 m. Lietuvos pasiuntiniams nebuvo leista antspauduoti vienu egzemplioriumi

metu monarcho vardu rodoma pagarba ir palankumas kitos šalies suverenui realiai turėjo būti skiriamas jo reprezentantui – žemesnės hierarchijos asmeniui, t. y. kontaktą reikėjo palaikyti dviem skirtingais lygiais vienu metu, žr. Roosen, W., Early modern diplomatic ceremonial. A system approach, *The Journal of Modern History*, vol. 52, Chicago, 1980, p. 455, 456, 459.

³⁷ Kananovič, U., *min. veik.*, p. 28–29.

³⁸ 1494 03 09 – 1494 04 28 Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III pasiuntinybė Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui taikos sutarčiai patvirtinti bei deryboms dėl pirišlybų, *ten pat*, Nr. 25, c. 138–139.

³⁹ Kova dėl lygiavertiškumo ir viršenybės tiesiogiai veikė tarpvalstybinius santykius, jų pobūdį. XVI a. pirmajame ketvirtyje išaugęs dėmesys formaliajai santykių pusei – reprezentacijos nuostatų reglamento griežtinimas, perdėtas rūpestis monarcho garbės apsauga, megalomaniškas jo statuso demonstravimas – akivaizdus minėtojo reiškinių atspindys diplomatinėje praktikoje. Tarpvalstybinio bendravimo procesas pasidarė sudėtingesnis: išaugo politinės ideologijos svarba, padidėjo normatyviniai reikalavimai bei reglamentavimo lygis.

parengto susitarimo dėl paliaubų pratęsimo, motyvuojant antspaудų savininkų nelygiavertiškumu: „ir antspaудų prie rašto didysis kunigaikštis pasiuntiniams prikabinti neliepė dėl to, kad didžiojo kunigaikščio raštas su jo antspaудu ir greta didžiojo kunigaikščio antspaudo jų antspaудams prie rašto nedera būti“. Savo parašais ir antspaудais LDK diplomatiniai įgaliotiniai patvirtino tik jų vardu surašytą priesaikos raštą.⁴⁰

Vadovaujantis panašiomis nuostatomis buvo griežtai priešinamasi popiežiaus ar imperatoriaus pasiuntinių, tarpininkavusių LDK ir Maskvos deryboms, pastangoms prisidėti prie sutarčių tvirtinimo. 1526 m. derybų pabaigoje Lietuvos pasiuntiniai pasiūlė į sutarties tekstą įtraukti popiežiaus atstovą ir imperatoriaus pasiuntinius, kadangi jie „prašė savo valdovų vardu“ Maskvos monarcho susitaikyti su Lietuvos dinastu. Tačiau jiems buvo atsakyta, kad ir anksčiau dėl tokių reikalų atvykę kitų valdovų pasiuntiniai į raštus nebuvo įtraukiami, o įrašomi tik Lietuvos valdovo pasiuntiniai. Apie tai kalbėjo ir atskiro pokalbio su Maskvos derybininkais susitikę popiežiaus ir imperatoriaus atstovai, tačiau taip pat sulaukė neigiamo atsakymo ir paaiškinimo, kad pagal tradiciją įrašomi tik tie pasiuntiniai, kurie „daro reikalus“, o kitų įrašyti nepridera.⁴¹ Ši maskvėnų nenorą į sutarčių raštus įtraukti tarpininkus greičiausiai lėmė diplomatinių ryšių nuostatos, susijusios su lygiavertiškumo ir viršenybės problema. Sudarant sutartis kiekviena pusė stengdavosi išvengti iniciatorės vaidmens, nes tai reiškė savo silpnumo pripažinimą ir nesugebėjimą toliau kariauti. Lietuvos pusė, į sutarties tekstus siūlydama įtraukti imperatoriaus ir popiežiaus atstovus, siekė atsikratyti prašytojos, t. y. silpnesniosios pusės vaidmens, ne itin garbingą iniciatyvą perleisdama derybų tarpininkams. Maskva tam prieštaraudama norėjo išlaikyti pranašesniosios susitarimo pusės pozicijas.

Panašia situacija, kuomet nė viena pusė nenorėjo prisiimti derybų dėl taikos iniciatorės vaidmens, maskvėnai itin sumaniai pasinaudojo 1553 m. derybų metu. Pasiuntinybių prikazo vadovo Ivano Viskovato siūlymu šią problemą išspręsti numatyta išprovokuojant Lietuvos pasiuntinius sutikti su iš pirmo žvilgsnio Lietuvos pusei palankios formulotės įtraukimu į sutartį. LDK atstovus visų pirma ketinta įkalbėti į paliaubų raštus įrašyti, jog nepavykus susitarti dėl taikos, jie pasiūlė tartis dėl paliaubų. Iš anksto tikintis, kad pastarieji nesutiks su tokia formulute, siūlyti ją pakeisti teiginiu, kad valdovas šias paliaubas sudarė savo bajorų prašymu. Derybų pabaiga susiklostė pagal šį maskvėnų scenarijų – LDK pasiuntiniams nesutikus su

⁴⁰ РГАДА, ф. 389, оп. 3, ч. 3, ед. хр. 588, л. 532, 550–550об.

⁴¹ *Ten pat*, л. 347v–348.

jiems primesta iniciatyva, Maskvos bajorai pasiūlė „parašyti taip, kaip buvo daroma“, į sutartis įtraukiant tokią formuluotę: „[...] ir mūsų bajorai žemai mums lenkėsi, ir prašė mūsų, kad mes [...] sudarytume paliaubas su tavim, mūsų broliu, nors trumpam laikui. Ir mes savo bajorų prašymu sudarėme paliaubas su tavim, mūsų broliu, dvejiems metams.“ Pasiuntiniams šis variantas patiko ir jie pritarė tokio įrašo įtraukimui į sutarties raštus.⁴² Tačiau vėliau, supratę, kokią rimtą klaidą padarė, labai apgailestavo, sutikę įrašyti „bajorų užtarimą dėl paliaubų“⁴³. Po keleto metų LDK diplomatiniai įgaliotiniai rengiant naujų paliaubų sutarčių raštus bandė ištaisyti ankstesnių derybų metu padarytą klaidą, reikalaudami išbraukti įrašą, tvirtinantį, kad Maskvos bajorai iš savo valdovo taiką išprašė. Tačiau maskvėnams griežtai pasipriešinus, buvo priversti nusileisti ir paliaubų raštai buvo surašyti remiantis 1553 m. precedentu.⁴⁴ Šia Lietuvos diplomatijos nesėkme po septyniolikos metų Maskvos monarchas pasinaudojo polemikoje su Žygimantu Augustu. Kai pastarasis eilinį kartą atsisakė Maskvos monarchui pripažinti caro titulą, Ivanas IV ne be piktdžiugos laiške priminė žeminančią 1553 m. sutarties formuluotę: „[...] pasiuntiniai tada parašė, kad mes savo bajorų prašomi sudarėme paliaubas su savo broliu, ir todėl tada mūsų brolių mums užtarė mūsų bajorai. Ir ar tai mūsų broliui garbingiau mus rašyti caru, ar kad mums jį užtarė mūsų bajorai?“⁴⁵ Toks susitaikymo iniciatyvos perleidimas maskvėnams laikytas negarbingu LDK monarchui dėl to, kad jį užtarė kito valdovo pavaldiniai, o paliaubos formaliai buvo sudarytos pagal prašymą-užtarimą, į kurį atsižvelgti buvo viršesniojo teisė.

Parengus abu sutarties dokumentus ir juos užantspaudavus, pasiuntinybės nariai buvo kviečiami į iškilmingą priėmimą – sutarties tvirtinimo ceremoniją, apėmusią tris simbolines kategorijas – žodžius, šventus objektus ir gestus. Iš pradžių kiekvienos pusės atstovas balsu skaitydavo savąjį

⁴² С6 Рио, т. 59, № 27, с. 405. Tokia formuluotė buvo įrašyta į abiejų pusių paliaubų susitarimo raštus, žr. 1553 [09 12], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 20, p. 148; [1553 09 12, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV sutartis, *ten pat*, Nr. 21, p. 257.

⁴³ С6 Рио, т. 59, № 27, с. 407.

⁴⁴ *Ten pat*, Nr. 32, p. 508–509, 511, 515; 1556 [02 07], Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV paliaubų su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 22, p. 268; [1556 02 07, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV sutartis, *ten pat*, Nr. 23, p. 279.

⁴⁵ С6 Рио, т. 71, № 24, с. 680; Юзефович, Л., *Путь посла...*, с. 272.

sutarties raštą, kuriuos po to sudėdavo ant dubens, o ant jų uždėdavo kryžių. Išskilmėse dalyvaujančio ir prisiekiančio monarcho sutarties variantas turėjo liestis su kryžiumi, todėl jis buvo dedamas viršuje. Tada valdovas sakydavo iškilmingą kalbą – priesaiką, kurią pabaigęs bučiuodavo ant sutarčių padėtą kryžių. Vėliau savojo monarcho vardu prisiekti ir bučiuoti kryžių turėdavo pasiuntiniai. 1494 m. Maskvoje didysis kunigaikštis Ivanas III prisiekdamas taikos sutarties tvirtinimo išskilmėse kalbėjo: „Dievo malone tarp mūsų su mūsų broliu ir žentu, su didžiuoju kunigaikščiu Aleksandru, taika, užbaiga ir amžina draugystė stojo; ir mes ant tų raštų jam kryžių bučiuojame ir norime, [kad] jis vykdytų, kas juose parašyta“. Baigdamas kalbą paliepė pasiuntiniams savojo valdovo vardu bučiuoti kryžių ir patvirtinti įsipareigojimus, bei pabrėžė pakartotinės ratifikacijos svarbą: „[...] ir jūs dabar už jį mums kryžių bučiuokite; ir kai pas jį bus mano bajorai, ir tegul didysis kunigaikštis Aleksandras ant tų raštų mums kryžių bučiuoja ir pagal tai mums ir vykdo, kad duotų Dievas tarp mūsų per amžius gera būtų.“⁴⁶ Priesaikos, kurias valdovai ir diplomatiniai įgaliotiniai duodavo tvirtinimo ar ratifikacijos ceremonijoje, buvo įsipareigojamosios. Tokiose priesaikose kreipiamasi į Dievą paliudyti troškimą įvykdyti pažadus, taip pat užtikrinti jų vykdymą ateityje (įsipareigojama asmeniškai Dievui įgyvendinti tai, ką laisva valia pažadėta padaryti).⁴⁷

Sutarčių tvirtinimo procedūros Maskvoje vėlesniais laikais iš esmės nesikeitė, tačiau jų aprašymuose pateikta nemažai papildomos informacijos apie atliekamą ceremoniją. Išsamiausią jos aprašymą yra palikęs 1526 m. derybose tarpininko vaidmenį atlikęs Šv. Romos imperatoriaus Karolio V pasiuntinys Sigismundas Herberšteinas, pakviestas į paliaubų sutarties tvirtinimo ceremoniją, kad savajam monarchui paliudytų pasiektą susitarimą. Detaliame aprašyme visų pirma užsimenama, kad priesaikos metu vienas iš bajorų tarėjų dešinėje rankoje laikė paaukuotą kryžių, o djakas abiejose rankose – vieną ant kito sudėtus sutarčių raštus taip, kad būtų išlindęs apačioje gulėjusio LDK pasiuntinių rašto kraštas tiek, kad matytųsi klauzulė, kurioje buvo surašyti jų įsipareigojimai. Kai tik Maskvos bajoras padėjo ant raštų kryžių, Maskvos didysis kunigaikštis Vasilijus III atsistojo ir kreipdamasis į pasiuntinius bei rodydamas pirštu į sutartis patvirtino savo įsipareigojimus, kurių pasižadėjo laikytis, jei jų laikysis ir kontrahentas. Žvelgdamas į kryžių, jis tris kartus persižegnojo, tiek pat kartų nulenkdamas galvą ir nusišluostęs lūpas jį bučiavo, visų pirma paliesdamas jį kakta,

⁴⁶ Сб Рио, т. 35, № 24, с. 125.

⁴⁷ Kananovič, U., *min. veik.*, p. 37–38.

o vėliau viena ir kita akimi. Atsitraukęs atgal ir persižegnojęs, Vasilijus III paragino LDK pasiuntinius atlikti priesaikos ritualą. Vienas iš pasiuntinių perskaitė sutarties klauzulę, kurioje buvo surašyti Lietuvos atstovų įsipareigojimai, kitas ją žodis žodin pakartojo ir po šios procedūros abu paeiliui bučiavo kryžių.⁴⁸ Nors daugiau tokių nuodugnių sutarčių tvirtinimo ceremonijos aprašymų šaltiniuose nėra, tačiau Maskvos pasiuntinybių knygoose užfiksuotos ritualo detalės liudija, kad tokios ratifikacijos tvarkos laikytasi ir kitais kartais. Išimtį sudaro tik 1532 m. atvejis, kuomet pasiuntiniams nebuvo leista prikabinti prie paliaubų sutarties savųjų antspaudų, o Maskvos didysis kunigaikštis Vasilijus III prisiekdamas nebučiavo kryžiaus, šį ritualą pavesdamas atlikti keletui dvaro pareigūnų.⁴⁹ Skirtingai nei antspaudavimo atveju, šaltiniuose nėra įrašo, nurodančio šio neįprasto poelgio motyvus. Galima tik spėti, kad taip norėta parodyti, jog Maskva šiam susitarimui neįteikia didelės reikšmės – dėl paliaubų pratęsimo susitarta tik metams, todėl atisakyta vieno svarbiausių susitarimo laikymąsi užtikrinančių elementų.

Analogiškas ratifikacijos procedūras pagal alternato principą atlikdavo ir Lietuvos monarchas. Atvykus kontrahento atstovams ir parengus naują sutarties nuorašą, valdovas užsienio pasiuntinių akivaizdoje bučiuodavo kryžių ir prisiekdavo. Maskvėnai reikalavė, kad naujai surašomos sutarties tekstas būtų tapatus Maskvoje sudarytiems dokumentams, todėl į Lietuvą vykstantys pasiuntiniai kartu veždavosi LDK diplomatų patvirtintą ir Maskvoje paliktą sutarties egzempliorių, kuriuo pasinaudodami tikėjosi užkirsti kelią visiems kitos pusės bandymams pakeisti susitarimų teiginius. 1494 m. į Lietuvą taikos sutarties patvirtinti vykstantiems didiesiems maskvėnų pasiuntiniams Ivanas III instrukcijoje griežtai nurodė, kad iš naujo sutarties nuorašas turėtų būti sudarytas tiksliai pagal jiems įteiktos sutarties tekstą: „[...] Užrašas, kuris su jais pasiūstas, su ponų antspaudais, koks turėtų būti raštas pas didįjį kunigaikštį, didžiojo kunigaikščio Aleksandro žodžio ir duos Dievas iš to rašto tenai surašyti užbaigą. Ir rašyti žodis žodin, nei pridėti, nei atimti nė vieno žodžio.“⁵⁰

Šio nuolat pakartojamo nurodymo aktualumą atskleidžia 1542 m. sutarties ratifikavimo rezultatai. Žygimanto Senojo ir jo sūnaus Žygimanto Augusto ratifikuotą sutarties egzempliorių parvežus į Maskvą ir sutikrinus su LDK pasiuntinių patvirtintuoju variantu pastebėta, kad jų tekstai nėra

⁴⁸ Герберштейн, С., *Записки о Московии*, пер. с нем. А. И. Малеина и А. В. Назаренко, научные комментарии А.В. Назаренко, А.Л. Хорошкевич, С.В. Думин, М.А. Усманов, Москва, 1988, p. 226.

⁴⁹ Сб Рио, т. 35, № 111, с. 875.

⁵⁰ *Ten pat*, Nr. 25, p. 140.

tapatūs.⁵¹ Ratifikacijos dokumente buvo padarytas pakeitimas, susijęs su pasienio teritorijų ribų nustatymu. Vardijant Lietuvos monarcho teritorijas vietoj įprastos baigiamosios frazės „tais paliaubų metais prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti“, buvusios Maskvoje patvirtintame sutarties variante,⁵² įrašyta „ir kitiems mūsų Polocko ir Vitebsko žemių valsčiams su tavo žemėmis žemei ir vandeniui senoji siena.“⁵³ Netiksliai perteiktos ir nuostatos dėl pasiuntinių ir pirklių kelionių reglamentacijos: standartinėje ratifikacijos akto frazėje „kurie jūsų pasiuntiniai vyks iš jūsų arba pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais“⁵⁴ praleista „iš jūsų“⁵⁵. Neaišku, kokiais motyvais vadovaujantis šie atrodytų neesminiai neatitikimai atsirado sutarties tekstą ratifikuojant, greičiausiai jiems reikšmės neteikė ir Ivano IV diplomatiniai įgaliotiniai, ataskaitoje pažymėję, kad dokumentą, skaitant Lietuvos valdovo raštininkui, sutikrino su turėtoju originalu.⁵⁶ Minėtąją neapsižiūrėjimą galime vertinti kaip išskirtinį atvejį, įprastai Maskvos monarcho atstovai, baimindamiesi bausmės, uoliai vykdėdavo visus savojo valdovo nurodymus.

Tyrinėjamu laikotarpiu tik XVI a. 5 dešimtmečio pabaigoje susiklostė praktika pagal oficialų abiejų pusių susitarimą sudaryti netapačius tarpvalstybinių sutarčių dokumentus. Taip daryti buvo nuspręsta nepavykus susitarti dėl Maskvos monarcho intituacijos. Problema kilo dėl naujos Ivano IV intituacijos formulės – „visos Rusios caras“ („царь всеа Руси“). Pagal reikšmę caro titulas buvo siejamas su cezario vardu ir laikytas lygiaverčiu Bizantijos imperatoriaus – bazilėjaus titului (prisiimdamas šį titulą Rusios kunigaikštis prilygino save bazilėjui), kuris nuo seno Rusijoje vadintas caru. Caro titulas kaip bizantiškojo bazilėjaus ekvivalentas galėjo būti prilyginamas imperatoriaus rangui, taigi tituluodamasis caru, Maskvos valdovas kartu pretendavo ir į Bizantijos, ir į Romos imperatoriaus įpėdinio statusą.⁵⁷ Norint įtvirtinti naują statusą, Ivanui IV reikėjo pradėti sunkią diplomatinę kovą dėl jo

⁵¹ Сб Рио, т. 59, № 11, с. 203.

⁵² РГАДА, ф. 79, оп. 1, ед. хр. 3, л. 126.

⁵³ 1542 08 19, Krokuva. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo ir jo sūnaus Žygimanto Augusto paliaubų sutarties su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV ratifikacijos dokumentas, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 17A, p. 217.

⁵⁴ РГАДА, ф. 79, оп. 1, ед. хр. 3, л. 1300б.

⁵⁵ 1542 08 19, Krokuva. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo ir jo sūnaus Žygimanto Augusto paliaubų sutarties su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu IV ratifikacijos dokumentas, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 17A, p. 219.

⁵⁶ Сб Рио, т. 59, № 11, с. 201.

⁵⁷ Успенский, Б.А., *Царь и император*, Москва, 2000, с. 18–19, 36–37.

pripažinimo su artimiausia kaimyne – Lietuvos Didžiąja Kunigaikštyste ir ją valdžiusia Jogailaičių dinastija. Caro titulas ne tik turėjo demonstruoti Maskvos monarcho lygiavertiškumą Šv. Romos imperatoriui, bet ir pakelti jį rangu aukščiau už Europos karalius. Savaiame suprantama, kad Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas negalėjo susitaikyti su tokiu anksčiau rangų lygaus maskvėno iškilimu. Šioje kovoje dėl viršenybės pirmasis susidūrimas įvyko 1549 m. derybų Maskvoje metu, LDK raštininkui atsisakius į paliaubų sutarties raštą įtraukti naująjį Maskvos monarcho titulą. Po ilgų ir sunkių derybų buvo pasirinktas kompromisinis variantas – Maskvos valdovo sutarties tekstas surašytas su naujuoju titulu, o Lietuvos monarcho egzemplioriuje palikta senoji intituliacijos formulė.⁵⁸ Maskvos pusė sutiko su tokia išlyga vadovaudamasi nuostata, kad sutarties egzempliorius su caro titulu atiduodamas LDK monarcho pusei, o be caro titulo paliekamas Maskvoje, kur jo niekas niekada nepamatys.⁵⁹

Priesaika, kurią duodavo Lietuvos monarchas, iš esmės nesiskyrė nuo kontrahento priesaikos – jos turinys buvo panašus. Ratifikuojant 1494 m. taikos sutartį Lietuvos didysis kunigaikštis kaip ir Maskvos monarchas priesaikoje paminėjo sudarytą susitarimą ir įsipareigojo jo laikytis: „Mes, Aleksandras, Dievo malone didysis kunigaikštis, prisiekiamo Dievu ir Dievo motina, ant šio švento kryžiaus savo broliui ir uošviui didžiam kunigaikščiui Ivanui, kad su juo sudarėme taiką ir užbaigą, ir užbaigos raštus iš abiejų pusių surašėme, ir kaip mūsų rašte, kuris pas jį bus, parašyta, mums pagal tą raštą jam ir daryti pagal sutarimą, teisingai, be gudravimų. Dėl to viso bučiuoju jam šventąjį kryžių.“⁶⁰ Vėlesniais dešimtmečiais priesaiką taip pat sudarydavo analogiškos maskvėniškajai formuluotės, tačiau nuo XVI a. vidurio atsirado skirtumų, susijusių su priesaikos ceremonijos formaliosiomis detalėmis – kartais Lietuvos valdovas, kaip ir kitų Europos šalių monarchai, prisiekdavo su Evangelija.⁶¹ Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės susitarimų su kitomis regiono šalimis ratifikavimo procedūros nežymiai skyrėsi, tačiau esminiai dalykai buvo panašūs. Lietuvos – Lenkijos santykiuose priesaika dažnai buvo lydima kryžiaus bučiavimo, o priesaika su Evangelija, atrodo, buvo įprastas Lietuvos – Livonijos ryšių praktikoje. Sudarydamas sutartis su totoriais, LDK monarchas prisiekdavo su Evangelija arba bučiuodamas kryžių, o totorių chanai ir jų įgalotiniai – su Koranu. Nors tuo metu nei

⁵⁸ Сб Рио, т. 59, № 18, р. 291.

⁵⁹ Юзефович, Л., *Путь посла...*, с.270.

⁶⁰ Сб Рио, т. 35, № 25, с. 125.

⁶¹ Кananovič, У., *min. veik.*, р. 29; 1554 m. ratifikacijos ritualo žr. РФАДА, ф. 389, оп. 3, ч. 3, ед. хр. 591, л. 133–134.

krikščionys, nei musulmonai nepripažino vieni kitų šventųjų knygų, tai ne-trukdė kiekvienai iš susitariančiųjų pusių įtraukti jas į susitarimų ratifikavimo ritualus – abi pusės ceremonijas ir ritualus atlikdavo pagal savo religines ir kultūrines nuostatas.⁶²

Ratifikacijos metu atliekami ritualai buvo pagrindinis ir bene vienintelis apeiginio pobūdžio sutarties laikymosi garantas. Jų pagrindu laikomas magiškas pradai, vėliau užgožtas bažnytinio etiketo. Svarbus buvo trijų dalykų fizinis kontaktas – sutarties teksto, švento simbolio ir asmens, duodančio priesaiką (kaip jau buvo minėta, prisiekiančiojo monarcho sutarties raštas turėjo liestis su kryžiumi, todėl visada buvo dedamas viršuje). Pirminė ritualo prasmė – antgamtinis sutarties raštų (t. y. įsipareigojimų) ir prisiekiančio asmens susilieėjimas į vienumą, kurios neišardomumą užtikrina aukštesnė jėga. Tai patvirtina rytų slavų žodžio „bučiuoti“ – „целовать“ etimologija. Jis kildinamas iš žodžio, reiškiančio ‘visas, vientisas, vieningas’ – „целый“, todėl pabučiavimas laikomas vienybės simboliu. Žmogaus ir teksto vietas šiuo atveju sukuriama švento simbolio, įtraukiamo į jų bendrystę. Rusios žemėse seniai praktikuojamas kryžiaus bučiavimas buvo laikomas patikimiausia iš visų galimų garantija.⁶³ Abi pusės, kaltindamos viena kitą susitarimų laužymu, argumentams paremti naudojo diplomatinės kalbos formules – referentus, priesaiką ir kryžiaus bučiavimo ritualą nurodančius kaip įsipareigojimo pagrindą. 1526 m. Žygimantas Senasis priekaištaudamas maskvėnams dėl pasienio sričių puldinėjimo Vasilijų III apkaltino priesaikos ir ją sutvirtinančio kryžiaus bučiavimo ritualo sulaužymu: „argi pridera krikščioniškam valdovui [...] kryžių bučiavus taip daryti“.⁶⁴ Bučinyš kaip susitaikymo ir susivienijimo ženklas nuo pat pradžių krikščionims atliko svarbų sakramentinį ir ritualinį vaidmenį. Viduramžiais pasibučiavimas, taip pat kaip ir šventų objektų bučiavimas, draugams ir buvusiems priešams simbolizavo žmonių vienybę. Krikščioniška meilė, draugystė ir taika tarp žmonių buvo laikomi aktais, perteikiančiais Dievo jiems teikiamą meilę ir

⁶² Kananovič, U., *min. veik.*, p. 30–35. Panašia kaip ir totorių praktika, sudarant sutartis su nekrikščionimis nuo seno vadovautasi Bizantijoje ir kitose šalyse: buvo laikomasi principo, kad kontrahentas turi prisiekti „pagal savo teisę“. Tiesa, šios nuostatos ne visada buvo laikomasi – šaltiniuose yra užfiksuota atvejų, kai Bizantijoje nekrikščionims buvo pasiūlyta prisiekti su Naujuoju testamentu. Sudarydami sutartis su Rusios kunigaikštystėmis pagoniškos Lietuvos valdovai kartais jų papročiu bučiuodavo kryžių, žr. Rowell, S. C., *A pagan's word: Lithuanian diplomatic procedure 1200–1385*, *Journal of Medieval History*, Vol. 18, Issue 2, 1992, p. 147, 148, 151–152.

⁶³ Юзефович, Л., *Путь посла...*, c. 285.

⁶⁴ 1526 03 27, Malborkas. Žygimanto Senojo raštas Maskvos didžiajam kunigaikščiui Vasilijui III, LM-7, Nr. 252.4, p. 460.

palankumą. Todėl kryžiaus ir kitų šventų objektų bučiavimas buvo reikšmingas gestas krikščioniškose kultūrose.⁶⁵

Plačiaja prasme šis ritualas patvirtindavo pranešimo, ant kurio būdavo bučiuojamas kryžius, tikrumą – ar tai būtų pasakojimas apie praėjusius dalykus teismo proceso metu, ar ateities ketinimai sudarant diplomatinį susitarimą. Priesaika, sutvirtinama kryžiaus bučiavimu, Maskvos valstybėje buvo apibūdinama tiesos ir teisingumo sampratas savyje vienijančiu „pravdos“ („правда“) terminu. Nors šiam ritualui buvo pasitelkiamas vienas svarbiausių krikščionių religinių simbolių – kryžius, tačiau ritualas nebuvo kontroliuojamas bažnyčios. Nagrinėjamoju laikotarpiu visi Maskvos valdovai bučiuodavo kryžių nedalyvaujant dvasininkams. Šventikų vaidmuo apsiribodavo tik kryžiaus įnešimu į menę, pačioje ceremonijoje jiems dalyvauti nebuvo leidžiama. Taip buvo pabrėžiama pasaulietinė, valstybinė šio ritualo, kuris buvo atliekamas tik pasiuntinių ir bajorų tarybos narių akiwaizdoje, reikšmė. Sutarties dokumentai buvo dedami ant dubens – įprasto būrimų ir įvairių pagonišku apeigų atributo. Dubenį su sutartimis laikydavo valdovo dvaro pareigūnas – djakas, o kryžių – vienas iš Maskvos bajorų. Maskvos didieji kunigaikščiai kryžių visada bučiuodavo siaurame asmenų rate – tų, kuriems būdavo patikima ritualo paslaptis. Ritualą jie atlikdavo stovėdami ir nusiėmę valdovo kepurę, ko viešai niekada nedarydavo jokiose kitose situacijose.⁶⁶ Po apeigų sutarties raštai įgydavo naują statusą, kuris

⁶⁵ Kananovič, U., *min. veik.*, p. 40.

⁶⁶ Юзефович, Л., *Путь посла...*, с. 283–284. Tyrinėtojai neturi vieningos nuomonės dėl religijos svarbos Maskvos monarcho dvaro gyvenime. Edwardas L. Keenan dar septintajame XX a. dešimtmetyje kvestionavo to meto istoriografijoje išgalėjusį požiūrį, sureikšminantį religinių elementų svarbą Maskvos politiniam elitui, teigdamas, kad monarcho dvaras buvo sekuliarus ir religija nebuvo svarbi pasaulietiniam elitui, kuris lėmė politinės veiklos strategiją. Šią nuomonę sukritikavo Hieronimas Grala, kaip pavyzdį pateikęs Pasiuntinybių prikazo vadovo Ivano Viskovato, kaip asmens, pasižymėjusio religine erudicija ir pasišventimu, atvejį. Jam antrino ir Ana Choroškevič, teigdama, jog Maskvos pasiuntinybių knygoje užfiksuoti religiniai Ivano Viskovato pareiškimai liudija išskirtinį šio svarbaus valstybės veikėjo religingumą. Į diskusiją įsitraukęs Charlesas J. Halperinas ganėtinai skeptiškai įvertino šias nuomones, manydamas, kad daugelis religinio pobūdžio pareiškimų (susijusių su krikščionių kraujo liejimu, netikėlių musulmonų stiprėjimu (iškilimu), krikščionybės ir islamo kova) diplomatiniam dialoge iš abiejų pusių buvo visiškai veidmainiški, nes ir Maskva, ir LDK nesivaržydamos rinkosi Krymo totorius kaip sąjungininkus prieš tikėjimo brolius krikščionis. Dėl šios diskusijos žr.: Keenan, E. L., *Muscovy and Kazan: Some Introductory Remarks on the Patterns of Steppe Diplomacy*, *Slavic Review*, vol. 26, 1967, p. 548–558; Хорошкевич, А. Л., О Висковатом, его времени и безвременьи, *Russia Mediaevalis*, t. 10, 2001, p. 278–279, 290; Halperin, Ch. J., *The culture of Ivan IV court: the religious beliefs of bureaucrats*, *The New Muscovite Cultural History: A Collection in Honor of Daniel B. Rowland*, *Slavica Publishers*, 2009, p. 94.

buvo įvardijamas „užbaigos“ („докончанием“) terminu ir žymėdavo diplomatinį santykių tarp abiejų valstybių ciklo pabaigą.⁶⁷ Ši diplomatinė ryšių etapą taip pat galima apibūdinti kaip tam tikrą ritualinio *perėjimo* rūšį, ženklinančią santykių pobūdžio ar tarpvalstybinio būvio pasikeitimą (perėjimą iš karo būsenos į taikų sugyvenimą).

Nors Lietuvos monarcho rezidencijose vykusios sutarčių ratifikavimo procedūros šaltiniuose nėra taip detalios aprašytos kaip maskvėniškos, tačiau esama informacija taip pat liudija pasaulietinį jų pobūdį. O sąmoningi mėginimai pažeisti ritualą patvirtina, kad atliekamoms apeigoms buvo suteikiamos tapačios prasmės. Ratifikuoti siunčiamiems Maskvos pasiuntiniams instrukcijose buvo nurodoma, kad jie akylai stebėtų, ar prisiekiantis valdovas bučiuodamas kryžių priliečia jį lūpomis, o ne paliečia dubenį ar bučiuoja šalia kryžiaus. Būtinybė apsisaugoti nuo tokių atvejų liudija abiejų pusių tikėjimą šios procedūros magišku, nes tik teisingai atlikus ritualą buvo galima užtikrinti laukiamą rezultatą. Jeigu kontrahentas bučiuotų kryžių „nosimi“, t. y. imituotų ritualinį pabučiavimą, jis galėtų nebaudžiamas pažeisti savo įsipareigojimą, garantijos netektų tvirtumo, o pats susitarimas – galios. Kryžiaus bučiavimas ant konkretaus teksto reiškė pritarimą jam. Todėl anksčiau aptartas kompromisas dėl skirtingos Ivano IV intuliacijos rašymo abiejuose sutarčių raštuose, kaip susitarimus ratifikuojant ir buvo daroma nuo penktojo dešimtmečio pabaigos, sudarė problemą Lietuvos pusei, nes kryžiaus bučiavimas ant abiejų egzempliorių būtų reiškęs faktinį Ivano IV pripažinimą caru.⁶⁸ Siekiant to išvengti, per pakartotinę ratifikavimo procedūrą buvo imamasi įvairių gudrybių. 1554 m. Lietuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas nenorėdamas prisiekti ant sutarties rašto, kuriame buvo įrašytas naujasis Ivano IV titulas – visos Rusios caras – vilkino ratifikavimo procedūras. Tuo reikalu jis nuolat tarėsi su LDK Ponų tarybos nariais, kurie galiausiai nusprendė, jog valdovui nederėtų su tuo raštu prisiekti. Tačiau su juo Maskvoje monarcho vardu buvo prisiekę Lietuvos pasiuntiniai, todėl Žygimantas Augustas nenorėjo neratifikavęs sutarties maskvėnų atstovų išleisti atgal į Maskvą. Išėitis buvo rasta pakeitus tam tikrus ritualo elementus – priesaikos metu tarp Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Maskvos monarcho sutarčių raštų buvo padėta Evangelija, t. y. Ivano IV egzempliorius buvo apačioje po Evangelija, „[...] kuris ten tik gulėjo, kad jie matytų, bet niekaip neminėtas, kaip kad žemiau priesaikos

⁶⁷ Юзефович, Л., „Как в посольских...“, с. 175, 177–178.

⁶⁸ *Ten pat*, p. 286–287, 291.

žodžiuose įrašyta [...]“.⁶⁹ Kadangi šiame rituale nebuvo būtino fizinio trijų elementų kontakto – abiejų sutarčių ir kryžiaus, – susitarimas buvo patvirtintas, Maskvos diplomatinio ceremonialo vadovo Leonido Juzefovičiaus manymu, su tam tikra išlyga, reiškiančia, jog tvirtinami ne visi susitarimų tekstai.⁷⁰ Apie tai, kad LDK monarchui pavyko išsisukti nuo priesaikos su abiem sutarčių tektais, Maskvos pasiuntiniai, greičiausiai bijodami jų laukiančios baismės, ataskaitoje, pateikdami valdovui savąją įvykių versiją, apdairiai nutylėjo.⁷¹

Rusų tyrėjas Aleksandras Filiuškinas pastebi ir kitą priesaikos su netapačiais sutarčių tektais problemos aspektą. Jo teigimu, Ivanas IV negalėjo nesuprasti, kad monarchų priesaikos su skirtingais sutarčių tektais nebuvo daug vertos, todėl pastarąjį fenomeną reikėtų vertinti ne teisiškai, o išskirtinai kaip semiotinį aktą, kuris Maskvos monarchui buvo svarbus simbolinis įvykis. Ivanas IV save laikė monarchu, įkūnijančiu aukščiausią tiesą, dievišką teisingumą. Tuo ir galima paaiškinti būtinybę sutartyje įtvirtinti jo nurodymus, nes „tiesos caro“ žodžiai negali būti diplomatinio derėjimosi dalykas. Nors praktiškai tai ne visada buvo galima įgyvendinti, Maskvos derybininkai vis tiek siekė bet kokia kaina laikytis savo reikalavimų, netgi jei tai buvo galima pasiekti netapačių susitarimų pagrindu.⁷²

Daugelis anuometinių diplomatijos ypatybių buvo nulemtos ypatingo valstybės ir valdovo santykio. Viduramžių teisėje, taip pat ir „tarptautinėje“, nebuvo abstrakčių kategorijų, jos subjektai buvo ne sąvokos, bet individai. Naujųjų laikų diplomatijoje valdovas įsamenino valstybę, tačiau iki tol būta dar glaudesnio sąryšio – monarcho asmuo įkūnydavo valdomą šalį. Viduramžiais Europoje paplito ir ilgai gyvavo valstybės idėja, paremta

⁶⁹ 1554 kovas–balandis. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano IV pasiuntinybė Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Augustui paliaubų sutarties ratifikacijai, *Lietuvos Metrika, Diplomatinių reikalų knyga*, РГАДА, ф. 389, оп. 3, ч. 3, ед. хр. 591, л. 133–134.

⁷⁰ Юзефович, Л., *Путь посла...*, с. 292.

⁷¹ Ataskaitoje maskvėnai pabrėžė, kad pastebėję, jog LDK maršalas Eustachijus Valavičius į ceremoniją atsinešė tik Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto sutarties raštą, išreiškė susirūpinimą, kad trūksta jų valdovo sutarties rašto, kadangi Lietuvos monarchui prisiekti reikšią su abiem egzemplioriais. Valavičiui pareiškus, kad to niekad nebuvę, jog valdovas prisiektų su abiem sutarties raštais, su LDK pareigūnais šiuo klausimu prasidėjęs aršus ginčas. Jie tvirtai laikėsi savo nuostatos: jei nebus prisiekama su abiem egzemplioriais, tada tegul juos išleidžia atgal į Maskvą. Galiausiai pasiekę savo – ratifikacijos ceremonijoje Žygimantas Augustas prisiekė ir kryžių bučiavo ant abiejų sutarties raštų. *Жг. Сб Рио*, т. 59, № 28, р. 442–443.

⁷² Филюшкин, А.Н., *Изобретая первую войну России и Европы. Балтийские войны второй половины XVI века глазами современников и потомков*, Санкт Петербург, 2013, с. 106–108.

mistinio kūno (*corpus reipublicae mysticum*) vaizdiniu. Šis fikcinis, įsivaizduojamas kūnas, neturintis fizinių savybių, negalėjo savarankiškai funkcionuoti, jam turėjo atstovauti įgaliotasis asmuo, t. y. valstybė galėjo veikti tik per jos reprezentantą, kurio vaidmuo neretai atitekdavo valdovui. Dieviškas monarcho valdžios pobūdis išskeldavo jį aukščiau už visus kitus asmenis, o jos praktinis įtvirtinimas buvo paremtas valdovo, kaip valstybės kūno galvos, statusu.⁷³ Ši ir kitos panašios reprezentacijos teorijos, skirtos valstybės vidaus sąrangai įtvirtinti, tiesiogiai veikė ir tarpvalstybinių santykių principus. Neretai monarchų vardu palaikomi diplomatiniai kontaktai formaliai įgydavo valdovų asmeninio bendravimo pobūdį, o tarpvalstybinės sutartys – asmeninių susitarimų statusą. Jų galiojimo laikas dažnai buvo tiesiogiai siejamas su monarcho gyvenimo trukme. Netgi „amžinosios taikos“ sutartys būdavo prilyginamos „žmogaus amžiui“, jo žemiškojo gyvenimo laikui.⁷⁴ Kita vertus, diskusijos, kuriose buvo svarstoma, ar sutartis netenka galios mirus vienam iš kontrahentų, ar monarcho įpėdiniai yra saistomi susitarimuose numatytų įsipareigojimų, rodo, kad šiuo klausimu vieningos nuomonės nebuvo. Nuolat ieškota būdų, kaip pratęsti susitarimų galiojimą ir po tiesioginio sutarties subjekto – valdovo – mirties. Daugelyje vėlyvųjų Viduramžių ir ankstyvųjų Naujųjų laikų pradžios sutarčių buvo deklaruojama, kad kontrahento įpėdiniai taip pat įtraukiami į susitarimą. Tokios klauzulės liudija, jog sutarčių įpareigojimų galiojimas nebuvo savaimė aiškus ir kad tokiu būdu valdovai galėjo susaistyti savo paveldėtojus. Kai kuriais atvejais ši problema buvo sprendžiama į sutartis įtraukiant reikalavimą, kad sosto paveldėtojas taip pat ratifikuotų susitarimą. Paprastai tai buvo taikoma sutartims, kurios numatė teritorijos ar teisių perdavimą. Tokia ratifikacija sosto įpėdinis pritardavo savojo palikimo sumažinimui. Be to, kai kuriose sutartyse iš anksto buvo numatoma, jog ji tam tikrą laiką galios ir po vieno iš kontrahentų mirties.⁷⁵

Panašiomis nuostatomis, siekiant pratęsti susitarimų galiojimą, buvo vadovaujama ir Lietuvos – Maskvos diplomatinių santykių praktikoje. Sutarties galiojimas vieno iš kontrahentų mirties atveju buvo numatomas ir ankstesniuose nei nagrinėjamo laikotarpio susitarimuose. Tokie įsipareigojimai yra įtraukti į 1449 m. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus II ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero taikos sutarties tekstą: „[...] jei duos Dievas tau vaikų ir tave iš šio pasaulio pasiims, o aš, broli, liksiu gyventi,

⁷³ Baszkiewicz, J. J., *Myśl polityczna wieków średnich*, Warszawa, 1970, s. 114–116; Nahlik, S. E., *Narodziny nowożytnej dyplomacji*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1971, s. 58.

⁷⁴ Юзефович, Л., „Как в посольских...“, с. 28.

⁷⁵ Lesaffer, R., *min. veik.*, p. 21–22.

ir man, broli, tavo vaikais rūpintis kaip ir savais vaikais, ir tavo tėvoniją man tausoti ir žalos nedaryti, ir neįžengti į visą tavo didžiąją viešpatiją. Ir jei Dievas padarys taip, mane pirmą iš šio pasaulio pasiims, o tu liksi gyventi, ir tau mano sūnumi kunigaikščiu Ivanu, ir mano jaunesniais vaikais rūpintis kaip savo vaikais. O viešpatijos iš jų nesisavinti [...].⁷⁶ Analogiškus įsipareigojimus LDK ir Maskvos valstybės monarchai prisiėmė ir 1494 bei 1508 m. taikos sutartimis, pasižadėdami „tausoti“ vienas kito valdas ir valdant jų vaikams.⁷⁷

Taikytas ir kitas būdas pratęsti sutarties trukmę – į susitarimą įtraukti ir būsimą sosto įpėdinį. Dėl šios priežasties 1503 m. paliaubų sutarties tvirtinimo ceremonijoje kartu su Ivanu III prisiekė ir kryžių bučiavo jo sūnus didysis kunigaikštis Vasilijus.⁷⁸ 1542 m. Maskvos derybininkams buvo nurodyta spausti Lietuvos pasiuntinius, kad pastarieji į paliaubų sutarties raštus įrašytų Žygimanto Senojo sūnų Žygimantą Augustą, kuris sosto paveldėtoju buvo paskelbtas dar trečiojo dešimtmečio pabaigoje: „[...] karalius jau senas, ir jeigu karalius mirs, [tai] jo sūnus nesilaikydamas paliaubų pradės kariauti, ir dėl to karaliaus sūnų reikėtų įrašyti; mirus karaliui, jo sūnui bus nevalia nesantaikos pradėti [...]“.⁷⁹ Tai akivaizdžiai rodo, kad maskvėnai buvo suinteresuoti suderėtu laikotarpiu išlaikyti taikingus santykius. Nors visi paliaubų susitarimai, skirtingai nei taikos sutartys, buvo sudaromi apibrėžtam laikui, Žygimanto Augusto įtraukimas į susitarimą ir jo įsipareigojimas nepradėti karo buvo tam tikras apsidraudimas, papildomas sutarties galiojimo garantas.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Maskvos valstybės taikos ir paliaubų sutarčių sudarymo ir ratifikavimo procedūros buvo baigiamasis diplomatinio derybų veiksmas, ženklinantis vieno iš tarpvalstybinių santykių etapų pabaigą. Daugelis šių sutarčių savybių išplaukė iš bendrų diplomatinio

⁷⁶ 1449 08 31, [b. v.]. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus II taikos su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Kazimieru sutartis, *Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinės sutartys...*, Nr. 1, p. 42.

⁷⁷ 1494 02 05, Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III taikos su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Aleksandru sutartis, *ten pat*, Nr. 2, p. 70; [1494 02 05, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro taikos su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu III sutartis, *ten pat*, Nr. 3, p. 80; 1508 10 08, Maskva. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III taikos su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju sutartis, *ten pat*, Nr. 6, p. 113; [1508 10 08, Maskva.] Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo taikos su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum III sutartis, *ten pat*, Nr. 7, p. 126.

⁷⁸ Сб РИО, т. 35, № 75, с. 406.

⁷⁹ Сб РИО, т. 59, № 9, с. 161.

ryšių nuostatų, ideologinių įsitikinimų bei kultūros preferencijų, lemiančių ceremonijų bei jų metu atliekamų ritualų formas ir jiems suteikiamas reikšmes. Tačiau ne mažesnę reikšmę turėjo ir aktuali tarpvalstybinių santykių būklė, į kurią atsižvelgdamos abi pusės dažnai koreguodavo įprastinius elgesio scenarijus.

Marius Sirutavičius

PUBLIKACIJOS PARENGIMO PRINCIPAI

Sėkmingų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Maskvos valstybės derybų ciklo pabaigoje sudarytos taikos ar paliaubų sutartys ne tik apibrėžtą laiką įtvirtindavo taikingą tarpvalstybinį būvį, bet ir nusakydavo pakitusį kontrahentų jėgų santykį bei jų geopolitinę vietą regione kitų politinių jėgų atžvilgiu. Dėl šių ypatybių juos galima laikyti reikšmingais istoriniais šaltiniais, liudijančiais svarbius Lietuvos ir Rusijos valstybingumo raidos momentus. Tad nenuostabu, kad tyrėjai, nagrinėjantys įvairias Lietuvos ir Maskvos santykių peripetijas XV–XVI a., jomis pradėjo domėtis jau prieš keletą šimtmečių, pirmosios susitarimų publikacijos taip pat pasirodė dar XIX a. 1836 m. Rusijos istorikas ir archeografas Pavelas Muchanovas iš lotyniškais rašmenimis transkribuotų Lietuvos Metrikos Užrašymų knygų kartu su keletu diplomatinė dokumentų paskelbė ir 1449, 1494 bei 1503 m. tarpvalstybinių sutarčių nuorašus.⁸⁰ Pirmąją teminę LDK kanceliarijos archyvo – Lietuvos Metrikos Pasiuntinybių knygos dokumentų, tarp kurių buvo ir 1549 bei 1554 m. Žygimanto Augusto paliaubų sutarčių ratifikacijos nuorašai⁸¹ – publikaciją galima laikyti vienu ankstyviausių kompleksiniu diplomatijos dokumentų leidiniu. Atskiri Maskvos monarchų vardu surašyti sutarčių dokumentai – 1449, 1494 ir 1508 m. taikos, 1522 m. paliaubų sutarties ratifikavimo nuorašas bei 1556 m. Ivano IV paliaubų sutarties originalas – pateko į pirmuosius tris Rusijos imperijos Archeografinės komisijos dokumentų rinkinių „Aktai Vakarų Rusijos istorijai“ tomus⁸², išleistas penktajame devynioliktojo šimtmečio dešimtmetyje. Į LDK ir Maskvos valstybės sutartis dėmesį atkreipė ir daugiatomės diplomatinė dokumentų serijos „Valstybinių raštų ir sutarčių, saugomų valstybinėje užsienio reikalų kolegijoje“ leidėjai. Devynioliktojo šimtmečio pabaigoje pasirodžiusiame penktajame šios serijos tome buvo publikuota dalis Lietuvos monarchų taikos ir paliaubų ratifikavimo dokumentų archyvinių nuorašų⁸³.

Reikšmingiausia diplomatinės veiklos dokumentų publikacija tapo „Imperatoriškos rusų istorijos draugijos“ rinkiniuose XIX–XX a. pradžioje paskelbtos 1487–1571 metų Maskvos valstybės pasiuntinybių knygos. Be

⁸⁰ Муханов. Сборник, № 7, с. 6–9; № 41, с. 65–69; № 79, с. 125–129.

⁸¹ Книга посольская, № 34, с. 52–55; № 56, с. 91–94.

⁸² АЗР, т. 1, № 50, с. 62–65; № 192, с. 287–290; т. 2, № 43, с. 53–56; № 172, с. 219–220; т. 3, № 17, с. 69–72.

⁸³ СГГД, ч. 5, № 39, с. 24–27; № 59, с. 48–51, № 97, с. 97–99; № 102, с. 104–107; № 109, с. 127–128.

vertingų diplomatinių misijų veiklos aprašymų, buvo publikuoti jose esantys Maskvos monarchų sutarčių nuorašai ir keletas Lietuvos valdovų taikos ir paliaubų sutarčių nuorašų.⁸⁴ Pastaruoju laikotarpiu pasirodė dar keletas lenkų ir rusų tyrėjų parengtų istorinių dokumentų publikacijų, į kurias buvo įtrauktos ir kai kurios, dažniausiai ankstyvosios LDK ir Maskvos valstybės sutartys. Tačiau vėliau sistemingas diplomatinių dokumentų publikavimas nutrūko⁸⁵ ir atsinaujino tik XX a. pabaigoje kelių šalių tyrėjams pradėjus įgyvendinti leidybinę Lietuvos Metrikos knygų programą.

Nors nemaža dalis tarpvalstybinių susitarimų tekstų buvo paskelbta daugiau nei prieš šimtmetį, tačiau beveik visi jie turi reikšmingų trūkumų. Sąmoningai ar dėl neapsižiūrėjimo kai kuriuose tekstuose praleisti žodžiai, pasitaiko klaidingai identifikuotų geografinių objektų, vardų ir tėvavardžių. Be to, senosios publikacijos neatitinka šiuolaikinių šaltinių publikavimo nuostatų – visų pirma, transkribavimo taisyklių; neturi jos ir šiais laikais tokio tipo publikacijoms būdingų legendų. Dabartinės istoriografijos poreikius atitinka tik Lietuvos istorijos instituto darbuotojų – Egidijaus Banionio, Algirdo Baliulio, Artūro Dubonio, Dariaus Antanavičiaus ir kt. – parengtose Lietuvos Metrikos Užrašymų knygų publikacijose esantys Maskvos monarchų vardu surašytų 1449, 1494, 1508 m. taikos⁸⁶ ir 1522, 1526, 1532, 1537 m. paliaubų sutarčių⁸⁷ bei 1503, 1537 m. Lietuvos valdovų paliaubų ir ratifikacijos sutarčių nuorašai⁸⁸. Šios publikacijos ir paskatino kreiptis į jau žinomus šaltinius ir laikantis šiuolaikinėje istoriografijoje įsitvirtinusių šaltinių publikavimo principų parengti spaudai svarbiausias Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybines sutartis. Tačiau didžiausia paskata imtis šio darbo tapo aplinkybė, kad nepaisant ilgos įvairių sutarčių nuorašų publikavimo istorijos, tarpvalstybinių susitarimų originalai – pergamentai, išskyrus 1556 m.

⁸⁴ Сб Рио, т. 35, № 24, с. 125–133; № 75, с. 398–402; № 93, с. 637–642; № 102, с. 743–748; № 111, с. 857–859; т. 59, № 7, с. 125–130; № 10, с. 189–194; № 18, с. 303–307; № 27, с. 407–415; № 32, с. 511–516.

⁸⁵ Išimtimi galima laikyti tik XX a. viduryje rusų istorikų parengtą Rusios kunigaikščių susitarimų publikaciją, į kurią buvo įtraukti ir 1449 m. Vasilijaus II taikos sutarties su Lietuvos valdovu Kazimieru bei 1494 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro taikos sutarties su Maskvos monarchu Ivanu III tekstai, žr. ДДГ, № 53, с. 160–163; № 83, с. 329–332.

⁸⁶ LM-5 (1993), Nr. 78.1, p. 13–133; Nr. 78.2, p. 134–136; Nr. 136, p. 251–254; LM-5 (2012), Nr. 394, p. 247–250; Nr. 395, p. 250–252; Nr. 541, p. 356–359; LM-7, Nr. 55, p. 137–141; LM-8, Nr. 80, p. 125–128.

⁸⁷ LM-7, Nr. 228, p. 418–421; LM-15, Nr. 152, p. 194; Nr. 156, p. 198–201; Nr. 164, p. 210–213.

⁸⁸ LM-5 (1993), Nr. 118.13, p. 209–212; LM-5 (2012), Nr. 518, p. 323–326; LM-15, Nr. 165, p. 213–216.

Maskvos monarcho Ivano IV sutarties dokumentą, – iki šiol nebuvo publikuoti. Beje, nuo XIX a. sistemingai buvo publikuojami tik Maskvos didžiųjų kunigaikščių sutarčių nuorašų egzemplioriai, tačiau didžioji dalis Lietuvos valdovų sutarčių nuorašų iki šiol nėra paskelbti. Parengti šaltinių tekstų vertimai į lietuvių kalbą leis šiai publikacijai peržengti akademinės istoriografijos ribas ir pasiekti plačiąją visuomenę, visus besidominčius Lietuvos ir Rusijos santykių istorija.

Atrenkant dokumentus publikacijai prioritetas buvo teikiamas dar neskelbtiems tarpvalstybinių sutarčių originalams ar nuorašams. Tačiau dėl prastos kai kurių pirminių dokumentų fizinės būklės teko pasiremti jų nuorašais. Daugiausiai įvairiais nuorašais teko remtis rengiant publikuoti Maskvos monarchų susitarimų tekstus ir jų vertimus. Žinoma tik penkių Radvilų archyve laikytų, Maskvos didžiųjų kunigaikščių vardu surašytų tarpvalstybinių susitarimų pirminių dokumentų dabartinė saugojimo vieta. Keturi išlikę 1537, 1542, 1549 ir 1553 m. Maskvos valdovo sutarčių originalai šiuo metu yra saugomi Vyriausiam senųjų aktų archyve Varšuvoje, fonde „Pergamentų dokumentų kolekcija“,⁸⁹ vienas – 1556 m. sutarties originalas – Rusijos nacionalinės bibliotekos Sankt Peterburge rankraščių skyriaus fonde „Pagrindinis aktų ir raštų rinkinys“⁹⁰. Beveik visų pergamentų būklė pakankamai gera, išlikę ir Ivano IV prikabinti antspaudai. Blogiausias yra 1553 m. sutarties originalas, dėl kritinės dokumento būklės archyvas atsisakė jį išduoti ar padaryti skaitmeninę kopiją, tad rengiant publikuoti šio susitarimo tekstą teko remtis Maskvos pasiuntinybių knygoje esančiu jo nuorašu.⁹¹

Remiantis nuorašais buvo parengti ir ankstesni Maskvos monarchų Vasilijaus II, Ivano III ir Vasilijaus III su Lietuvos didžiais kunigaikščiais sudarytų sutarčių tekstai, kadangi dokumentų originalai neišliko arba jų saugojimo vieta nėra žinoma. Nuo pat ankstyviausiojo – Vasilijaus II taikos su Kazimieru Jogailaičiu – susitarimo Maskvos monarcho vardu surašytos sutartys iki šių laikų išliko LDK kanceliarijos archyvo nuorašuose, įtrauktuose į Lietuvos Metrikos Užrašymų ir Diplomatinį reikalų knygas, kurios šiuo metu saugomos Rusijos senųjų aktų archyve Maskvoje, Lietuvos metrikos fonde. Rengiant šaltinių rinkinį buvo pasinaudota Lietuvos istorijos instituto specialistų parengtais, penktos ir aštuntos Užrašymų knygų publikacijose esančiais 1449 ir 1508 m. taikos sutarčių nuorašais.⁹² Kitais

⁸⁹ AGAD, f. 1 Nr. 7598, 7622, 7664, 7702.

⁹⁰ РНБ, ф. 532, № 141.

⁹¹ РГАДА, ф. 79, оп. 1, ед. хр. 4, л. 34906–358.

⁹² LM-5 (2012), Nr. 394, p. 247–250; LM-8, Nr. 80, p. 125–128.

atvejais remtasi Maskvos pasiuntinybių knygos nuorašais. XVI a. formuojantis centrinėms Maskvos valstybės institucijoms, diplomatinių santykių dokumentai pateko į *Pasiuntinių prikazo*, kurio sąlygine įkūrimo data laikomi 1549 metai, archyvą. Santykių su LDK dokumentai sudarė atskirą archyvinį fondą. Jame dominuoja pasiuntinybių knygos, sudarytos iš pastraipinių užrašų, tarp kurių pateko ir tarpvalstybinių sutarčių nuorašai. 1494 m. Ivano III taikos sutarties variantas publikuoti parengtas pagal seniausioje pasiuntinybių knygoje, saugomoje Rusijos senųjų aktų archyve Maskvoje, esantį nuorašą,⁹³ o 1503 metų paliaubų sutarties tekstas – remiantis Sankt Peterburgo Rusijos nacionalinėje bibliotekoje saugomos 1501–1505 m. pasiuntinybių knygos nuorašu⁹⁴. Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III 1522, 1526 m. paliaubų sutartims ir 1532 m. sutarčiai publikuoti pagrindą sudarė 1517–1533 m. pasiuntinybių knygoje esantys nuorašai. Ši knyga XVII a. pradžioje *smutos* laikotarpiu buvo išvežta į Lietuvą, vėliau pateko į LDK kanceliarijos archyvinį kompleksą kaip Lietuvos Metrikos knyga, o dabar saugoma Rusijos senųjų aktų archyve Maskvoje, tame pačiame fonde kaip ir Lietuvos Metrika, archyvinis numeris 588.⁹⁵

Tačiau didžioji Lietuvos valdovų vardu surašytų sutarčių originalų (pergamentų) dalis išliko ir šiuo metu yra saugoma minėtame Rusijos senųjų aktų archyve Maskvoje Bajorų dūmos bei Pasiuntinybių prikazo dokumentų kolekcijos fonde. Čia saugomi ne tik Maskvos monarcho rezidencijose LDK pasiuntinių patvirtinti, bet ir Lietuvos valdovų ratifikuoti tarpvalstybiniai susitarimai. Ankstyviausias jame saugomas dokumentas – pergamente surašyta 1503 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro paliaubų sutartis.⁹⁶ Tame pačiame fonde yra ir Žygimanto Senojo 1508 m. taikos,⁹⁷ 1522, 1526, 1537 m. paliaubų,⁹⁸ Žygimanto Senojo ir Žygimanto Augusto 1542 m. paliaubų,⁹⁹ Žygimanto Augusto 1549, 1553, 1556 m. paliaubų sutarčių dokumentai¹⁰⁰ bei 1523, 1527, 1537, 1542, 1549, 1554 m. jų ratifikavimo aktai¹⁰¹. Tad kai kuriais atvejais išliko net po keletą Lietuvos monarcho vardu sudarytų sutarčių originalų. Dviejų sutarties originalų egzistavimą nulėmė

⁹³ РГАДА, ф. 79, оп. 1, ед. хр. 1, л. 139–1420б.

⁹⁴ РНБ, Ф. 550, Q. IV. 70/3, л. 85–88.

⁹⁵ РГАДА, ф. 389, оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 204–2100б; л. 370–375; 5470б–5480б.

⁹⁶ РГАДА, ф. 79, оп. 3, ед. хр. 5.

⁹⁷ *Ten pat*, ед. хр. 6.

⁹⁸ *Ten pat*, ед. хр. 10; ед. хр. 12; ед. хр. 15.

⁹⁹ *Ten pat*, ед. хр. 17.

¹⁰⁰ *Ten pat*, ед. хр. 20, ед. хр. 22, ед. хр. 25.

¹⁰¹ *Ten pat*, ед. хр. 11, ед. хр. 13, ед. хр. 16, ед. хр. 19, ед. хр. 21.

įvadiniame straipsnyje aptarta tuometinė Lietuvos ir Maskvos tarpvalstybinių susitarimų tvirtinimo ir ratifikavimo tvarka. Kaip jau buvo minėta, tarpvalstybinės sutartys visada buvo surašomos dviem egzemplioriais. Viena buvo parengiama Maskvos didžiojo kunigaikščio, kita – Lietuvos monarcho vardu. Pastarąją savo priesaika ir antspaudais ant specialių prieraišų-klauzulių patvirtindavo LDK pasiuntiniai. Vėliau šis sutarties variantas buvo naudojamas ratifikavimo procedūroms Lietuvos monarcho rezidencijoje. Jo pagrindu buvo parengiamas dar vienas Lietuvos didžiojo kunigaikščio vardu surašytas susitarimo egzempliorius, kurį po ratifikavimo išsiveždavo Maskvos valdovo pasiuntiniai.

Kadangi pasiuntinių patvirtintų ir valdovų ratifikuotų susitarimų tekstai beveik sutampa, publikacijai buvo pasirinkti pirmieji variantai, atsižvelgiant į vieną jiems būdingą ypatybę – be pagrindinio susitarimo teksto jie turi minėtą specialų prieraišą – diplomatinių įgaliotinių priesaikas, kuriais šie savo valdovo vardu garantavo sutarties laikymąsi ir jos ratifikavimą. Išimtis padaryta tik 1542 m. sutarčiai – dėl labai blogos pasiuntinių patvirtintos sutarties būklės (tekstas išblukęs ir daugelyje vietų neįskaitomas) publikuoti pasirinktas gerai išlikęs ratifikavimo aktas. Dėl tos pačios priežasties – beveik neįskaitomo 1556 m. Žygimanto Augusto sutarties pergamento – susitarimo tekstas ir jo vertimas parengti remiantis Maskvos pasiuntinybių knygoje esančiu nuorašu.¹⁰² Daugelio pergamentų fizinė būklė bloga, antspaudai neišlikę, todėl jų neįskaitomas vietas neretai teko atkurti remiantis Maskvos pasiuntinybių ar Lietuvos Metrikos knygoje esančiais sutarčių nuorašais, o kai kuriais atvejais ir XIX a. archyvinėmis kopijomis. Seniausios – 1449 m. Kazimiero – sutarties nei originalo, nei nuorašo rasti nepavyko (šaltinių rinkinyje publikuojamas tik Vasilijaus II taikos sutarties variantas), o 1494 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro taikos sutarties bei 1532 m. Žygimanto Senojo paliaubų pratęsimo sutarties, kurių originalai neišliko, tekstai parengti remiantis Maskvos pasiuntinybių knygoje esančiais nuorašais.¹⁰³

Visi rinkinyje publikuojami dokumentai turi jiems suteiktą antraštę, kurioje nurodytas jo numeris, pavadinimas, pasirašymo data ir vieta. Daugelio dokumentų sudarymo data nėra nurodyta arba ji nepilna. Ypač tai būdinga Maskvoje parengtiems Lietuvos monarchų sutarčių dokumentams, kuriuose neįrašyta ne tik data, bet ir sudarymo vieta. Maskvos didžiųjų kunigaikščių datos patikslintos pagal pasiuntinybių knygoje esančius derybų aprašymus,

¹⁰² РГАДА, ф. 79, оп. 1, ед. хр. 4, л. 626–636.

¹⁰³ *Ten pat*, ед. хр. 1, л. 143–146об; ф. 389, оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 549–550.

orientuojantis į juose nurodomą raštų rengimo dieną ir priesaikos ceremonijos datą. Maskvos valstybėje parengtų Lietuvos valdovų dokumentų vieta ir data buvo nustatomos pagal kitos pusės sutarties egzemplioriaus lokalizavimą ir datavimą, datas papildant jau minėta Maskvos pasiuntinybių knygoje esančia informacija. Papildytos ar nustatytos dokumentų sudarymo datos bei vietos rašomos laužtiniuose skliaustuose.

Kiekvienas dokumentas turi legendą, kurioje nurodoma originalo saugojimo vieta (arba jo nebuvimas) bei fizinės pergamentų ypatybės, jų dorsaliniai įrašai. Publikacija buvo rengiama naudojantis skaitmeninėmis kopijomis, todėl pergamentų aprašymai nėra išsamūs, neturėta skaitmeninių kai kurių originalų *versus* pusės atvaizdų. Legendoje taip pat išvardijami svarbiausi originalą atliepiantys nuorašai, pateikiamos jų antraštės, nurodoma saugojimo vieta, paminimos dažniausiai mokslo apyvartoje naudotos ankstesnės originalų ar nuorašų publikacijos (jeigu tokių buvo). Apyrašuose pateikiamos pastabos, susijusios su dokumentų datos ir vietos nustatymu ar patikslinimu, originalo ar nuorašo pasirinkimu rengiant dokumento tekstą ir jo vertimą publikuoti ir nuorašu, kuriuo remtasi rekonstruojant neįskaitomas pergamentų vietas. Neskelbiami sutarčių ratifikavimo aktai taip pat turi atskiras redakcines antraštes ir legendas, pastabose nurodomos jų sąsajos su pirminiu sutarties dokumentu.

Į publikaciją įtraukti 1449 ir 1508 m. Maskvos monarchų taikos sutarčių tekstai pateikiami taip kaip jie paskelbti naujajame Lietuvos Metrikos knygų leidime. Todėl ir kitiems dokumentams buvo stengtasi pritaikyti jų publikavimo nuostatas bei kitų šalių leidėjų naudojamą pastarojo laikotarpio dokumentų publikavimo praktiką. Žinoma, buvo atsižvelgta į publikuojamų dokumentų specifiką. Tekstai, kaip įprasta, perteikiami paraidžiui, nebevartojamoms raidėms Ъ, Ɔ, Ѡ, ѡ, Ѣ, Ꙗ pakeistos dabartinės rusiškos abėcėlės raidėmis e, o, y, я. Virš žodžių iškeltos raidės grąžinamos į eilutę ir išskiriamos kursyvu, tačiau po iškeltos raidės numanomi minkštinimo ar kietinimo ženklai neįterpiami. Praleistos raidės sutrumpintuose žodžiuose atstatomos rašant jas lenktiniuose skliaustuose. Maskvos valstybės dokumentuose trumpinys „гдр“ su titlu išskleidžiamas kaip „г(о)с(у)д(а)рѣ“, o LDK raštininkų parengtuose dokumentuose – kaip „г(о)с(по)д(а)рѣ“. Laužtiniuose skliaustuose rašomos iš nuorašų atkurtos neįskaitomos teksto vietos. Išblukę dorsalinių įrašų fragmentai žymimi daugtaškiu laužtiniuose skliaustuose. Tekstų skaitmenys, užrašyti kirilikos raidėmis, perteikiami arabiškais skaitmenimis. Per apsirikimą neteisingai parašyti žodžiai pataisyti pačiuose sutarčių tekstuose, išnašose pažymint, kaip buvo parašyta rankraštyje. Gana dažnai tie patys žodžiai tekste rašomi skirtingai, bet jų

rašyba nevienodinta, skirtumų stengiasi neaptarinėti. Sutarčių tekstai suskaidyti į sakinius ir pastraipas pagal prasmę. Tokia jų struktūra vadovautasi ir rengiant vertimus. Dokumentų tekstų vertimai atlikti derinant prie dabartinės lietuvių kalbos normų, tačiau stengiantis išlaikyti tuometinės dokumentų kalbos autentiškumą ir perteikti diplomatijos kalbos specifiką. Laužtiniuose skliaustuose įterpiamas vienas ar kitas žodis, kad būtų aiškesnė teksto prasmė. Tikrinius vardus stengiasi vienodinti pagal dabartinėje Lietuvos istoriografijoje įsigalėjusią jų vartosenos praktiką, o norminant vietovardžius rinktasi dažniausiai pasikartojančios jų formos, išnašose pateikiant tik besiskiriančius šiuolaikinius jų atitikmenis (jeigu tokie yra). Neegzistuojantiems lietuvių kalboje terminams ieškota pagal prasmę artimų sąvokinių atitikmenų, kai kurie jų plačiau paaiškinti įvardiname šios publikacijos straipsnyje.

DOKUMENTAI

NR. 1

1449 08 31, [b. v.]

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
VASILIJ AUS II TAIKOS SU LIETUVOS
DIDŽIUOJU KUNIGAIKŠČIU KAZIMIERU
SUTARTIS

Orig.: nežinomas.

Kop.¹: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 1, ед. хр. 5, л. 207–209об. Копија ірашута і Lietuvos Metrikos knyгą antrašte: *Лист перемирая вечног(о) великог(о) кн(я)зя московског(о) Василя Василевича с королем Казимером.*

Kop.²: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 1, ед. хр. 5, л. 3020б–3040б. Pakartotiniai і Lietuvos Metrikos knyгą ірашута копија antrašte: *Лист перемирный кн(я)зя великог(о) московског(о) Василя Василевича и брати его с королем Казимером.*

Kop.³: AGAD, Metryka Litewska – transkrypcje, ks. 192, k. 369–373. Lietuvos Metrikos knygoje esančio sutarties teksto kopijos (Kop.¹) копија, transkribuota lotyniškai rašmenimis.

Kop.⁴: AGAD, Metryka Litewska – transkrypcje, ks. 192, k. 512–515. Lietuvos Metrikos knygoje esančio sutarties teksto kopijos (Kop.²) копија, transkribuota lotyniškai rašmenimis.

Pub.: Муханов. Сборник. № 7, с. 6–9 (pagal Kop.³); АЗР т. 1, № 50, с. 62–65 (pagal Kop.¹); СГГД, ч. 5, № 109, с. 127–128 (pagal Kop.⁴); ДДГ, № 53, с. 160–163 (pagal Kop.¹); LM-5 (1993), Nr. 78.1, p.13–133 (pagal Kop.¹); LM-5 (1993), Nr. 136, p. 251–254. (pagal Kop.²); LM-5 (2012), Nr. 394, p. 247–250 (pagal Kop.¹); LM-5 (2012), Nr. 541, p. 356–359 (pagal Kop.²).

Past.: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengti pagal šiuolaikinę Lietuvos Metrikos knygoje esančio nuorašo (Kop.¹) publikaciją – LM-5 (2012), Nr. 394, p. 247–250.

По Божей воли и по нашей любви, Божеем м(и)л(о)стью, се яз, княз великий Василей Василевичъ московский и новгородский, и ростовский, и пермский, и иных, и братья моя молодшая: княз Иванъ Анъдреевичъ и княз Михаило Анъдреевичъ, и кн(я)зь Василей

Ярославичъ, чынечы знаменито каждому, кто на сю нашу грамоту *уизрыт* или, чтучы, услышеть, кому *ж* то будеть того *потребно* ведати.

Я, княз великии *Василеи*, и моя братья молодшая, дали есмо сесь запись брату нашому *Казимиру*, королю полскому и великому кн(я)зю литовьскому, и рускому, и жомоитскому, и иныхъ, што есмо с нимъ взяли *братство* и любовь, и вечное доконъчанье. Жыти намъ с нимъ в любви по *сеи* грамоте, а быти намъ с нимъ везде заодинъ, а добра намъ ему хотети и его земли везде, где бы не было, а ему намъ добра хотети и *нашои* земли везде, где бы не было. А хто будеть мне другъ, то и ему другъ, а хто *будет* мне недругъ, то и ему недругъ. А хто будеть ему другъ, то и мне другъ, а хто будеть ему недругъ, то и мне недругъ. А недруга ты, брате, моего, князя *Дмитрея Шемяки*, не примати, а быти, брате, на него со мною заодинъ, а также ты и на всякого моего недруга быти со мною везде заодинъ. А мне, брате, твоего недруга, кн(я)зя *Михаилушка*, не примати, а быти ми, брате, с тобою на *нег(о)* заодинъ. Также же ми, брате, и на всякого твоего недруга быти ми с тобою везде заодинъ. А *пойдутъ*, брате, татарове на наши *вкраинъные* места, и кн(я)зем нашимъ, и воеводамъ нашимъ, *вкраинънымъ* людемъ, сославъ ся, да боронити се имъ обоимъ с одного.

А въ в *вотъчину* ся, брате, у твою и мои братья *молодшой*, во все у твое *Великое Княженье*, ни у *Смоленскъ*, ни во *вси Смоленские* места, што издавна к *Смоленску* потягло, ни в *Любутескъ*, ни во *Мъценескъ*, ни во *вси* у твои *вкраинъные* места, что издавна к *тым* городомъ потягло, не *въступати* се. А тебе, *Казимиру*, королю полскому и великому князю литовскому, не *въступати* се в мою *отчину*, ни во все мое *Великое Княженье*, ни в *мое[и]* братья *молодшое отчину*, и во *Ржеву* з волостьми по озеро по *Орлинце* наполю, по озеро по *Плотинцо*, по *Красны Борокъ*, по *Бараню* речку наверхъ *Белеики*, по *Белеике* на *Поникль*, с *Поникль* наверхъ *Сижки*, з *Березы* на *Мох*, со *Мху* наверхъ *Осухи*. Тых ти, брате, *местъ* *всих* подо мною *блюсти* а не *обидити*, а не *въступати* се в *тые* места. А *которые* места *волостили* *веда[ли]* *Осугу* пры *великомъ князи Кестути*, и твоим *волостелемъ* по *тому ж* *ведати*, а мне, *великому князю Василью*, не *въступати* се. А *Серенескъ* *ведати* по *тому*, какъ было пры *деде* *твоем*, пры *Олкгиръде*, и пры *твоемъ отцы* *короли*. А *потом*, коли *Богъ* *дасть*, ажъ *Божа* *воля* *приидеть* к *тому*, *дасть* ли тебе *Богъ* *дети*, а тебе *отыиметь* с *того* *света*, а я, брате, *остану* *живъ*, и мне, брате, твоими *детьми* *печаловати* се, как и *своими* *детьми*, а *отъчизны* ми *твоее* *блюсти* а не *обидити*, а не *въступати* се во *все* у *твоее* *Великое Княженье*. А *учинить* ли *Богъ* *такъ*, мене *Богъ* *возметъ*

зъ сего света наперед, а ты останешъ живъ, а тебе моимъ сыном кн(я)-земъ Иваном, печаловати се, какъ и своими детьми, и моими детьми меншими, а княженья ты под ними не подыскивати, не вступати се по сеи по твоеи грамоте.

А суд о земли и о воде о смоленъскои, и о всихъ обидных делехъ о смоленскихъ *от* того веремени, как дядя твои великии княз Витовтъ кн(я)зя Глеба на Смоленъску посадил.

А где, брате, тебе будетъ моя помочъ надобе на всякого твоего недруга и на татар, и тебе, брате, ко мѣне послати, и мне тебе помочъ дати. А такежъ, коли, брате, мне будетъ твоя помочъ надобе, и мне тебе обослати, и тебе ко мне помочъ послати на всякого моего недруга и на татар. А коли, брате, ко мне прышлеш про помочъ, а моеи земли о *тот* часть некоторая будетъ налога, неможно ми будетъ к тебе послати, ино то тебе *от* мене не в ызмену. А такеж, брате, коли я к тебе пошлю про помочъ, а прыидеть в тотъ часть твоеи земли отуга, нелзе ти будетъ ко мне помочы послати, ино то, брате, мне отъ тебе не в ызмену.

А Орда, брате, мне знати по старыне, а к Орде ми, брате, через твою землю пут чыстъ и моимъ посломъ.

А княз великии Борысъ Алексанъдровичъ Тферскии и со своею братею, и з братаничы своими въ твоеи стороне, а со мною, з великимъ княземъ, з Василемъ, в любви и въ доконъчаньи. А суд о земли и о воде мне с нимъ держати во всихъ обидных делех по старыне, а о чемъ ся суди нашего [со]прутъ, и они положить на третей, хто будетъ обема сторонамъ любъ.

А з новгородцы великому кн(я)зю Борысу жыти по старыне, а всим обиднымъ деломъ давати имъ межы собою суди и с права на обе стороне без перевода. А о чемъ се суди ихъ сопрутъ, и они зложать на митрополита, кто будетъ обема нама любъ, и митрополит на кого помолвит, помолвить ли на новгородца, а не исправитца, и ему послати ко мне, к великому князю, к Василью, и мне то оправити, а помолвить ли на тферытина, а не исправитъца, и ему послати до тебе, до короля и великого кн(я)зя Казимера, и тебе то оправити.

А которыи кн(я)зи служат тебе, Казимиру королю, из своих отчынъ, и мне, великому кн(я)зю Василью, и моеи братьи молодшой, их блюсти а не обидити. А которыи князи служат мне, великому кн(я)зю Василью, и моеи брати молодшой из своихъ отчынъ, и тебе, королю и великому князю, их блюсти а не обидити. А которыи имет обидити князеи служебных своего брата, и нам о том слати судеи, и они тому вчынять справу без перевода.

А княз Василеи Ивановичъ Торускии и з братьею, и з братаничы служить мне, великому кн(я)зю Василю, а тебе, королю и великому князю Казимиру, в них не въступати се.

А Федора Блудова а Олексанъдрова Борысова, сына Хлепенъского, и кн(я)зя Романова Фоминског(о), и их братьи, и братаничов *отчыны* земли и воды, – все мое, великого князя Васильево.

Такежъ Юрева доля Ромеикович и кн(я)жа Федорова места Святославичъ – вся за мною, за великимъ княземъ, за Васильемъ. А тебе, брате, всих тых местъ блюсти, не обидити, ни вступати се такежъ. И у *вотчыну* мою, в Мещеру, не въступати се, ни прымати.

Такежъ в Новгород Великии и во Пъсков, и во вся новгородская и во псковская места, тебе, королю и великому князю, не вступати се, а и не обидити их. А *имут* ти се новгородцы и псковичы давати, и тебе ихъ не прымати, королю. А в чомъ тебе, королю и великому кн(я)зю Казимиру, новгородъцы и псковичы зъгрубятъ, и тебе мене, великого кн(я)зя Василя, обослав, даси и мя ся ведати, а мне, великому кн(я)зю Василью, не вступати се, ни помолвити про то на тебе. А въ земли и въ воды новгородскии и во псковские тебе, королю и великому кн(я)зю Казимиру, не въступати се. А с немцы ти, брате, держати вечныи мир, а з новгородцы опрышнии мир, а со псковичы опришнии миръ. А некоторыми дены *имуть* воевати се, и тебе, королю и великому кн(я)зю, межы ими не въступати се. А коли мне, великому князю Василю, новгородцы и псковичы зъгрубятъ, а усчочу их показнити, и тебе, королю Казимиру, за них не въступати се. А котории волости или оброки потягнули новгородские к Литве зъдавна, и мне, князю Василю, великому, в то не въступати се по давному.

А брат мои молодшыи, княз великии Иванъ Федоровичъ Разанскии, со мною, з великимъ кн(я)земъ Василемъ, в любви, а тебе, королю, его не обидити. А в чомъ тебе, брату моему, королю и великому кн(я)зю Казимиру, кн(я)зь великии Иванъ Федоровичъ Разанъскии зъгрубитъ, и тебе, королю и великому князю, мене обослати о томъ и мне его въсчунути, и ему ся к тебе справити. А не исправитъ ся к тебе, моему брату, Разанскии, и тебе, королю, Резанъского показнити, а мне ся в него не въступати. А усчочеть ли братъ мои молодшыи, княз великии Иванъ Федоровичъ, служыти тебе, моему брату, королю и великому кн(я)зю, и мне, великому князю Василью, про то на него не гневать се, ни мстити ему.

А верховъстии князи, што будутъ издавна давали в Литву, то имъ и нинечы давати, а болшы того не прымышляти. А что ся вчынить межы

вашими людьми и нашими, и волостели наши, зъехав ся вчинять тому исправу без перевода, а прото намъ нелюбья не держати. И о землях, и о водахъ, и о всихъ обидныхъ делехъ на обе стороны менами *суд от* того веремяни объчыи, какъ дяди твоего, великого кн(я)зя Витовъта, в животенестало. А которыи люди с которыхъ местъ вышли доброволно, ино тымъ людямъ волнымъ воля, где хотять, тутъ живутъ, а которые люди выведены *отколе* невольно или к целованью приведены, или за парыки подаваны, ино ихъ *отпустити* доброволно зъ ихъ статьи къ ихъ местомъ, а целованье и парыки с нихъ доловъ на обе стороны по се нашо доконъчанье. А што ся вчинить в нашои любви, а тому всему *суд* и *оправа* без перевода, а *судямъ* нашимъ судити, *целовав* крестъ, а суженого не посужывати, а суженое, заемное, положеное, поручъное *дати*, а холопа, робу, должника, паручника, татя, розбоиника, беглеца, рубежъника, по исправе выдати.

А посломъ нашимъ ездити без опаса, а гостемъ нашимъ гостити без рубежа и без пакости.

А на томъ навсемя, княз великии *Василеи* Василевичъ, московъскии и новгородскии, и ростовскии, и пермъскии, и иных, и моя брата молодшая, княз Иванъ Анъдреевичъ и княз *Михаило* Анъдреевичъ, и княз *Василеи* Ярославичъ, целовали есмо крестъ къ своему брату, къ *Казимиру*, королю полскому и великому кн(я)зю литовъскому и рускому, жомоитскому, и иныхъ, по любви, вправду, без хитрости. И по *сеи* нашои грамоте намъ правити.

А п[и]сан в лето 695 седмое, инъдик[т]ъ 12, августа въ 31 день.

* * *

Dievo valia ir mūsų meile, Dievo malone aš, Vasilijus Vasiljevičius, Maskvos, Naugardo, Rostovo ir Permės, ir kitų didysis kunigaikštis, ir mano jaunesnieji broliai – kunigaikštis Ivanas Andrejevičius ir kunigaikštis Michailas Andrejevičius, ir kunigaikštis Vasilijus Jaroslavičius¹ – skelbiame kiekvieno žiniai, kas į šį raštą pažvelgs arba skaitant išgirs, kam tai reikės žinoti.

¹ Sutarties kontrahentų ratas išplečiamas, susitarimo išsipareigojimus prisiimant ir Vasilijaus II pusbroliams Ivanui Andrejevičiui, Možaisko kunigaikščiui, ir Michailui Andrejevičiui, Vereisko ir Belozoro kunigaikščiui, bei svainiui Vasilijui Jaroslavičiui, Serpuchovo ir Borovsko kunigaikščiui. Pastarieji daliniai kunigaikščiai atskiromis sutartimis pripažino Vasilijaus II viršenybę, kuri buvo apibrėžta *vyresniojo brolio* sąvoka, todėl šioje sutartyje įvardijami *jaunesniųjų brolių* epitetu.

Aš, didysis kunigaikštis Vasilijus, ir mano jaunesnieji broliai davėme šį užrašymą mūsų broliui Kazimierui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos, ir Rusios, ir Žemaitijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui, kad su juo priėmėme brolystę ir meilę, ir amžiną užbaigą. Gyventi mums su juo meilėje pagal šį raštą, ir visur su juo išvien būti, ir gero jam norėti ir jo žemei, visur, kur tik bebūtų, o jam mums gero norėti ir mūsų žemei, visur, kur tik bebūtų. O kas bus man draugas, tai ir jam draugas, o kas bus man nedraugas tai ir jam nedraugas. O kas jam bus draugas, tai ir man draugas, o kas bus jam nedraugas, tai ir man nedraugas. O mano nedraugo, tau, broli, kunigaikščio Dmitrijaus Šemiakos, nepriimti ir būti prieš jį su manimi išvien, ir taip pat tau ir prieš bet kurį mano nedraugą būti su manimi visur išvien. O man, broli, tavo nedraugo, kunigaikščio Michailuškos², nepriimti, ir būti man, broli, su tavimi prieš jį išvien. Taip pat man, broli, prieš bet kurį tavo priešą būti man su tavimi visur išvien. O [jei] išžygiuos, broli, totoriai į mūsų pakraščio valdas, [tai] mūsų kunigaikščiams ir mūsų vaivadoms, pakraščių žmonėms, susisiekus gintis visiems jiems išvien.

O į tavo tėvoniją, broli, man ir mano jaunesniems broliams, į visą tavo didžiąją viešpatiją, nei į Smolenską, nei į visas Smolensko valdas, kurios nuo seno Smolenskui priklauso, nei į Liubutską, nei į Mcenską, nei į visas tavo pakraščio valdas, kurios nuo seno tiems miestams priklauso, neįžengti. O tau Kazimierai, Lenkijos karaliau, Lietuvos didysis kunigaikšti, neįžengti į mano tėvoniją, nei į visą mano didžiąją viešpatiją, nei į mano, nei į mano jaunesnių brolių tėvonijas, ir į Rževą su valsčiais iki Orlinco ežero vidurio, iki Plotinco ežero, iki Raudonojo miško, iki Baranijos upelio, iki Beleikos aukštupio, Beleika link Poniklio, nuo Poniklio iki Sižkos aukštupio, nuo Berezos link Mocho, nuo Mocho į Osugos aukštupį. Tas visas mano valdas tau, broli, tausoti ir žalos nedaryti, ir į tas valdas neįžengti. O kurias valdas Osugos valdytojai valdė didžiojo kunigaikščio Kęstučio laikais, ir tiems tavo valdytojams taip pat valdyti, ir man, didžiajam kunigaikščiui Vasilijui neįžengti. O Serenecką valdyti kaip prie tavo senelio Algirdo ir prie tavo tėvo karaliaus. O vėliau, jeigu Dievas duos, jei Dievo valia bus tokia, jei duos Dievas tau vaikų ir tave iš šio pasaulio pasiims, o aš, broli, liksiu gyventi, ir man, broli, tavo vaikais rūpintis kaip ir savais vaikais, o tavo tėvoniją man tausoti ir žalos nedaryti, ir neįžengti į visą tavo didžiąją viešpatiją. O jei Dievas padarys taip, mane pirmą iš šio pasaulio pasiims, o tu liksi gyventi, ir tau mano sūnumi kunigaikščiu Ivanu³, ir mano jaunesniais vaikais rūpintis

² Čia minimas Mykolas Žygimantaitis.

³ Čia minimas Vasilijaus II sūnus, būsimasis Maskvos didysis kunigaikštis Ivanas III.

kaip savo vaikais. O viešpatijos iš jų nesisavinti, neižengti pagal šį, pagal tavo raštą.

O dėl Smolensko žemės ir vandenų, ir dėl visų Smolensko skriaudų – teismas, kaip tuo metu, kai tavo dėdė didysis kunigaikštis Vytautas kunigaikštį Glebą Smolenske pasodino⁴.

O kur, broli, mano pagalbos tau reikės prieš bet kokius tavo nedraugus ir prieš totorius ir tu, broli, pas mane pasiųsk ir aš tau pagalbą suteiksiu. O taip pat, broli, jei man tavo pagalbos reikės ir aš tau pranešiu, ir tu man pagalbą pasiųsk prieš bet kokį mano nedraugą ir prieš totorius. O kuomet, broli, pas mane pagalbos atsiųsi, o mano žemei tuo metu bus kokie nors sunkumai, negalėsiu tau pasiųsti [pagalbos], tai ne mano išdavystė tau. O taip pat, broli, kuomet aš pagalbos atsiųsiu, o tuo metu tavo žemę ištiks neganda, tu negalėsi man pagalbos pasiųsti, ir tai nebus man tavo išdavystė.

Su Orda, broli, man susižinoti pagal senovę, o į Ordą man, broli, per tavo žemes ir mano pasiuntiniams kelias laisvas.

O didysis kunigaikštis Borisas Aleksandrovičius Tverietis ir su savo broliais, ir su visais brolėnais tavo pusėje, o su manimi, didžiuoju kunigaikščiu Vasilijumi, meilėje ir užbaigoje. O teistis dėl žemės ir vandenų, dėl visų skriaudų man su juo pagal senovę, o jei dėl ko mūsų teisėjai susiginčys, tai jie pavės trečiajam, kuris abiem pusėms tiks.

O su naugardiečiais didžiajam kunigaikščiui Borisui gyventi pagal senovę, o dėl visų skriaudų jiems tarp savęs teistis ir sprendimą abiem pusėms teisingą [priimti] neatidėliojant. O jei dėl ko teisėjai susiginčys, tai patikės metropolitui, kuris mums abiem tiktų, ir kurį metropolitas pripažins neteisiu – pripažins neteisiu naugardietį, ir nebus atlyginta, – tai jam pasiųsti pas mane, pas didįjį kunigaikštį Vasilijų, ir man tai išspręsti. O jei pripažins neteisiu tverietį, ir nebus atlyginta, – tai jam pasiųsti pas tave, didįjį karalių, didįjį kunigaikštį Kazimierą, ir tau tai išspręsti.

O kurie kunigaikščiai tarnauja tau, karaliui Kazimierui, nuo savo tėvonijų, ir man, didžiajam kunigaikščiui Vasilijui, ir mano jaunesniems broliams, juos saugoti ir žalos nedaryti. O kurie kunigaikščiai tarnauja man, didžiajam kunigaikščiui Vasilijui, ir mano jaunesniems broliams nuo savo tėvonijų, ir tau, karaliau ir didysis kunigaikšti, juos saugoti ir žalos nedaryti. O jei kurie pakenks savo brolio tarnybiniams kunigaikščiams, tai mums dėl to siųsti teisėjus, ir jie tai išspręs neatidėliojant.

⁴ Čia minimas Glebas Sviatoslavičius, kuriam Vytautas 1392 m. pavedė valdyti Smolensko kunigaikštystę, tačiau 1395 m. nuo Smolensko valdymo nušalino.

O kunigaikštis Vasilijus Ivanovičius Tarusiškis su broliais ir brolėnais⁵ man, didžiajam kunigaikščiui Vasilijui, tarnauja ir tau, didžiajam karaliui Kazimierui, tarp jų nesikišti.

O Fiodoro Bludovo, ir Aleksandro Borisovo, Chlepensko sūnaus, ir kunigaikščio Romano Fominskio⁶, ir jų brolių ir brolių tėvoninės žemės ir vandenys – viskas mano, didžiojo kunigaikščio Vasilijaus.

Tai pat Jurijaus Romeikovičiaus dalis ir kunigaikščio Fiodoro Sviatoslavičiaus valdos⁷ – viskas mano, didžiojo kunigaikščio Vasilijaus. O tau, broli, visas tas valdas tausoti ir žalos nedaryti, ir neįžengti, taip pat į mano tėvonią į Meščerą neįžengti ir [jos] nesisavinti.

Taip pat į Didįjį Naugardą ir į Pskovą, ir į visas Naugardo ir Pskovo valdas tau, karaliui, didžiajam kunigaikščiui, neįžengti ir joms žalos nedaryti. O jei naugardiečiai ir pskoviečiai ir norėtų, tai tau, karaliau, jų nepriimti. O kuo tau, karaliui, didžiajam kunigaikščiui Kazimierui, naugardiečiai ir pskoviečiai prasikals, tau man, didžiajam kunigaikščiui Vasilijui, pranešus, su jais išsiaiškinti, o man, didžiajam kunigaikščiui Vasilijui, nesikišti ir dėl to tavęs nekaltinti. O į Naugardo ir Pskovo žemes tau, karaliau, didysis kunigaikšti, neįžengti. O su vokiečiais⁸ tau, broli, laikytis amžinosios taikos, o su naugardiečiais atskiros taikos, o su pskoviečiais atskiros taikos. O jei dėl kurių reikalų [jie] ims kariauti, ir tau, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui Kazimierui, tarp jų nesikišti. O jei man, didžiajam kunigaikščiui Vasilijui, naugardiečiai ar pskoviečiai prasižengs, ir užsinorėsiu juos nubausti, ir tau, karaliau, didysis kunigaikšti, jų neužtarti. O kurie Naugardo valsčiai ir žemės nuo seno prievolės Lietuvai atlikinėjo, ir man, didžiajam kunigaikščiui Vasilijui, ir mano jaunesniems broliams į tai kaip ir seniau nesikišti.

Mano jaunesnysis brolis, didysis kunigaikštis Ivanas Fiodorovičius Riazanietis, su manimi, su didžiuoju kunigaikščiu Vasilijumi, meilėje, o tau, karaliau, jam žalos nedaryti. O kuo tau, mano broliui, karaliui, didžiajam kunigaikščiui Kazimierui, didysis kunigaikštis Ivanas Fiodorovičius Riazanietis prasikals, tau, karaliau, didysis kunigaikšti, man apie tai pranešti, ir man jį sudrausti, ir jam tau atsilyginti. O jei tau, mano broli, Riazanietis neatsilygins, ir tau, karaliau, Riazanietį nubausti, o man jo neužtarti. O panorės mano jaunesnysis brolis, didysis kunigaikštis Ivanas Fiodorovičius,

⁵ Čia minimi Okos aukštupio Tarusos kunigaikštystės daliniai kunigaikščiai.

⁶ Čia minimi Fominsko – Berezujaus kunigaikštystės valdytojai, kurių pavaldumas Maskvos didžiajam kunigaikščiui įtvirtinamas šia sutartimi.

⁷ Čia minimi nedidelių pasienio valdų, esančių greta Fominsko – Berezujaus kunigaikštystės, valdytojai, kuriose šia sutartimi įtvirtinama Maskvos didžiojo kunigaikščio valdžia.

⁸ Kalbama apie Livoniją.

tarnauti tau, mano broliui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, ir man, didžiajam kunigaikščiui Vasilijui, dėl to nepykti ir nekeršyti jam.

O Aukštupio kunigaikščiai⁹, kurie nuo seno Lietuvai prievolės atliko, tai jiems ir dabar mokėti, o daugiau nieko nepridėti. O [jei] kas tarp jūsų ir mūsų žmonių nutiks, tai mūsų valdytojai suvažiavę sprendimą priims neatidėliojant, ir dėl to mums nemeilės nelaikyti. Ir dėl žemių ir vandenių, ir dėl visų skriaudų iš abiejų pusių tarp mūsų – teismas pagal to meto paprotį, kuomet tavo dėdės, didžiojo kunigaikščio Vytauto, gyvųjų tarpe neliko. O [jei] kurie žmonės iš kurių [nors] vietų išėjo savo noru, tai tiems laisviems žmonėms laisvė – kur nori, ten gyvena, o [jei] kurie žmonės iš kur nors išvesti prievarta ar priversti prisiekti, ar už užstatus atiduoti, tai juos paleisti savo noru su jų turtais į jų žemes, ir priesaiką, ir užstatus jiems panaikinti iš abiejų pusių pagal šią mūsų užbaigą. O [jei] kas nutiks mūsų meilės metu, ir visam tam – teismas ir sprendimas neatidėliojant, o mūsų teisėjams teisti pabučiavus kryžių, o sprendimų neperžiūrėti, o priteistą, mokėtiną, paskolintą, užstatytą atiduoti, nelaisvajį, vergą, skolininką, įkaitą, vagį, žudiką, bėglį, rubežniką¹⁰ pagal sprendimą išduoti.

O mūsų pasiuntiniams keliauti be saugraščio, o mūsų pirkliams prekiauti be apribojimų ir be trukdžių.

O visam tam aš, didysis kunigaikštis Vasilijus Vasiljevičius, Maskvos ir Naugardo, Rostovo ir Permės, ir kitų, ir mano jaunesnieji broliai – kunigaikštis Ivanas Andrejevičius, ir kunigaikštis Michailas Andrejevičius, ir kunigaikštis Vasilijus Jaroslavičius – bučiavome kryžių savo broliui Kazimierui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos, ir Rusios, Žemaitijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui, pagal meilę, pagal tiesą, be gudravimų. Ir šito rašto mums laikytis.

O surašyta 695 septintaisiais metais¹¹, indiktas 12, rugpjūčio 31 dieną.

⁹ Kalbama apie Novosilsko kunigaikščius, kurie išlaikė dalinę autonomiją, tačiau pripažino Lietuvos didžiojo kunigaikščio valdžią.

¹⁰ Rubežnikas – asmuo, savavališkai areštuojantis pirklių ar pasiuntinių turtą.

¹¹ T. y. 1449 m.

NR. 2

1494 02 05, MASKVA

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
IVANO III TAIKOS SU LIETUVOS DIDŽIUOJU
KUNIGAİKŠČIU ALEKSANDRU SUTARTIS

Orig.: nežinomas.

Kop.¹: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 1, ед. хр. 1, л. 139–142об. Maskvos pasiuntinybių knygoje įrašyta kopija antrašte: *A se грамота великог(о) кн(я)зя dokonчяльная, его слово, какову дал великого кн(я)зя Александровым послом пану Петру и пану Станиславу.*

Kop.²: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 1, ед. хр. 5, л. 2090б–2110б. Lietuvos Metrikos knygoje įrašyta kopija antrašte: *Лист перемирный великог(о) кн(я)зя московского Иоана с королем Александром.*

Kop.³: AGAD, Metryka Litewska – transkrypcje, ks. 192, k. 373–377. Lietuvos Metrikos knygoje esančio sutarties teksto kopijos (Kop.²) kopija, transkribuota lotyniškai raidėmis.

Pub.: Муханов. Сборник. № 41, с. 65–69 (pagal Kop.³); Сб Рио, т. 35, № 24, с. 125–129 (pagal Kop.¹); LM-5 (1993), Nr. 78.2, p. 134–136 (pagal Kop.²); LM-5 (2012), Nr. 395, p. 250–252 (pagal Kop.²).

Past.: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengtas pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esantį nuorašą (Kop.¹).

По Б(о)жиеи воле и по нашей любви, мы Иоан, Б(о)жиею м(и)-л(о)стию, г(о)с(у)д(а)рь всеа Руси и великий княз володимерский, и московский, и новгородский, и псковский, и тферский, и югорский, и прѣмский, и болгарский и иных, взяли есмя любов и вечное dokonчянье съ своимъ братом и съ зятем с Александромъ, с великим кн(я)земъ с литовским и рускимъ и жомоитскимъ и иных.

Жыти мне с ним в любви, по сеи грамоте, а быти мне с ним везде заодин, и добра мне ему хотети и его землям везде, где бы ни было, а ему мне добра хотети и нашимъ землям везде где бы ни было. А кто будет мне друг, то и ему другъ, а кто мне недруг, то и ему недруг. А кто будет ему друг, то и мне друг, а кто ему недруг, то и мне недругъ. А быти ти, брате, на всякого моего недруга со мною везде заодин и на

татаръ. А мне на всяког(о) твоего недруга быти с тобою везде заодин и на татаръ. А пойдут ли, брате, татарове на нашы украинные места, и кн(я)земъ нашим и воеводам нашим украиннымъ нашимъ людем со-слав ся, да боронити ся имъ с одного. А где тебе, моему брату, будет моя помоч надобе на всяког(о) твоего недруга и на татаръ, и тебе ко мне послати, и мне тебе помоч дати. А также коли твоя помоч мне будет надобе, и мне к тебе послати, и тебе моему брату, мне помоч дати на всякого моего недруга и на татаръ. А коли пришеши ко мне про помоч, а мне к тебе будет в ту пору помочи нелзе послати, ино то тебе от меня не в ызмену. А также коли яз к тебе пошлю про помоч, а тебе ко мне будет в ту пору помочи нелзе послати, ино то мне от тебя не в ызмену.

А в вотчину нам, брате, въ твою, во все твои великие кн(я)жства не въступати ся, ни въ Смоленскъ, и во вся Смоленская места, ни в Любутескъ, ни во Мченескъ, ни в Добрянскъ, ни в Серпеескъ, ни в Лучин, ни в Мосалескъ, ни въ Дмитров, ни в Жулин, ни в Лычино. Также и в Залидов, и въ Бышковици, и въ Опаков, по Угру, ни во все твои украинные места, и что къ нимъ потягло не въступати ся ничемъ, и блюсти и не обидети ни подискивати под тобою всее твоеи отчины великих княжствъ.

А тебе, великому кн(я)зю Алексъандру, в нашы земли, в нашу отчину, во все нашы великие княжства, и в Новгород в Великии, и во Псков, и во вся Ноугородская и во Псковская места не въступати ся ничемъ. Также и во Тферъ, и во вся Тверская месъта не въступати ся тебе ничемъ, и блюсти и не обидети, ни подискивати подо мною и под моими детми всее моее отчины великих княжствъ. А рубеж Новгородским волостем, Лукам Великим, и Ржеве, и Холмъскому Погосту, и Велиле, и Лопастацам, и Буицу, и инымъ волостем всеи земле Новгородской с Литвою, и с полочяны, и с видбляны, и с торопчяны, земле и воде, по старому рубежу. А Пскову, отчине нашей, рубеж с Литвою, земле и воде, по старому рубежу. Также и Тфери, отчине нашей, и всеи Тферской земле рубеж с Литвою по старому рубежу. Также и въ брата моего во кн(я)жу Борисову отчину, тебе, великому кн(я)зю Алексъандру, не въступати ся, и во Ржеву с волостми по озеро по Орлинце на полы, по озеро по Плотинцо, по Красной борок, по Бораню речку на верхъ Белеики, по Белеике на Поникъль, с Поникли на верхъ Сижки з Березы на Мох, со Мху на верхъ Осуги, тех ти, брате, местъ всех подо мною блюсти, а не обидети ни въступати ся в та места ничемъ. А по которая места ведали волостели Осугу при великом

кн(я)зе Кестутье, и твоимъ волостелемъ потомужъ ведати, а мне великому кн(я)зю Ивану не вступати ся.

Также тебе, великому кн(я)зю Александру, не вступати ся у меня и у моихъ детей в нашу *отчину* в городъ в Вязму, и в города¹ и в волости, во все земли и в воды в вяземские, что к Вязме потягло, ни кн(я)зеи ти вяземскихъ к себе не приимати. Также и Феодора Блудова и Олександрова Борисова с(ы)на Хлепенского, и кн(я)жа Романова Фоминского и ихъ брати и братаничев, и Юрьева доля Ромеиковичя, и кн(я)жа Феодорова места Святославичя, те *вотчины*, города и волости, и что к нимъ потягло, земли и воды, все мои великоз(о) кн(я)зя Ивановы и моихъ детей к нашему великому княжству.

Также тебе не вступати ся у насъ въ Олексин, и в Тешылов, и в Рославль, и в Венев, и во Мьстиславль, и в Торусу, и в Оболенскъ, и во все в то, что к темъ местомъ потягло. Да и въ Козелескъ и въ Людимескъ, и в Серенескъ в вес, и во вся Козельская и в Людимская и в Серенская места, что х Козельску и к Людимску и к Серенску потягло, и во все наши украинные места и что к нимъ потягло, тебе великому кн(я)зю Александру не вступати ся и не обидети подо мною и под моими детьми.

А кн(я)зи Новосилские, Одоевские, и Воротыньские, и Перемышльские, и Белевские все мои великово кн(я)зя Ивановы и моихъ детей и с² своими *отчинами* к нашему великому княжству. А тебе великому кн(я)зю Александру в нихъ и въ ихъ *отчины*, и что къ ихъ *отчинамъ* потягло, не вступати ся ничемъ, и не обидети и не приимати ихъ съ ихъ *вотчинами*.

А Мезоцкие кн(я)зи, князъ Михаило Романович, и кн(я)жы Ивановы дети Феодоровичя Говдыревского, князъ Василеи и князъ Феодоръ, служатъ мне великому кн(я)зю Ивану и моимъ детямъ и съ своими *отчинами*, что ихъ долници в городе в Мезоцку и в волостехъ. А тебе великому кн(я)зю Александру ихъ не обидети и не приимати ихъ и съ ихъ *отчинами*. А что служатъ тебе великому кн(я)зю Александру Мезоцкие кн(я)зи, князъ Федоръ Сухой да князъ Василеи кн(я)жы Федоровы дети Ондреевичя, и те кн(я)зи в Мезоцку в городе и в волостехъ ведаютъ свои *отчины* долници свои. А мне великому кн(я)зю Ивану и моимъ детямъ ихъ не обидети и не приимати ихъ съ ихъ *отчинами*. А что у меня в нятстве Мезоцкие кн(я)зи, князъ Семен Романович и князъ Петръ Феодорович, и мне техъ кн(я)зеи *отпустити* в Мезческъ на ихъ *отчину*,

¹ Rankr. вороды.

² Rankr. įrašyta virš eilutės.

и они кому похотят, тому служат и съ своими отчинами, что их долици в городе в Мезоцку и в волостех. И учнут служити мне и моимъ детем, ино их тебе не приимати и съ ихъ отчинами. А учнут служити тебе, ино их мне и моимъ детем не приимати и съ их отчинами. Также ти и в Мещеру, в вотчину мою, не въступати ся и не приимати их.

А княз великии Иван Василевич Рязаньской и брат его княз Феодоръ и съ своими детми и съ своею землею в моеи стороне в великого кн(я)зя в Ыванове. А тебе великому кн(я)зю Александру ихъ не обидети ни въ землю ти въ их не въступати ся. А в чем тебе великому кн(я)зю княз велики Иван Рязаньской и брат его княз Феодоръ съгрубят, и тебе о том прислати ко мне к великому кн(я)зю Ивану, и мне то тебе направить. А которые кн(я)зи служат мне великому кн(я)зю Ивану и моимъ детем съ своих вотчинъ, и тебе великому кн(я)зю ихъ блюсти, а не обидети. А которые кн(я)зи служат тебе великому кн(я)зю Александру съ своих вотчин, и мне великому кн(я)зю Ивану и моимъ детем ихъ блюсти, а не обидети. А которой имет обидети кн(я)зеи служебных своего брата, и нам о том сослати судеи, и они тому учинят исправу без перевода. А кн(я)зеи нам служебных по та места на обе стороны с вотчинами не приимати.

А что у тебя у великого кн(я)зя Александра наших израдець дети, кн(я)жы Ивановы дети Можайского, и кн(я)жы Ивановы дети Шемякина, и княз Иван Ярославича с(ы)нъ и ихъ дети; также и княз Михаило Борисович Тферский и княж Михаилов с(ы)нъ Андреевич княз Василеи, и тебе великому кн(я)зю на наше лихо их не отпушати никуда. А пойдут от тебя проч из земли, и тебе их опять не приимати, а быти ти со мною с своимъ братом и с моими детми на них везде заодин.

А о землях и о водах и о всех обидныхъ делех на обе стороны межы нас суд вопчеи вперед от сего нашего докончянья; а судямъ нашимъ судити целовавъ кр(е)сть. А что учинит ся въ нашей любви межы нашими людьми и вашими, ино тому всему суд, волостели наши съехав ся, да учинят тому исправу без перевода. А про то нам нелюбья не держати, а суженого не посужати, а суженое, заемное, положеное поручное дати. А холопа, робу, должника, поручника, татя, розбоиника, беглеца, рубежъника по исправе выдати.

А послом нашимъ по нашимъ землям на обе стороны пут ч(и)сть без всяких зацепокъ. А гостем нашим по нашимъ землям на обе стороны гостити без рубежа и без всякие пакости. А в Новгороде в Великом твоимъ гостем изо всеи твоеи отчины торговати с новгородци без

пакости. Также и моимъ гостем новгородцом изо всеи Новгородские земли въ твоих землях во всеи твоеи *отчине* торговати без пакости. А во Псков, в мою *отчину*, изъ твоих земель послу и гостю *пут ч(и)сть* изо всее твоеи *отчины* во Псковскую землю. А гостю торговати во Пскове без пакости, по старои пошине, со всяким гостем. Также и псковскому послу и гостю изо всеи моеи *отчины* изо Псковские земли *пут ч(и)сть* во все твои земли въ твою *отчину*. А гостю псковскому торговати во всех твоих землях въ твоеи *отчине* без пакости, по старои пошине, со всякимъ гостем. А суд Пскову, *отчине* моеи, съ твоими землями на обе стороны держати по старине. Также и из Тферские земли, и нашые *отчины*, гостем нашимъ торговати во всех твоих землях без пакости. А тьвоимъ гостем изо всех твоихъ земель торговати в нашей *отчине* во Тферской земле без пакости.

А придет Б(о)жия воля, возьметъ Б(о)гъ меня съ сего света, а ты останешъ жив, и тебе под моими детми нашые *отчины* блюсти, а не обидети, ни въступати ся во все нашы великие княжства, и в Новгород в Великии, и во Псков и во вся Ноугородская и во³ Псковская места; также и во Тферъ, и во вся Тферская места, ни во все нашы украинные места не въступати ся ни подискивати всехъ наших великих княжствъ. А потом, коли Б(о)гъ дастъ, ажъ Б(о)жия воля придет к тому, дас[т] ти Б(о)гъ дети, а тебя Б(о)гъ возьметъ съ сего света первые, а я остану жив, и мне, брате, твоеи *отчины* под твоими детми блюсти, а не обидети, ни въступати ся во все вашы великие княжства, ни въ Смоленскъ, ни во вся Смоленская места, ни во все вашы украинные места не въступати ся, ни подискивати всехъ ваших великих княжствъ.

А на том на всем, мы Иоан, Б(о)жиею м(и)л(о)стию г(о)с(у)д(а)рь всеа Русии, и великии княз володимерский, и московский, и новгородский, и псковский, и тферский, и югорский, и пръмский, и болгарский, и иных, целовал есмь кр(е)сть къ брату своему, и къ зятю къ Александру, великому кн(я)зю литовскому и русскому и жомоитъскому и иных, по любви въ правду. А по сеи намъ грамоте правити.

А писан на Москве, лета 7002, февраля в пятыи д(е)нь.

* * *

Dievo valia ir pagal mūsų meilę mes, Ivanas, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, ir Maskvos, ir Naugardo, ir Pskovo, ir Tverės, ir Jugros, ir Permės, ir Bulgarijos, ir kitų didysis kunigaikštis, priėmėme meilę ir

³ Rankr. įrašyta virš eilutės.

amžiną užbaigą su savo broliu ir žentu, su Aleksandru, Lietuvos ir Rusios, ir Žemaitijos, ir kitų didžiuoju kunigaikščiu.

Gyventi man su juo meilėje pagal šį raštą, ir visur su juo išvien būti, ir gero jam norėti ir jo žemėms, visur, kur tik bebūtų, o jam man gero norėti ir mūsų žemėms, visur, kur tik bebūtų. O kas man bus draugas, tai ir jam draugas, o kas bus man nedraugas, tai ir jam nedraugas. O kas jam bus draugas, tai ir man draugas, o kas nedraugas, tai ir man nedraugas. Ir būti tau, broli, prieš visus mano nedraugus ir prieš totorius visada su manim išvien, o man prieš visus tavo nedraugus ir prieš totorius visada būti su tavim išvien. O jei išžygiuos, broli, totoriai į mūsų pakraščio valdas, [tai] mūsų kunigaikščiams ir mūsų vaivadoms, pakraščių žmonėms, susisiekus gintis jiems kartu. O kur tau, mano broli, mano pagalbos reikės, prieš bet kokius tavo nedraugus ir prieš totorius, ir tu, broli, pas mane pasiųsk ir aš tau pagalbą suteiksiu. Taip pat, broli, jei man tavo pagalbos reikės ir aš tau atsiųsiu, ir tu man pagalbą suteiksi prieš bet kokį mano nedraugą ir prieš totorius. O kuomet, broli, pas mane pagalbos atsiųsi, o tuo metu negalėsiu tau pagalbos pasiųsti, tai tau ne mano išdavystė. O kuomet aš pagalbos pas tave atsiųsiu, o tu tuo metu negalėsi man pagalbos pasiųsti, ir tai man nebus tavo išdavystė.

O į tavo tėvoniją mums, broli, į visas tavo didžiasias kunigaikštijas neįžengti: nei į Smolenską, nei į visas Smolensko valdas, nei į Liubutską, nei į Mcenską, nei į Brianską, nei į Serpeiską, nei į Lučiną, nei į Masalską, nei į Dmitrovčą, nei į Žuliną, nei į Lyčiną; taip pat nei į Zalidovą, nei į Byškovičius, nei į Opakovą prie Ugros, nei į visas tavo pakraščių valdas, kurioms joms prievolės atliko, jokių būdu neįžengti ir tausoti, ir žalos nedaryti, ir nesisavinti visos tavo tėvonijos didžiųjų kunigaikštijų.

O tau, didysis kunigaikšti Aleksandrai, į mūsų žemes, į mūsų tėvoniją, į visas mūsų didžiasias kunigaikštijas – į Didįjį Naugardą, ir į Pskovą, ir į visas Naugardo ir Pskovo valdas jokių būdu neįžengti; taip pat ir į Tverę, ir į visas Tverės valdas jokių būdu tau neįžengti ir tausoti, ir žalos nedaryti, ir nesisavinti iš manęs ir mano vaikų visos mano tėvonijos, didžiųjų kunigaikštysčių. O Naugardo valsčių – Didžiųjų Lukų, ir Rževo, ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir visų kitų Naugardo žemių valsčių – žemių ir vandenų siena su Lietuva ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais, ir su toropciečiais pagal senąją ribą. O Pskovo, mūsų tėvonijos, žemių ir vandenų riba su Lietuva pagal senąją ribą; taip pat ir Tverės, mūsų tėvonijos, ir visų Tverės žemių siena su Lietuva pagal senąją ribą. Taip pat į mano brolio kunigaikščio Boriso⁴ tėvoniją tau, didžiajam kunigaikščiu,

⁴ Čia minimas Ivano III brolis Borisas Vasiljevičius (1449–1494), dalinės Volocko kunigaikštystės, kuriai priklausė ir sutartyje minimas Rževas, kunigaikštis.

neįžengti – ir į Rževą su valsčiais iki Orlinco ežero vidurio, iki Plotinco ežero, iki Raudonojo miško, iki Baranijos upelio, iki Beleikos aukštupio, Beleika link Poniklio, nuo Poniklio iki Sižkos aukštupio, nuo Berezos link Mocho, nuo Mocho į Osugos aukštupį – tas tau, broli, valdas, man valdant tausoti ir žalos nedaryti, į tas valdas jokių būdu neįžengti. O kurias valdas prie Osugos [tavo] valdytojai valdė didžiojo kunigaikščio Kęstučio laikais, ir tavo valdytojams taip pat valdyti, ir man, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, neįžengti.

Taip pat tau, didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, neįžengti į mano ir mano vaikų, į mūsų tėvoniją – į Viazmos miestą ir į miestus, valdas, ir į visas Viazmos žemes ir vandenis, kurios Viazmai priklauso, nei Viazmos kunigaikščių pas save nepriimti. Taip pat ir Fiodoro Bludovo, ir Aleksandro Borisovo, Chlepenškio sūnaus, ir kunigaikščio Romano Fominskio, ir jų brolių ir brolių, Jurjevo Romeikovičiaus dalis ir kunigaikščio Fiodoro Sviatoslavičiaus valdos⁵, tos tėvonijos miestai ir valsčiai, ir kas joms priklauso, žemės ir vandenys – viskas mano, didžiojo kunigaikščio Ivano, ir mano vaikų, mūsų didžiosios kunigaikštystės.

Taip pat tau neįžengti į mūsų Aleskiną, ir į Tešilovą, ir į Roslavlį, ir į Veniovą, ir į Mstislavlį⁶, ir į Tarusą, ir į Obolenską, ir visur, kas toms valdoms priklauso; dar ir į Kozelską, ir į Liudimską, ir visur į Serenską, ir į visas Kozelsko, Liudimsko, Serensko valdas, kurios Kozelskui, Liudimskui, Serenskui priklauso, ir į visas mūsų pakraščio valdas, kas joms priklauso, mano ir mano vaikų, tau, didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, neįžengti ir žalos nedaryti.

O kunigaikščiai Novosilskiai, Odojevskiai, ir Vorotynskiai, ir Pere-myšliskiai, ir Belevskiai⁷ – visi mano, didžiojo kunigaikščio Ivano, ir mano vaikų [pavaldiniai] ir su visomis tėvonijomis mūsų didžiajai kunigaikštystei [priklauso], o tau, didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, prieš juos ir jų tėvonijas, ir kas jų tėvonijoms priklauso, jokių būdu nežygiuoti ir žalos nedaryti, ir jų su tėvonijomis nepriimti.

O Mezecko kunigaikščiai, kunigaikštis Michailas Romanovičius ir kunigaikščio Ivano Fiodorovičiaus Govdyrevskio vaikai – kunigaikštis Vasilijus ir kunigaikštis Fiodoras su visomis tėvonijomis iš savo dalių Mezecko miestie ir valsčiuose – man, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, ir mano vaikams

⁵ Šių nedidelių pasienio valdų valdytojų pavaldumas Maskvos didžiajam kunigaikščiui buvo įtvirtintas 1449 m. taikos sutartimi.

⁶ Dab. Mscislavas.

⁷ Čia minimos Okos aukštupio kunigaikščių giminės, XV a. devintojo dešimtmečio antros pusės ir dešimto dešimtmečio pradžios LDK ir Maskvos valstybės pasienio karų metu perėjusios Maskvos pusėn ir tapusios Maskvos didžiojo kunigaikščio valdiniais.

tarnauja. O tau, didysis kunigaikšti Aleksandrai, jiems žalos nedaryti ir jų su tėvonijomis nepriimti. O kurie tau, didžiajam kunigaikščiui Aleksandru, Mezecko kunigaikščiai tarnauja – kunigaikštis Fiodoras Suchojus ir kunigaikštis Vasilijus, kunigaikščio Fiodoro Andrejevičiaus vaikai⁸ – ir tie kunigaikščiai Mezecko mieste ir valsčiuose savo tėvonijas ir savo dalis valdo, o man, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, ir mano vaikams jiems žalos nedaryti ir jų su tėvonijomis nepriimti. O kurie Mezecko kunigaikščiai mano nelaisvėje – kunigaikštis Semionas Romanovičius ir kunigaikštis Petras Fiodorovičius⁹ – ir man tuos kunigaikščius į Mezecką išleisti, į jų tėvoniją, ir jie kam panorės, tam ir [tegul] tarnauja su savo tėvonijomis – savo dalimis Mezecko mieste ir valsčiuose. Ir panorės man ir mano vaikams tarnauti – ir tau jų su tėvonijomis nepriimti, o panorės tau tarnauti – ir man, ir mano vaikams jų su tėvonijomis nepriimti. Taip pat tau į mano tėvoniją Meščerą neįžengti ir jų nepriimti.

O didysis kunigaikštis Ivanas Vasiljevičius Riazanietis ir jo brolis Fiodoras, ir su savo vaikais, ir su savo žemėmis – mano, didžiojo kunigaikščio Ivano, pusėje, o tau, didžiajam kunigaikščiui Aleksandru, jiems žalos nedaryti ir į jų žemes tau neįžengti. O kuo tau, mano broliui, didžiajam kunigaikščiui, didysis kunigaikštis Ivanas Riazanietis ir jo brolis Fedoras praskals, ir tau man, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, apie tai pranešti, ir man tau tai atlyginti. O kurie kunigaikščiai tarnauja man, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, ir mano vaikams su savo tėvonijomis, ir tau, didysis kunigaikšti, juos saugoti ir žalos nedaryti. O kurie kunigaikščiai tarnauja tau, didžiajam kunigaikščiui Aleksandru, su savo tėvonijomis, ir man, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, ir mano vaikams juos saugoti ir žalos nedaryti. O [jeigu] kas savo brolio tarnybiniam kunigaikščiui pakenks, [tai] mums dėl to susiūsti teisėjus ir jie tai išspręs neatidėliojant. O tarnybinių kunigaikščių iš tų valdų iš abiejų pusių su tėvonijomis nepriimti.

⁸ Sutartimi numatyta, kad dalis Mezecko kunigaikščių – Michailas Romanovičius ir Vasilijus Ivanovičius Govdyrevskis bei Fiodoras Ivanovičius Govdyrevskis – tampa Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III valdiniais. O kita dalis Mezecko kunigaikščių – Fiodoras Fiodorovičius Suchojus, Vasilijus Fiodorovičius Kobiaka, kunigaikščio Fiodoro Andrejevičiaus Mezeckio sūnūs – sutartimi pripažįstami Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro valdiniais.

⁹ Čia minimi Mezecko kunigaikščiai Petras Fiodorovičius, kunigaikščio Fiodoro Andrejevičiaus Mezeckio sūnūs, ir Semonionas Romanovičius, kunigaikščio Romano Mezeckio sūnūs. Juos per 1492–1493 m. Maskvos valstybės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės karinį konfliktą Semiono Romanovičiaus brolis Michailas Romanovičius Mezeckis, perėjęs į Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III pusę, atidavė pastarojo monarcho nelaisvėn.

O kurie pas tave, pas didįjį kunigaikštį Aleksandrą, mūsų išdavikų vaikai – kunigaikščio Ivano Možaiskio vaikai ir kunigaikščio Ivano Šemiakino vaikai, ir kunigaikščio Ivano Jaroslavičiaus sūnus ir jų vaikai, taip pat ir kunigaikštis Michailas Borisovičius Tverietis, kunigaikščio Michailo Andrejevičiaus sūnus kunigaikštis Vasilijus¹⁰ – tau, didžiajam kunigaikščiui, jų mūsų nenaudai niekur neišleisti. O iškeliaus iš tavo žemių, ir tau jų atgal nepriimti, o būti su manim, su savo broliu, ir su mano vaikais prieš juos visur išvien.

O dėl žemių, ir dėl vandenių, ir dėl visų [padarytų] žalų reikalų abiem pusėms bendras teismas tarp mūsų nuo šios mūsų užbaigos, o mūsų teisėjams teisti pabučiavus kryžių. O kas tarp jūsų ir mūsų žmonių nutiks mūsų meilės metu, tai tam visam teismas ir mūsų valdytojai suvažiavę teisingą sprendimą neatidėliodami priims. O dėl to mums nemeilės nelaikyti, ir sprendimų neperžiūrėti, o priteistą, paskolintą, paskirtą, užstatytą [ati]duoti. O nelaisvąjį, vergą, skolininką, įkaitą, vagį, žudiką, bėglį, rubežniką¹¹ pagal sprendimą išduoti.

O mūsų pasiuntiniams per mūsų žemes iš abiejų pusių kelias laisvas, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliais mūsų žemėse iš abiejų pusių prekiauti be apribojimų ir be trukdžių. O Didžiajame Naugarde tavo pirkliais iš visos tavo tėvonijos prekiauti be trukdžių, taip pat ir mano pirkliais naugardiečiams iš visos Naugardo žemės tavo žemėse, visoje tavo tėvonijoje prekiauti be trukdžių. O į Pskovą, mano tėvoniją, iš tavo žemių, iš visos tavo tėvonijos Pskovo žemėse pasiuntiniams ir pirkliais kelias laisvas, ir pirkliui su bet kuriuo pirkliu Pskove prekiauti be trukdžių su senu maitu, taip pat ir Pskovo pasiuntiniui ir pirkliui iš visos mano tėvonijos, iš Pskovo žemės, kelias laisvas į visas tavo žemes, į tavo tėvoniją. O Pskovo pirkliui prekiauti tavo tėvonijoje be trukdžių su bet kuriuo pirkliu su senu maitu. O teistis Pskovui, mano tėvonijai, su tavo žemėmis, abiem pusėms pagal senovę. Taip pat ir iš Tverės žemės, mūsų tėvonijos, mūsų pirkliais prekiauti visose tavo žemėse be trukdžių, o tavo pirkliais iš visų tavo žemių mūsų tėvonijoje, Tverės žemėje, prekiauti be trukdžių.

¹⁰ Čia minimi su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum II konfliktavusių ir į Lietuvą 1454 m. pasitraukusių kunigaikščių Ivano Andrejevičiaus Možaiskio bei Ivano Šemiakino vaikai, Ivano Vasiljevičiaus Jaroslavičiaus, kuris 1456 m. įkalinus tėvą Vasilijų Jaroslavičių, pabėgo į Lietuvą, sūnus Fiodoras Ivanovičius Jaroslavičius; Možaiskių giminaitis – Vasilijus Michailovičius Vereiskis, Lietuvoje atsідūręs 1483 m., bei kovą dėl dominavimo šiaurės rytų Rusijoje Ivanu III pralaimėjęs Tverės didysis kunigaikštis Michailas Borisovičius, 1485 m. užėmus Tverę pabėgęs į LDK.

¹¹ Rubežnikas – asmuo, savavališkai areštuojantis pirklių ar pasiuntinių turtą.

O bus Dievo valia, pasiims mane Dievas iš šio pasaulio, o tu liksi gyventi, ir tau mano vaikams mūsų tėvoniją tausoti ir žalos nedaryti, neižengti į visas mūsų didžiąsias kunigaikštijas – ir į Didįjį Naugardą, ir į Pskovą, ir į visas Naugardo ir į Pskovo valdas, taip pat ir į Tverę ir į visas Tverės valdas, nei į visas mūsų pakraščio valdas neižengti, nei savintis visų mūsų didžiųjų kunigaikštijų. O jeigu taip bus, jeigu Dievas duos, jei Dievo valia bus tokia, jei duos Dievas tau vaikų ir tave iš šio pasaulio pasiims, o aš, broli, liksiu gyventi, ir man, broli, tavo tėvoniją tavo vaikams tausoti ir žalos nedaryti, ir neižengti į visas tavo didžiąsias kunigaikštijas – nei į Smolenską, nei į visas Smolensko valdas, nei į visas jūsų pakraščių valdas neižengti, nei savintis visų jūsų didžiųjų kunigaikštijų.

O visam tam mes, Ivanas, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladi-
miro, ir Maskvos, ir Naugardo, ir Pskovo, ir Tverės, ir Jugros, ir Permės,
ir Bulgarijos, ir kitų didysis kunigaikštis, bučiavome kryžių savo broliui ir
žentui Aleksandrui, Lietuvos ir Rusios, ir Žemaitijos, ir kitų didžiajam ku-
nigaikščiui pagal meilę, pagal tiesą. O šito rašto mums laikytis.

O surašyta Maskvoje, 7002¹² metų vasario mėnesio penktą dieną.

¹² T. y. 1494 m.

NR. 3

[1494 02 05, MASKVA]

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
ALEKSANDRO TAIKOS SU MASKVOS
DIDŽIUOJU KUNIGAİKŠČIU IVANU III
SUTARTIS

Orig.: nežinomas.

Kop.¹: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 1, ед. хр. 1, л. 143–146об, 148. Maskvos pasiuntinybių knygoje įrašyta kopija antrašte: *A se грамота великог(о) кн(я)зя Александрово слово. Такову дали послы за своими печатми. А как будут великого кн(я)зя боаре у великого кн(я)зя Александра, и великому кн(я)зю Александру к той грамоте печят своя привесити.*

Kop.²: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 3. Archyvinis nuorašas parengtas pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esantį nuorašą (Kop.¹).

Pub.: Сб Рио, т. 35, № 24, с. 129–133 (pagal Kop.¹); СГГД, ч. 5, № 29, с. 16–18 (pagal Kop.²); ДДГ, № 83, с. 329–332 (pagal Kop.¹).

Past.¹: Dokumento sudarymo vieta ir data nustatytos pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančio Maskvos didžiojo kunigaikščio sutarties nuorašo datą ir sutarčių tvirtinimo ceremonijos įrašus (Сб Рио, т. 35, № 24, с. 123, 129).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikavimui parengtas pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esantį nuorašą (Kop.¹).

По Б(о)жиеи воле и по нашей любви, мы Александръ, Б(о)жиею м(и)-л(о)стию великий княз литовский, и русский, и жомоитъский и иных. Взяли есмя любов и вечное dokonчянье съ своим братом и со тьstem съ Иоанном, г(о)с(по)д(а)ремъ всеа Русии, и великим кн(я)земъ володимерским, и московским, и новгородскимъ, и псковским, и тферскимъ, и югорским, и пермьским, и болгарскимъ и иных.

Жыти мне с ним въ любви, по сеи грамоте, а быти мне с ним везде заодин и добра мне ему хотети, и его землям везде, где бы ни было, а ему мне добра хотети и нашимъ землям везде, где *бы*¹ ни было. А кто *будет* мне друг, то и ему другъ, а кто мне недруг, то и ему недруг. А кто *будет* ему друг, то и мне друг, а кто *будет* ему недруг, то и мне недруг.

¹ Rankr. įrašyta virš eilutės.

А быти ти, брате, на всяког(о) моего недруга со мною везде заодин, и на татарь. А мне на всякого твоего недруга быти с тобою везде заодин, и на татарь. А поидут ли, брате, татарове на наши украинные места, и кн(я)земь нашимъ и воеводам нашим украиннымъ нашимъ людем сослав ся, да боронити ся им с одного. А где тебе, моему брату, *будет* моя помоч надобе на всяког(о) твоего недруга и на татарь, и тебе ко мне послати, и мне тебе помоч дати. А також коли твоя помоч мне *будет* надобе, и мне к тебе послати, и тебе, моему брату, мне помоч дати на всякого моего недруга и на татарь. А коли прилешь ко мне про помоч, а мне к тебе *будет* в ту пору помочи нелзе послати, ино то тебе *от* меня не в ызмену. А также, коли аз к тебе пошлю про помоч, а тебе ко мне *будет* в ту пору помочи нелзе послати, ино то мне *от* тебя не в ызмену.

А в вотчину нам, брате, въ твою, во все твои великие княжства, и в Новгород Великий, и во Псков, и во вся Ноугородская и во Псковская места не въступати ся ничемъ. Также во Тферь и во вся Тьферская места не въступати ся *мне*² ничемъ, и блюсти и не обидети ни подискивати под тобою и под твоими детми всее твоее *отчины* великих княжствъ. А рубеж Новгородскимъ волостемъ, Лукам Великимъ, и Ржеве, и Холмъскому Погосту, и Велиле, и Лопастикам и Буицу и инымъ волостем всеи земле Новгородской с Литвою и с полочяны и с видбляны и с торопчяны, земле и воде, по старому рубежу. А Пскову, *отчине* твоеи, рубеж с Литвою, земле и воде, по старому рубежу. Также и Тфери, *отчине* твоеи, и всеи Тферской земле рубежъ съ Литвою по старому рубежу.

Также и въ брата твоего въ кн(я)жу Борисову *отчину* мне великому кн(я)зю Александру не въступати ся, и во Ржеву с волостми по озеро по Орлинце на полы, по озеро по Плотинце, по Красной борок, по Бораню речку, на верхъ Белеики, по Белеике на Поникль, с Поникли на верхъ Сижки, з Березы на Мох, со Мху на верхъ Осуги, техъ ми, брате, месть под тобою блюсти, а не обидет ни въступати ся в та места ничемъ. А по которая места ведали волостели Осугу, при великом кн(я)зе Кестуте, и моимъ волостелем по тому же ведати, а тебе великому кн(я)зю Ивану не въступати ся.

Также мне великому кн(я)зю Александру не въступати ся у тебя и у твоих дети в вашу *отчину* в город в Вязму, и в города и в волости, во все земли и воды вяземьские, что к Вязме потягло, ни кн(я)зеи

² Rankr. įrašyta virš eilutės.

мне вяземских къ себе не приимати. Также и Феодора Блудова и Олександрова Борисова с(ы)на Хлепеньского, и кн(я)жа Романова Фоминского и их брати и братаничев, и Юрьева доля Ромеиковичя, и кн(я)жа Феодорова места Святославичя, те вотчины, города и волости и что к ним потягло, земли и воды, все твои великог(о) кн(я)зю Ивановы и твоих дети к вашему великому княжству.

Также мне не въступати ся у вас в Олексин, и в Тешылов, и в Рославль, и в Веневъ, и во Мстиславль, и в Торусу, и в Оболенскъ и во все то, что к темъ местом потягло. Да и в Козелскъ и в Людимескъ, и в Серенескъ в вес, и во вся Козельская и въ Людимская и в Серенская места, что къ Козельску и к Людимску и к Серенску потягло, и во все ваши украинные места и что к ним потягло, мне великому кн(я)зю Александру не въступати ся и не обидети под тобою и под твоими детми.

А кн(я)зи Новосилские, Одоевские, и Воротынские, и Перемышльские, и Белевские все твои великог(о) кн(я)зю Ивановы и твоих дети и съ своими отчинами к вашему великому княжству. А мне великому кн(я)зю Александру в них и въ ихъ отчины и что къ ихъ отчинам потягло, не въступати ся ничемъ и не обидети и не приимати их съ их отчинами. Также ми и в Мещеру, в вотчину твою, не въступати ся и не приимати их.

А тебе великому кн(я)зю Ивану в вотчину мою, во все мои великие княжства, не въступати ся, ни въ Смоленскъ и во вся Смоленская места, ни в Любутескъ, ни во Мченескъ, ни в Добрянскъ, ни в Серпеескъ, ни в Лучинъ, ни в Мосалескъ, ни въ Дмитров, ни в Жулин, ни в Лычино. Также и в Залидов, и в Бышковици и въ Опаков по Угру, ни во все мои украинные места и что к ним потягло, не въступати ся ничем, и блюсти, и не обидети, ни подискивати подо мною все моеи отчины великих княжствъ.

А Мезецкие кн(я)зи, княз Михаило Романович, и кн(я)жы Ивановы дети Феодоровичя Говдыревъсково, княз Василеи и княз Феодоръ, служат тебе великому кн(я)зю Ивану и твоимъ детемъ и съ своими отчинами, что их долници в городе въ Мезецку и в волостех. А мне великому кн(я)зю Александру ихъ не обидети и не приимати их и съ их отчинами. А что служат мне великому кн(я)зю Александру Мезецкие кн(я)зи, княз Феодоръ Сухой да княз Василеи, княжы Феодоровы дети Андреевичя, и те кн(я)зи в Мезоцку, в городе и в волостех ведают свои отчины, долници свои, а тебе великому кн(я)зю Ивану и твоимъ детем ихъ не обидети, и не приимати их съ их отчинами. А что у тебя в нятсве

Мезоцкие кн(я)зи, княз Семен Романович и княз Петръ Феодоровичъ, и тебе тех кн(я)зеи *отпустити* в Мезъческъ на ихъ *отчину*, и они кому *хотят*, тому *служат* и съ своими вотчинами, что ихъ долици в городе в Мезоцку и в волостех. И *учнут* служыти мне, ино их тебе и твоимъ детемъ не приимати и съ их *вотчинами*. А *учнут* служыти тебе и твоимъ детем, ино их мне не приимати и съ их *вотчинами*.

А княз великии Иван Василевич Рязаньскои и брат его княз Феодоръ и съ своими детми и съ своею землею въ твоеи стороне в великог(о) кн(я)зя в Ыванове. А мне великому кн(я)зю Александру их не обидети, ни въ землю ми въ их не въступати ся. А въ чем мне великому кн(я)зю княз велики Иван Рязаньскои и брат его княз Феодоръ *сгруппят*, и мне о том прислати к тебе к великому кн(я)зю Ивану, и тебе то мне направити. А которые кн(я)зи *служатъ* мне великому князю Александру съ своихъ *вотчин*, и тебе великому кн(я)зю Ивану и твоимъ детем ихъ блюсти, а не обидети. А которые кн(я)зи *служат* тебе великому кн(я)зю Ивану и твоимъ детемъ съ своихъ *отчинъ*, и мне великому кн(я)зю ихъ блюсти, а не обидети. А которой *имет* обидети кн(я)зеи служебныхъ своего брата, и намъ о том сослати судеи, и они тому *учинят* исправу без перевода. А кн(я)зеи нам служебныхъ по та места на обе стороны с *вотчинами* не приимати.

А что у меня у великог(о) кн(я)зя Александра ваших *израдецъ* дети, кн(я)жы Ивановы дети Можайсѣково и кн(я)жы Ивановы дети Шемякина и княз Иван Ярославича с(ы)нъ и их дети, также и княз Михаило Борисович Тферский и княж Михайлов с(ы)нъ Андреевичъ княз Василеи, и мне великому кн(я)зю на ваше лихо их не *отпущати* никуда. А *пойдут* от меня проч из земли, и мне их *опят* не приимати, а быти ми с тобою съ своимъ братом и съ твоими детми на них *езде* *заодин*.

А о землях и о водах и о всех обидныхъ делех на обе стороны *межы* нас *суд* *вопчеи*, *вперед* от сего нашего *докончанья*, а *судя*мъ *нашимъ* *судити* *целовав* кр(е)стѣ. А что *учинит* ся в нашей *любви* *межы* *нашими* *людми* и *вашими*, ино тому *всему* *суд*, *волостели* *нашы* *съехав* ся, да *учинят* тому *изправу* без перевода. А про то нам *нелюбья* не *держати*, а *суженого* не *посужати*. А *суженое*, *заемное*, *положеное*, *поручное* *дати*. А *холопа*, *робу*, *должника*, *поручника*, *татя*, *розбоиника*, *беглеца*, *рубежника* по *исправе* *выдати*.

А *послом* *нашим* по *нашим* *землям* на обе стороны *пут* *ч(и)стѣ* без всякихъ *зацепок*. А *гостем* *нашимъ* по *нашимъ* *землям* на обе стороны *гостити* без *рубежа* и без *всякие* *пакости*. А *твоимъ* *гостем*

ноугородцом изо всеи Новгородские земли в моих землях, во всеи моеи *отчине*, торговати без пакости. Также и моимъ гостем изо всеи моеи *отчины* в Новегороде в Великом торговати с новгородци без пакости. А псковскому послу и гостю изо всеи твоеи *отчины*, изо Псковские земли, *пут ч(и)сть* во все мои земли, в мою *отчину*. А гостю псковскому торговати во всех моих землях, в моеи *отчине*, без пакости, по старои пошлине, со всяким гостемъ. Также и из моихъ земель въ твою *отчину*, во Псков, послу и гостю *пут ч(и)сть* во Псковскую землю изо всеи моеи *отчины*. А гостю торговати во Пскове без пакости, по старои пошлине, со всяким гостем. А суд с моими землями *отчине* твоеи Пскову на обе стороны держати по старине. Также моимъ гостемъ изо всех моих земель торговати въ твоеи *отчине* во Тферской земле без пакости. А твоимъ гостем изъ твоеи *отчины* из Тферские земли торговати во всех моих землях без пакости.

А придет Б(о)жия воля к тому, даст ми Б(о)гъ дети, а меня Б(о)гъ возмет съ сего света, а ты останешъ жив, и тебе, брате, *вотчины* моеи под моими детми блюсти, а не обидети ни въступати ся во все наши великие княжства, ни въ Смоленскъ, ни во вся Смоленская места, ни во все наши украинные места не въступати ся, ни подискивати всех нашихъ великих княжствъ. А придет Б(о)жия воля, возметъ Б(о)гъ тебя съ сего света первие, а я остану жив, и мне под твоими детми ваши *отчины* блюсти, а не обидети, ни въступати ся во все ваши великие княжства, и в Новгород в Великии, и во Псков, и во вся Ноугородская и во Псковская места; также и во Тферъ и во вся тферская места и во все ваши украинные места не въступати ся ни подискивати всехъ вашихъ великих княжствъ.

А на том на всем мы Александръ, Б(о)жиею м(и)л(о)стию, великии княз литовский и руский и жомоитьский и иных, целовал есмъ кр(е)сть къ брату своему и ко тьстю, ко Иоанну, г(о)с(по)д(а)рю всеа Руси, и великому кн(я)зю володимерскому, и московскому, и новгородскому, и псковскому, и тферскому, и югорьскому, и пермьскому, и болгарскому и иных, по любви, въ правду. А по сеи нам грамоте правити.

А се припись

А на сеи грамоте на докончялнои послы великого князя Александра литовского целовали кр(е)сть за своего г(о)с(по)д(а)ря, за великого кн(я)зя Александра: пан Петръ Янович, воевода троцкии и моршалок земский, да пан Станислав Яновч, староста жомоитьский, да и печяти

свои к сеи грамоте приложыли на то, что как будут у ихъ г(о)с(по)д(а)-
ря великого кн(я)зя Ивановы послы, и г(о)с(по)д(а)рю ихъ великому
кн(я)зю Александру на сеи грамоте самому целовати кр(е)сть, да и
печят своя к сеи грамоте привесити.

* * *

Dievo valia ir pagal mūsų meilę mes, Aleksandras, Dievo malone Lietuvos ir Rusios, ir Žemaitijos, ir kitų didysis kunigaikštis, priėmėme meilę ir amžiną užbaigą su savo broliu ir uošviu, su Ivanu, visos Rusios valdovu, ir Vladimiro, ir Maskvos, ir Naugardo, ir Pskovo, ir Tverės, ir Jugros, ir Permės, ir Bulgarijos, ir kitų didžiuoju kunigaikščiu.

Gyventi man su juo meilėje pagal šį raštą, ir visur su juo išvien man būti, ir gero man jam norėti ir jo žemėms, visur, kur tik bebūtų, o jam man gero norėti ir mūsų žemėms, visur, kur tik bebūtų. O kas man bus draugas, tai ir jam draugas, o kas bus man nedraugas, tai ir jam bus nedraugas. O kas jam bus draugas, tai ir man draugas, o kas bus jam nedraugas, tai ir man nedraugas. O būti tau, broli, prieš visus mano nedraugus ir prieš totorius visada su manim išvien. O man prieš visus tavo nedraugus ir prieš totorius visada būti su tavim išvien. O jei išžygiuos, broli, totoriai į mūsų pakraščio valdas, [tai] mūsų kunigaikščiams ir mūsų vaivadoms, pakraščių žmonėms, susisiekus gintis jiems kartu. O kur tau, mano broli, mano pagalbos reikės, prieš bet kokius tavo nedraugus ir prieš totorius, ir tu, broli, pas mane pasiųsk ir aš tau pagalbą suteiksiu. Taip pat, broli, jei man tavo pagalbos reikės ir aš tau atsiųsiu, ir tu, mano broli, man pagalbą suteiksi prieš bet kokią mano nedraugą ir prieš totorius. O kuomet, broli, pas mane pagalbos atsiųsi, o aš tuo metu negalėsiu tau pagalbos pasiųsti, tai tau ne mano išdavystė. Taip pat kuomet aš pagalbos pas tave atsiųsiu, o tu tuo metu negalėsi man pagalbos pasiųsti, ir tai man nebus tavo išdavystė.

O į tavo tėvoniją mums, broli, į visas tavo didžiausias kunigaikštijas – ir į Didįjį Naugardą, ir į Pskovą, ir į visas Naugardo ir Pskovo valdas jokių būdu neižengti; taip pat į Tverę, į visas Tverės valdas jokių būdu man neižengti ir tausoti, ir žalos nedaryti, ir nesisavinti iš tavęs ir tavo vaikų visos tavo tėvonijos didžiųjų kunigaikštijų. O Naugardo valsčių – Didžiųjų Lukų, ir Rževo, ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir visų kitų Naugardo žemių valsčių – žemių ir vandenų siena su Lietuva ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais, ir su toropieciečiais pagal senąją ribą. O Pskovo, tavo tėvonijos žemių ir vandenų riba su Lietuva pagal senąją ribą; taip pat ir Tverės, tavo tėvonijos, ir visų Tverės žemių siena su Lietuva pagal senąją ribą. Taip pat

ir į tavo brolio kunigaikščio Boriso³ tėvoniją man, didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, neįžengti – ir į Rževą su valsčiais iki Orlinco ežero vidurio, iki Plotinco ežero, iki Raudonojo miško, iki Baranijos upelio, iki Beleikos aukštupio, Beleika link Poniklio, nuo Poniklio iki Sižkos aukštupio, nuo Berezos link Mocho, nuo Mocho į Osugos aukštupį – tas valdas man, broli, tau valdant tausoti ir žalos nedaryti, į tas valdas jokių būdu neįžengti; o kurias valdas prie Osugos [mano] valdytojai valdė didžiojo kunigaikščio Kęstučio laikais, ir mano valdytojams taip pat valdyti, o tau, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, neįžengti.

Taip pat man, didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, neįžengti į tavo ir tavo vaikų, į jūsų tėvoniją – į Viazmos miestą ir į miestus, valdas, ir į visas Viazmos žemes ir vandenį, kurios Viazmai priklauso, nei Viazmos kunigaikščių pas save nepriimti. Taip pat ir Fiodoro Bludovo, ir Aleksandro Borisovo, Chlepenkio sūnaus, ir kunigaikščio Romano Fominskio, ir jų brolių ir brolių, Jurijaus Romeikovičiaus dalis, ir kunigaikščio Fiodoro Sviatoslavičiaus valdos⁴, tos tėvonijos, miestai ir valsčiai, ir kas joms priklauso, žemės ir vandenys, viskas tavo, didžiojo kunigaikščio Ivano, ir tavo vaikų, jūsų didžiosios kunigaikštystės.

Taip pat man neįžengti į jūsų Aleskiną, ir į Tešilovą, ir į Roslavlį, ir į Veniovą, ir į Mstislavlį⁵, ir į Tarusą, ir į Obolenską, ir visur, kas toms valdoms priklauso, dar ir į Kozelską, ir į Liudimską, ir visur į Serenską, ir į visas Kozelsko, Liudimsko, Serensko valdas, kurios Kozelskui, Liudimskui, Serenskui priklauso, ir į visas jūsų pakraščio valdas ir kas joms priklauso, tavo ir tavo vaikų, man, didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, neįžengti ir žalos nedaryti.

O kunigaikščiai Novosilskiai, Odojevskiai, Vorotynskiai, Perymyšskiai, ir Belevskiai⁶ – visi tavo, didžiojo kunigaikščio Ivano, ir tavo vaikų [pavaldiniai], ir su visomis tėvonijomis jūsų didžiai kunigaikštystei [priklauso], o man, didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, prieš juos ir jų tėvonijas, ir kas jų tėvonijoms priklauso, jokių būdu nežygiuoti ir žalos

³ Čia minimas Ivano III brolis Borisas Vasiljevičius (1449–1494), dalinės Volocko kunigaikštystės, kuriai priklausė ir sutartyje minimas Rževas, kunigaikštis.

⁴ Šių nedidelių pasienio valdų valdytojų pavaldumas Maskvos didžiajam kunigaikščiui buvo įtvirtintas 1449 m. taikos sutartimi.

⁵ Dab. Mscislavas.

⁶ Čia minimos Okos aukštupio kunigaikščių giminės, XV a. devintojo dešimtmečio antros pusės ir dešimto dešimtmečio pradžios LDK ir Maskvos valstybės pasienio karų metu, perėję Maskvos pusėn ir tapusios Maskvos didžiojo kunigaikščio valdiniais.

nedaryti, ir jų su tėvonijomis nepriimti; taip pat į Meščerą, tavo tėvoniją, neižengti ir jų nepriimti.

O tau, didysis kunigaikšti Ivanai, į mano tėvoniją, į visas mano didžiasias kunigaikštystes, neižengti: nei į Smolenską, nei į visas Smolensko valdas, nei į Liubutską, nei į Mcenską, nei į Brianską, nei į Serpeiską, nei į Lučiną, nei į Masalską, nei į Dmitrovčą, nei į Žuliną, nei į Lyčiną; taip pat nei į Zalidovą, nei į Byškovičius, nei į Opakovą prie Ugros, nei į visas mano pakraščių valdas, kurios joms prievolės atliko, jokių būdu neižengti ir tausoti, ir žalos nedaryti, nesisavinti visos mano tėvonijos didžiųjų kunigaikštijų.

O Mezecko kunigaikščiai, kunigaikštis Michailas Romanovičius ir kunigaikščio Ivano Fiodorovičiaus Govdyrevskio vaikai – kunigaikštis Vasilijus ir kunigaikštis Fiodoras su visomis tėvonijomis iš savo dalių Mezecko mieste ir valsčiuose – tau, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, ir tavo vaikams tarnauja, o man, didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, jiems žalos nedaryti ir jų su tėvonijomis nepriimti. O kurie man, didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, Mezecko kunigaikščiai tarnauja – kunigaikštis Fiodoras Suchojus ir kunigaikštis Vasilijus, ir kunigaikščio Fiodoro Andrejevičiaus vaikai⁷ – ir tie kunigaikščiai Mezecko mieste ir valsčiuose savo tėvonijas, savo dalis valdo, ir tau, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, ir tavo vaikams jiems žalos nedaryti ir jų su savo tėvonijomis nepriimti. O kurie Mezecko kunigaikščiai tavo nelaisvėje – kunigaikštis Semionas Romanovičius ir kunigaikštis Petras Fiodorovičius⁸ – ir tau tuos kunigaikščius į Mezecką išleisti, į jų tėvoniją, o jie kam panorės, tam [tegul] ir tarnauja su savo tėvonijomis – savo dalimis Mezecko mieste ir valsčiuose. Ir panorės man tarnauti – ir tau, ir tavo vaikams jų su tėvonijomis nepriimti, o panorės tau ir tavo vaikams tarnauti – ir man jų su tėvonijomis nepriimti.

O didysis kunigaikštis Ivanas Vasiljevičius Riazanietis ir jo brolis Fiodoras, ir su savo vaikais, ir su savo žemėmis tavo, didžiojo kunigaikščio Ivano, pusėje. O man, didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, jiems žalos

⁷ Sutartimi numatyta, kad dalis Mezecko kunigaikščių – Michailas Romanovičius ir Vasilijus Ivanovičius Govdyrevskis bei Fiodoras Ivanovičius Govdyrevskis – tampa Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III valdiniais. O kita dalis Mezecko kunigaikščių – Fiodoras Fiodorovičius Suchojus, Vasilijus Fiodorovičius Kobiaka, kunigaikščio Fiodoro Andrejevičiaus Mezeckio sūnūs – sutartimi pripažįstami Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro valdiniais.

⁸ Čia minimi Mezecko kunigaikščiai Petras Fiodorovičius, kunigaikščio Fiodoro Andrejevičiaus Mezeckio sūnūs, ir Semonionas Romanovičius, kunigaikščio Romano Mezeckio sūnūs. Juos per 1492–1493 m. Maskvos valstybės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės karinį konfliktą Semiono Romanovičiaus brolis Michailas Romanovičius Mezeckis, perėjęs į Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III pusę, atidavė pastarojo monarcho nelaisvėn.

nedaryti, nei į jų žemes man neižengti. O kuo man, didžiajam kunigaikščiui, didysis kunigaikštis Ivanas Riazanietis ir jo brolis Fiodoras prasikals, ir man tau, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, apie tai pranešti ir tau man tai atlyginti. O kurie kunigaikščiai tarnauja man, didžiajam kunigaikščiui Aleksandrui, su savo tėvonijomis, ir tau, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, ir tavo vaikams juos saugoti ir žalos nedaryti. O kurie kunigaikščiai tarnauja tau, didžiajam kunigaikščiui Ivanui, ir tavo vaikams su savo tėvonijomis, ir man, didžiajam kunigaikščiui, juos saugoti ir žalos nedaryti. O [jeigu] kas savo brolio tarnybiniams kunigaikščiams pakenks, [tai] mums dėl to susiūsti teisėjus, ir jie tai išspręs neatidėliojant. O tarnybinių kunigaikščių iš tų valdų iš abiejų pusių su tėvonijomis nepriimti.

O kurie pas mane, pas didįjį kunigaikštį Aleksandrą, jūsų išdavikų vaikai – kunigaikščio Ivano Možaiskio vaikai ir kunigaikščio Ivano Šemiakino vaikai, ir kunigaikščio Ivano Jaroslavičiaus sūnus ir jų vaikai, taip pat ir kunigaikštis Michailas Borisovičius Tverietis, kunigaikščio Michailo Andrejevičiaus sūnus kunigaikštis Vasilijus⁹ – ir man, didžiajam kunigaikščiui, jų jūsų nenaudai niekur neišleisti; o iškeliaus iš mano žemių, ir man jų atgal nepriimti, o būti su tavim, su savo broliu, ir su tavo vaikais prieš juos visur išvien.

O dėl žemių, ir dėl vandenų, ir dėl visų [padarytų] žalų reikalų tarp mūsų abiem pusėms bendras teismas nuo šios mūsų užbaigos, o mūsų teisėjams teisti pabučiavus kryžių. O kas tarp jūsų ir mūsų žmonių nutiks mūsų meilės metu, tai tam visam teismas ir mūsų valdytojai suvažiavę teisingą sprendimą neatidėliodami priims. O dėl to mums nemeilės nelaikyti, ir sprendimų neperžiūrėti. O priteistą, paskolintą, paskirtą, užstatytą [ati]duoti. O nelaisvąjį, vergą, skolininką, įkaitą, vagį, žudiką, bėglį, rubežniką¹⁰ pagal sprendimą išduoti.

O mūsų pasiuntiniams per mūsų žemes iš abiejų pusių kelias laisvas, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliams mūsų žemėse iš abiejų pusių prekiauti be apribojimų ir be jokių trukdžių. O tavo pirkliams naugardiečiams iš visos Naugardo žemės mano žemėse, visoje mano tėvonijoje prekiauti be trukdžių, taip pat ir mano pirkliams iš visos mano tėvonijos Didžiajame Naugarde

⁹ Čia minimi su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Vasilijum II konfliktavusių ir į Lietuvą 1454 m. pasitraukusių kunigaikščių Ivano Andrejevičiaus Možaiskio bei Ivano Šemiakino vaikai, Ivano Vasiljevičiaus Jaroslavičiaus, kuris 1456 m. įkalinus tėvą Vasilijų Jaroslavičių, pabėgo į Lietuvą, sūnus Fiodoras Ivanovičius Jaroslavičius; Možaiskių giminaitis – Vasilijus Michailovičius Vereiskis, Lietuvoje atsidūręs 1483 m., bei kovą dėl dominavimo šiaurės rytų Rusijoje Ivanu III pralaimėjęs Tverės didysis kunigaikštis Michailas Borisovičius, 1485 m. užėmus Tverę pabėgęs į LDK.

¹⁰ Rubežnikas – asmuo, savavališkai areštuojantis pirklių ar pasiuntinių turta.

prekiauti su naugardiečiais be trukdžių. O Pskovo pasiuntiniui ir pirkliui iš visos tavo tėvonijos, iš Pskovo žemės, visose mano žemėse, visoje mano tėvonijoje kelias laisvas. O Pskovo pirkliui prekiauti visose mano žemėse, visoje mano tėvonijoje be trukdžių su bet kuriuo pirkliu su senu muitu; taip pat ir iš mano žemių į tavo tėvoniją, į Pskovą, pasiuntiniui ir pirkliui iš visos mano tėvonijos kelias laisvas. O pirkliui Pskove prekiauti be trukdžių su bet kuriuo pirkliu su senu muitu. O teistis Pskovui, tavo tėvonijai, su mano žemėmis abiem pusėms pagal senovę. Taip pat mano pirkliams iš visų mano žemių tavo tėvonijoje, Tverės žemėje, prekiauti be trukdžių, o tavo pirkliams iš tavo tėvonijos, Tverės žemės, prekiauti visose mano žemėse be trukdžių.

O bus Dievo valia, duos Dievas man vaikų ir mane iš šio pasaulio pasiims, o tu liksi gyventi, ir tau mano vaikams mano tėvoniją saugoti ir nekenkti, neįžengti į visas mūsų didžiąsias kunigaikštystes – nei į Smolenską, nei į visas Smolensko valdas, nei į visas mūsų pakraščių valdas neįžengti, nesisavinti visų mūsų didžiųjų kunigaikštijų. O bus Dievo valia, tave Dievas pirmiau iš šio pasaulio pasiims, o aš liksiu gyventi, ir man tavo vaikams tavo tėvoniją tausoti ir žalos nedaryti, neįžengti į visas tavo didžiąsias kunigaikštystes – ir į Didįjį Naugardą, ir į Pskovą, ir į visas Naugardo ir Pskovo valdas; taip pat į Tverę ir į visas Tverės valdas, į visas jūsų pakraščio valdas neįžengti, nesisavinti visų jūsų didžiųjų kunigaikštysčių.

O tam visam mes, Aleksandras, Dievo malone Lietuvos ir Rusios, ir Žemaitijos, ir kitų didysis kunigaikštis, bučiavome kryžių savo broliui ir uošviui Ivanui, visos Rusios valdovui, ir Vladimiro, ir Maskvos, ir Naugardo, ir Pskovo, ir Tverės, ir Jugros, ir Permės, ir Bulgarijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui pagal meilę, pagal tiesą. O šito rašto mums laikytis.

O čia prierašas

O ant šio užbaigos rašto didžiojo kunigaikščio Aleksandro pasiuntiniai – ponas Petras Jono sūnus, Trakų vaivada ir žemės maršalas ir ponas Stanislovas, Jono sūnus, Žemaitijos seniūnas – bučiavo kryžių už savo valdovą, už didįjį kunigaikštį Aleksandrą ir savo antspaudus ant šio rašto pridėjo tam, kad, kai bus pas jų valdovą didžiojo kunigaikščio Ivano pasiuntiniai, [tai] jų valdovui didžiajam kunigaikščiui Aleksandru pačiam ant šio rašto kryžių bučiuoti ir savo antspaudą prie šio rašto prikabinti.

NR. 4

1503 03 [26–27], MASKVA

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
IVANO III PALIAUBŲ SU LIETUVOS DIDŽIUOJU
KUNIGAIKŠČIU ALEKSANDRU
SUTARTIS

Orig.: nežinomas.

Kop.: РНБ, Ф. 550 (Основное собрание рукописной книги), Q. IV. 70/3, л. 85–88; Maskvos pasiuntinybių knygoje įrašyta kopija antrašte: *А се список с перемирные грамоты с великог(о) кн(я)зя слова которую дали послом королевым за своими печатми за воцаными.*

Pub.: АЗР, т. 1, № 192, с. 287–290 (pagal Kop.); Сб Рио, т. 35 № 75, с. 398–402 (pagal Kop.).

Past.¹: Dokumento sudarymo data patikslinta pagal Maskvos didžiojo kunigaikščio taikos sutarties nuorašų datą ir sutarčių tvirtinimo ceremonijos įrašus (Сб Рио, т. 35, № 75, с. 396–403).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengti pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esantį nuorašą (Kop.).

Мы Иоанъ¹, Божею м(и)л(о)стию г(о)с(у)д(а)рь всеа Русии и великий княз володимерский, и московский, и новгородцкий, и псковский, и тферский, и югорский, и пермьский, и болгарский и иных, и мои сын, княз великий Василей Иванович всеа Рус[и], и н(а)ши дети.

Что присылал до нас ты, брат н(а)шъ и зят Александръ, корол польский и великий княз литовский, и русский и кн(я)же прусский и жомоитский и иных, послов своих, воеводу ланчитског(о) пана Петра Мишковског(о) з Мурова, и моршалка своего, наместника полотцког(о) пана Станислава Глебовича, и моршалка ж своего, охмистра королевы своеи, наместника ковенског(о) пана Воитеха Яновича, и подчашег(о) коралевства полского, старосту межбожског(о) пана Яна Будчатсково, столника краковског(о) пана Петра Вроциновского, и писаря своего и наместника бряславского и жижморског(о), канцлера королевы своеи

¹ Rankr. Иоаннъ.

Ивашка Сопежича, и каноника познансково, секретаря королевства, кн(я)зя Станислава Горецког(о), о миру и о доброй смолве. И то межи нас с тобою с н(а)шим братом с Александромъ королем и с великим кн(я)з[е]мъ н[ы]не не ссталос. И послы твои брата н(а)шег(о) и зятя говорили нам *от* тебя, брата н(а)шего и зятя, *от* Александра короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя литовского и русског(о), чтобы мы взяли с тобою перемирие на шесть лет, на то, чтобы нам в те перемирные лета межи собя рати и воины не замышляти, а тебе Александру королю и великому кн(я)зю в те лета слати к нам своих великих воевод и панов, Раду свою, которыми бы *межи* насъ доброй конецъ учинил ся. И мы с тобою з братом своим с Александромъ королем и с великим кн(я)з[е]мъ, и мои сын княз великий Василей, и н(а)ши дети, перемирие взяли на шесть лет, *от* Бл(а)говещениева дни лета седмь тысящъ перваг(о) на десят до Бл(а)говещенева дни лета седмь тысящъ седмаго на десят, на то, что тебе Александру королю и великому кн(я)зю в те перемирные лета, в шесть лет, н(а)ших земель – Московские земли, и Новагорода Великог(о) и волостей Новгородцких, Новгородские земли все, и Пскова и Псковские земли все, и Тферские земли все, и Переславля Резанског(о) и Резанские земли все, и Пронска и Пронские земли все, не воевати, ни зацепляти ничем. Также тебе Александру королю и великому кн(я)зю и тех н(а)ших городов и волостей и земель, которые за нашими слугами, за кн(я)зем за Семеном Ивановичем за Стародубским, и за кн(я)зем Василиемъ Ивановичем Шемячичем, и за кн(я)зем Семеном Ивановичем за Белским, и за Трубетцкими кн(я)зми, и за Мосалскими, и за иными за н(а)шими слугами за князми, и за н(а)шими наместники и за волостели, и за нашыми² приказшики за какими нибуди, города Чернигова с волостми, города Стародуба с волостми, города Путивля с волостми, города Рылска с волостми, города Новагородка Северского с волостми, города Гомя с волостми, города Любеча с волостми, города Почапа с волостми, города Трубетцка с волостми, города Радогоща с волостми, города Добрянска с волостми, да волостей: Карачева, Хотимля, Поповы Горы, Мъглина, Дрокова, и сел: Уварович, Телешович, Теренич, Кошелева Леса, Морозович, Липинич, Скарбович, Залесья, Бабич, Светилович, Голодна, Лапич, Полешан, и волостей: Сновеска, Хороборя, Соловевич, Прикладней, Пацыни, Федоровские, Осовика, Покинич, Сухаря, Всеславля, Ворониць, Жерыни, города Мценска с волостми, Любутска с волостми, города Серпеиска с волостми, города

² Rankr. virš eilutēs.

Мосалска с волостми, городища Дмитровца, Лычина, Недоходова, Бышкович, Залидова, Опакова, Мощина, Демены, Городечны, Ужеперети, Снопота, Ковылны, Шуи, Лазарева городища, Ближевич, Любуни, Данилович, Замошя, Тухачева, Дегны, Фоминич, Погостища; города Дорогобужа, и волостеи: Погорелые, Негомля, Игумновы Слободы, Мстиславца, Лучина, Мошковы Горы, Жулина, Ощитова, Кременые, Селечны, Водосы, Некрасовы, Редыни, Ведроши, Рехты, Озерища, Хомчинъ, Василкова, Холма, Бятина, Хотомич, Великоз(о) Поля, Лопатина, Прости, Заопиа, Вышкова, Копыли, Сверковых Лук, и Белые с волостми, и Верхова, и Болшова, и Шоитова, и Моневидовы Слободы и инных волостеи, Вержавы, Буя города и с теми д(е)р(е)внями, которые были за служилыми людми, и за Печерскимъ монастырем, и за Духовским, и за Троецким, и что были д(е)р(е)вни тое же волости за Борисом за околничим; города Торопца и волостеи: Данкова, Любуты, Дубны, Рожны, Туры, Биберевы, Старцовы, Нежелские, Велижские, Плавеетцкие, Жижетцкие, Озерские, Казариновские; города Остреа и волостеи: Березаа, Невля, Усваа, Ловца, Веснеболога и что к тем городом и к волостемъ из старины потягло земля и вод и всяких угодеи, и тебе Александру, королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и русскому, в те перемирные лета, в шесть лет, тех н(а)ших городов и волостеи и земля всех не воевати, ни зацепляти ничем.

А мне Иоану³, Божею м(и)л(о)стию г(о)с(у)д(а)рю всеа Руси и великому кн(я)зю, и моему с(ы)ну великому кн(я)зю Василию Ивановичю всеа Руси, и н(а)шим детем, твоих Александра, короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя литовского и русского земля – города Киева с волостми, города Канева с волостми, города Черкас с волостми, города Житомеря с волостми, города Вруча с волостми, волостеи: Мозыри, Бчича, Брягиня, Речици, Горволя, Стрешина, Чечерска, Пропоиска, Могилева, города Мстиславля с волостми, города Кричева с волостми, города Смоленска и волостеи: Рославля, Иванкова, Прудов, Белика, Елны, Радшина, Новоселиа, Свадита, Жереспера, Поречиа, Нежоды, Руды, Мушкович, Ветлици, Щучи, города Витебска⁴ волостеи – Бруса, Дричихъ Лук, Свята, Озерища, города Пол[о]тска и волостеи: Мошников, Дрысы, Освиа, Нещорды, Непоротович, Вербиловы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Лисны, Себежа, Замошиа, также не воевати ни зацепляти ничем в те перемирные лета, в шесть лет.

³ Rankr. Иоаннъ.

⁴ Rankr. Видбеска.

А тебе Александру королю и великому кн(я)зю послати к нам своих великих воевод и панов не мотчаа о том, за что *межи нас нелюбов* и валка ссталас, а приехати им к нам и *отехат* доброволно, безо всякие зацепъки. А и в перед и иным твоим послом, кого к нам ни пошлешъ в ту шесть лет, доброволно к нам приехати и *отехати*. А коли мы пошлем до тебя Александра короля и великог(о) кн(я)зя своих послов о каких делех, и нашим послом по твоим землям к тебе доброволно приехати и *отехати* безо всяких зацепок. А твоим купцом изо всех твоих земель во все н(а)ши земли приехати со всяким товаром и торговати *на*⁵ всякой товаръ, а приехати им и *отехати* доброволно, безо всяких зацепок. А н(а)шим купцом изо всех н(а)ших земель во все твои земли приехати со всяким товаром и торговати на всякой товаръ, а приехати им и *отехати* доброволно, безо всяких зацепок. Также в ту шесть лет, в н(а)шу *отчину* во Псков из твои земель послу и гостю *пут ч(и)сть* и изо всее из твоеи *отчины* во Псковскую землю, а гостю торговати во Пскове без пакости, по старои пошине, со всяким гостем. Также и псковскому послу и гостю изо всеи нашей *отчины* изо Псковские земли *пут ч(и)сть* во все твои земли, в твою *отчину*. А гостю псковскому торговати во всех твоих землях, в твоеи *отчине*, без пакости, по старои пошине, со всяким гостем. А суд Пскову, *отчине* н(а)шей, с твоими землями в ту шесть лет на обе стороны держати по старине. Также которые послы *от* иных г(о)с(у)д(а)реи, *отколе* *нибуд*, пойдут к нам через твои земли, и гости с ними, или опроч послов гости пойдут к нам через твои земли с каким товаром *нибуд*, и тебе у тех послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати тебе к нам послов и гостей со всяким товаром через свои земли безо всяких зацепок. Также и н(а)ши послы и гости куде ни пойдут *от* нас, или к нам, через твои земли с каким товаром *нибуд*, и тебе у тех н(а)ших послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати тебе к нам н(а)ших послов и гостей со всяким товаром через свои земли безо всяких зацепок. А которые послы *от* иных г(о)с(у)д(а)реи, *отколе* *нибуд*, пойдут к вам через н(а)ши земли, и гости с ними, или опроче послов гости пойдут к вам через н(а)ши земли с каким товаром *нибуд*, и нам у тех послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати нам к тебе тех послов и гостей со всяким товаром через свои земли безо всяких зацепок. Также и ваши послы, или гости, куде ни пойдут, *от* вас, или к вам, через н(а)ши земли с каким товаром *нибуд*, и нам у тех в(а)шых послов и

⁵ Rankr. virš eilutēs.

гостей товару не *отнимати*, а пропускати нам к тебе твоих послов и гостей со всяким товаром через свои земли безо всяких зацепок.

А в те перемирные шесть лет какова учинит ся обида межи н(а)-ших кн(я)зеи и людеи в землях и в водах, и в ыных в каких обидных делех, и н(а)ши кн(я)зи и наместники и волостели украинные, съехав ся, да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны. А в каких обидных делех н(а)ши кн(я)зи и наместники и волостели украинные⁶ не учинят управы, и нам о том сосалти судеи, и они, съехав ся, да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны, без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выдати, а даное, положеное, заемное, поручное *отдати*.

А *отоидут* по сем перемирным грамотам межи нас урочные лета и розмирица межи нас учинит ся, а в ту пору которые твоеи земли купцы, или послы прилучат ся в н(а)ших землях, и нам тех твоих купцов и послов не порубати, ни състатков у них не *отнимати*, *отпустить* нам их всех доброволно со всеми их състатки. А которые н(а)ши купцы, или послы прилучат ся в ту пору в твоих землях, и тебе н(а)ших купцов и послов также не порубати, ни имати, ни животов их у них не *отнимати*, а *отпустить* их всех доброволно со всеми их животы.

А на том на всем, как в сеи перемирной грамоте писано, мы Иоан, Божею м(и)л(о)стию г(о)с(у)д(а)рь всеа Рус[и] и великии княз володимерский, и московский, и новгородцкии, и псковский, и тферский, и югорский, и пермьский, и болгарский и иных, и сын мои княз великии Василеи Иванович всеа Рус[и], целовали есмя кр(е)сть к тебе брату н(а)ш(е)му и зятю, Александру, Божею м(и)л(о)стию королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и русскому, и кн(я)же прусскому и жомотцкому и иных на то, что нам и н(а)шим детем, по сеи перемирной грамоте, до тех урочных шти лет *тот мир*⁷ держати крепко, по тому, как в сеи перемирной грамоте писано.

Писан на Моксве, лет[а] 7011, марта.

* * *

Mes, Ivanas, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, ir Maskvos, ir Naugardo, ir Pskovo, ir Tverės, ir Jugros, ir Permės ir Bulgarijos, ir kitų didysis kunigaikštis, ir mano sūnus, visos Rusios didysis kunigaikštis, ir mūsų vaikai.

⁶ Rankr. užbrauktas žodis.

⁷ Rankr. įrašyta virš eilutės.

Atsiuntei mums, tu, mūsų broli ir žente Aleksandrai, Lenkijos karaliau, Lietuvos ir Rusios didysis kunigaikšti, Prūsijos, Žemaitijos ir kitų kunigaikšti, savo pasiuntinius – Lenčycos vaivada Petrą Myškovskį iš Mirovo ir savo maršalą, Polocko vietininką Stanislovą Hlebavičių, ir savo maršalą, savosios karalienės rūmininką, Kauno vietininką poną Vaitiekų Jonaitį⁸, ir Lenkijos Karalystės pataurininkį, Mendzybužo seniūną poną Janą Bučatskį, Krokuvos stalininką poną Petrą Vrocynovskį, ir savo raštininką, ir Breslaujos ir Žiezmarių vietininką, savosios karalienės kanclerį Joną Sapiegą, ir Poznanės kanauninką, Karalystės sekretorių kunigaikštį Stanislovą Goryckį – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, su mūsų broliu, su Aleksandru, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, nūnai neįvyko. Ir tavo, mūsų brolio ir žento, pasiuntiniai nuo tavęs, mūsų brolio ir žento Aleksandro, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos ir Rusios didžiojo kunigaikščio, kalbėjo, kad mes su tavimi sudarytume paliaubas šešeriems metams tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir tau, Aleksandrai, karaliau ir didysis kunigaikšti, tais metais siųsti pas mus savo didžiuosius vaivadas ir ponus, savo Tarybos narius, kurie tarp mūsų gerą susitarimą sudarytų. Ir mes su tavimi, su savo broliu Aleksandru, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, ir mano sūnus didysis kunigaikštis Vasilijus, ir mūsų vaikai, sudarėme paliaubas šešeriems metams, nuo Viešpaties apreiškimo dienos septyni tūkstančiai vienuoliktai metais⁹ iki Viešpaties apreiškimo dienos septyni tūkstančiai septynioliktai metais¹⁰ tam, kad tau, Aleksandrui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, šešerius metus, prieš mūsų žemes – Maskvos žemę, ir Didįjį Naugarą ir Naugardo valsčių, ir visą Naugardo žemę, ir Pskovą ir visą Pskovo žemę, ir visą Tverės žemę, ir Riazanės Pereslavlį ir visą Riazanės žemę, Pronską ir visą Pronsko žemę – nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti. Taip pat tau, Aleksandrui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, ir prieš tuos mūsų miestus ir valsčius, ir žemes, kurios mūsų tarnų – kunigaikščio Semiono Ivanovičiaus Starodubskio ir kunigaikščio Vasilijaus Ivanovičiaus Šemiaičiaus, ir kunigaikščio Semiono Ivanovičiaus Belskio, Trubeckių, ir Masalskių¹¹, ir kitų mūsų tarnų kunigaikščių, ir mūsų vietininkų ir valdytojų, ir bet kurių mūsų pareigūnų – Černigovo

⁸ Čia minimas Vaitiekus Kločka.

⁹ T. y. 1503 m. kovo 25 d.

¹⁰ T. y. 1509 m. kovo 25 d.

¹¹ Čia minimi paribio kunigaikščiai Semionas Ivanovičius Starodubskis ir Semionas Ivanovičius Belskis bei neįvardinti Trubeckių ir Masalskių giminės kunigaikščiai, kartu su savo tėvonijomis XVI a. pradžioje perėję į Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III pusę.

miestą su valsčiais, Starodubo miestą su valsčiais, Putivlio¹² miestą su valsčiais, Rylsko miestą su valsčiais, Severo Naugarduko¹³ miestą su valsčiais, Gomelio miestą su valsčiais, Liubečo miestą su valsčiais, Počepo miestą su valsčiais, Trubčesko¹⁴ miestą su valsčiais, Radogoščiaus miestą su valsčiais, Briansko miestą su valsčiais ir valsčius: Karačevo, Chotimlio, Popo Kalno, Mglino, Drokovo; ir kaimus: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Skarbovičių, Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Lapičių, Polešanų; ir valsčius: Snovsko¹⁵, Choroboro, Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios; Mcensko miestą su valsčiais, Liubutską su valsčiais, Serpeisko miestą su valsčiais, Masalsko miestą su valsčiais, Dmitrovco miestelį, Lyčiną, Nedoходovą, Byškovičius, Zalidovą, Opakovą, Moščiną, Demeną, Gorodečną, Užeperetę, Snopotę, Kovylnią, Šują, Lazarevo miestelį, Bliževičius, Liubunę, Danilovičius, Zamošję, Tuchačevą, Degną, Fominičius, Pogostiščę; Dorogobužo miestą, ir valsčius: Pogorelojės, Negomlios, Igumeno slabados, Mstislavco, Lučino, Moškovo Kalnas, Žulino, Oščitovo, Kremenajos, Selečnos, Vodosos, Nekrasovo, Redynės, Vedrošos, Rechtos, Ozeriščės, Cholmčičių, Vasilkovo, Cholmo, Biatino, Chotomičių, Didžiojo Lauko, Lopatino, Prosto, Zaopjės, Vyškovo, Kopylio, Sverkovų Lukų; ir Belyjus su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, ir kitus valsčius, Veržavą, Bujaus miestą, ir su tų tarnybinių žmonių, ir Pečioros, ir [Šv.] Dvasios, ir [Šv.] Trejybės vienuolino kaimais, ir tais to paties valsčiaus okolnyčiaus Boriso¹⁶ kaimais; Toropeco miestą ir valsčius: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Veližo, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; Ostro miestą ir valsčius: Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo, ir tai, kas tiems miestams ir valsčiams nuo seno priklausė, žemę ir vandenį, ir visokius naudmenis – ir tau Aleksandrai, Lenkijos karaliau ir didysis Lietuvos ir Rusios kunigaikšti, tais paliaubų metais, šešerius metus, prieš tuos mūsų miestus ir valsčius, ir visas žemes nekariauti, niekaip [jų] nepuldinėti.

O man Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, ir mano sūnui Vasilijui Ivanovičiui, visos Rusios didžiajam kunigaikščiui, ir mūsų vaikams prieš tavo, Aleksandrai, Lenkijos karaliaus,

¹² Dab. Putyvlis.

¹³ Dab. Siverų Naugardas.

¹⁴ Dab. Trubčevskas.

¹⁵ Dab. Sednivas.

¹⁶ Čia minimas LDK vietos administracijos pareigūnas Aleksandrovičius Borisas Semionovičius, 1496–1509 m. užėmęs Smolensko okolnyčiaus pareigybę.

Lietuvos ir Rusios didžiojo kunigaikščio, žemes – Kijevo miestą su valsčiais, Kanevo¹⁷ miestą su valsčiais, Čerkasų miestą su valsčiais, Žitomiro¹⁸ miestą su valsčiais, Ovručo miestą su valsčiais, valsčius: Mozyriaus, Bčičo, Bragino, Rečicos¹⁹, Gorvolio, Strešino²⁰, Čečersko²¹, Propoisko²², Mogiliovo²³; Mstislavlio²⁴ miestą su valsčiais, Kričevo²⁵ miestą su valsčiais, Smolensko miestą su valsčiais ir valsčius: Roslavlio, Ivankovo, Prudu, Beliko, Elnios, Ratšino, Novoselio, Svadito, Žerespero, Porečjės, Nežodos, Rudos, Muškovičių, Vetlicos, Ščiučjos, Vitebsko miestą ir valsčius: Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės; Polocko miestą ir valsčius: Mošnikų, Drisos, Asvejos, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Sebežo, Zamošės, – tais paliaubų metais, šešerius metus, prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti.

O tau, Aleksandrai, karaliau ir didysis kunigaikšti, atsiųsti mums savo didžiuosius vaivadas ir ponus neatidėliojant dėl to, dėl ko tarp mūsų nemeilė ir kova buvo, ir jiems pas mus atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O ir vėliau, ir kitiems tavo pasiuntiniams, ką mums bepasiųstum per tuos šešerius metus – pas mus laisvai atvykti ir išvykti. O jeigu mes pasiųsimė tau, Aleksandrai, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, savo pasiuntinius dėl kokių nors reikalų, ir mūsų pasiuntiniams per tavo žemes pas tave laisvai atvykti ir išvykti be jokių kliūčių. O tavo pirkliais iš visų tavo žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliais iš visų mūsų žemių į visas tavo žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems laisvai atvykti ir išvykti, be jokių kliūčių. Taip pat tuos šešerius metus, į mūsų tėvoniją, į Pskovą iš tavo žemių pasiuntiniui ir pirkliui kelias laisvas iš visos tavo tėvonijos į Pskovo žemę, ir pirkliui su bet kuriuo pirkliu prekiauti Pskove be trukdžių su senu maitu. Taip pat ir Pskovo pasiuntiniui ir pirkliui iš visos mūsų tėvonijos, iš Pskovo žemės į visas tavo žemes, į tavo tėvoniją kelias laisvas. O Pskovo pirkliui su bet kuriuo pirkliu visose tavo žemėse, tavo tėvonijoje prekiauti be trukdžių

¹⁷ Dab. Kanivas.

¹⁸ Dab. Žytomiras.

¹⁹ Dab. Rečyca.

²⁰ Dab. Strešynas.

²¹ Dab. Čačerskas.

²² Dab. Slauharadas.

²³ Dab. Mogiliovas.

²⁴ Dab. Mscislavas.

²⁵ Dab. Kryčavas.

su senu muitu. O teistis Pskovui, mano tėvonijai, su tavo žemėmis iš abiejų pusių tuos šešerius metus pagal senovę. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas mus per tavo žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas mus per tavo žemes su bet kokiomis prekėmis, ir tau iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. [Taip pat ir mūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš tų mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, keliaus pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas jus per mūsų žemes su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tuos pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. Taip pat ir jūsų pasiuntiniai arba pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per mūsų žemes iš jūsų arba pas jus, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tuos jūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti.

O [jei] tais šešeriais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenų, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, [tai] mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai suvažiavę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai ir valdytojai nepriims sprendimo, [tai] mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimo. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką, pagal [teismo] sprendimą išduoti, o dovanotą paskirtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, ir tuo metu kurie tavo žemės pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, [tai] mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti, nei turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu tavo žemėse, [tai] tau mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtų iš jų neatimti, ir išleisti juos laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes Ivanas, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, ir Maskvos, ir Naugardo, ir Pskovo, ir Tverės, ir Jugros, ir Permės, ir Bulgarijos, ir kitų didysis kunigaikštis, ir mano sūnus, visos Rusios didysis kunigaikštis, bučiavome kryžių savo

broliui ir žentui Aleksandriui, Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, Prūsijos, Žemaitijos ir kitų kunigaikščiui, tam, kad mums ir mūsų vaikams pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus šešerius metus tvirtai tos taikos laikytis pagal tai, kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Surašyta Maskvoje 7011 metais²⁶, kovą.

²⁶ T. y. 1503 m.

NR. 5

[1503 03 26–27, MASKVA]

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
ALEKSANDRO PALIAUBŲ SU MASKVOS
DIDŽIUOJU KUNIGAİKŠČIU IVANU III
SUTARTIS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 5. Pergamentas. patamsėjęs, dėmėtas ir skylėtas, *rectus* pusė suliniuota, nubrėžtos paraščių linijos, raštas pablukęs, vietomis nusitrynęs, sutartis pradedama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė pagražinta ir padidinta; iš septynių prikabinamų pasiuntinių antspaudų likę tik penkios žalsvai mėlynos siūlų pynutės antspaudams prikabinti, o ant jų nedideli subyrėjusių antspaudų vaško gabaliukai. *Versus* pusėje dorsalinis įrašas: *Грамота перемирная Александра, короля польского с великим князем Иваном Васильевичем. Чинили перемире на 6 лет в лета 7011 до лета 7017.*

Кор.¹: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 5. Archyvinė originalo kopija.

Кор.²: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 1, ед. хр. 5, л. 273–2750б. Lietuvos Metrikos knygoje įrašyta kopija antrašte: *короля его м(и)л(о)сти Александра перемирная грамота с кн(я)зем московским на 6 лет.*

Кор.³: AGAD, *Metryka Litewska* – transkrypcje, ks. 192, k. 470–474. Lietuvos Metrikos knygoje esančio sutarties teksto kopijos (Кор.²) kopija, transkribuota lotyniškais rašmenimis.

Pub.: Муханов, П.А., *Сборник*, № 79, с. 125–129 (pagal Кор.³); СГГД, ч. 5, № 39, с. 24–27 (pagal Кор.¹); LM-5 (1993), Nr. 118.13, p. 209–212 (pagal Кор.²); LM-5 (2012), Nr. 518, p. 323–326 (pagal Кор.²).

Past.¹: Dokumento sudarymo vieta ir data nustatytos pagal Maskvos didžiojo kunigaikščio taikos sutarties nuorašų datą ir sutarčių tvirtinimo ceremonijos įrašus (Сб Рио, т. 35, № 75, с. 396–403).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengti pagal originalą; neįskaitomos pergamento vietos atkurtos remiantis Lietuvos Metrikos knygoje esančiu sutarties nuorašu (Кор.²)

Мы, Александръ, Божею м(и)л(о)стью, корол полский и великий кн(я)зь литовский, и руский, и кн(я)жа пруское, и жомоитский и иных.

Што посылали есмо до тебе, брата и цтя нашего Иоана, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всяя Руси и великого кн(я)зя володимирьского и московского, и новгородского, и псковского, и тферского, и югорьского, и пермского, и болгарьского и иных, послов своих, воеводу ланчицкого, пана Петра Мышковского з Мурова и маршалка своего, наместника полоцкого, пана Станислава Глебовича, и маршалка ж своего, охмистра королевое свое, наместника ковенского, пана Воитеха Яновича, и подчашого королевства полского, старосту межибожского, пана Яна Бучацкого, столника краковского, пана Петра Вроциновского, и писаря своего, канцлера королевое свое, наместника бряславского и жижморского Ивашка Сопежича, и каноника познанского, секретаря кролевства, кн(я)зя Станислава Кгори[тского], о миру и о доброй смолве. И то н(ы)не межы насъ не стало ся. И послы наши говорили от насъ тебе, брату и цтю нашому Иоану, Божею м(и)л(о)стью, г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, [чтобы] ты с нами взял перемирье на шесть лет на то, штобы намъ в те перемирные лета межы себе рати и воины не замышляти, а мне, Александру, королю и великому кн(я)зю, в те лета слати к [вамъ] своих великих панов воевод, Раду свою, которыми бы межы насъ добрыи конецъ вчинил ся. И ты, брат наш и тестъ Иоанъ, Божю м(и)л(о)стью, г(о)с(по)д(а)рь всея Руси и великий кн(я)зь, со мною, со Александром, королем полским и великимъ кн(я)земъ [литовьским] и рускимъ, и твои сын, кн(я)зь великий Василей Иванович всея Руси, и ваши дети, перемирие взяли на шесть лет от Бл(а)говещенева дни лета семъ тысящ первого на д(е)сят до Бл(а)говещенева дни лета семъ тысящ седмого на десят на то, што тебе, Иоану, Божею м(и)л(о)стью, г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, и твоему [сыну, великому] кн(я)зю Василью Ивановичу, всея Руси, и вашим детем, наших земель, Александра, короля полского и великого кн(я)зя литовского и руского, города Киева з волостми, города [Канева з волостьми, города] Черькасъ з волостми, города Житомиря з волостми, города Вручя з волостми, волостей: Мозыря, Бчича, Брягиня, Речици, Горволя, Стрешина, Чечерска, Про[поиска, Мо]гилева, города Мстиславля з волостми, города Кричова з волостми, города Смоленска и волостей: Рославля, Иванкова, Прудов, Велика, Елны, Ратицина, Новоселя, Свадита, Жере[спера], Поречя, Нежоды, Руды, Мушкович, Ветлицы, Щучья, города Витебска, волостей: Бруса,

Дречих Лук, Свята, Озерыща, города Полоцка и волостей: Мошников, Дрысы, Освия, Нещерды, Непоротович, Веръбиловы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Лисны, Себежа, Замошня, в тыи перемирныи лета, в шесть летъ, не воевати и не зачепляти ничим.

А мне, Александру, Божею м(и)л(о)стью, королю полскому и великому кн(я)зю литовскому в тыи перемирныи лета ваших земель, Московское земли, и Новагорода Великого и волостей Новгородских, и Новгородское земли всее, и Пъскова, и Псковское земли всее, и Тферское земли всее, и Переславля Резанского, и Резанское земли всее, и Пронска и Пронское земли всее не воевати ни зачепляти ничим. Также и тых ваших городов и волостей, и земель, которыи за вашыми слугами, за кн(я)земъ Семеном Ивановичом за Стародубским, и за кн(я)земъ Василем Ивановичом за Шемячомъ, и за кн(я)земъ Семеном Ивановичом за Белским, и за Трубецкими кн(я)зьми, и за Масалскими, и за иными вашими слугами, за кн(я)зьми и за вашими наместники, и за волостели, и за вашим приказчики за какими нибуду, города Чернигова з волостми, города Стародуба з волостми, города Путивля з волостми города Рылска з волостми, города Новагородка Северского з волостми, города Гомя з волостми, города Любеча з волостми, города Почепа з волостми, города Трубецка з волостми, города Радогоща з волостми, города Брянска з волостми, да волостей: Карачова, Хотимля, Поповы Горы, Мглина, Дрокова и селъ: Уварович, Телешович, Теренич, Кошелева Леса, Морозович, Липинич, Скарбович, Залеса, Бабич, Святилович, Голодна, Лапич, Полешан и волостей: Сновска, Хороборя, Соловевич, Прикладнеи, Пацини, Федоровского, Осовика, Покинич, Сухоря, Всеславля, Воронина, Жерыни, города Мценска з волостми, Любуцка з волостми, города Серпеиска з волостми, города Масалска з волостми, городища Дмитровца и Лычины, Недоходова, [Бышко]-вич, Залидова, Опакова, Мощиня, Демены, Городечны, Ужеперети, Снопота, Ковылни, Шуи, Лазорева городища, Ближевич, Любуни, Данилович, Замошя, Туха[чова], Дег[ны], фоминич, Погостища, города Дорогубужа и волостей: Погорелое, Негомля, Игумновы Слободы, Мстиславца, Лучина, Мошковы Горы, Жулина, Ощытова, Кремя[ное], Селечны, Водосы, Некрасовы, Радыни, Ведроши, Рехты, Озерища, Хомчич, Василкова, Холма, Бятина, Хотомич, Великого Поля, Лопатина, Прости, Заопъя, Вышкова, Копыли, Сверковыхъ Лук и Белое з волостми, и Верховя, и Болшова, и Шоптова, и Монивидовы Слободки и иных волостей, Вержавы, Буя города и с тыми деревнями, которыи были за служилыми людми, и за Печерским манастырем, и за Духовским, и за

Троецким, и что были деревни тое ж волости за Борисом за околничым, города Торопца и волостей: Данкова, Любуты, Дубны, Рожны, Туры, Бибере[вы, Ста]рцовы, Нежелское, Велижское, Плавецкое, Жижецкое, Озерское, Казариновское, города Острия и волостей: Березая, Невля, Усвая, Ловца, Веснебол[ога и что к] тымъ городом и к волостемъ исъ старины по[т]ягло, земли и вод, и всяких [угодеи], и мне, Александру, королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому, в тыи п[е]-р[емир]ныи лета, в шесть летъ, тых ваших городов и волостей, и земель всих не воева[ти], ни зачепляти ничим.

А послати мне, Александру, кор[ол]ю и велик[ому] кн(я)зю, к вам послов своих великих панов воевод не мотчая о том, за што межи насъ нелюбов и валка стала ся, а приехати им к вам и отехати доброволно, без всякое зачепки. А и впе[ред] и иным нашим послом, кого к вам пошлем в тую шесть лет, доброволно приехати и отехати, без всяких зачепок. А коли вы пошлете до насъ своих послов о каких де[лехъ], и вашим послом по нашим землям к нам доброволно приехати и отехати безо всяких зачепок. А вашим купцом изо всих ваших земель во вси мои земли приехати со всякимъ тов[а]ром и торговати на всякии товар, а пр[и]ехати им и от[е]хати доброволно, без всяких зачепок. А нашим купцом изо всих из хаших земель во вси ваши земли приехати со всяким товаром и торговати на всякои товар, а приехати имъ и отехати доброволно без всяких зачепок. Также и ваше отчины псковъскому послу и гостю изо всее ваше отчины и псковское земли пут чысть во вси наши земли, в нашу отчину. А гостю псковскому торговати во всих наших землях без пакости, по старои пошлине, со всяким гостем. А из моих земель, из моее отчины, послу и гостю у вашу отчину, у во Псков, во всю Псковскую землю, пут чысть. А гостю торговати во Пскове по старои пошлине со всяким гостем. А суд Пскову, отчине вашои, з нашими землями в тую шесть лет на обе стороне держати по старине. А которыи послы от иных г(о)с(по)д(а)рей, отколе нибуди, пойдут к вам черес мои земли, и гости с ними, или опрочъ послов гости пойдут к вам через мои земли с каким товаром нибуди, и мне в них товару не отнимати, а пропущати мне к вам послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зачепокъ. [Такежъ] и ваши послы и гости куде ни пойдут от васъ и к нам через наши земли с каким товаром нибуди, и мне у ваших послов и гостей товару не отнимати, а пропущати мне ваших послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зачепок. А которыи послы от иных г(о)с(по)д(а)рей, от коле нибуди, пойдут ко мне через

ваши земли и гости с ними, или опрочъ послов гости пойдут ко мне через ваши земли, и вам в тых послов и гостей товару не *отнимати*, а пропущати вамъ ко мне послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зачепок. Также и мои послы или гости куда ни пойдут *от* насъ и к нам через ваши земли с каким товаром *нибуди*, и вам у наших послов и гостей товару не *отнимати*, а пропущати вам ко мне наших послов и [гостей] со всяким товаром через свои земли без всяких зачепок.

А в тыи перемирныи шесть лет какова вчинитца обида межи нашихъ кн(я)зей и людеи у землях и въ водах и въ выных в каких обидных делех, и наши кн(я)зи и наместники, и волостели оукраинныи зъехав ся, да тым обидным делом всим управу вчинят на обе стороны. А в каких обидных делехъ наши кн(я)зи и наместники, и волостели не вчинят оуправы, и нам о том сослати судеи, и они зъехав ся, да тым обидным делом всим оуправу вчинят на обе стороне без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выдати, а даное, положеное, заемное, поручное *отдати*.

А *отидут* межы насъ по сим перемирным грамотам врочныи лета, и розмирица межи насъ вчинит ся, а в тую пору которыи ваших земель купци или послы прилучат ся в наших землях, и нам тых ваших купцов и послов не порубати, ни сътатков в них не *отнимати*, *отпустити* нам их всих доброволно со всеми их статки. А которыи наши купцы или послы прылучат ся в тую пору у ваших землях, и вам наших ку[пцо]в и послов также не порубати, ни имати, ни живо[товъ у] них не *отнимати*, а *отпустити* их всих доброволно со всеми их животы.

А на том на всем, как в *сеи* перемирной грамоте писано, мы, А[лексанъ]дръ, Божею м(и)л(о)стию, корол полскии и великии [княз] литовскии, и рускии, кн(я)жа пруское, и жомоитскии, и иных, целовал есми крестъ к т[обе, бра]ту своему и цтю Иоану, Божею м(и)л(о)стию, г(о)с(по)д(а)рю всея Русии и великому кн(я)зю володимирскому, и московскому, и новгородскому, и пъсковскому, и тферскому, и югорскому, и пермъскому, и болгарскому и иных, и твоему [сы]ну, великому кн(я)зю Василию Иванов[ичу] всея Русии, и вашим детям на том, што мне по *сеи* перемирной грамоте до тых врочных шести лет тот мир держати крепко по тому, как в *сеи* перемирной грамоте писано.

На [сеи перемирн]ои грамоте мы [послы] Александра короля полсого и великого кн(я)зя литовского и руского, [княжати] пруского и жомо[итс]кого и иных, я Петръ Мышков[скии з] Мирова, воевода ланчицкии, а я Станислав Глебович, маршалок короля его м(и)л(о)сти, на[мес]тник полоцкии, а я Воит[ех] Янович, маршало[къ] королев, охмистръ королевое, наместник ковенскии, а я Ян Буцацкии, ста[рост]а межибожскии, а подчашии коро[левст]ва полсого, а я Петръ Вроциновскии, столник краковскии, а я Ивашко Сопежич писар короля его м(и)л(о)сти, канцлеръ королевое ее м(и)л(о)сти, наместник brasлавскии и жижморскии, а я Станислав Горицкии каноник познанскии секретар королевства полсого, целовали кр(е)сть и печати свои к сеи пере[ми]рною грамоте привесли на то што г(о)с(по)д(а)рю нашему Александру, королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и руско[м]у з братом своим со Иоаном Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ремъ всея Руси и великим кн(я)земъ и зъ его сыном з великим кн(я)земъ Василем Ивановичом всеа Руси и зъ их детми тот мир до [врочн]ых шести лет держати крепко по тому как в сеи перемирною грамоте писано. А как будут в нашего г(о)с(по)д(а)ря у Александра короля и великого кн(я)зя Иоана г(о)с(по)д(а)ря всеа Руси и великого кн(я)зя бояре и г(о)с(по)д(а)рю нашему Александру королю полскому и великому кн(я)зю литовско[му] и рускому кр(е)сть целовати перед его бояры и к тои [перемиръною грамоте печать свою прывесити, и тую перемиръную грамоту г(о)с(по)д(а)рю нашему дати его бояромъ].

* * *

Mes, Aleksandras, Dievo malone Lenkijos karalius ir Lietuvos, Rusios didysis kunigaikštis, ir Prūsijos, ir Žemaitijos, ir kitų kunigaikštis.

Pasiuntėme tau, mūsų broliui ir uošviui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui, ir Vladimiro, ir Maskvos, ir Naugardo, ir Pskovo, ir Tverės, ir Jugros, ir Permės, ir Bulgarijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui, savo pasiuntinius – Lenčycos vaivadą Petrą Myškovskį iš Mirovo ir savo maršalą, Polocko vietininką Stanislovą Hlebavičių, ir savo maršalą, savosios karalienės rūmininką, Kauno vietininką poną Vaitiekų Jonaitį¹, ir Lenkijos Karalystės pataurininkį, Mendzybužo seniūną poną Janą Bučackį, Krokuvos stalininką poną Petrą Vrocynovskį, ir savo raštininką, ir Breslaujos ir Žiežmarių vietininką, savo karalienės kanclerį Joną Sapiegą, ir Poznanės kanauninką, Karalystės sekretorių kunigaikštį Stanislovą Goryckį – taikos ir gero

¹ Čia minimas Vaitiekus Kločka.

sutarimo. Ir tai tarp mūsų nūnai neįvyko. Ir mūsų pasiuntiniai nuo mūsų tau, mūsų broliui ir uošviui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, kalbėjo, kad tu su mumis sudarytumei paliaubas šešeriems metams tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti ir man, Aleksandriui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, tais metais siūsti jums savo didžiuosius ponus vaivadas, savo Tarybos narius, kurie tarp mūsų gerą susitarimą sudarytų. Ir tu, mūsų broli ir uošvi Ivanai, Dievo malone visos Rusios valdove, didysis kunigaikštis, ir tavo sūnus visos Rusios didysis kunigaikštis Vasilijus Ivanovičius, ir jūsų vaikai su manimi, su Aleksandru, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, sudarėte paliaubas šešeriems metams, nuo Viešpaties apreiškimo dienos septyni tūkstančiai vienuoliktai metais² iki Viešpaties apreiškimo dienos septyni tūkstančiai septynioliktai metais³ tam, kad tau, Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, ir tavo sūnui Vasilijui Ivanovičiui, visos Rusios didžiajam kunigaikščiui, ir jūsų vaikams prieš mūsų, Aleksandro, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, ir Rusios didžiojo kunigaikščio žemes – Kijevo miestą su valsčiais, Kanevo⁴ miestą su valsčiais, Čerkasų miestą su valsčiais, Žitomiro⁵ miestą su valsčiais, Ovručo miestą su valsčiais, valsčius: Mozyriaus, Bčičo, Bragino, Rečicos⁶, Gorvolio, Strešino⁷, Čečersko⁸, Propoisko⁹, Mogiliovo¹⁰; Mstislavlio¹¹ miestą su valsčiais, Kričevo¹² miestą su valsčiais, Smolensko miestą su valsčiais ir valsčius: Roslavlio, Ivankovo, Prudų, Beliko, Elnios, Ratšino, Novoselio, Svadito, Žerespero, Porečjės, Nežodos, Rudos, Muškovičių, Vetlicos, Ščiučjos; Vitebsko miestą, valsčius: Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės; Polocko miestą ir valsčius: Mošnikų, Drisos, Asvejės, Neščiorodos, Naporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Sebežo, Zamošės, – tais paliaubų metais, šešerius metus, prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti.

² T. y. 1503 m. kovo 25 d.

³ T. y. 1509 m. kovo 25 d.

⁴ Dab. Kanivas.

⁵ Dab. Žytomiras.

⁶ Dab. Rečyca.

⁷ Dab. Strešynas.

⁸ Dab. Čačerskas.

⁹ Dab. Slauharadas.

¹⁰ Dab. Mogiliavas.

¹¹ Dab. Mscislavas.

¹² Dab. Kryčavas.

O man, Aleksandriui, Dievo malone Lenkijos karaliui ir Lietuvos, ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais prieš jūsų žemes – Maskvos žemę, ir Didįjį Naugardą ir Naugardo valsčių, ir visą Naugardo žemę, ir Pskovą ir visą Pskovo žemę, ir visą Tverės žemę, ir Riazanės Pereslavlį ir visą Riazanės žemę, Pronską ir visą Pronsko žemę – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti. Taip pat ir [prieš] tuos jūsų miestus ir valsčius, ir žemes, kurios jūsų tarnų – kunigaikščio Semiono Ivanovičiaus Starodubskio ir kunigaikščio Vasilijaus Ivanovičiaus Šemiaičiaus, ir kunigaikščio Semiono Ivanovičiaus Belskio, ir kunigaikščių Trubeckių, ir Masalskių¹³, ir kitų jūsų tarnų, kunigaikščių, ir jūsų vietininkų, ir valdytojų, ir bet kurių jūsų pareigūnų – Černigovo miestą su valsčiais, Starodubo miestą su valsčiais, Putivlio¹⁴ miestą su valsčiais, Rylsko miestą su valsčiais, Severo Naugarduko¹⁵ miestą su valsčiais, Gomelio miestą su valsčiais, Liubečo miestą su valsčiais, Počepo miestą su valsčiais, Trubčesko¹⁶ miestą su valsčiais, Radogoščiaus miestą su valsčiais, Briansko miestą su valsčiais, ir valsčius: Karačevo, Chotimlio, Popo Kalno, Mglino, Drokovo; ir kaimus: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Skarbovičių, Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Lapičių, Polešanų; ir valsčius: Snovsko¹⁷, Choroboro, Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios; Mcensko miestą su valsčiais, Liubutską su valsčiais, Serpeisko miestą su valsčiais, Masalsko miestą su valsčiais, Dmitrovco miestelį ir Lyčiną, Nechochodovą, Byškovičius, Zalidovą, Opakovą, Moščiną, Demeną, Gorodečną, Užeperetę, Snopotę, Kovylnią, Šują, Lazarevo miestelį, Bliževičius, Liubunę, Danilovičius, Zamošję, Tuchačevą, Degną, Fominičius, Pogostiščę; Dorogobužo miestą ir valsčius: Pogorelojės, Negomlios, Igumeno slabados, Mstislavco, Lučino, Moškovo Kalnas, Žulino, Oščitovo, Kremenajos, Selečnos, Vodosos, Nekrasovo, Redynės, Vedrošos, Rehtos, Ozeriščės, Cholmčičių, Vasilkovo, Cholmo, Biatino, Chotomičių, Didžiojo Lauko, Lopatino, Prosto, Zaopjės, Vyškovo, Kopylio, Sverkovų Lukų; ir Belyjus su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido Slabados, ir kitus valsčius, Veržavą, Bujaus miestą, ir

¹³ Čia minimi paribio kunigaikščiai Semionas Ivanovičius Starodubskis ir Semionas Ivanovičius Belskis bei neįvardinti Trubeckių ir Masalskių giminės kunigaikščiai, kartu su savo tėvonijomis XVI a. pradžioje perėję į Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III pusę.

¹⁴ Dab. Putyvlis.

¹⁵ Dab. Siverų Naugardas.

¹⁶ Dab. Trubčevskas.

¹⁷ Dab. Sednivas.

su tų tarnybinių žmonių ir Pečioros, ir [Šv.] Dvasios, ir [Šv.] Trejybės vienuolyno kaimais, ir tais to paties valsčiaus okolnyčiaus Boriso¹⁸ kaimais; Toropeco miestą ir valsčius: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Veližo, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; Ostro miestą ir valsčius: Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo, ir tai, kas tiems miestams ir valsčiams nuo seno priklausė, žemės ir vandenys, ir visokie naudmenys – ir man, Aleksandruui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, šešerius metus, prieš tuos jūsų miestus ir valsčius, ir visas žemes nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti.

O pasiūsti man, Aleksandruui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, jums pasiuntinius didžiuosius ponus ir vaivadas neatidėliojant dėl to, dėl ko tarp mūsų nemeilė ir kova buvo, ir jiems pas jus atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O ir vėliau, ir kitiems mūsų pasiuntiniams, kuriuos jums pasiūsimė per tuos šešerius metus, laisvai atvykti ir išvykti, be jokių kliūčių. O jei-gu jūs pasiūsite pas mus savo pasiuntinius dėl kokių nors reikalų, ir jūsų pasiuntiniams per mūsų žemes pas mus laisvai atvykti ir išvykti, be jokių kliūčių. O jūsų pirkliams iš visų jūsų žemių į visas mano žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliams iš visų iš mūsų žemių į visas jūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ir [iš] jūsų tėvonijos Pskovo pasiuntiniui ir pirkliui, iš visos jūsų tėvonijos ir Pskovo žemės į visas mūsų žemes, į mūsų tėvoniją kelias laisvas. O Pskovo pirkliui su bet kuriuo pirkliu visose mūsų žemėse prekiauti be trukdžių su senu maitu. O iš mano žemių, iš mano tėvonijos, pasiuntiniui ir pirkliui į jūsų tėvoniją, ir į Pskovą, į visą Pskovo žemę kelias laisvas. O pirkliui prekiauti Pskove su bet kuriuo pirkliu su senu maitu. O teistis Pskovui, jūsų tėvonijai, su mūsų žemėmis iš abiejų pusių tuos šešerius metus pagal senovę. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas jus per mano žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas jus per mano žemes su kokiomis nors prekėmis, ir man iš jų prekių neatimti, ir man pas jus pasiuntinius ir pirklus su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat ir jūsų pasiuntiniai ir pirkliai su kokiomis nors prekėmis kur tik bekeliautų iš jūsų ir pas mus, per mūsų žemes, ir man iš jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir man jūsų pasiuntinius ir pirklus su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių

¹⁸ Čia minimas LDK vietos administracijos pareigūnas Aleksandrovičius Borisas Semionovičius, 1496–1509 m. užėmęs Smolensko okolnyčiaus pareigybę.

praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, keliaus pas mane per jūsų žemes, ir pirkliai su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas mane per jūsų žemes, ir jums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir jums pas mane tuos pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. Taip pat ir mano pasiuntiniai arba pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per jūsų žemes iš mūsų arba pas mus, ir jums iš mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir jums pas mane mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti.

O [jei] tais šešeriais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenų, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, [tai] mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai suvažiavę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O [jei] kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai ir valdytojai nepriims sprendimo, [tai] mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimo. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką, pagal [teismo] sprendimą išduoti, o dovanotą paskirtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, ir tuo metu kurie tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, [tai] mums tų jūsų pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti, ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu jūsų žemėse, [tai] jums mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtų iš jų neatimti, ir išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kas šiame paliaubų rašte parašyta, mes, Aleksandras, Dievo malone Lenkijos karalius ir Lietuvos, Rusios didysis kunigaikštis, Prūsijos, Žemaitijos ir kitų kunigaikštis bučiavome kryžių savo broliui ir uošviui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui, ir Vladimiro, ir Maskvos, ir Naugardo, ir Pskovo, ir Tverės, ir Jugros, ir Permės, ir Bulgarijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui, ir tavo sūnui Vasilijui Ivanovičiui, visos Rusios didžiajam kunigaikščiui, ir jūsų vaikams tam, kad man pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus šešerius metus tvirtai tos taikos laikytis pagal tai, kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Ant šio paliaubų rašto mes, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos ir Rusios didžiojo kunigaikščio, Prūsijos ir Žemaitijos, ir kitų kunigaikščio pasiuntiniai – aš, Petras Myškovskis iš Mirovo, Lenčicos vaivada, ir aš, Stanislovas Hlebavičius, jo malonybės karaliaus maršalas, Polocko vietininkas, ir aš, Vaitiekus Jonaitis, karaliaus maršalas, karalienės rūmininkas, Kauno

vietininkas, ir aš, Janas Bučackis, Mendzybužo seniūnas, Lenkijos Karalystės pataurininkis, ir aš, Petras Vrocynovskis, Krokuvos stalininkas, ir aš, Jonas Sapięga, jo malonybės karaliaus raštininkas, jos malonybės karalienės kancleris, Breslaujos ir Žiežmarių vietininkas, ir aš, Stanislovas Goryckis, Poznanės kanauninkas, Lenkijos Karalystės sekretorius – bučiavome kryžių ir savo antspaudus prie šio paliaubų rašto prikabinome tam, kad mūsų valdovui Aleksandrui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, su savo broliu su Ivanu, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, ir su jo sūnumi – visos Rusios didžiuoju kunigaikščiu, ir su jų vaikais tos taikos tvirtai laikytis sutartus šešerius metus, kaip šiame paliaubų rašte parašyta. O kai bus pas mūsų valdovą pas Aleksandrą, karalių ir didįjį kunigaikštį, Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorai, ir mūsų valdovui Aleksandrui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, kryžių bučiuoti jo bajorų akivaizdoje ir prie to paliaubų rašto savo antspaudą prikabinti, ir tą paliaubų raštą mūsų valdovui atiduoti jo bajorams.

NR. 6

1508 10 08, MASKVA

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
VASILIJAUS III TAIKOS SU LIETUVOS
DIDŽIUOJU KUNIGAİKŠČIU ŽYĞIMANTU
SENUOJU SUTARTIS

Orig.: nežinomas.

Kop.¹: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 1, ед. хр. 7, л. 159–166. Lietuvos Metrikos knygoje įrašyta kopija antrašte: *Грамота перемирная от кн(я)зя великого московского кн(я)зя Василья Ивановича.*

Kop.²: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 1, ед. хр. 8, л. 96–99. Lietuvos Metrikos knygoje įrašyta kopija antrašte: *Листъ перемирный кн(я)зя великог(о) московског(о) Василя с королеми Жикгимонтьтомъ.*

Kop.³: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 595. Lietuvos Metrikos knygoje įrašyta kopija. Be paginacijos, be pabaigos.

Pub.: Сборник князя Оболенского, № 1, с. 102–105 (pagal Kop.³); АЗР, т. 2, № 43, с. 53–56 (pagal Kop.¹); LM-7, Nr. 55, p. 137–141 (pagal Kop.¹); LM-8, Nr. 80, p. 125–128 (pagal Kop.²).

Past.: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengti remiantis naujausia Lietuvos Metrikos knygoje esančio nuorašo (Kop.²) publikacija – LM-8, Nr. 80, p. 125–128.

По Б(о)жои воли и по н(а)шои любви, мы, Василеи, Божю м(и)-л(о)стю г(о)с(у)д(а)рѣ всея Руси и великии кн(я)зь володимерскии, и московьскии, и новгородскии, и псковскии, и тферскии, и югорскии, и пермъскии, и болгарскии, и иных, взяли есмо любовь и вечное докончанье съ своимъ братомъ и сватомъ, зъ Жикгимонтомъ, королемъ полскимъ и великимъ кн(я)земъ литовским и рускимъ, и кн(я)жатемъ прускимъ, и великокглоковъским, и опавским, и слязскимъ, и лужицкимъ, и жомоитскимъ, и иных.

Жити мне в любви с нимъ по сеи грамоте а быти мне с нимъ везде заодинъ и добра мне ему хотети, и его землямъ везде, где бы не было. А ему мне добра хотети и н(а)шимъ землямъ везде, где бы ни было. А хто

будеть мне другъ, то и ему другъ, а хто мне недругъ, то и ему недругъ. А хто будетъ ему другъ, то и мне другъ, а хто ему недругъ, то и мне недругъ. А быти ти, брате, на всякого моего недруга со мною везде заодин, и на татар, оприче Мендли Кгирея, ц(а)ря перекопъского. А мне на всякого твоего недруга быти с тобою заодин везде, и на татар, оприче Мендли Кгирея, ц(а)ря перекопъского. А поидуть ли, брате, татарове на н(а)ши и вкраинные места, и кн(я)земь н(а)шимъ и воеводам н(а)шимъ, украиннымъ н(а)шимъ людемъ, сославши ся да боронити ся им с одного. А где тебе, моему брату, *будеть* моя помочь надобе на всякого твоего недруга и на татар, и тебе ко мне послати, и мне тебе помоч дати. А также коли твоя помоч мне *будеть* надобна, мне къ тебе послати и тебе, моему брату, мне помочь дати на всякого моего недруга и на татар. А коли пришлешь ко мне про помочь, а мне к тебе *будеть* в ту пору помочи нелзе послати, ино то тебе *от* мене не в ызмену. А также коли яз к тебе *пошлю* про помочь, а тебе ко мне *будеть* в ту пору помочи нелзе послати, ино то мне *от* тебе не в ызмену.

А у *отчину* намъ, брате, в твою, во вси твои великие князства, в город Киевъ з волостми, въ городъ Каневъ з волостми, в город Черкасцы з волостми, в город в Житомир з волостми, в город Вручаи з волостми, в город в Любечъ з волостми, в город в Туровъ з волостми, в городъ в Мозыр з волостми, и въ волости ваши, во Бчич, в Брягин, в Речицу, в Горволь, в Стрешино, в Чичерескъ, в Пропоескъ, в город в Могилевъ з волостми, в город во Мстиславль з волостми, в город в Кричовъ з волостми, в городъ Смоленескъ и въ волости, в Рословль, в Ыванково, в Пруды, в Беликъ, въ Елну, в Ратшино, в Новоселе, въ Свадито, в Жерешпер, в Порече, в Нежоду, въ Вержавско, в Руду, в Мушковичи, въ Ветлицу, в Щучью, в Буигородок, и с тыми д(е)р(е)внями, што в тои же волости за служилыми людми и за Печерскимъ манастыромъ, и за Д(у)х(о)вскимъ, и за Троецъким, и што тое жъ волости д(е)р(е)вни были за Борисомъ за околничимъ, въ город въ Витебскъ з волостми, в Брусь, в Д(о)речи Луки, въ Св(я)то, в Озерища, в городъ в Полтескъ и з волостми, в Мошники, в Дрысу, в Освие, в Нещорду, в Непоротовичи, въ Вербилову Слободу, в Кубокъ, въ волость въ Вязмо, в Клин, в Ситну, в Лисну, в Себежу, в Замошение, и во вси твои в те вкраинные места, и што к нимъ потягло, не вступати ся ничымъ и блюсти, и не обидити, ни подискивати под тобою и под твоими детьми всее твоее *отчины* великих князствъ.

А тебе, Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю, в н(а)ши земли, в н(а)шу *отчину*, во вси н(а)ши великие кн(я)зства, и в Новгородъ

Великии, и во Псковъ, и во вся Новгородская и Псковская места, и в Торопецъ, и во вси Торопецкие волости не вступати ся ничимъ, также и во Тфер и во вся Тферская места не вступати ся тебе ничимъ и блюсти, и не обидити, и [не] подискивати подо мною и под моими детьми всее моее *отчины*, великих князствъ. А рубеж Торопъцу и Торопецкимъ волостем, Данкову а Любуте, Дубне, Ражно, Туре, Биберева, Старцове, Нежелскои, Велижскои, Плавецкои, Жижецкои, Озерскои, Казариновской и Новгородскимъ волостемъ, Лукамъ Великимъ и Пуповичомъ, и Ржеве, и городу Острю, и волостемъ Березая, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Холмскому Погосту, и Велиле, и Лопастичамъ, и Буицу, и инымъ волостемъ *всеи* земли Новгородскои зъ твоею землею, з Литвою и с полочаны, и з видьбляны, земли и воде, по старымъ рубежомъ. А Пъскову, *отчине* н(а)шоу, рубежъ зъ с твоею землею, с Литвою, земли и воде, по старымъ рубежомъ.

Также тебе не вступати ся в насъ, в н(а)шу *отчину*, в Тешиловъ и в Рославль, и въ Веневъ, и во Мстиславль, и в Торусу, и в Оболенскъ, и в Пронскъ, и во всю Пронскую землю, и во всемъ, что к темъ местомъ потягло.

Также тебе не вступати ся в нас, в н(а)шу *отчину*, в те города и въ волости, что за н(а)шими слугами, за кн(я)земъ Василемъ Ивановичомъ Шемяничомъ, и за кн(я)земъ Василемъ Семеновичомъ, и за Трубецкими кн(я)зми, и за Мосалскими, в город в Рылескъ с волостми, в городъ в Путивль с волостми, в город в Новгородок [Северский] с волостми, в город в Радогощъ с волостми, в город в Черниговъ с волостми, в городъ въ Стародубъ с волостми, в городъ в Почевъ з волостми, в город в Гомеи з волостми, в город в Попову Гору зъ волостми, в Карачевъ, в Хотимль, въ Сновескъ, в Хороборъ, во Мглинъ, Дроковъ, и в села, в Уваровичи, в Телешовичи, в Тереничи, в Кошелевъ Лесъ, в Морозовичи, в Липиничи, в Скарбовичи, в Залесе, в Бабичи, въ Светиловичи, в Голодно, в Лапичи, в Полешане, и в город въ Трубескъ с волостми, и в город в Мосалескъ з волостми.

Также тебе не вступати ся в нас, в н(а)шу *отчину*, в город во Мценескъ з волостми, и въ город въ Воротынескъ с волостми, и в городище Дмитровицъ, и в город у Вязму, и въ города, и въ волости, во все земли и воды, въ Вяземские, что къ Вязме потягло, в город в Дорогобужъ и въ волости Дорогобужские, в Погорелую, в Негомлю, в Ыгумнову Слободу, во Мстиславецъ, в Лучин, в Мошкову Гору, в Жулин, во Щитовъ, в Кременую, в Прость, в Селечну, въ Водусу,

в Некрасовъ в Редынь, въ Ведрошъ, в Рехты, в Озерища, в Холмчичи, въ Василково, в Холмъ, в Бятино и в Хотомичи, въ Великое Поле, в Лопатино, в Заопъе, въ Вышково, в Копылю и въ Ужицу¹, въ Сверковы Луки, в городъ в Белую з волостми, и въ Верховье, и в Болшово, и в Шоитово, и в Моневидову Слободу, также и во все в то, што к тым городомъ и волостемъ из старины потягло, земль и водъ и всяких угодеи, также и Федора Блудова и Александра, Борисова с(ы)на, Хлепенского, и кн(я)жа Романова Фоминского, и их брати и братаничевъ, и Юрева доля Ромеиковича, и кн(я)жа Федорово место Святославича, те отчины, города и волости, и что к нимъ потягло, земли и воды, все мои, Василя, Божью м(и)л(о)стю г(о)с(у)д(а)ря вся Руси и великого кн(я)зя, и моих детеи, къ н(а)шому великому кн(я)зству. А тебе, Жидимонту, королю и великому кн(я)зю, в них и во все н(а)ши украинные места не вступати ся и не обидити подо мною и под моими детми.

Также и в брати моее отчину, в княж Юреву и княж Дмитрееву, и в княж Семенову, и в княж Анъдрееву, тебе, Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю, не вступати ся: в Любутескъ, в город в Козелескъ, и в Людимескъ, и в Серенескъ, въ весь и во вся Козелская и в Людимеская, и Серенская места, и в городъ в Месческъ с волостми, и в город Опаковъ с волостми, и въ волости в Залидов, в Недоходово, в Бышковичи, в Лычино, в город в Серпеескъ с волостми, и въ волости въ Замошъе, в Тухачевъ, в Дечну, въ Фоминичи, в Погостища, в Мощин, в Демену, в Городечну, в Ужеперел, в Снопот, в Ковылну, в Шую, в Лазарево городищо, в Ближевичи, в Любун, в Даниловичи, в город во Брянескъ с волостми, и въ волости в Соловевичи, в Прикладни, в Поцын, в Федоровъское, в Осовик, в Покиничи, в Сухар, в Свеславль, въ Вороницу, в Жеринъ, и во все в то, что к тым городом и волостемъ потягло, те ти, брате, мест всих подо мною блюсти и не обидити, ни вступати ся в те места ничимъ. А князи, кн(я)зь Василеи Иванович Шемячичъ, а кн(я)зь Василеи Семенович, и Трубецъкие кн(я)зи, и Новоселские кн(я)зи, Одоевские и Воротынские, и Перемышские, и Белевские, и Масальские кн(я)зи, вси мои, Василя, Божю м(и)л(о)стю г(о)с(у)д(а)ря вся Руси и великого кн(я)зя, и моих детеи, и съ своими отчинами к нашему великому кн(я)зству. А тебе, Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю, в них и въ их отчины, и что къ их отчинамъ потягло, не вступати ся ничимъ и не обидити, и не примати их зъ их отчинами.

¹ Taisyta pagal LM-7, Nr. 55

А кн(я)зь великии Иван Ивановичъ Резанскои у меня и в моих дети, и съ своею землею, а тебе, Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю, его не обидети, и ни в землю ти его не вступати ся, а в чомъ тебе Резанскои зъгрубить, и тебе о томъ прислати ко мне, Василию, Божею м(и)л(о)стю г(о)с(у)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, и мне то тебе направить. А которые кн(я)зи служатъ мне, Василию, Божею м(и)л(о)стю г(о)с(у)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, и моимъ детемъ зъ своих *отчинъ*, и тебе, Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю, их блюсти и не обидити. А которие кн(я)зи служатъ тебе, Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю, съ своих *отчинъ*, и мне, Василию, Божею м(и)л(о)стю г(о)с(у)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, их блюсти ани обидити. А которые иметь обидити кн(я)зеи служебныхъ своего брата, и намъ о томъ сослати *судеи*, и они тому *вчинять* исправу без перевода. А кн(я)зеи намъ служебныхъ по та места, на обе стороне, с *вотчинами* не приимати. А о землях и о водах, и о всех обидныхъ делехъ межн нас на обе стороне *суд вопчеи*, вперед *от* сего н(а)шого докончания. А судьямъ н(а)шимъ судити целовав кр(е)сть. А что *вчинить* ся в нашої любви межн н(а)шыми людьми и вашими, ино тому всему *суд*, волостители н(а)ши зъехав ся да *вчинять* тому справу без перевода. А прото намъ нелюбия не держати, а сужоного не *посужати*, а суженое, заемное, положеное, поручное дати. А холопа, робу, должника, поручника, татя, разбоиника, беглеца, рубежника по *исправе* выдати.

А посломъ н(а)шимъ по н(а)шимъ землям на обе стороны *пут* чистъ без всякихъ зачепок. А гостем н(а)шим по н(а)шимъ землям на обе стороны гостити без рубежа и безо всякое пакости, и торговати всякимъ товаромъ без вывета. А в Новгороде въ Великомъ твоимъ гостемъ изо всее твоее *отчины* торговати с новгородцы без пакости всякимъ товаромъ без вывета. Также и моимъ гостем новгородцомъ изо всее Новгородское земли въ твоихъ землях, во всеи твоеи *отчине*, торговати *бес* пакости всякимъ товаромъ без вывета. А во Псковъ, в мою *отчину*, и с твоихъ земель послу и гостю *пут* чистъ зо всее твоее *отчины* во Псковскую землю. А гостю торговати во Пскове без пакости по старои пошлине со всякимъ гостемъ. Также и псковскому послу и гостю изо всее моее *отчины* и с Псковское земли *пут* чистъ со всее твоее земли в твою *отчину*. А гостю псковскому торговати во всехъ твоихъ землях в твоеи *отчине* без пакости по старои пошлине со всякимъ гостемъ. А *суд* Пскову, *отчине* моеи, с твоими землями на обе стороне *держати* по старине. Также и зъ Тверское земли, из н(а)шое *отчины*, гостемъ н(а)шимъ торговати во всехъ твоихъ землях без

пакости всякимъ товаромъ безъ вывета. А твоимъ гостемъ зо всихъ твоихъ земель торговати в н(а)шоу отчине во Тферской земли безъ пакости всякимъ товаромъ безъ вывета. Также которые послы от иныхъ г(о)-с(у)д(а)реи, отколе нибудь, поидуть к намъ черезъ твою землю, и гости с ними, или оприче пословъ гости поидуть к намъ черезъ твои земли с какимъ товаромъ нибудь, а тебе в техъ пословъ и гостей товару не отнимати, а пропускати тебе к намъ пословъ и гостей со всякимъ товаромъ черезъ свои земли безо всякихъ зачепокъ. Также и н(а)ши послы и гости куды ни поидуть от насъ или к намъ черезъ твои земли и с какимъ товаромъ нибудь, и тебе в техъ н(а)шихъ пословъ и гостей товару не отымати, а пропускати тебе к намъ н(а)шихъ пословъ и гостей со всякимъ товаромъ черезъ свои земли безъ всякихъ зачепокъ. А которые послы от иныхъ г(о)с(у)д(а)реи отколе нибудь поидуть к вамъ черезъ н(а)ши земли, или гости с ними, или оприче пословъ гости поидуть к вамъ черезъ н(а)ши земли и с какимъ товаромъ нибудь, и намъ у техъ пословъ и гостей товару не отымати, а пропускати намъ к вамъ техъ пословъ и гостей со всякимъ товаромъ черезъ свои земли безъ всякихъ зачепокъ. Также и ваши послы или гости откуды ни поедуть, от васъ или к вамъ, черезъ н(а)ши земли с какимъ товаромъ нибудь, и намъ у техъ вашихъ пословъ и гостей товару не отнимати и пропускати намъ к вамъ вашихъ пословъ и гостей со всякимъ товаромъ черезъ свои земли безъ всякихъ зачепокъ.

А дастъ ми Богъ дети, и придетъ Божья воля, возьметъ меня Богъ съ сего света, а ты останешь живъ, и тебе подъ моими детьми н(а)шое отчины блюсти ани обидити, и не вступати ся во вси н(а)ши великие кн(я)жства, в Новгородъ Великий и во Псковъ, и во вся Новгородская и Псковская места, также и во Тфер и во вся Тферская места, ни во вси н(а)ши украинные места и города, и въ волости, и в земли, и въ воды, и во всякие угодия по сему н(а)шому докончанью не вступати ся ни подискивати всихъ н(а)шихъ великихъ кн(я)зствъ. А потомъ, коли Б(о)гъ дастъ, ажъ Божья воля придетъ к тому, дастъ Б(о)гъ тебе дети, а тебе возьметъ Б(о)гъ с того св(е)та первей, а я остану ся живъ, и мне, брате, твое отчины подъ твоими детьми блюсти а не обидити, и не вступати ся во вси ваши великие кн(я)жства, ни в Киевъ, ни в Смоленскъ, ни во вся Киевская и Смоленская места и во вси ваши украинные места, въ города и въ волости, и в земли, и въ воды, и во всякие угодия по сему н(а)шому докончанью не вступати ся ни подискивати всихъ вашихъ великихъ кн(я)зствъ.

И на томъ на всемъ мы, Василеи, Божею м(и)л(о)стю г(о)с(у)д(а)рѣ всея Руси и великий кн(я)зь володимерский, московский, новгородский,

псковскими, тферскими, югорскими, пермскими, болгарскими и иныхъ, целовал есми кр(е)сть брату своему и свату Жикгимонту, королю полскому и великому кн(я)зю литовьскому, рускому, кн(я)жати прускому и великокглокговьскому, опавскому, слязскому, лужицъкому и жомоитскому и иных, по любви, в правьду. А по сеи намъ грамоте правити.

Писан на Москве, летъ 7000 седмого на десять, ок(тября) 8 день.

* * *

Dievo valia ir mūsų meile mes, Vasilijus, Dievo malone visos Rusios valdovas, ir Vladimiro, ir Maskvos, ir Naugardo, ir Pskovo, ir Tverės, ir Jugros, ir Permės, ir Bulgarijos, ir kitų didysis kunigaikštis, priėmėme meilę ir amžiną užbaigą su savo broliu ir svainiu, su Žygimantu, Lenkijos karaliumi, Lietuvos ir Rusios didžiuoju kunigaikščiu, Prūsijos, Didžiojo Gloguvo, Silezijos, Opavos, Lužicų, Žemaitijos ir kitų kunigaikščiu.

Gyventi man su juo meilėje pagal šį raštą ir visur su juo išvien man būti, ir man jam gero norėti ir jo žemėms visur, kur tik bebūtų. O jam man gero norėti ir mūsų žemėms visur, kur tik bebūtų. Ir kas man bus draugas, tai ir jam draugas, o kas bus man nedraugas, tai ir jam bus nedraugas. Ir kas jam bus draugas, tai ir man draugas, o kas bus jam nedraugas, tai ir man nedraugas. O tau, broli, prieš visus mano nedraugus ir prieš totorius, išskyrus Perekopo carą Menglį Gerajų², būti visada su manim išvien. O man prieš visus tavo nedraugus ir prieš totorius, išskyrus Perekopo carą Menglį Gerajų, visada būti su tavim išvien. O jei išžygiuos, broli, totoriai į mūsų pakraščio valdas, ir mūsų kunigaikščiams, ir mūsų vaivadoms, pakraščių žmonėms susisiekus gintis jiems kartu. O kur tau, mano broliui, mano pagalbos reikės, prieš bet kokius tavo nedraugus ir prieš totorius, ir tu, broli, pas mane pasiųsk, ir aš tau pagalbą suteiksiu. Taip pat jei tavo pagalbos man reikės ir aš tau pasiūsiu, ir tu, mano broli, man pagalbą suteiksi prieš bet kokį mano nedraugą ir prieš totorius. O kuomet, broli, pas mane pagalbos atsiūsi, o aš tuo metu negalėsiu tau pagalbos pasiūsti, tai tau ne mano išdavystė. Taip pat, broli, kuomet aš pagalbos atsiūsiu, o tu tuo metu negalėsi man pagalbos pasiūsti, ir tai man ne tavo išdavystė.

O į tavo tėvoniją mums, broli, į visas tavo didžiąsias kunigaikštijas – į Kijevo miestą su valsčiais, į Kanevo³ miestą su valsčiais, į Čerkasų miestą su valsčiais, į Žitomiro⁴ miestą su valsčiais, į Ovručo miestą su valsčiais,

² Krymo chanas Menglis Gerajus (1478–1515) tuo metu buvo Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III sąjungininkas.

³ Dab. Kanivas.

⁴ Dab. Žytomiras.

į Liubečo miestą su valsčiais, į Turovo miestą su valsčiais, į Mozyriaus miestą su valsčiais, ir į jūsų valsčius: į Bčičą, į Braginą, į Rečicą⁵, į Gorvolį, į Strešinę⁶, į Čečerską⁷, į Propoiską⁸; į Mogiliovo miestą su valsčiais, į Mstislavlio¹⁰ miestą su valsčiais, į Kričevo¹¹ miestą su valsčiais, į Smolensko miestą ir į valsčius: į Roslavlį, į Ivankovą, į Prudus, į Beliką, į Elnią, į Ratšino, į Novoselį, į Svaditą, į Žeresperą, į Porečję, į Nežodą, į Veržavską, į Rudą, į Muškovičius, į Vetlicą, į Ščiučją, į Bujgorodą, ir su tais to paties valsčiaus tarnybinių žmonių, ir Pečioros, ir [Šv.] Dvasios, ir [Šv.] Trejybės vienuolyno kaimais, ir tais to paties valsčiaus okolnyčiaus Boriso¹² kaimais, į Vitebsko miestą ir į valsčius: į Brusę, į Drečjų Lukus, į Sviatą ir į Ozeriščę; į Polocko miestą ir į valsčius: į Mošnikus, į Drisą, į Asveją, į Neščiorą, į Neporotovičius, į Verbilovo slabadą, į Kubką, į valsčių į Viazmą, į Kliną, į Sitnianus, į Lisną, į Sebežą, į Zamošę – ir į visas jūsų pakraščio vietas ir kas joms priklauso, jokiū būdu neižengti ir tausoti, ir žalos nedaryti, ir nesisavinti iš tavęs ir iš tavo vaikų visos tavo tėvonijos didžiųjų kunigaikštijų.

O tau, Žygimantui, karaliui ir didžiam kunigaikščiui, į mūsų žemes, į mūsų tėvoniją, į visas mūsų didžiausias kunigaikštystes – ir į Didįjį Naugardą, ir į Pskovą, ir į visas Naugardo ir Pskovo valdas, ir į Toropečą, ir į visus Toropeco valsčius – jokiū būdu neižengti, taip pat į Tverę, į visas Tverės valdas jokiū būdu neižengti ir tausoti, ir žalos nedaryti, ir nesisavinti iš manęs ir iš mano vaikų visos mano tėvonijos Didžiųjų kunigaikštysčių. Ir Toropeco ir Toropeco valsčių: Dankovo ir Liubutos, Dubnos, Ražnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Veližo, Plaveckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių: Didžiųjų Lukų, Pupovičių; Rževo ir Ostro miesto, ir valsčių: Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir kitų visos Naugardo žemės valsčių žemių ir vandenų riba su tavo žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais pagal senąją ribą. Ir Pskovo, mūsų tėvonijos, žemių ir vandenų riba su tavo žeme, su Lietuva, pagal senąją ribą. Tai pat tau neižengti pas mus, į mūsų tėvoniją, į Tešilovą ir į Roslavlį,

⁵ Dab. Rečyca.

⁶ Dab. Strešynas.

⁷ Dab. Čačerskas.

⁸ Dab. Slauharadas.

⁹ Dab. Mogiliavas.

¹⁰ Dab. Mscislavas.

¹¹ Dab. Kryčavas.

¹² Čia minimas LDK vietos administracijos pareigūnas Aleksandrovičius Borisas Semionovičius, 1496–1509 m. užėmęs Smolensko okolnyčiaus pareigybę.

ir į Veniovą, ir į Mstislavlį, ir į Tarusą, ir į Obolenską, ir į Pronską, ir į visą Pronsko žemę, ir visur, kas toms valdoms priklauso.

Taip pat tau neižengti pas mus, į mūsų tėvoniją, į tuos miestus ir valsčius, kurios mūsų tarnų – kunigaikščio Vasilijaus Ivanovičiaus Šemiačičiaus ir kunigaikščio Vasilijaus Semionovičiaus, ir kunigaikščių Trubeckių, ir Masalskių¹³: į Rylsko miestą su valsčiais, į Putivlio¹⁴ miestą su valsčiais, į Naugarduko [Severo]¹⁵ miestą su valsčiais, į Radogoščiaus miestą su valsčiais, į Černigovo miestą su valsčiais, į Starodubo miestą su valsčiais, į Počepo miestą su valsčiais, į Gomelio miestą su valsčiais, Popo Kalno miestą su valsčiais, į Karačevą, į Chotimlį, į Snovską¹⁶, į Choroborą, į Mgliną, Drokovą, ir į kaimus: į Uvarovičius, į Telešovičius, į Tereničius, į Košeliovo Mišką, į Morozovičius, į Lipiničius, į Skarbovičius, į Zalesę, į Babičius, į Svetilovičius, į Golodną, į Lapičius, į Polešanus; ir į Trubčesko¹⁷ miestą su valsčiais ir į Masalsko miestą su valsčiais.

Tai pat tau neižengti pas mus, į mūsų tėvoniją, į Mcensko miestą su valsčiais, į Vorotynsko miestą su valsčiais, į Dmitrovco miestelį ir į Viazmos miestą, ir į miestus, ir į valsčius, į visas Viazmos žemes ir vandenį, kurie Viazmai priklauso, į Dorogobužo miestą ir Dorogobužo valsčius: į Pogoreloją, į Negomlią, į Igumeno slabadą, į Mstislavčą, į Lučiną, į Moškovo Kalną, į Žuliną, į Oščitovą, į Kremenają, į Prostą, į Selečną, į Vodosą, į Nekrasovą, į Redynę, į Vedrošą, į Rechą, į Ozeriščę, į Cholmčičius, į Vasilkovą, į Cholmą, į Biatiną ir į Chotomičius, į Didįjį Lauką, į Lopatiną ir į Zaopję, į Vyškovą, į Kopylį, į Užicą, į Sverkovų Lukus ir į Belyjų miestą su valsčiais, ir į Verchovję, ir į Bolševą, ir į Šoptovą, ir į Monevido slabadą, taip pat visur ten, kur nuo seno tiems miestams ir valsčiams priklausė, žemes ir vandenį, ir visokias naudmenas; taip pat ir Fiodoro Bludovo ir Aleksandro Chlepensko, Borisovo sūnaus, ir kunigaikščio Romanovo Fominskio, ir jų brolių ir brolių, Jurijaus Romeikovičiaus dalis ir kunigaikščio Fiodoro Sviatoslavičiaus valdos¹⁸, tos tėvonijos, miestai ir valsčiai, ir kas joms priklauso, žemės ir

¹³ Čia minimo kunigaikščio Vasilijaus Ivanovičiaus Šemiačičiaus ir Trubeckių bei Masalskių kunigaikščių giminių perėjimas į Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III pusę paminėtas 1503 m. paliaubų sutartyje. Kartu su jais minimas ir Vasilijus Semionovičius Starodubskis, kurio tėvas Semionas Ivanovičius minėtoje sutartyje jau pavadintas Maskvos monarcho pavaldiniu.

¹⁴ Dab. Putyvlis.

¹⁵ Dab. Siverų Naugardas.

¹⁶ Dab. Sednivas.

¹⁷ Dab. Trubčevskas.

¹⁸ Šių nedidelių pasienio valdų valdytojų pavaldumas Maskvos didžiajam kunigaikščiui buvo įtvirtintas 1449 ir 1494 m. taikos sutartimis.

vandenys, viskas mano, Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, ir mano vaikų, mūsų didžiosios kunigaikštystės. O tau, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, į jas ir į visas mūsų, mano ir mano vaikų pakraščio valdas neižengti ir žalos nedaryti.

Taip pat ir į mano brolių tėvoniją, į kunigaikščio Jurijaus, į kunigaikščio Dmitrijaus ir į kunigaikščio Semiono, ir į kunigaikščio Andrejaus¹⁹, tau, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, neižengti: į Liubutską, į Kozelsko miestą ir į Liudimską, ir į Serenską, ir į visas ir visur Kozelsko, Liudimsko, Serensko valdas, į Meščesko miestą su valsčiais ir į Opakovo miestą su valsčiais, ir į valsčius: į Zalidovą, į Nechochodovą, į Byškovičius, į Lyčią; į Serpeisko miestą su valsčiais ir į valsčius: į Zamošę, į Tuchačevą, į Degną, į Fominičius, į Pogostiščę, į Moščiną, į Demeną, į Gorodečną, į Užeperetę, į Snopotę, į Kovylnią, į Šują, į Lazarevo miestelį, į Bliževičius, į Liubuną, į Danilovičius; į Briansko miestą su valsčiais ir į valsčius: į Solovjevičius, į Prikładnią, į Pacyną, į Fiodorovą, į Osoviką, į Pokiničius, į Sucharą, į Vseslavlį, į Vorycinas, į Žerynią ir į visur, kas tiems miestams ir valsčiams priklauso, visas tas mano valdas tau, broli, tausoti ir žalos nedaryti, ir jokiū būdu į tas valdas neižengti. Ir kunigaikščiai – kunigaikštis Vasilijus Ivanovičius Šemiačičius ir kunigaikštis Vasilijus Semionovičius, ir kunigaikščiai Trubeckiai, ir kunigaikščiai Novosilskiai, Odojevskiai, ir Vorotynskiai, ir Peremyšskiai, ir Belevskiai, ir kunigaikščiai Masalskiai²⁰ – visi mano, Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, ir mano vaikų, ir su savo tėvonijomis mūsų didžiosios kunigaikštystės. O tau, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, į jas, į jų tėvonijas, ir ten, kas jų tėvonijoms priklauso, jokiū būdu neižengti ir žalos nedaryti, ir nepriimti jų su jų tėvonijomis.

O didysis kunigaikštis Ivanas Ivanovičius Riazanietis su savo žeme mano ir mano vaikų pusėje. Ir tau, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, jam žalos nedaryti ir į jo žemę neižengti, o kuo tau Riazanietis prasikals, ir tau man, Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, apie tai pranešti, ir man tau tai atlyginti. O kurie kunigaikščiai tarnauja man, Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui

¹⁹ Čia minimi Maskvos didžiojo kunigaikščio broliai – Dmitrovo kunigaikštis Jurijus Ivanovičius (1480–1536), Ugličiaus kunigaikštis Dmitrijus Ivanovičius (1481–1521), Kalugos kunigaikštis Semionas Ivanovičius (1487–1518) ir Staricos bei Volokolamsko kunigaikštis Andrejus Ivanovičius (1490–1537).

²⁰ Čia minimos Okos aukštupio kunigaikščių giminės, XV a. devintojo dešimtmečio antros pusės ir dešimto dešimtmečio pradžios LDK ir Maskvos valstybės pasienio karų metu perėję Maskvos pusėn ir tapę Maskvos didžiojo kunigaikščio valdiniais.

ir didžiajam kunigaikščiui, ir mano vaikams su savo tėvonijomis, ir tau, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, juos saugoti ir žalos nedaryti. O kurie kunigaikščiai tarnauja tau, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, su savo tėvonijomis, ir man, Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, juos saugoti ir žalos nedaryti. O kurie pakenks savo brolio tarnybiniams kunigaikščiams, ir mums dėl to susiūsti teisėjus, ir jie sprendimą priims neatidėliojant. O tarnybinių kunigaikščių iš tų valdų, iš abiejų pusių su tėvonijomis nepriimti. O dėl žemių ir dėl vandenių, ir dėl visų ginčytinų reikalų tarp mūsų abiem pusėms bendras teismas nuo šios mūsų užbaigos. O mūsų teisėjams teisti pabučiavus kryžių. O kas tarp jūsų ir mūsų žmonių nutiks mūsų meilės metu, tai tam visam teismas ir mūsų valdytojai suvažiaavę sprendimą priims neatidėliojant. Ir dėl to mums nemeilės neturėti ir sprendimų neperžiūrėti, o priteistą, paskolintą, patikėtą, užstatytą [ati]duoti. O nelaisvąjį, vergą, skolininką, įkaitą, vagį, žudiką, bėglį, rubežniką²¹ pagal [teismo] sprendimą išduoti.

O mūsų pasiuntiniams per mūsų žemes iš abiejų pusių kelias laisvas be jokių kliūčių. Ir mūsų pirkliais mūsų žemėse iš abiejų pusių prekiauti be apribojimų ir be trukdžių, ir prekiauti bet kokiomis prekėmis be išlygų. O tavo pirkliais iš visos tavo tėvonijos Didžiajame Naugarde prekiauti su naugardiečiais be trukdžių bet kokiomis prekėmis be išlygų. Taip pat ir mano pirkliais naugardiečiams iš visos Naugardo žemės tavo žemėse, visoje tavo tėvonijoje prekiauti be trukdžių bet kokiomis prekėmis be išlygų. O iš tavo žemių, iš tavo tėvonijos, į mūsų tėvoniją, į Pskovą, ir į visą Pskovo žemę pasiuntiniui ir pirkliui kelias laisvas. O pirkliui Pskove prekiauti su bet kuriuo pirkliu su senu maitu. Taip pat ir Pskovo pasiuntiniui ir pirkliui iš visos mano tėvonijos, iš Pskovo žemės, į visas tavo žemes, visą tavo tėvoniją, kelias laisvas. O Pskovo pirkliui prekiauti visose tavo žemėse, tavo tėvonijoje, be trukdžių su bet kuriuo pirkliu su senu maitu. O teistis Pskovui, mūsų tėvonijai, su tavo žemėmis iš abiejų pusių pagal senovę. Taip pat ir iš mūsų tėvonijos, iš Tverės žemės, mūsų pirkliais prekiauti visose tavo žemėse be trukdžių bet kokiomis prekėmis be išlygų. O tavo pirkliais iš visų tavo žemių mūsų tėvonijoje, Tverės žemėje, prekiauti be trukdžių bet kokiomis prekėmis be išlygų. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas mus per tavo žemę, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas mus per tavo žemes su kokiomis nors prekėmis, ir tau iš tų pasiuntinių ir iš pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus pasiuntinius ir pirklus su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių.

²¹ Rubežnikas – asmuo, savavališkai areštuojantis pirklių ar pasiuntinių turtą.

Taip pat ir mūsų pasiuntiniai ir pirkliai su kokiomis nors prekėmis kur tik bekeliautų iš mūsų ar pas mus per tavo žemes, ir tau iš tų mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus jūsų pasiuntinius su bet kokiomis prekėmis ir pirklius per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, keliaus pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas jus per mūsų žemes, ir mums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus tuos pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. Taip pat ir jūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per mūsų žemes iš jūsų arba pas jus, ir mums iš jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti.

O duos man Dievas vaikų, ir bus Dievo valia, mane Dievas iš šio pasaulio pasiims, o tu liksi gyventi, ir tau mano vaikams mūsų tėvoniją tausoti ir žalos nedaryti, neižengti į visas mūsų didžiąsias kunigaikštystes, ir į Didįjį Naugardą, ir į Pskovą, ir į visas Naugardo ir Pskovo valdas, taip pat į Tverę ir į visas Tverės valdas, nei į visas mūsų pakraščio valdas, į miestus ir į valsčius, į žemes ir į vandenį, ir į visokias naudmenas pagal šią mūsų užbaigą neižengti, nesisavinti visų mūsų didžiųjų kunigaikštysčių. O jeigu taip bus, jeigu Dievas duos, jei Dievo valia bus tokia, duos Dievas tau vaikų ir tave pirmiau iš šio pasaulio pasiims, o aš liksiu gyventi, ir man, broli, tavo tėvoniją tavo vaikams tausoti ir žalos nedaryti, neižengti į visas jūsų didžiąsias Kunigaikštystes, nei į Kijevą, nei į Smolenską, nei į visas Kijevo ir Smolensko valdas, nei į visas jūsų pakraščių valdas, į miestus ir į valsčius, į žemes ir į vandenį, ir į visokias naudmenas pagal šią mūsų užbaigą neižengti, nesisavinti visų jūsų didžiųjų kunigaikštijų.

Ir tam visam mes, Vasilijus, Dievo malone visos Rusios valdovas ir Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos, ir kitų didysis kunigaikštis, bučiavome kryžių savo broliui ir svainiui Žygimantui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, Prūsijos, Didžiojo Gloguvo, Silezijos, Opavos, Lužicų, Žemaitijos ir kitų kunigaikščiui, pagal meilę, pagal tiesą. Ir šito rašto mums laikytis.

Surašyta Maskvoje 7017 metų²² spalio 8 dieną.

²² T. y. 1508 m.

NR. 7

[1508 10 08, MASKVA]

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
ŽYGMANTO SENOJO TAIKOS SU MASKVOS
DIDŽIUOJU KUNIGAIKŠČIU VASILIJUM III
SUTARTIS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 6. Pergamentas patamsėjęs, nežymiai dėmėtas, skylėtas, raštas pablukęs, vietomis nusitrynęs, pirmoji raidė padidinta ir pagražinta. Pergamento apačioje padarytos įpjovos keturiems neišlikusiems LDK pasiuntinių antspaudams prikabinti. *Rectus* pusės apačioje kitu rašalu įrašytas prieraišas: *не списана для того то есть [...] подлинная грамота* {įrašo viduryje užbrauktas neišskaitomas žodis}. *Versus* pusėje dorsalinis įrašas: *Грамота докончалная Жигимонта короля с великимъ княземъ [...] Ивановичем о города[x] и земляхъ [...]*.

Кор.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 6. Archyvinė originalo kopija.

Past.¹: Dokumento sudarymo vieta ir data nustatytos pagal Lietuvos Metrikos knygoje esančio Maskvos didžiojo kunigaikščio taikos sutarties nuorašų datą (LM-7, Nr. 55, p. 141; LM-8, Nr. 80, p. 128).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas parengti publikuoti iš originalo; neišskaitomos pergamento vietos atkurtos remiantis archyvine originalo kopija (Кор.).

По Божѣи воли и по нашої любви, мы Жикгимонт, Божю м(и)-л(о)стью, корол полскии, великии князь литовскии, рускии, кн(я)-жа пруское, великокглоковскии, слязкии, опавскии, лужицкии, жомоитскии и иных, взяли есмо любов и вечное докончяне съ своим братом и сватом з Василем, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рем всея Руси, и великим кн(я)зем володимерским, московским, новгородским, псковским, тѣрским, югорским, пермским, болгарским и иных.

Жити мне с ним в любви, по сеи грамоте, а быти мне с ним везде заодин и добра мне ему хотети, и его землям везде, где бы ни было. А ему мне добра хотети [и] нашим землям везде, где бы ни было. А хто будети мне друг, то и ему друг, а хто будет мне недруг, [то и ему не]друг. А хто будет ему друг, то и мне друг, а хто ему недруг, то и мне недруг.

А быти ти, брате, на всякаго моего недру[га] со мною везде заодин, и на татар, оприч Мендли Кгирея ц(а)ря перекопского. А мне на всякаго твоего недру[га быти] с тобою [везде] заодин, и на татар, оприч Мендли Кгирея ц(а)ря перекопского. А поидут ли, брате, татарове на наши украинные места, и кн(я)зем нашим и воеводам нашим въукраинным нашим людем сослав ся, да боронити ся им съ одного. А где тебе, будет моему брату, моя помоч надобе на всякаго твоего недруга и на татар, и тебе ко мне послати, и мне тебе по[мочъ] дати. А также коли твоя помоч мне будет надобе, и мне к тебе послати, и тебе, моему брату, мне помоч дати на всякоз(о) моего [не]друга и на татар. А коли приишеш ко мне про помоч, а мне к тебе будет в ту пору помочи нелзя послати, ино то тебе [от мене] не в измену. А также, коли я к тебе пошлю про помоч, а тебе ко мне будет в ту пору помочи нелзя пос[ла]-ти, ино [то мне] от тебе не в измену.

А в отчину ми, брате, т[вою, и во вси твои великии] кн[я]жства, и в Новгород Великии, и в во Псков, и во вся Новгородская и Псковская [м]еста, и в Торопец, и во вся Торопецкии волости не вступати ся ничим, такж[е] и во Тферъ и во вся Тферская места не вступати ся мне ничим, и блюсти и не обидети, и неподискивати под тобою и под [твоими] детми всее твоее отчины ве[л]иких кн(я)жствъ. А рубеж Торонцу и Торопецким волостем, Данкову, Любуте, Дубне, Рожне, Туре, Биберева, Старцове, Нежелскои, Велижскои, Плавеецкои, Жижецкои, Озерскои, Казариновскои и Новгород[скимъ волостемъ], Лукам Великим, П[у]повичом, и Ржове, и городу Острю, и волостем Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Холмскому Погосту, и Велиле, и Лопастичам, и Буицу, [и ин]ым волостем вс[еи] земли [Новгоро]дскои з нашими земля[ми], с Литвою и с полочаны, и з видбляны, земли и воде, по старым рубежом. А Пскову, отчине твоеи, рубеж с нашими землями, с Литвою, земли и воде, по старым рубежом. Также мне не вступати ся [в] вас, оу вашу отчину, въ Тешилов и в Рословль, и в Венев, и в Мстиславль, и в Торусу, и в Оболенскъ, и в Пронескъ, и во всю Пронскую землю, и во все в то, што к тым местом потягло. Также мне не вступати ся у вас, въ вашу отчину, в ты города и волости, што за вашими [слуг]ами, за [князем Васильемъ Ива]новичом Шемяичом, [и за кн(я)зем] Василем Семеновичом, и за Трубецкими кн(я)зьми, и за Мосалскими, в город в Рылескъ с волостями, в город в Путивль с волостями, в город в Новгородок [Северский] з волостями, в город оу Р[ад]огощъ с волостями, [в город оу Черн]игов с волостями, в город оу Стародуб с волостями, в город в Почеп с волостями, в город оу Гомеи

с волостьми, в [город в] Попо[в]у Гору и в волости – оу Корачев, и в Хотимль, в Сновескъ, и в во Мглин, и в Хоробор, и в Дро[ко]в, [и в се]-ла, оу во [У]варовичи, в Телешовичи, в Тереничи, в Кошелев Лес, в Морозовичи, в Липинич[и], въ Скарбович[и], въ Залесье, въ Бабици, въ Светиловичи, въ Голодно, въ Лапичи, въ Полешане, и в город Трубческъ з волостьми, и в город в Мосалескъ с волостьми.

Также мне не вступати ся въ [васъ], у вашу отчину, в город Мценескъ с волостьми, и в город Воротынескъ с волостьми, и в городищо в Дмитровец, и в город у Вязму, и в города, и в волости, во вси земли и в воды Вяземскии, што [к Вязме] потягло, в город в Дорогобуж и в волости Дорогобужскии, въ Погорелую, въ Негомлю, оу въ Игуменову Слободу, въ во Мстиславец, в Лучин, в Мошкову Гору, в Жулин, во Щитов, въ Кременую, въ Прость, в Селечну, въ Водосу, въ Некрасову в Редын, въ Ведрош, въ Рехты, въ во [О]зерищо, в Хомчичи, оу Василково, оу Холмъ, в Бятино и в Хотомичи, въ Великое Поле, в Лопатино, и в Заопе, въ Вышково, в Копылью и в Вужицу, и в Сверъковы Луки, и в город у Белую с волостьми, и в Веръхове, и в Болшово, и в Шоптово, и в Монивидову Слободу, [такъже] и во все в то, што к тым городом и волостем ис старины потягло, земль и вод и всяких угодеи; также и Федора Блудова и Александра, Борисова с(ы)на, Хлепенского, и кн(я)зя Романова Фоминского¹, и их брати и братаничов, и Юрева доля Ромеиковича², и кн(я)зя Федорово место Святославича, тыи отчинны, города и волости, и што к ним потягло, [земли] и воды, вси твои, Василя, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зя, и твоих детеи, к вашему великому кн(я)жству. А мне, Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю, в них и во вси ваши [ук]раинныи [места] не вступати ся и не обидети под тобою и под твоими детми. Также и в брати твоее отчину, в кн(я)жа Юреву, и в кн(я)жа Дмитрееву, и в кн(я)жа Семенову, и в кн(я)жа Андрееву, мне, Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю, не вступати ся: в Любутескъ, и в город Козелескъ, и в Людимескъ, и в Серенескъ, у весь и во вся Козелская и в Людимская, и Серенская места, и в город оу Межчоскъ з волостьми, и в город в Опаков з волостьми, и в волости въ Залидов, въ Недоходово, в Бышковичи, в Лычино, в город в Серпеескъ з волостьми, и в волости в Замошье, в Тухочов, въ Дегну, въ Фоминичи³,

¹ Rankr. Хоминского.

² Pergamente dalis šio žodžio raidžių nusitrynę, o archyvinėje kopijoje įrašyta Романковича.

³ Rankr. Хоминичи.

въ Погостищо, въ Мощин, въ Демену, въ Городечну, въ Оужеперет, въ Снопот, въ Ковылну, в Шую, в Лазорево [городищ]о, в Ближевичи, въ Любунь, в Даниловичи, в город в Добрянскъ з волостьми, и в волости в Соловевичи, въ Прикладни, [в]ъ Пачин, оу Федоровское, и в во [О]совик, в Покиничи, въ Сухар, въ Сеславль, въ Вороницу, въ Жорын, и во все [в] то, што к тым городом и волостем потягло, тых ми, брате, местъ всих под тобою блюсти, а не обидети, и не вступати ся в тьи места ничим.

А тебе, Василю, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю въ мою отчину и во вси мои великии кн(я)жства – в город в Киев з волостьми, в город оу Канев з волостьми, в город Черькасы з волостьми, в город в Житомир з волостьми, в город оу [В]ручеи з волостьми, в город в Любеч з волостми, в город в Туров з волостьми, в город Мозыр з волостьми, и в волости наши, во Бич⁴, в Брягинь, в Речицу, в Горволь, в Стрешино, въ Чичерескъ, въ Пропоескъ, в город Могилев з волостьми, в город Мстиславль з волостьми, в город в Кричов з волостьми, в город Смоленскъ и в волости, в Рословль, оу въ Иванково, в Пруды, въ Белик, въ Ельню, въ Радщину, в Новоселе, въ Свадито, въ Жереспер, въ Поречю, въ Нежоду, оу Вержавско, в Руду, в Мушковичи, у Ветлицу, въ Щучью, в [Буи] город, и с тыми деревнями, што в тои жо волости за служилыми людми и за Печерским манастирем, и за Духовским, и за Троецким, и што тое ж волости были деревни за Бор[и]сом за околничим]; в город оу Витебскъ и в [волос]ти, в Брус, в Дречи Луки, в во Свято, оу во [О]зерища, в город Полтескъ и в волости, в Мошники, в Дрысу, въ во [О]свие, в Нещерду, в Непорутовичи, въ Вербилову Слободу, в Кубок, оу волостъ въ Вя[з]мо, в Клин, в Ситну, в Лисну, в Себеже, в Замошене, и во вси наши оукраинны места, и што к ним потягло, не вступати ся ничим и блюсти, и не обидети, ни подискивати подо мною и под моими детми всее наше [отчины ве]ликих кн(я)жствъ.

А кн(я)зи, кн(я)зь Василеи Иванович Шемячича, а кн(я)зь Василеи Семенович, и Трубецкий кн(я)зи, и Новосилский кн(я)зи, Одоевский и Воротынские, и Перемышские, и Белевский, и Мосалский кн(я)зи, вси твои, Василя, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зя, и твоих детеи, и с своими отчинами к вашему великому кн(я)жству. А мне, Жикгимонту, королю и [ве]ликому кн(я)зю, в них и в ихъ отчины, и што къ их отчинам потягло, не вступати ся ничим и не

⁴ Rankr. Пчинь.

обидети, и не примати их и с ихъ отчинами. А кн(я)зь великии Иван Иванович Резанскии в тебе и в твоих детех, и с сво[его] землею; а мне, Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю, его не обидети, и в землю въ его не вступати ся, а в чом мне Резанскии згубит, и мне о том прислати к тебе, к Василию, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, и тебе то нам направити.

А которыи кн(я)зи служат мне, Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю съ своих отчин, и тебе, Василию, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, их блюсти а не обидети. А которыи кн(я)зи служат тебе, Ва[силью], Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, и твоим детем съ своих отчин, и мне Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю, их блюсти а не обидети. А которыи имет обидити кн(я)зеи служебных своего брата, и нам о том сослати судеи, и они тому вчинят исправу без перевода. А кн(я)зеи нам служебных по т[а] места, на обе стороне, зъ отчинами не примати. А о землях и о водах, и о всих обидных делех меж нас на обе стороне судъ обчи, вперед от сего нашего докончания. А судьям нашим судити целовавши кр(е)сть. А што вчинит ся в нашої любви меж нашими людьми и вашими, ино тому всему судъ, волостели наши зъехав ся да вчинят тому исправу без перевода. А про то нам нелюбви не держати, а суженого не посужати, а суженое, заемное, положеное, поручное дати. А холопа, робу, должника, поручника, татя, розбоиника, беглеца, рубежника по исправе выдати.

А послом нашим по нашим землям на обе стороне пут чистъ без всяких зачепок. А гостем нашим по нашим землям на обе стороне гостити без рубежа и без всякое пакости, и торговати всяким товаром без вывета. А гостем твоим Великого Новгорода изо всее Новгородское земли в моих землях и во всеи моеи отчине, торговати без пакости всяким товаром без вывета. Также и моим гостем изо всее моее отчины въ Великом Новгороде в твоеи отчине торговати з новгородци без пакости всяким товаром без вывета. А вашои отчины псковскому послу и гостю изо всее вашое отчины, изо Псковское земли, путь чистъ во вси наши земли, в нашу отчину. А гостю псковскому торговати во всих наших землях без пакости по старои пошлине со всяким гостем. А из моих земель з моее отчины послу и гостю въ вашу отчину, во Псков и во всю Псковскую землю, пут чистъ. А гостю торговати во Пскове по старои пошлине, со всяким гостем. А судъ Пскову отчине вашои з моими землями на обе стороне держати по старине. Также моим гостем зо всих моих земель торговати оу вашои

отчине во Тферской земли без пакости⁵, всяким товаром без вывета; а из вашею отчины Тферской земли вашим гостем торговати во всех моих землях без пакости, всяким товаром без вывета. А которые послы от иных г(о)с(по)д(а)рей откуля нибуди поидут к вам через мою землю, и гости с ними, или опроче послов гости поидут к вам через наши земли с каким товаром нибуди, и нам в тех послов и в гостию товару не отнимати, а пропущати [намъ к] вам тех послов и гостию со всяким товаром через свою землю без всяких зачепок. Также и ваши послы и гости куды ни поидут, от вас или к вам, через наши земли с каким тов[аро]м нибуди, и нам в тех оу ваших послов и гостию товару не отнимати а пропущати нам к вам ваших послов со всяким товаром и гостию черес свои земли без всяких зачепок. А которые послы от иных г(о)с(по)д(а)рей, откуля нибуди, поидут [ко мне] через ваши земли, и гости с ними, или опроче послов гости поидут ко мне через ваши земли, и вам в тех послов и гостию товару не отнимати, а пропущати вам ко мне послов и гостию со всяким товаром через свои земли без всяких зачепок. Также и мои послы и гости куды ни поидут от нас или к нам через в[а]ши земли с каким товаром нибуди, и вам в наших послов и гостию товару не отнимати, а пропущати вам ко мне наших послов и гостию со всяким товаром через свои земли без всяких зачепок.

А придет Божя воля, возмет тебе Бог съ сего света, а я остану жив, и мне под твоими детми вашею отчины блюсти, а не обидети, ни вступати ся во вси ваши великии кн(я)жства, и в Новгород Великии, и во Псков, и во вся Новгородская и во Псковская места; также и во Тфер и во вся Тферская места ни в во вси ваши оукраинныи места в города и в волости, въ земли и в воды и во всякии оугодя по сему нашему докончаню не вступати ся, ни подискивати всех ваших великих кн(я)жствъ. А потом коли Бог дасть аж Божя воля приидет к тому, дасть Бог мне дети, а возмет Бог мене съ сего света первей, а ты останеш жив, и тебе, брате, моею отчины под [мои]ми детми блюсти и не обидети, не вступати ся во вси наши великии кн(я)жства ни в Киев, ни в Смоленскъ, ни в во вси Киевскии и Смоленские места, ни в во вси наши оукраинныи места, в города и в волости, в земли, и в воды, и во всякии угодыя [по сему нашему] докончаню не вступати ся ни подискивати всех наших великих кн(я)жствъ.

⁵ Rankr. пасти.

А на том на всем мы Жикгимонт, Божю м(и)л(о)стью, корол полскии и великии кн(я)зь литовскии, рускии, кн(я)жа пруское, великокглокловскии, опав[скии], слязкии, лужицкии, жомоитскии и иных, целовал есми кр(е)сть брату своему и свату, Василию, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси, и великому кн(я)зю володимерскому, московскому, новгородскому, [псковскому, тфер]-скому, югорскому, пермскому, болгарскому и иных, по любви, в правду. А по сеи нам грамоте правити.

На сеи докончалнои грамоте мы послы Жикгимонта Божю м(и)л(о)стью короля и великого кн(я)зя, я Станислав Глебович, воевода полоцкии, а я Иван Сопега, маршалок и секретар короля его м(и)л(о)сти, наместник витебскии и бряславскии, а я Воитех Нарбутович, маршалок короля его м(и)л(о)сти, наместник [ясв]оинскии и перемишскии, и ожскии, а я писарь короля его м(и)л(о)сти, Ивашко Богданов сын Сопегин целовали есмо кр(е)сть и печати свои к сеи докончалнои грамоте привесли на то, што [г(о)с(по)д(а)рю наш]ому Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю з братом и сватом своим з Василем, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рем всея Руси и великим кн(я)зем быти о всем по тому, как в сеи до[кончалнои] гра[моте] писано. А как будут оу нашего г(о)с(по)д(а)ря в Жикгимонта короля и великого кн(я)зя, Василя, Божю [м(и)л(о)стью] г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зя бояре, и г(о)с(по)д(а)рю нашему, Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю немешкая грамоту свою докончальную велети написати съ сего списка слово [в слово] и печат свою к тои грамоте привесити и кр(е)сть ему на тои докончалнои грамоте ц[еловати] перед его бояры, и тую докончальную грамоту г(о)с(по)д(а)рю нашему дати его бояром, и бояр его г(о)с(по)д(а)рю нашему отпустити к нему незадерживая без всякое зачекки.

А я Ивашко Сопежич, маршалокъ и секретарь короля и великого кн(я)зя Жикгимонта своею роукою сию грамоту подписал.

* * *

Dievo valia ir mūsų meile mes, Žygimantas, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos, Rusios didysis kunigaikštis, Prūsijos, Didžiojo Gloguvo, Silezijos, Opavos, Lužicų, Žemaitijos ir kitų kunigaikštis, priėmėme meilę ir amžiną užbaigą su savo broliu ir svainiu, su Vasilijumi, Dievo malone visos Rusios valdovu ir Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos, ir kitų didžioju kunigaikščiu.

Gyventi man su juo meilėje pagal šį raštą ir visur su juo išvien man būti, ir man jam gero norėti ir jo žemėms visur, kur tik bebūtų. O jam man gero norėti ir mūsų žemėms visur, kur tik bebūtų. Ir kas man bus draugas, tai ir jam draugas, o kas bus man nedraugas, tai ir jam bus nedraugas. Ir kas jam bus draugas, tai ir man draugas, o kas bus jam nedraugas, tai ir man nedraugas. O tau, broli, prieš visus mano nedraugus ir prieš totorius, išskyrus Perekopo carą Menglį Gerajų⁶, būti visada su manim išvien. O man prieš visus tavo nedraugus ir prieš totorius, išskyrus Perekopo carą Menglį Gerajų, visada būti su tavim išvien. O jei išžygiuos, broli, totoriai į mūsų pakraščio valdas, ir mūsų kunigaikščiams, ir mūsų vaivadoms, pakraščių žmonėms susisiekus gintis jiems kartu. O kur tau, mano broliui, mano pagalbos reikės, prieš bet kokius tavo nedraugus ir prieš totorius, ir tu pas mane pasiūsk, ir aš tau pagalbą suteiksiu. Taip pat jei tavo pagalbos man reikės ir aš tau pasiūsiu, tu, mano broli, man pagalbą suteiksi prieš bet kokį mano nedraugą ir prieš totorius. O kuomet, broli, pas mane pagalbos atsiūsi, o aš tuo metu negalėsiu tau pagalbos pasiūsti, tai tau ne mano išdavystė. Taip pat, broli, kuomet aš pagalbos atsiūsiu, o tu tuo metu negalėsi man pagalbos pasiūsti, ir tai man ne tavo išdavystė.

O į tavo tėvoniją man, broli, į visas tavo didžiausias kunigaikštijas – ir į Didįjį Naugardą, ir į Pskovą, ir į visas Naugardo ir Pskovo valdas, ir į Toropecą, ir į visus Toropeco valsčius – jokių būdu neįžengti, taip pat į Tverę, į visas Tverės valdas jokių būdu man neįžengti ir tausoti, ir žalos nedaryti, ir nesisavinti iš tavęs ir tavo vaikų visos tavo tėvonijos, didžiųjų kunigaikštijų. O Toropeco ir Toropeco valsčių: Dankovo ir Liubutos, Dubnos, Ražnos, Tuross, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Veližo, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių: Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo ir Ostro miesto, ir valsčių: Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir kitų visos Naugardo žemės valsčių žemių ir vandenių riba su tavo žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais pagal senąją ribą. Ir Pskovo, tavo tėvonijos, žemių ir vandenių riba su mūsų žemėmis, su Lietuva, pagal senąją ribą. Taip pat man neįžengti pas jus, į jūsų tėvoniją, į Tešilovą ir į Roslavlį, ir į Veniova, ir į Mstislavlį, ir į Tarusą, ir į Obolenską, ir į Pronsą, ir į visą Pronsco žemę, ir visur, kas toms valdoms priklauso. Taip pat man neįžengti pas jus, į jūsų tėvoniją, į tuos miestus ir valsčius, kurie jūsų tarnų – kunigaikščio Vasilijaus Ivanovičiaus Šemiačičiaus ir kunigaikščio Vasilijaus

⁶ Krymo chanas Menglis Gerajus (1478–1515) tuo metu buvo Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus III sąjunginikas.

Semionovičiaus, ir kunigaikščių Trubeckijų, ir Masalskių⁷: į Rylsko miestą su valsčiais, į Putivlio⁸ miestą su valsčiais, į Severo Naugarduko⁹ miestą su valsčiais, į Radogoščiaus miestą su valsčiais, į Černigovo miestą su valsčiais, į Starodubo miestą su valsčiais, į Počepo miestą su valsčiais, į Gomelio miestą su valsčiais, Popo Kalno miestą su valsčiais, ir į valsčius: į Karačevą, ir į Chotimlį, į Snovską¹⁰, ir į Mgliną, ir į Choroborą, ir į Drokovą, ir į kaimus: į Uvarovičius, į Telešovičius, į Tereničius, į Košeliovo Mišką, į Morozovičius, į Lipiničius, į Skarbovičius, į Zalesę, į Babičius, į Svetilovičius, į Golodną, į Lapičius, į Polešanus; ir į Trubčesko¹¹ miestą su valsčiais, ir į Masalsko miestą su valsčiais.

Taip pat man neįžengti pas jus, į jūsų tėvoniją, į Mcensko miestą su valsčiais, į Vorotynsko miestą su valsčiais, į Dmitrovco miestelį ir į Viazmos miestą, ir į miestus, ir į valsčius, į visas Viazmos žemes ir vandenį, kurie Viazmai priklauso, į Dorogobužo miestą ir Dorogobužo valsčius: į Pogoreloję, į Negomlią, į Igumeno slabadą, į Mstislavčą, į Lučiną, į Moškovo Kalną, į Žuliną, į Oščitovą, į Kremenają, į Prostą, į Selečną, į Vodosą, į Nekrasovą, į Redynę, į Vedrošą, į Rechą, į Ozeriščę, į Cholmčičius, į Vasilkovą, į Cholmą, į Biatiną ir į Chotomičius, į Didįjį Lauką, į Lopatiną ir į Zaopję, į Vyškovą, į Kopylį, į Užicą, į Sverkovų Lukus ir į Belyjų miestą su valsčiais, ir į Verchovję, ir į Bolševą, ir į Šoptovą, ir į Monevido slabadą, taip pat visur ten, kur nuo seno tiems miestams ir valsčiams priklausė, žemes ir vandenį, ir visokias naudmenas; taip pat ir Fiodoro Bludovo ir Aleksandro Chlepensko, Borisovo sūnaus, ir kunigaikščio Romanovo Fominskio, ir jų brolių ir brolių, Jurijaus Romeikovičiaus dalis ir kunigaikščio Fiodoro Sviatoslavičiaus valdos¹², tos tėvonijos, miestai ir valsčiai, ir kas joms priklauso, žemės ir vandenys, viskas tavo, Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, ir tavo vaikų, jūsų didžiosios kunigaikštystės. Ir man, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, į jas, į visas jūsų, tavo ir tavo vaikų pakraščio valdas neįžengti ir žalos nedaryti.

⁷ Čia minimo kunigaikščio Vasilijaus Ivanovičiaus Šemiačičiaus ir Trubeckijų bei Masalskių kunigaikštėiškių giminių perėjimas į Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III pusę paminėtas 1503 m. paliaubų sutartyje. Kartu su jais minimas ir Vasilijus Semionovičius Starodubskis, kurio tėvas Semionas Ivanovičius minėtoje sutartyje jau pavadintas Maskvos monarcho pavaldiniu.

⁸ Dab. Putyvlis.

⁹ Dab. Siverų Naugardas.

¹⁰ Dab. Sednivas.

¹¹ Dab. Trubčevskas.

¹² Šių nedidelių pasienio valdų valdytojų pavaldumas Maskvos didžiajam kunigaikščiui buvo įtvirtintas 1449 ir 1494 m. taikos sutartimis.

Taip pat ir į tavo brolių tėvoniją, į kunigaikščio Jurijaus, į kunigaikščio Dmitrijaus ir į kunigaikščio Semiono, ir į kunigaikščio Andrejaus¹³, man, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, neįžengti: į Liubutską, į Kozelsko miestą ir į Liudimską, ir į Serenską, ir į visas ir visur Kozelsko, Liudimsko, Serensko valdas, į Meškesko miestą su valsčiais, ir į Opakovo miestą su valsčiais, ir į valsčius: į Zalidovą, į Nechochodovą, į Byškovičius, į Lyčią; į Serpeisko miestą su valsčiais ir į valsčius: į Zamošję, į Tuchačevą, į Degną, į Fominičius, į Pogostiščę, į Moščiną, į Demeną, į Gorodečną, į Užaperetę, į Snopotę, į Kovylnią, į Šują, į Lazarevo miestelį, į Bliževičius, į Liubunę, į Danilovičius; į Briansko miestą su valsčiais ir į valsčius: į Solovjevičius, į Prikladnios, į Pacyną, į Fiodorovą, į Osoviką, į Pokiničius, į Sucharą, į Vseslavlį, į Vorynicas, į Žerynią, ir į visur, kas tiems miestams ir valsčiams priklauso, visas tas tavo valdas man, broli, tausoti ir žalos nedaryti, ir jokiū būdu į tas valdas neįžengti.

Ir tau Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, į mano tėvoniją, į visas mano didžiausias kunigaikštijas – į Kijevo miestą su valsčiais, į Kanevo¹⁴ miestą su valsčiais, į Čerkasų miestą su valsčiais, į Žitomiro¹⁵ miestą su valsčiais, į Ovručo miestą su valsčiais, į Liubečo miestą su valsčiais, į Turovo miestą su valsčiais, į Mozyrius miestą su valsčiais, ir į mūsų valsčius: į Bčičą, į Braginą, į Rečicą¹⁶, į Gorvolį, į Strešiną¹⁷, į Čečerską¹⁸, į Propoiską¹⁹; į Mogiliovo²⁰ miestą su valsčiais, į Mstislavlio²¹ miestą su valsčiais, į Kričevo²² miestą su valsčiais, į Smolensko miestą ir į valsčius: į Roslavlį, į Ivankovą, į Prudus, į Beliką, į Elnią, į Ratšino, į Novoselį, į Svaditą, į Žeresperą, į Porečję, į Nežodą, į Veržavską, į Rudą, į Muškovičius, į Vetlicą, į Ščiučją, į Bujgorodą, ir su tais to paties valsčiaus tarnybinių žmonių, ir Pečioros, ir [Šv.] Dvasios, ir [Šv.] Trejybės vienuolyno kaimais, ir tais

¹³ Čia minimi Maskvos didžiojo kunigaikščio broliai – Dmitrovo kunigaikštis Jurijus Ivanovičius (1480–1536), Ugličiaus kunigaikštis Dmitrijus Ivanovičius (1481–1521), Kalugos kunigaikštis Semionas Ivanovičius (1487–1518) ir Staricos bei Volokolamsko kunigaikštis Andrejus Ivanovičius (1490–1537).

¹⁴ Dab. Kanivas.

¹⁵ Dab. Žytomiras.

¹⁶ Dab. Rečýca.

¹⁷ Dab. Strešynas.

¹⁸ Dab. Čačerskas.

¹⁹ Dab. Slauharadas.

²⁰ Dab. Mogiliavas.

²¹ Dab. Mscislavlis.

²² Dab. Kryčavas.

to paties valsčiaus okolnyčiaus Boriso²³ kaimais, į Vitebsko miestą ir į valsčius: į Brusę, į Drečjų Lukus, į Sviatą, ir į Ozeriščę; į Polocko miestą ir į valsčius: į Mošnikus, į Drisą, į Asveją, į Neščiorđą, į Neporotovičius, į Verbilovo slabadą, į Kubką, į Viazmą, į Kliną, į Sitnianus, į Lisną, į Sebežą, į Zamošę – ir į visas mūsų pakraščio valdas ir kas joms priklauso, jokiū būdu neįžengti ir tausoti, ir žalos nedaryti, ir nesisavinti iš manęs ir iš mano vaikų visos mūsų tėvonijos didžiųjų kunigaikštijų.

O kunigaikščiai – kunigaikštis Vasilijus Ivanovičius Šemiačičius ir kunigaikštis Vasilijus Semionovičius, ir kunigaikščiai Trubeckiai, ir kunigaikščiai Novosilskiai, Odojevskiai, ir Vorotynskiai, ir Peremyšskiai, ir Belevskiai, ir kunigaikščiai Masalskiai²⁴ – visi tavo, Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, ir tavo vaikų, ir su savo tėvonijomis jūsų didžiosios kunigaikštijos. O man, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, į jas, į jų tėvonijas, ir ten, kas jų tėvonijoms priklauso, jokiū būdu neįžengti ir žalos nedaryti, ir nepriimti jų su jų tėvonijomis. O didysis kunigaikštis Ivanas Ivanovičius Riazanietis su savo žeme tavo ir tavo vaikų pusėje. O man, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, jam žalos nedaryti ir į jo žemę neįžengti, ir kuo Riazanietis man prasikals, ir man tau Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, apie tai pranešti, ir tau man tai atlyginti. O kurie kunigaikščiai tarnauja man, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, su savo tėvonijomis, ir tau, Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, juos saugoti ir žalos nedaryti. O kurie kunigaikščiai tarnauja tau, Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, ir tavo vaikams su savo tėvonijomis, ir man, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, juos saugoti ir žalos nedaryti. O kurie pakenks savo brolio tarnybiniams kunigaikščiams, ir mums dėl to susiūsti teisėjus, ir jie sprendimą priims neatidėliojant. O tarnybinių kunigaikščių iš tų valdų, iš abiejų pusių su tėvonijomis nepriimti. O dėl žemių ir dėl vandenų, ir dėl visų ginčytinų reikalų tarp mūsų abiem pusėms bendras teismas nuo šios mūsų užbaigos. O mūsų teisėjams teisti pabučiavus kryžių. O kas tarp jūsų ir mūsų žmonių nutiks mūsų meilės metu, tam visam teismas ir mūsų valdytojai suvažiavę sprendimą priims neatidėliojant. Ir dėl to mums nemeilės neturėti ir sprendimų neperžiūrėti, o priteistą, paskolintą, patikėtą,

²³ Čia minimas LDK vietos administracijos pareigūnas Aleksandrovičius Borisas Semionovičius, 1496–1509 m. užėmęs Smolensko okolnyčiaus pareigybės.

²⁴ Čia minimos Okos aukštupio kunigaikščių giminės, XV a. devintojo dešimtmečio antros pusės ir dešimto dešimtmečio pradžios LDK ir Maskvos valstybės pasienio karų metu perėjusios Maskvos pusėn ir tapusios Maskvos didžiojo kunigaikščio valdiniais.

užstatytą atiduoti. O nelaisvąjį, vergą, skolininką, įkaitą, vagį, žudiką, bėglį, rubežniką²⁵ pagal [teismo] sprendimą išduoti.

O mūsų pasiuntiniams per mūsų žemes iš abiejų pusių kelias laisvas be jokių kliūčių. O mūsų pirkliais mūsų žemėse iš abiejų pusių prekiauti be apribojimų ir be trukdžių, ir prekiauti bet kokiomis prekėmis be išlygų. O tavo Didžiojo Naugardo pirkliais iš visos Naugardo žemės mano žemėse, visoje mano tėvonijoje prekiauti be trukdžių bet kokiomis prekėmis be išlygų. Taip pat ir mano pirkliais iš visos mano tėvonijos Didžiajame Naugarde prekiauti su naugardiečiais be trukdžių bet kokiomis prekėmis be išlygų. O jūsų tėvonijos Pskovo pasiuntiniui ir pirkliui, iš visos jūsų tėvonijos, iš Pskovo žemės, į visas mano žemes, visą mano tėvoniją, kelias laisvas; o Pskovo pirkliui prekiauti visose mano žemėse be trukdžių su bet kuriuo pirkliu su senu maitu. O iš mano žemių, iš mano tėvonijos, į jūsų tėvoniją, į Pskovą, ir į visą Pskovo žemę, pasiuntiniui ir pirkliui kelias laisvas; o pirkliui Pskove prekiauti su bet kuriuo pirkliu su senu maitu. O teistis Pskovui, jūsų tėvonijai, su mano žemėmis iš abiejų pusių pagal senovę. Taip pat mano pirkliais iš visų mano žemių tavo tėvonijoje, Tverės žemėje, prekiauti be trukdžių bet kokiomis prekėmis be išlygų. O iš jūsų tėvonijos, Tverės žemės, jūsų pirkliais prekiauti visose mano žemėse be trukdžių bet kokiomis prekėmis be išlygų. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas jus per mano žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas jus per mūsų žemes su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir iš pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus tuos pasiuntinius ir pirklus su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat ir jūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliatų iš jūsų ar pas jus, per mūsų žemes, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus jūsų pasiuntinius su bet kokiomis prekėmis ir pirklus per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, keliaus pas mane per jūsų žemes, ir pirkliai su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas mane per jūsų žemes, ir jums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir jums pas mane tuos pasiuntinius ir pirklus su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. Taip pat ir mano pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliatų per jūsų žemes iš mūsų arba pas mus, ir jums iš mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir jums pas mane mūsų pasiuntinius ir pirklus su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti.

²⁵ Rubežnikas – asmuo, savavališkai areštuojantis pirklių ar pasiuntinių turta.

O bus Dievo valia, tave Dievas iš šio pasaulio pasiims, o aš liksiu gyventi, ir man tavo vaikams tavo tėvoniją tausoti ir žalos nedaryti, neižengti į visas tavo didžiasias kunigaikštijas, ir į Didįjį Naugardą, ir į Pskovą, ir į visas Naugardo ir Pskovo valdas, taip pat į Tverę ir į visas Tverės valdas, nei į visas jūsų pakraščio valdas, į miestus ir į valsčius, į žemes ir į vandenį, ir į visokias naudmenas pagal šią mūsų užbaigą neižengti, nesisavinti visų jūsų didžiųjų kunigaikštijų. O vėliau, jeigu Dievas duos, jei Dievo valia bus tokia, duos Dievas man vaikų ir mane pirmiau iš šio pasaulio pasiims, o tu liksi gyventi, ir tau, broli, mano tėvoniją mano vaikams tausoti ir žalos nedaryti, neižengti į visas mūsų didžiasias kunigaikštijas, nei į Kijevą, nei į Smolenską, nei į visas Kijevo ir Smolensko valdas, nei į visas mūsų pakraščių valdas, į miestus ir į valsčius, į žemes ir į vandenį, ir į visokias naudmenas pagal šią mūsų užbaigą neižengti, nesisavinti visų mūsų didžiųjų kunigaikštijų.

O tam visam mes, Žygimantas, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos, Rusios didysis kunigaikštis, Prūsijos, Didžiojo Gloguvo, Silezijos, Opavos, Lužicų, Žemaitijos ir kitų kunigaikštis, bučiavome kryžių savo broliui ir svainiui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui, pagal meilę, pagal tiesą. Ir šito rašto mums laikytis.

Ant šio užbaigos rašto mes, Žygimanto, Dievo malone karaliaus ir didžiojo kunigaikščio, pasiuntiniai – aš, Stanislovas Hlebavičius, Polocko vaivada, ir aš, Jonas Sapiega, jo malonybės karaliaus sekretorius ir maršalas, Vitebsko ir Breslaujos vietininkas, ir aš, Vaitiekus Narbutas, jo malonybės karaliaus maršalas, Josvainių ir Perlamo ir Ožos vietininkas, ir aš, jo malonybės karaliaus raštininkas Jonas Sapiega, Bagdono sūnus – bučiavome kryžių ir savo antspaudus prie šio užbaigos rašto prikabinome tam, kad mūsų valdovui Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, su savo broliu ir su savo svainiu su Vasilijumi, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, laikytis viso to, kas šiame užbaigos rašte parašyta. O kai bus pas mūsų valdovą pas Žygimantą, karalių ir didįjį kunigaikštį, Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorai ir mūsų valdovui Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, nedelsiant liepti savo užbaigos raštą iš šio užrašymo žodis žodinė surašyti ir savo antspaudą prie to rašto prikabinti, ir kryžių jam ant to užbaigos rašto bučiuoti jo bajorų akivaizdoje, ir jo bajorus mūsų valdovui pas jį neužlaikant be jokių kliūčių išleisti.

O aš, Jonas Sapiega, Žygimanto, karaliaus ir didžiojo kunigaikščio, sekretorius ir maršalas, savo ranka šį raštą pasirašiau.

NR. 7A

1509 [01] 25, VILNIUS

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
ŽYGIMANTO SENOJO TAIKOS SUTARTIES
SU MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAIKŠČIU
VASILIJUM III RATIFIKACIJOS
DOKUMENTAS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 7. Pergamentas patamsėjęs, dėmėtas ir skylėtas, raštas pablukęs, vietomis nusitrynęs; pergamento viršus ir kairysis kraštas įrėminti puošnia įvairiaspalve augalinių motyvų vinjete; į ją įkomponuota pirmoji raidė padidinta ir pagražinta; pergamento apačioje išdurtos apvalios skylutės neišlikusiam Žygimanto Senojo antspaudui prikabinti. Versus pusėje dorsaliniai įrašai: viršuje – *Грамота dokonчал[...]я Жигимонта короля с великим князем с Василемъ Ивановичем о вечном dokonчанье 7017 го[...]*; apačioje – *7017 году грамота dokonчалная о мирномъ постановлении о разделе городов короля Жигимонта с великим г(о)с(у)д(а)ремъ кн(я)зем Васильемъ Ивановичемъ и называетъ великого кн(я)зя братом и сватомъ.*

Kop.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 7. archyvinis originalo nuorašas.

Pub. СГГД, ч. 5, № 59, с. 48–51 (pagal Kop.).

Past.: Data patikslinta pagal LM-7 Nr. 54, Nr. 57 ir LM-8 Nr. 79 pasiuntinybių į Maskvą dokumentaciją bei Maskvos pasiuntinybių knygų išrašuose paminėtą diplomatinių santykių eigą – LDK ir Maskvos valstybės apsikaitimo pasiuntinybėmis eiliškumą.

Ratifikacijos dokumentas nėra skelbiamas. Nepaisant tam tikrų dokumentų tekstų skirtumų, jis yra beveik tapatus Žygimanto Senojo diplomatinių įgaliotinių 1508 m. Maskvoje patvirtintam taikos susitarimui (publikacijoje – Nr. 7). Šioje ratifikacijoje, kaip ir kituose ratifikacijos dokumentuose, nėra prieraišo su pasiuntinių priesaika.

NR. 8

1522 09 [14], MASKVA

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
VASILIAUS III PALIAUBŲ SU LIETUVOS
DIDŽIUOJU KUNIGAİKŠČIUI ŽYGMANTU
SENUOJU SUTARTIS

Orig.: nežinomas.

Kop.: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 204–210об; kopija įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą, patekusią į Lietuvos Metrikos archyvą antrašte: *A se грамота перемирная великог(о) кн(я)зя сл(о)во какова дана послом.*

Pub.: Сб Рио, т. 35, № 102, с. 637–641 (pagal Kop.).

Past.¹: Dokumento sudarymo data patikslinta pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančius paliaubų sutarčių tvirtinimo ceremonijos įrašus (РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 199об).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengti pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esantį nuorašą (Kop.).

Мы великии г(о)с(у)д(а)рь Василеи Б(о)жиею м(и)л(о)стию г(о)с(у)д(а)рь всеа Руси и великии княз володимерский, московский, новгородцкии, псковский, тферский, югорский, пермьский, болгарский и иных.

Что присылал до нас ты брат наш, великии г(о)с(у)д(а)рь Жигимонтъ, Божею м(и)л(о)стию корол полский и великии княз литовский, русский и кн(я)же прусский, и жомотцкии, и иныхъ, послов своих, воеводу полотцког(о), старосту дорогитцког(о), пана Петра Станиславовича, а подскарбия земскаг(о) моршалка своего, старосту слонимског(о) и каменецког(о) пана Богуша Боговитинова, да писаря своего пана Ивашка Горностаева о миру и о доброй смолве. И то меж нас с тобою, з братом н(а)шим с великим г(о)с(у)д(а)рем, з Жигимонтом, королем и великим кн(я)зем, н(ы)не не стало ся. И послы твои, брата н(а)шего, говорили нам от тебя, брата н(а)шего, от великог(о) г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта, короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя литовског(о) и русског(о), чтоб мы взяли с тобою перемире на пят лет на то, чтоб нам в те перемирные лета меж себя рати и воины не замышляти, а слати

нам в те лета меж себя на обе стороны своих великих послов, которые меж нас то дело могут делати. И мы с тобою, з братом своим, с великим г(о)с(у)д(а)рем Жигимонтом, королем и великим кн(я)земъ, перемире взяли на *пят лет от Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва* лета 7000 *тритцат* перваг(о) до *Рож(де)ства Х(ри)с(то)ва* лета 7000 *тритцат шестаг(о)*, на то, что тебе брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту, королю и великому кн(я)зю, в те перемирные лета, в *пят лет*, н(а)ших земель – Московские земли, и Новагорода Великог(о) и волостей Ноугородцких, Новгородские земли все, и Пскова и Псковские земли все, и Тферские земли все, и Переславля Резянског(о) и Рязанские земли все, и Пронска и Пронские земли все, не воевати, ни зацепляти ничем. Также тебе, Жигимонту, королю и великому кн(я)зю, и тех н(а)ших городов и волостей, и земель которые за н(а)шими слугами за кн(я)зем Василем Ивановичем Шемячичем, и за Трубетцкими князми, и за Мосалскими, и за иными за н(а)шими слугами, за князми и за н(а)шими наместники, и за волостели, и за н(а)шими приказчики, за какими ни *буди*, также не воевати, ни зацепляти ничем в те перемирные лета, в *пят лет*, города Рылска с волостми, [города Путивля с волостми]¹, города Новагородка [Северского] с волостми, города Радгоща с волостми, города Чернигова с волостми, города Стародуба с волостми, города Почепа с волостми, города Гомя с волостми, города Поповы Горы с волостми, города Карачева с волостми, и волостей Хотимля, Сновска, Хороборя, Мъглина, Дрокова, и сел Уварович, Телешович, Теренич, Кошелева Леса, Морозович, Липинич, Скарбович, Залеся, Бабич, Светилович, Голодна, Лапич, Полешан, города Трубческа с волостми, города Мосалска с волостми, города Рославля с волостми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлем – *промеж* Словнева да Шибнева къ Гневкову, Доброю речкою на Водонос, а *от* Водоноса Доброю ж речкою в Остръ через Великии Боръ в реку в Шумячю, къ Стрекуле, к рубежу х кричевскому, а *от* Кричева городу Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячею в реку в Немелицу, а из Немелицы старым рубежом к Заборю в Ыпут реку, да на низ Ипутю къ Хмелю, города Смоленска с поутми и с волостми, что к нему *тянет*, и волостей Еловца, Болванич, Лазаревщены, Пустоселя, Романовског(о), Копоткович, Молохвы все, что к неи *потягло*, и Петровског(о) Держания, Кутева, и Зверович, Дубровинског(о) Пути, Катъни, Каспли, Поречя, Руды, Щучи. А рубеж Смоленску и волостем Смоленским з Дубровною, и с Романовымъ, и з Горами, и со

¹ Pagal prasmę įkelta iš paraštės.

Мстиславлем – от Днепра, ниж города Смоленска, рекою Мереею в верхъ меж Пр(е)ч(и)стые, Възруба и Зверович в Ываку реку, а из Иваки на Еленский рубеж да в Городню, а Городнею в Вехру, в Черной Мох, а из Вехры в Прудилну, а из Прудилны в Железницу, а Железницею под Дуденки в Вехру, а из Вехры в Лютую Воду, а из Лютои Воды в Выпино, а из Выпина в Сож, а Сожом на низ в Березыню, а Березынею в верхъ сухом промеж сел Почина и Гладкович по холмом, а оттоле къ Пулневу. А за рекою за Днепром рубеж Смоленску вниз по Днепру по реке ниж Клементия С(вя)т(о)го пят верстъ, города Мъценска с волостми и городища Дмитровца, города Мещеска с волостми, города Опакова с волостми и волостеи Залидова, Недоходова, Бышкова, Лычина, города Вазмы и волостеи Вяземских всех, что к Вязме потягло, города Дорогубужа и волостеи Дорогубужских всех, что к нему потягло из старины, города Белые с волостми и Верховя, и Болшева, и Шоптова, и Моневидовы Слободы, и города Торопца и всех Торопетцких волостеи. А рубеж Торопцу и Торопетцким волостем – Данкову, Любуте, Дубне, Рожне, Туре, Биберева, Старцове, Нежелской, Вилежской волости, Плаветцкой, Жижетцкой, Озерской, Казариновской, и Новгородцким волостем, Лукам Великим, и Пуповичам, и Ржове, и городу Острю, и волостем Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу², и Холмскому Погосту, и Велиле, и Лопастацам, и Буицу и иным волостем всеи земле Новгородской с твоею землею с Литвою, и с полачаны, и с видбляны земле и воде – по старым рубежом. Также тебе, брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту, королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, и русскому, не вступатис и не воевати ничем в те перемирные лета в пят лет брата н(а)шего, княж Юревых Ивановича городов и волостеи, города Серпеиска с волостми и волостеи – Замошя, Тухачева, Дегны, Фоминич, Погостища, Мощына, Демены, Городечны, Ужеперети, Снопота, Ковылны, Шуи, Лазарева городища, Ближевич, Любуни Данилович, города Брянска с волостми и волостеи Соловевич, Прикладнеи, Пацыни, Федоровског(о), Осовика, Покинич, Сухаря, Свеславля, Ворониц, Жерыни.

А мне, великому г(о)с(у)д(а)рю Василю, Божею м(и)л(о)стию г(о)с(у)д(а)рю всеа Руси, и великому кн(я)зю, твоих великог(о) г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта, короля полског(о) и великого кн(я)зя литовског(о), и русског(о), земель не воевати, ни зацепляти ничем в те перемирные лета, в пят лет, города Киева с волостми, города Канева с волостми,

² Rankr. Веснегологу.

города Черкас с волостями, города Житомеря с волостми, города Вручя с волостми, города Любичя с волостми, города Турова с волостми, города Мозыри с волостми да волостеи Бчича, Брягиня, Речицы, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска, Могилева, города Мстиславля с волостми и волости Хотславич, города Кричева с волостми, города Дубровны с волостми и волостеи Гор, и Романова, и города [О]ршы с волостми и волостеи Любавич, Микулина, и города Витебска, и волостеи Бруса, Дречих Лук, Свята, Озерыща, города Полотцка и волостеи Мошников, Дрысы, Освия, Нещорды, Непоротович, Вербиловы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Лисны, Себежа, Замошя.

А кого к нам ты, брат н(а)шъ Жигимонтъ, корол, пошлеш своих послов, и тем твоим послом приехати к нам и отехати доброволно, без всякие зацепки. Также коз(о) мы пошлем к тебе своих послов, и н(а)шим послом по твоим землям к тебе доброволно приехати и отехати, без всяких зацепок. А твоим купцом изо всех твоих земель во все н(а)ши земли приехати со всяким товаром и торговати на всякой товар, а приехати им и отехати доброволно, без всяких зацепок. А н(а)-шым купцом изо всех н(а)ших земель во все твои земли приехати со всяким товаром, и торговати на всякой товар, а приехат им и отехати доброволно без всяких зацепок. Также которые послы от иных г(о)-с(у)д(а)реи отколе нибуди пойдут к нам через твои земли, и гости с ними, или оприч послов гости пойдут к нам через твои земли с каким товаром нибуди, и тебе у тех послов и гостей товару не отнимати, а пропущати тебе к нам послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зацепок. Также и н(а)шы послы и гости, куде ни пойдут от нас или к нам через твои земли с каким товаром нибуди, и тебе у тех послов и гостей товару не отнимати, а пропущати тебе к нам н(а)ших послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зацепок. А которые послы от иных г(о)с(у)д(а)реи отколе нибуди пойдут к вам через н(а)ши земли, с каким товаром нибуди, и нам у тех послов и гостей товару не отнимати, а пропущати нам к тебе тех послов и гостей со всяким товаром через свои земли безо всяких зацепок. Также ваши послы или гости куде ни пойдут от вас или к вам через н(а)ши земли с каким товаром нибуди, и нам у тех ваших послов и гостей товару не отнимати, а пропущати нам к тебе твоих послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зацепок.

А в те перемирные пят летъ какова учинит ся обида межи н(а)-ших кн(я)зеи и людей в землях и в водах, и в ыных в каких обидных делех, и н(а)ши кн(я)зи и наместники, и волостели украинные съехав ся,

да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны. А в каких обидных делах н(а)ши кн(я)зи и наместники, и волостели не учинят управы и нам о том сослати судеи, и они съехав ся да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выдати, а даное, положеное, заемное, поручное *отдати*.

А отоидут по сем перемирным грамотам межи нас урочные лета, и розмирица межи нас учинитца, а в ту пору которые твои земли купцы или послы прилучят ся в н(а)ших землях, и нам тех твоих купцов и послов не порубати, ни ссатков у них не *отимати*, *отпустить* нам их всех доброволно со всеми их ссатки. А которые н(а)ши купцы или послы прилучатца в ту пору в твоих землях, и тебе н(а)шых купцов и послов также не порубати, ни имати, ни животов их у них не *отимати*, а *отпустить* их всех доброволно со всеми их животы.

А на том на всем, как в сеи перемирной грамоте писано, мы, великии г(о)с(у)д(а)рь Василеи, Божею м(и)л(о)стию г(о)с(у)д(а)рь всеа Руси и великии княз володимерский, московский, ноугородцкий, псковский, тферский, югорский, пермский, болгарский и иных, целовали есмь кр(е)сть к тебе, к брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю к Жигимонту, Божею м(и)л(о)стию королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, русскому, и кн(я)же прусскому, и жомотцкому, и иных, на том, что нам по сеи перемирной грамоте до тех урочных пяти лет *тот мир держати крепко* по тому, как в сеи перемирной грамоте писано.

Писан на Москве, лета 7031 сентебря.

* * *

Mes, didysis valdovas Vasilijus, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis.

Pasiuntei mums, tu, mūsų broli, didysis valdove Žygimantai, Dievo malone Lenkijos karaliau ir Lietuvos, Rusios didysis kunigaikšti, Prūsijos, Žemaitijos ir kitų kunigaikšti, savo pasiuntinius – Polocko vaivada, Drohičino seniūną poną Petrą Stanislovaitį³ ir žemės išdininką, savo maršalą, Slonimo ir Kameneco seniūną Bogušą Bohovitinovičių, ir savo raštininką Joną Hornostajų – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu, Lenkijos karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, nūnai neįvyko. Ir tavo, mūsų brolio, pasiuntiniai mums

³ Čia minimas Petras Kiška.

nuo tavęs, nuo didžiojo valdovo Žygimanto, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, ir Rusios didžiojo kunigaikščio, kalbėjo, kad mes su tavim sudarytume paliaubas penkeriems metams tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų tą reikalą galėtų sutvarkyti. Ir mes su tavimi, su savo broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, sudarėme paliaubas penkeriems metams, nuo Kalėdų 7000 trisdešimt pirmaisiais metais⁴ iki Kalėdų 7000 trisdešimt šeštaisiais metais⁵ tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais penkerius metus prieš mūsų žemes – Maskvos žemę, ir Didįjį Naugarą ir Naugardo valsčių, visą Naugardo žemę, ir Pskovą ir visą Pskovo žemę, ir visą Tverės žemę, ir Riazanės Pereslavlį ir visą Riazanės žemę, Pronską ir visą Pronsko žemę – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti.

Taip pat tau, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, ir prieš tuos mūsų miestus ir valsčius, ir žemes, kurios mūsų tarnų, kunigaikščio Vasilijaus Ivanovičiaus Šemiačičiaus, kunigaikščių Trubeckių, Masalskių⁶ ir kitų mūsų tarnų, kunigaikščių ir mūsų vietininkų, ir valdytojų, ir bet kurių mūsų pareigūnų, taip pat nekariauti ir niekaip nepuldinėti tais paliaubų metais penkerius metus: Rylsko miesto su valsčiais, Putivlio⁷ miesto su valsčiais, Severo Naugarduko⁸ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Gomelio miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais, Karačevo miesto su valsčiais, ir valsčių: Chotimlio, Snovsko⁹, Choroboro, Mglino, Drokovo, ir kaimų: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Skarbovičių, Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Lapičių, Polešanų; Trubčesko¹⁰ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Roslavljo miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavljo miesto ir Mstislavljo – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevkovo, Dobrajos upelių į Vandennešio pusę, o nuo Vandennešio Dobrajos upelių iki Ostro, pro Didįjį

⁴ T. y. 1522 m.

⁵ T. y. 1527 m.

⁶ Čia minimo kunigaikščio Vasilijaus Ivanovičiaus Šemiačičiaus ir Trubeckių bei Masalskių kunigikštiškų giminių perėjimas į Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III pusę nurodytas 1503 m. paliaubų sutartyje ir įtvirtintas 1508 m. sutartyje.

⁷ Dab. Putyvlis.

⁸ Dab. Siverų Naugardas.

⁹ Dab. Sednivas.

¹⁰ Dab. Trubčevskas.

mišką iki Šumiačios upės link Strekulų, link Kričevo ribos, o nuo Kričevo Roslavlio miestui riba – Šumiačios upė, o Šumiačia iki Nemelicos upės, ir nuo Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, ir Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, ir Romanovo, ir Gorų, ir Mstislavlio¹¹ – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyt tarp Nekalčiausiųjų, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Vechros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos¹², ir Berezina aukštyt sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su valsčiais, ir Dmitrovco miestelio, ir Meščesko miesto, Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, ir Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių. O siena prie Toropeco ir Toropeco valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo; Neželskojės, Veližo valsčiaus, Plavejeckajos, Žičeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos ir Naugardo valsčių – Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto ir valsčių: Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco ir kitų; visos Naugardo žemės valsčių su tavo žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui – senoji siena. Taip pat tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui, Lenkijos karaliui, ir Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, jokių būdu neįžengti ir nepuldinėti tais paliaubų metais, penkerius metus, mūsų brolio kunigaikščio Jurijaus Ivanovičiaus¹³ miestų ir valsčių: Serpeisko miesto su valsčiais, ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos,

¹¹ Dab. Mscislavas.

¹² Dab. Beržuona.

¹³ Čia minimas Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus brolis Dmitrovo kunigaikštis Jurijus Ivanovičius (1480–1536).

Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais, ir valsčių: Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios.

O man, didžiam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiam kunigaikščiui, prieš tavo, didžiojo valdovo Žygimanto, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, ir Rusios didžiojo kunigaikščio, žemes nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti tais paliaubų metais penkerius metus: Kijevo miesto su valsčiais, Kanevo¹⁴ miesto su valsčiais, Čerkasų miesto su valsčiais, Žitomiro¹⁵ miesto su valsčiais, Ovručo miesto su valsčiais, Liubečo miesto su valsčiais, Turovo miesto su valsčiais, Mozyrius miesto su valsčiais, ir valsčių: Bčičo, Bragino, Rečicos¹⁶, Gorvolio, Strešino¹⁷, Čečersko¹⁸, Propoisko¹⁹, Mogiliovo²⁰; Mstislavlio miesto su valsčiais, ir Chotslavičių valsčiaus, Kričevo²¹ miesto su valsčiais, Dubrovnos²² miesto su valsčiais, ir valsčių: Gorų ir Romanovo; Oršos miesto su valsčiais, ir valsčių: Liubavičių, Mikulino; Vitebsko miesto ir valsčių: Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės, Polocko miesto ir valsčių: Mošnikų, Drisos, Asvejos, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Sebežo, Zamošės.

O ką tu, mūsų broli Žygimantai, karaliau, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūsimė, ir mūsų pasiuntiniams per tavo žemes pas tave laisvai atvykti ir išvykti be jokių kliūčių. O tavo pirkliais iš visų tavo žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai be jokių kliūčių. O mūsų pirkliais iš visų mūsų žemių į visas tavo žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas mus per tavo žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas mus per tavo žemes su kokiomis nors prekėmis, ir tau iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti,

¹⁴ Dab. Kanivas.

¹⁵ Dab. Žytomiras.

¹⁶ Dab. Rečyca.

¹⁷ Dab. Strešynas.

¹⁸ Dab. Čačerskas.

¹⁹ Dab. Slauharadas.

²⁰ Dab. Mogilivas.

²¹ Dab. Kryčavas.

²² Dab. Dubrouna.

ir tau pas mus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat ir mūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas jus per mūsų žemes su kokiomis nors prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir iš pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tuos pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat jūsų pasiuntiniai ar pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per mūsų žemes iš jūsų arba pas jus, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tavo pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti.

O [jei] tais penkeriais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenų, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai suvažiuavę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, ir mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiuavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimo. O vagi, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, ir kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, ir mums tų jūsų pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti, ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu jūsų žemėse, ir jums mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtų iš jų neatimti, o išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Vasilijus, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis bučiovome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos, Rusios didžiajam kunigaikščiui, Prūsijos, Žemaitijos ir kitų kunigaikščiui, tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus penkerius metus tvirtai tos taikos laikytis pagal tai, kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Surašyta Maskvoje, 7031 metų²³ rugsėji.

²³ T. y. 1522 m.

NR. 9

[1522 09 14, MASKVA]

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
ŽYGMANTO SENOJO PALIAUBŲ SU
MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAİKŠČIU
VASILIJUM III SUTARTIS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 10. Pergamentas neblogai išsilaikęs, *rectus* pusė suliniuota, nubrėžtos paraščių linijos, raštas pablukęs, vietomis neįskaitomas; sutartis pradedama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė papuošta ir padidinta. Pergamento apačioje išpajautos skylutės trims neišlikusiems LDK pasiuntinių antspaudams prikabinti. *Rectus* pusėje apačioje beveik išblukęs įrašas: *Списал ж Ивашко [...]. Versus* pusėje dorsalinis įrašas: *Лета от создания 7031 грамата короля полскаго Жигимонта перемирная о порубежных городех и землях и волостях с великим кн(я)земь московским Васильемъ Ивановичем.*

Коп.¹: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 10; archyvinė originalo kopija.

Коп.²: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 211–218об. Maskvos pasiuntinybių knygoje, patekusioje į Lietuvos metrikos archyvą, įrašyta kopija antrašte: *A se грамота королево слово какову послы дали великому кн(я)-зю за своими печатми.*

Pub.: Сб Рио, т. 35, № 93, с. 641–642 (pagal Коп. ²). Publikuotas tik sutarties nuorašo fragmentas – LDK pasiuntinių priesaika.

Past.¹: Dokumento sudarymo vieta ir data nustatytos pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje įrašytos Maskvos didžiojo kunigaikščio sutarties nuorašo datą ir sutarčių patvirtinimo ceremonijos įrašus (РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 204–218об).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas parengti publikuoti iš originalo; neįskaitomos pergamento vietos atkurtos remiantis archyvine originalo kopija (Коп.¹).

Мы, великии г(о)с(по)д(а)ръ Жикгимонт, Божю м(и)л(о)стью корол полскии, великии кн(я)зь литовскии, рускии, кн(я)жа пруское, жомоитскии и иных.

Што посылали есмо до тебе, брата н(а)шоꝝ(о), великоꝝ(о) г(о)с(по)д(а)ря Василя, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси, и великоꝝ(о) кн(я)зя володимерского, московскоꝝ(о), новгородскоꝝ(о), псковскоꝝ(о), тферскоꝝ(о), югорского, пермъскоꝝ(о), болгарскоꝝ(о), и иных, послов своих – воеводу полоцкоꝝ(о), старосту дорогицкоꝝ(о), пана Петра Станиславовича, а подскарбея земскоꝝ(о), маршалка своеꝝ(о), старосту слонимского и каманецкоꝝ(о), пана Б(о)гуша Б(о)говитиновича, а писаря своеꝝ(о) пана Ивашка Горностая о миру и о доброй смолве. И то жежи нас с тобою, з збратом н(а)шим, с великим г(о)с(по)д(а)рем Василем, Б(о)жьєю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рем всея Руси и великим кн(я)зем, н(ы)не нестало ся. И послы н(а)ши говорили *от* нас тебе, брату н(а)шому, великому г(о)с(по)д(а)рю Василю, Б(о)жьєю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, штобы ты с нами взял перемиря на *пят лет* на том, штобы нам в тыи перемирныи лета жежи себе рати и воины не замышляти, а слати нам в тыи лета жежи себе на обе стороне своих великих паслов, которыи жежи нас то дело могут делати. И ты с нами, брат н(а)шь, великии г(о)с(по)д(а)рь Василии, Б(о)жьєю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рь всея Руси и великии кн(я)зь перемиря взял на *пят лет от Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва* лета сем тысяч тридцат *первоꝝ(о)* до *Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва* лета сем тысяч тридцат *шостоꝝ(о)*, на то, што тебе, брату н(а)шому, великому г(о)с(по)д(а)рю Василю, Б(о)жьєю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, в тыи пер[е]мирныи лета, в *пят лет*, н(а)ших земель – города Киева с волостми, города Канева с волостми, города Черкас с волостми, города Житомира с волостми, города Вручя с волостми, города Любеча с волостми, города Турова с волостьми, города Мозыря с волостми, да волостеи Бчича, Брегиня, Речици, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоитьска, Могилева, города Мстиславля с волостми и волости: Хо[т]славич, города Кричова с волостми, города Дубровны с волостми и волостеи: Гор и Романова, города [О]ръши с волостми, и волостеи: Любавич, Микулина, города Витебска, волостеи Бруса, Дречих Лук, Свята, Озерищъ, города Полоцка и волостеи: Мошников, Дрысы, [О]своя, Нещерды, Непоротович, Вербилковы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Лисны, Себежа, *Замошя не вое[вати ни] зачепати [ничимъ]* в тыи перемирныи лета, в *пят лет*.

А мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, Божю м(и)л(о)стью королю полскому, великому кн(я)зю литовскому, рускому, в тыи перемирныи лета, в *пят лет*, твоих, брата н(а)шоꝝ(о), великоꝝ(о) г(о)с(по)д(а)ря Василя, [Б(о)жьєю] м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря [всея] Руси и

великог(о) кн(я)зя, земля – Московское земли и Новагорода Великог(о), и волостей Новгородское земли все, и Пъскова и Пъсковское земли все, и Тверское земли все, Переславля Резанског(о), и Резанское земли все, и Пронска, и Прон[ское земли] все – не воевати ни зачепляти ничим. Также мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, Божю м(и)-л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому, и тех твоих городов и земля, которые за твоими слугами, за кн(я)зем Василем Ивановичом за Ше[мятич]ом, за Трубецкими кн(я)зьми, за Мосалскими, и за [иными твоими слугами], за кн(я)зьми и за твоими наместники, и за волостели, за твоими приказщи[ки, за какими ниб]уди, также не воевати, ни зачепляти ничим в тыи перемирный лета, в пят лет, города [Рыл]ска с волостми, города Путивля с волостьми, города Новагородка Сиверског(о) с волостьми, города Радогоща с волостьми, города Чернигова с волостьми, города Стародуба с волостьми, города Почопа с волостми, города Гомя с волостьми, города Поповы Горы с волостьми, города [Карачева с воло]стями и волости: Хотимля, Сновска, Хоробора, Мъглина, Дрокова, и селъ: Уварович, Телелешович, Теренич, Кошелева Леса, Морозович, Липинич, Скарбович, Залесья, Бабич¹, Светилович, Голодна, Лапич, Полешан, города Трубческа с волостьми, города Мосалска с волостьми, города Рославля с волостьми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлем промежи Словнева да Шибнева к Гъневкову Доброю речкою² на Водонос, а из Водоноса Добраю ж речкою³ у в Остръ, через Великий Бор в реку в Шумячу къ Стрекуле, к рубежу кричовскому, а от Кричова городу Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячою в реку в Немелицу, а из Немелици старым рубежом к Забору, в Ыпут реку, да на низ Ыпутю къ Хмелю; города Смоленска с путми, и с волостьми, што к нему тягнет, и волостей: Еловца, Болванич, Лазоровщины, Пустоселя, Романовског(о), Копоткович, Молохвы все, што к ней потягло, и Петровског(о) Держаня, Кутева, Зверович, Дубровенског(о) Пути, Катыни, Каспли, Поручья, Руды, Щучи. А рубеж Смоленску и волостем Смоленским з Дубровоною, с Романовым, з Горами, со Мстиславлем от Днепра ниже города Смоленска рекою Мереею у верхъ межи Преч(и)стое у Зруба и Зверович в Ываку реку, а из Ываки на Елинский рубеж да в Городню, а Городнею у Вехру, у Чорныи Мохъ, а з Вехри у Прудилну, а с Прудилну

¹ Rankr. Бабичич.

² Rankr. рекою.

³ Rankr. рекою.

в Железницу, а Железницею под Дуденки у Вехру, а из Вехры у Лютую Воду, а изъ Лютое Воды у Выпино, а изъ Выпина в Сожъ, а Сожом на низ у Березыню, а Березынею у верхъ сухом промежи сел Почина и Гладкович по холмом, а от толе къ Пулневу. А за рекою за Днепром рубеж Смоленску вниз по Днепру по реце ниже Климентя С(ве)тог(о) пят версть; города Мценска с волостьми и городища Дмитровца, и города Мещеска с волостьми, и города Опакова с волостьми и волостеи – Залидова, Нелоходова, Бышкович, Лычина, города Вязмы и волостеи Вяземских всих, што к Вязме потягло, города Дорогобужя и волостеи Дорогобужских всих, што к нему потягло ись старины, и города Белое с волостьми, и Верховя, и Болшева, и Шептова, и Моневидовы Слободы, города Торопца и всих Торопецких волостеи. А рубеж Торопцу и Торопецким во[лостемъ] – Данкову, Любуте, Дубне, Рожне, Туре, Бибере, Старцове, Нежелскои, Велижскои волости, Плавиетскои, Жижетскои, Озерскои, Казариновскои, и Новгородским волостем, Лукам Великим, Пуповичом, и Ржове, и городу [Острю, и волостем] Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Холмъскому Погосту, и Велиле, Лопастецом, Буицу, и иным волостем всеи земли Новгородскои с моею землею, з Литвою, и с палочаны, и с видбляны, земли и воды, по [сътарымъ] рубежом. Также мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, Б(о)жью м(и)л(о)стью королю полскому, великому кн(я)зю литовскому и рускому, не вступати ся и не воевати ничим в тыи перемирныи лета, в пят лет, брата твоег(о), великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Василя, [Б(о)жью м(и)л(о)стью] г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великог(о) кн(я)зя, Юрьевых Ивановича городов и волостеи – города Серпеиска с волостьми и волостеи: Замошь, Тухачева, Дегны, [Фо]минич, Погостища, Мощина, Демены, Городечна, [Ужоперети], Снопота, Ковылными, Шуи, Лазорева городища, Ближевич, Любуни, Данилович, города Бранска с волостьми и волостеи: Соловевич, Прикладнеи, Пащыни, Федоровског(о), Осовика, Покинич, Сухаря, Свеславля, Ворониц, [Жерыни].

А кого ты, брат н(а)шь, великии г(о)с(по)д(а)рь Василеи, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(у)дарь всея Руси и великии кн(я)зь, пошлеш к нам своих послов, и тым твоим послом приехати к нам и отехати доброволно безъ всякое зачепки. Также ког(о) мы к тебе пошлем своих послов, и н(а)шим послом по твоим землям к тебе доброволно приехати и отехати без всяких зачепок. А твоим купцом изо всих твоих земель во вси н(а)ши земли приехати со всяким товаром и торговати на всякии товар, а приехати и отехати доброволно без всяких зачепок. А н(а)шим купцом изо всих н(а)ших земель во вси твои земли приехати

со всяким товаром и *торговати* на всякии товар, а *приехати* и *отехати* доброволно без всяких зачепок. Также которыи послы *от* иных г(о)с(по)д(а)реи, *отколе* *нибуди*, *пойдут* к нам *черес* твои земли и гости с ними, или *оприч* послов гости *пойдут* к нам *черес* твои земли с каким товаром *нибуди*, и тебе, в тех послов и гостей товару не *отнимати*, а *пропуцати* тебе к нам послов и гостей со всяким товаром [че]рес свои земли без всяких зачепок. Также и н(а)ши послы и гости куды ни *пойдут* *от* нас или к нам *черес* твои земли с каким товаром *нибуди*, и тебе в тех н(а)ших послов и гостей товару не *отнимати*, а *пропуцати* тебе к нам н(а)ших послов и гостей со всяким товаром *черес* свои земли без всяких зачепок. А которыи послы *от* иных г(о)с(по)д(а)реи, *отколе* *нибуди*, *пойдут* к вам *черес* н(а)ши земли и гости с каким товаром *нибуди*, и нам у тех послов и гостей товаров не *отнимати*, *пропуцати* нам к тебе тех послов и гостей со всяким товаром *черес* свои земли без всяких зачепок. Также ваши послы и гости куда ли *пойдут* *от* вас или к вам *черес* н(а)ши земли с каким товаром *нибуд*, и нам у тех ваших послов и гостей товару не *отнимати*, а *пропуцати* нам к тебе твоих послов и гостей со всяким товаром *черес* свои земли без всяких зачепок.

А в тыи перемирныи лета, в *пят лет*, какова учинит ся обида *межи* н(а)ших кн(я)зеи и людеи у землях и в водах, и в ыных каковых обидных делех, и н(а)ши кн(я)зи и наместники, и волостели украинни зъехав ся да тым обидным делом *всим* управу *вчинят* на обе стороне. А в каких обидных делех [наши князи] и наместники, и волостели не *вчинят* управы, и нам о том *сослати* *судеи*, и они съехав ся да тым обидным делом и *всим* управу *вчинят* на обе стороне без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе *выдати*, а даное, положеное, заемное, поручное *отдати*.

А *отоидут* по сим перемирным грамотам *межи* нас урочныи лета и розмирица *межи* нас учинит ся ли, а в тую пору которыи твоее земли *купцы* или послы *прилучат* ся в наших землях, и нам тих твоих *купцов* и послов не *порубати* ни *статков* у них не *отнимати*, а *пустити* нам их *всих* доброволне со *всими* их *статки*. А которыи н(а)ши послы или *купцы* *прилучат* ся в ту пору у твоих землях, и тебе н(а)ших *купцов* и послов также не *порубати*, ни *имати*, ни *животов* их в них не *отнимати*, а *отпустити* их *всих* доброволне со *всими* их *животы*.

А на том на всем, как в сеи перемирнои грамоте писано, мы, великии г(о)с(по)д(а)рѣ Жикгимонтъ, з Божее м(и)л(о)сти корол полскии, ве-

ликии кн(я)зь литовскии, рускии, кн(я)жа пруское, жомоитскии и иных, целовали есмо кр(е)сть и тебе, брату н(а)шому великому г(о)с(по)д(а)рю Василью, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю володимирскому, московскому, новгородскому, псковскому, тферскому, и югоръскому, пермъскому, болгарскому и иных, на то, што нам по сеи перемирной грамоте до тых урочных пяти лет тот мир держати крепко по тому, как в сеи перемирной грамоте писано.

На сеи перемирной грамоте мы послы великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Жикгимонта Божю м(и)л(о)стью короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя литовского, руског(о), кн(я)жати пруског(о), жомоитског(о) и иных, я Петръ Станиславович, воевода полоцкии, староста дорогицкии, я Б(о)гуш Б(о)говитинович, подскарбии земскии, маршалок, староста слонимскии и камянецкии, я Ивашко Горностаевич, писар, целовали есмо кр(е)сть и печати свои к сеи перемирной грамоте привесили на то, што г(о)с(по)д(а)рю н(а)шому великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, Божю м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому з братом своим великим г(о)с(по)д(а)рем Василем, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рем всея Руси и великим кн(я)зем тот мир до врочных пяти лет держати крепко потому как в сеи перемирной грамоте писано. А как будут в нашог(о) великог(о) г(о)с(по)д(а)ря у Жикгимонта короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя литовског(о), великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Василя, Б(о)жью м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великог(о) кн(я)зя бояре, и г(о)с(по)д(а)рю н(а)шому, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, королю полскому [и великому] кн(я)зю литовскому и рускому [к то]и перемирной грамоте печат свою привесити и кр(е)сть целовати перед ег(о) бояры, и ту перемирную грамоту г(о)с(по)д(а)рю н(а)шому дати ег(о) бояром.

* * *

Mes, didysis valdovas Žygimantas, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos, Rusios didysis kunigaikštis, Prūsijos, Žemaitijos ir kitų kunigaikštis.

Pasiuntėme tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didžiajam kunigaikščiui savo pasiuntinius Polocko vaivada, Drohičino seniūną poną Petrą Stanislovaitį⁴

⁴ Čia minimas Petras Kiška.

ir žemės išdininką, savo maršalą, Slonimo ir Kameneco seniūną Bogušą Bohovitinovičių, ir savo raštininką Joną Hornostajų – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, su mūsų broliu, didžiuoju valdovu Vasilijumi, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, nūnai neįvyko. Ir mūsų pasiuntiniai nuo mūsų, tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiu, kalbėjo, kad tu su mumis sudarytumei paliaubas penkeriems metams, tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų tą reikalą galėtų sutvarkyti. Ir tu, mūsų broli, didysis valdove Vasilijau, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, sudarei paliaubas penkeriems metams, nuo Kalėdų septyni tūkstančiai trisdešimt pirmais metais⁵ iki Kalėdų septyni tūkstančiai trisdešimt šeštais⁶ metais, tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiu, tais paliaubų metais, penkerius metus, prieš mūsų žemes – Kijevo miestą su valsčiais, Kanevo⁷ miestą su valsčiais, Čerkasų miestą su valsčiais, Žitomiro⁸ miestą su valsčiais, Ovručo miestą su valsčiais, Liubečo miestą su valsčiais, Turovo miestą su valsčiais, Mozyrius miestą su valsčiais, ir valsčius: Bčičo, Bragino, Rečicos⁹, Gorvolio, Strešino¹⁰, Čečersko¹¹, Propoisko¹², Mogiliovo¹³; Mstislavlio¹⁴ miestą su valsčiais ir Choslavičių valsčių, Kričevo¹⁵ miestą su valsčiais, Dubrovnos¹⁶ miestą ir Gorų ir Romanovo valsčius, Oršos miestą su valsčiais, ir Liubavičių, Mikulino valsčius, Vitebsko miestą, valsčius: Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės; Polocko miestą ir valsčius: Mošnikų, Drisos, Asvejės, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Sebežo, Zamošės – tais paliaubų metais, penkerius metus, prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti.

⁵ T. y. 1522 m.

⁶ T. y. 1527 m.

⁷ Dab. Kanivas.

⁸ Dab. Žytomiras.

⁹ Dab. Rečyca.

¹⁰ Dab. Strešynas.

¹¹ Dab. Čačerskas.

¹² Dab. Slauharadas.

¹³ Dab. Mogilivas.

¹⁴ Dab. Mscislavas.

¹⁵ Dab. Kryčavas.

¹⁶ Dab. Dubrouna.

O man, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos, Rusios didžiajam kunigaikščiui tais paliaubų metais, penkerius metus prieš tavo, mūsų brolio, didžiojo valdovo Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio žemes – Maskvos žemę ir Didįjį Naugardą ir valsčius visos Naugardo žemės, ir Pskovą ir visą Pskovo žemę, ir visą Tverės žemę, ir Riazanės Pereslavlį ir visą Riazanės žemę, Pronską ir visą Pronsko žemę – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti. Taip pat man, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos, Rusios didžiajam kunigaikščiui, ir prieš tuos jūsų miestus ir žemes, kurios jūsų tarnų – kunigaikščio Vasilijaus Ivanovičiaus Šemiačičiaus, kunigaikščių Trubeckijų, Masalskių¹⁷ ir kitų jūsų tarnų, kunigaikščių, ir jūsų vietininkų, ir valdytojų, ir bet kurių jūsų pareigūnų, taip pat nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti tais paliaubų metais penkerius metus: Rylsko miesto su valsčiais, Putivlio¹⁸ miesto su valsčiais, Severo Naugarduko¹⁹ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Gomelio miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais, Karačevo miesto su valsčiais, ir valsčių: Chotimlio, Snovsko²⁰, Choroboro, Mglino, Drokovo, ir kaimų: Chotimlio, Snovsko, Choroboro, Mglino, Drokovo, ir kaimų: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Skarbovičių, Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Lapičių, Polešanų; Trubčesko²¹ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevkovo, Dobrajos upeliu į Vandennešio pusę, o nuo Vandennešio Dobrajos upeliu iki Ostro, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės link Strekulų, link Kričevo ribos, o nuo Kričevo Roslavlio miestui riba – Šumiačios upė, o Šumiačia iki Nemelicos upės, ir nuo Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Koptkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena

¹⁷ Čia minimo kunigaikščio Vasilijaus Ivanovičiaus Šemiačičiaus ir Trubeckijų bei Masalskių kunigaikščių giminių perėjimas į Maskvos didžiojo kunigaikščio Ivano III pusę paminėtas 1503 m. paliaubų sutartyje ir įtvirtintas 1508 m. sutartyje.

¹⁸ Dab. Putyvlis.

¹⁹ Dab. Siverų Naugardas.

²⁰ Dab. Sednivas.

²¹ Dab. Trubčevskas.

tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, ir Romanovo, ir Gorų, ir Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyn tarp Nekalčiausių, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenų iki Vechros, o nuo Vechros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos²², ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su valsčiais, ir Dmitrovo miestelio, Meščesko miesto, ir Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, ir Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių. O siena prie Toropeco ir Toropeco valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Veližo valsčiaus, Plaveckajos, Žičeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių – Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto ir valsčių: Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesneologo ir Cholmo pogosto, ir Velilos, Lopasticų, Bujco ir kitų; visos Naugardo žemės valsčių su tavo žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui – senoji siena. Taip pat man, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, jokiū būdu neįžengti ir nekariauti tais paliaubų metais, penkerius metus, prieš tavo, didžiojo valdovo Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, brolio Jurijaus Ivanovičiaus²³ miestus ir valsčius: Serpeisko miestą su valsčiais, ir valsčius: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelį, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miestą su valsčiais, ir valsčius: Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios.

O ką tu, mūsų broli, didysis valdove Vasilijau, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūsime, ir mūsų

²² Dab. Beržuona.

²³ Čia minimas Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus brolis Dmitrovo kunigaikštis Jurijus Ivanovičius (1480–1536).

pasiuntiniams per tavo žemes pas tave laisvai atvykti ir išvykti be jokių kliūčių. O tavo pirkliams iš visų tavo žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliams iš visų mūsų žemių į visas tavo žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas mus per tavo žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas mus per tavo žemes su bet kokiomis prekėmis, ir tau iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat ir mūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tuos pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat jūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per mūsų žemes iš jūsų arba pas jus, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tavo pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti.

O [jei] tais penkeriais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenių, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai suvažiavę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, ir mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinančius sprendimus be gudravimo. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, ir kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, ir mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti, ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O kurie mūsų pasiuntiniai ar pirkliai atsidurs tuo metu tavo žemėse, ir tau mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtų iš jų neatimti, o išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Žygimantas, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos, Rusios didysis kunigaikštis, Prūsijos, Žemaitijos ir kitų kunigaikštis, bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Tverės, ir Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didžiajam kunigaikščiui, tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus penkerius metus tvirtai tos taikos laikytis pagal tai, kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Ant šios paliaubų sutarties mes, didžiojo valdovo Žygimanto, Dievo malone Lenkijos karaliaus, Lietuvos, Rusios didžiojo kunigaikščio, Prūsijos, Žemaitijos ir kitų kunigaikščio, pasiuntiniai – aš, Petras Stanislovaitis, Polocko vaivada, Drohičino seniūnas, aš, Bogušas Bohovitinovičius, žemės išdininkas, Slonimo ir Kameneco seniūnas, aš, Jonas Hornostajus, raštininkas – bučiavome kryžių ir savo antspaudus prie šio paliaubų rašto prikabinome tam, kad mūsų valdovui, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui ir Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, su savo broliu, didžiuoju valdovu Vasilijumi, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, tuos sutartus penkerius metus tvirtai tos taikos laikytis taip, kaip šiame paliaubų rašte parašyta. O kai bus pas mūsų didįjį valdovą, pas Žygimantą, Dievo malone Lenkijos karalių ir Lietuvos didįjį kunigaikštį, didžiojo valdovo Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorai, ir mūsų valdovui, didžiajam valdovui Žygimantui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, prie to paliaubų rašto savo antspaudą prikabinti ir kryžių bučiuoti jo bajorų akivaizdoje, ir tą paliaubų raštą mūsų valdovui duoti jo bajorams.

NR. 9A

1523 02 22, KROKuva

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
ŽYGIMANTO SENOJO PALIAUBŲ SUTARTIES
SU MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAIKŠČIU
VASILIJUM III RATIFIKACIJOS DOKUMENTAS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 11. Pergamentas nežymiai dėmėtas, sulenkimų vietose kai kur pradilęs, kairysis kampas viršuje ir dešinysis kraštas aptrupėję; raštas pablukęs, ratifikacija pradedama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė papuošta ir padidinta; pergamento apačioje išdurtos apvalios skylutės neišlikusiam Žygimanto Senojo antspaudo prikabinti. Rectus pusėje apačioje vēlesnių laikų įrašas: *Перемирная Жигимонта короля на [...] кн(я)земъ Василемъ от лета 7031 до [...] были литовские Петръ Станиславович [...]; Versus* pusėje apačioje vēlesnių laikų dorsalinis įrašas: *Лета 7031 грамата о городах и волостяхъ от самой Украины до Пскова по всему рубежу с Полшею перемирная на пять лет полскаго короля Жигимонта с великим кн(я)зем московским с Васильемъ Ивановичемъ всяя Руси.*

Кор.¹: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 11. Archyvinė originalo kopija.

Кор.²: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп.1, ч. 1, ед. хр. 7, л. 871–879. Lietuvos metrikos knygoje įrašyta kopija antrašte: *Лист перемирный короля Жигимонта з московским до пяти летъ.*

Pub.: АЗР, т. 2, № 120, с. 148–151 (pagal Кор.²); СГГД, ч. 5, № 97, с. 97–99 (pagal Кор.¹); LM-7, Nr. 228, p. 418–421 (pagal Кор.²).

Ratifikacijos dokumentas nėra skelbiamas. Nepaisant tam tikrų dokumentų tekstų skirtumų, jis yra beveik tapatus Žygimanto Senojo diplomatinių įgaliotinių 1522 m. Maskvoje patvirtintam paliaubų susitarimui (publikacijoje – Nr. 9). Šioje ratifikacijoje, kaip ir kituose ratifikacijos dokumentuose, nėra prieraišo su pasiuntinių priesaika.

NR. 10

1526 11 [04], MOŽAISKAS.

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
VASILIJAUS III PALIAUBŲ SU LIETUVOS
DIDŽIUOJU KUNIGAİKŠČIU ŽYĞIMANTU
SENUOJU SUTARTIS

Orig.: nežinomas.

Kop.¹: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 370–375; kopija įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą, patekusią į Lietuvos Metrikos archyvą, antrašte: *А се грамота перемирная великого кн(я)зя слово какова дана послом литовским.*

Kop.²: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 1, ед. хр. 15, л. 1780б–181. Kopija įrašyta į Lietuvos Metrikos knygą antrašte: *Лист кн(я)за великого московского перемирный до шести летъ с королем его м(и)л(о)стю Жикгимонтомъ.*

Pub.: Сб Рио, т. 35, № 102, с. 743–747 (pagal Kop.¹); LM-15, Nr. 156, p. 198–201 (pagal Kop.²).

Past.¹: Dokumento sudarymo data patikslinta pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančius sutarčių surašymo ir tvirtinimo ceremonijos įrašus (РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 368v–375).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengti pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esantį nuorašą (Kop.¹).

Мы великии г(о)с(у)д(а)рь Василеи Б(о)жиею м(и)л(о)стию г(о)с(у)д(а)рь всеа Русии и великии княз володимерский, московский, ноугородский, псковский, рязанский, тферский, югорский, пермский, болгарский и иных.

Что присылал до нас ты брат нашъ, великии г(о)с(у)д(а)рь Жигимонтъ, Б(о)жиею м(и)л(о)стию корол полский и великии княз литовский русский и кн(я)же прусский и жемотцкий, и мазовецкий и иных, послов своих, воеводу полотцког(о), старосту дорогитцког(о), пана Петра Станиславовича, а подскарбия земскаго моршалка своег(о), старосту слонимского и каменецког(о) пана Богуша Боговитинова, о миру и о доброй смолве. И то mezi нас с тобою, з братом н(а)шим с великим г(о)с(у)д(а)рем, з Жигимонтом, королем и великим кн(я)зем,

н(ы)не не ссталос. И послы твои, брата н(а)шег(о), говорили нам *от* тебя, брата н(а)шег(о), *от* великог(о) г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта, короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя литовского и русского, чтоб мы взяли с тобою перемире на шесть лет на то, чтоб намъ в те перемирные лета межи собя рати и воины не замышляти, а слати нам в те лета межи собя на обе стороны своих великих послов, которые межи нас то дело могут делати. И мы с тобою, з братом своим, с великим г(о)с(у)д(а)рем Жигимонтом, королем и великим кн(я)зем, перемире взяли на шесть лет *от* Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва 7000 тритцат пятог(о) до Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва лета 7000 четыредесят перваг(о) на то, что тебе, брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту, королю и великому кн(я)зю, в те перемирные лета, в шесть лет, н(а)ших земель не воевати, ни зацепляти ничем: Московские земли, и Новагорода Великог(о) и волостей Новгородцких, Новгородские земли всее, и Пскова и Псковские земли всее, и Тферские земли всее, и Переславля Резянского и Рязанские земли всее, и Пронска и Пронские земли всее не воевати, ни зацепляти ничем. Также тебе, Жигимонту, королю и великому кн(я)зю, и тех н(а)ших городов и волостей, и земель не воевати, и не зацепляти ничем в те перемирные лета: города Рылска с волостми, города Путивля с волостми, города Новагородка [Северского] с волостми, города Радогоща с волостми, города Чернигова с волостми, города Стародуба с волостми; города Почепа с волостми; города Гомя с волостми, города Поповы Горы с волостми; города Карачева с волостми, и волостей Хотимля, Сновска, Хоробора, Мглина, Дрокова, и сел Уварович, Телешович, Теренич, Кошелева Леса, Морозович, Липинич, Скарбович, Залеса, Бабиц, Светилович, Голодна, Лапич, Полешан. Также тебе и тех н(а)ших городов не воевати и не зацепляти ничем, которые за н(а)шими слугами и за князми: города Трубческа с волостми; города Мосалска с волостми; города Рославля с волостми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлем – промеж Словнева да Шибнева къ Гневкову, Доброю речкою на Водонос, а *от* Водоноса Доброю ж речкою в Остръ через Великии Боръ в реку в Шумячу, к Стрекуле, к рубежу х кричевскому, а *от* Кричева городу Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячею в реку в Немелицу, а из Немелицы старым рубежом к Забору в Ыпут реку, да на низ Ипутю къ Хмелю; города Смоленска с путми и с волостми, что к нему тянет, и волостей Еловца, Болванич, Лазаревщины, Пустосела, Романовского, Копотковичъ, Молохвы всее, что к ней потягло, и Петровског(о) Держана, Кутева, и Зверович, Дубровинского Пути, Катыни, Каспли, Поречя, Руды, Щучи. А рубеж Смоленску

и волостем Смоленским з Дубровоною и с Романовым, и з Горами, и со Мстиславлем – от Днепра, низ города Смоленска, рекою Мереєю в верхъ межи Пр(е)ч(и)стые, Взруба и Зверович в Ываку реку, а из Ываки на Еленский рубеж да в Городню, а Городнею в Вехру, в Черной Мох, а из Вехры в Прудилну, а ис Прудилны в Железницу, а Железницею под Дуденки в Вехру, а из Вехры в Лютую Воду, а из Лютой Воды в Выпино, а из Выпина в Сож, а Сожом на низ в Березыню, а Березынею в верхъ сухом промежи сел Почина и Гладкович по холмом, а оттоле к Пулневу. А за рекою за Днепром рубеж Смоленску вниз по Днепру по реке низ Клементиа С(вят)о(го) пят верстъ; города Мценска с волостми и городища Дмитровца; города Мещеска с волостми; города Опакова с волостми и волостеи Залидова, Недоходова, Бышкович, Лычина; города Вязмы и волостеи Вяземских всех, что къ Вязме потягло; города Дорог(о)бужа и волостеи Дорогубужских всех, что к нему потягло из старины; города Белые с волостми и Верхова, и Болшева, и Шоптова, и Моневидовы Слободы, и города Торонца и всех Торопетцких волостеи. А рубеж Торопцу и Торопетцким волостем, Данкову, Любуге, Дубне, Рожне, Туре, Бибиреве, Старцове, Нежелскои, Велижскои волости, Платветцкои, Жижетцкои, Озерскои, Казариновскои, и Новгородским волостем, Лукам Великим, и Пуповичам, и Ржеве, и городу Острю, и волостем Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Холмскому Погосту, и Велиле, и Лопастацам, и Буицу и иным волостем всеи земле Новгородскои с твоею землею с Литвою, и с полачаны, и с видбляны земле и воде по старым рубежом. Также тебе, брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту, королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, и русскому, не вступатис и не воевати ничем в те перемирные лета брата н(а)шег(о), княж Юрьевых Ивановича, городов и волостеи, города Серпейска с волостми и волостеи: Замошя, Тухачева, Дегны, Фоминич, Погостища, Мощина, Демены, Городечны, Ужеперети, Снопота, Ковылны, Шуи, Лазарева Городища, Ближевич, Любины, Данилович; города Брянска с волостми и волостеи Соловевич, Прикладней, Пацны, Федоровского, Осовика, Покинич, Сухаря, Свеславля, Ворониць, Жерыни.

А мне, великому г(о)с(у)д(а)рю Василю, Б(о)жиею м(и)л(о)стию г(о)с(у)д(а)рю всеа Руси, и великому кн(я)зю, твоих великог(о) г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта, короля полского и великог(о) кн(я)зя литовског(о), и русского, земля не воевати, ни зацепляти ничем в те перемирные лета, города Киева с волостми, города Канева с волостми, города Черкас с волостми, города Житомеря с волостми, города Вручя с волостми,

города Любича с волостми, города Турова с волостми, города Мозыри с волостми, да волостей Бчича, Брягина, Речицы, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска, Могилева, города Мстиславля с волостми и волостей Хотславич, города Кричева с волостьми, города Дубровны с волостми и волостей Горъ, и Романова, и города [О]рши с волостми и волостей Любавич, Микулина, города Витебска, и волостей Бруса, Дречих Лукъ, Свята, Озерыща, города Полотцка и волостей Мошников, Дрысы, Освия, Нещорды, Непоротович, Вербилковы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Лисны, Себежа, Замошя.

А которые пленные на обе стороны сидят покованы, и по тюрьмам сидят покованы, и с пленных тягость вся сняти, и ис тюрем пленных выняти и тягость с них¹ сняти, а держати их в хоромех за сторожи, и лиху над ними и хитрости никоторой никак не быти. А которой ис тех прибежит, ино тог(о) отдати на обе стороны, а изыметца из тех, которой на пути, ино тог(о) волно крепити. И в ту шесть лет не отдадутца пленные на обе стороны, и нам то перемире держати крепко и неподвижно до тех урочных шти лет, а отдадутца в ту шесть лет пленные на обе стороны, и нам с тобою взяти перемире вперед на пятнатцат лет. А не соимут ся тягости с пленных, и ис тюрем не вымуют ся, а учнут держати ся покованы и в тюрьмах, и нам с тобою перемире держати два году от Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва лета семь тысяч тритцат пятаг(о) до Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва лета 7000 тритцат се(д)маго.

А кого к нам ты, брат н(а)шъ Жигимонтъ, корол, пошлеш своих послов, и тем твоим послом приехати к нам и отехати доброволно, без всякие зацепки. Также кого мы пошлем к тебе своих послов, и н(а)-шим послом по твоим землям к тебе доброволно приехати и отехати, без всяких зацепок. А твоим купцом изо всех твоих земель во все н(а)-ши земли приехати со всяким товаром и торговати на всякой товар, а приехати им и отехати доброволно, без всяких зацепок. А н(а)шим купцом изо всех н(а)ших земель во все твои земли приехати со всяким товаром, и торговати на всякой товар, а приехати им и отехати доброволно без всяких зацепок. Также которые послы от иных г(о)с(у)д(а)-реи отколе нибуди пойдут к нам через твои земли и гости с ними, или опрыч послов гости пойдут к нам через твои земли с каким товаром нибуди, и тебе у тех послов и гостей товару не отнимати, а пропускати тебе к нам послов и гостей со всяким товаром через свои земли без

¹ Rankr. virš eilutēs.

всяких зацепок. Также и н(а)ши послы и гости, куды *ни*² пойдут от нас или к нам через твои земли с каким то товаром *нибуди*, и тебе у тех н(а)ших послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати тебе к нам н(а)ших послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зацепок. А которые послы от иных г(о)с(у)д(а)реи *отколе* *нибуди* пойдут к вам через н(а)ши земли, и гости с каким товаром *нибуди*, и нам у тех послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати нам к тебе тех послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зацепок. Также ваши послы или гости куде ни пойдут от вас или к вам через н(а)ши земли с каким товаром *нибуди*, и нам у тех ваших послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати нам к тебе твоих послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зацепок.

А в те перемирные лета какова учинит ся обида межи н(а)ших кн(я)зеи и людеи в землях и в водах, и в ыных в каких обидных делех, и н(а)ши кн(я)зи и наместннки, и волостели украинные сослав ся, да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны. А в каких обидных делех н(а)ши кн(я)зи и наместники, и волостели не учинят управы и нам о том сослати судеи. И они съехав ся да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выдати, а данное, положеное, заемное, поручное *отдати*.

А отоидут по сем перемирным грамотам межи нас урочные лета, и розмирица межи нас учинитца, а в ту пору которые твоеи земли купцы или послы прилучатца в н(а)ших землях, и нам тех твоих купцов и послов не порубати, ни статков у них не *отнимати*, а *отпустить* нам ихъ всех доброволно со всеми их статки. А которые н(а)ши купцы или послы прилучатца в ту пору в твоих землях, и тебе н(а)ших купцов и послов также не порубати, ни имати, ни животов их у них не *отимати*, а *отпустить* их всех доброволно со всеми их животы.

А на том на всем, как в сеи перемирной грамоте писано, мы, великий г(о)с(у)д(а)рь Василеи, Божею м(и)л(о)стию г(о)с(у)д(а)рь всеа Русии и великий княз володимерский, московский, новгородцкии, псковский, резанский, тферский, югорский, пермский, болгарский и иных, целовали есмя кр(е)сть к тебе, брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту, Б(о)жиею м(и)л(о)стию королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, русскому, и кн(я)же прусскому, и жомоитцкому,

² Rankr. įrašyta virš eilutės.

и мозовецкому и иных, на том, что нам по сей перемирной грамоте до тех урочных шти лет тот мир держати крепко по тому, как в сей перемирной грамоте писано.

Писан в Можайску, лета 7035 ноября.

* * *

Mes, didysis valdovas Vasilijus, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis.

Atsiuntei mums tu, mūsų broli, didysis valdove Žygimantai, Dievo malone Lenkijos karaliau ir Lietuvos, Rusios didysis kunigaikšti, Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų kunigaikšti, savo pasiuntinius – Polocko vaivada, Drohičino seniūną poną Petrą Stanislovaitį³ ir žemės išdininką, savo maršalą, Slonimo ir Kameneco seniūną Bogušą Bohovitinovičių – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu, Lenkijos karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, nūnai neįvyko. Ir tavo, mūsų brolio, pasiuntiniai mums nuo tavęs, nuo didžiojo valdovo Žygimanto, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, ir Rusios didžiojo kunigaikščio kalbėjo, kad mes su tavim sudarytume paliaubas šešeriams metams tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų tą reikalą galėtų sutvarkyti. Ir mes su tavimi, su savo broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, sudarėme paliaubas šešeriams metams, nuo Kalėdų septyni tūkstančiai trisdešimt penktais metais⁴ iki Kalėdų septyni tūkstančiai keturiasdešimt pirmaisiais⁵ tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, šešerius metus, prieš mūsų žemes nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti – Maskvos žemės, ir Didžiojo Naugardo ir Naugardo valsčių, visos Naugardo žemės, ir Pskovo ir visos Pskovo žemės, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavlio ir visos Riazanės žemės, Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti. Taip pat tau, Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais ir prieš tuos mūsų miestus ir valsčius, ir žemes nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti: Rylsko miesto

³ Čia minimas Petras Kiška.

⁴ T. y. 1526 m.

⁵ T. y. 1532 m.

su valsčiais, Putivlio⁶ miesto su valsčiais, Severo Naugarduko⁷ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Gomelio miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais, Karačevo miesto su valsčiais ir valsčių: Chotimlio, Snovsko⁸, Choroboro, Mglino, Drokovo, ir kaimų: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Skarbovičių, Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Lapičių, Polešanų. Taip pat tau ir prieš tuos mūsų miestus nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinti, kurie yra mūsų tarnų, kunigaikščių, – Trubčesko⁹ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio¹⁰ – tarp Slovnevo ir Šibnevo, link Gnevkovo, Dobrajos upelių į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upelių į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės, link Strekulų, link Kričevo ribos, o nuo Kričevo Roslavlio miestui riba – Šumiačios upė iki Nemelicos upės, ir nuo Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, ir Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, Romanovo, Gorų, Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyn tarp Nekalčiausiųjų, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Vechros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos¹¹, ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus, Mcensko miesto su valsčiais ir Dmitrovco miestelio, Meščesko miesto, Opakovo miesto su valsčiais ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų

⁶ Dab. Putyvlis.

⁷ Dab. Siverų Naugardas.

⁸ Dab. Sednivas.

⁹ Dab. Trubčevskas.

¹⁰ Dab. Mscislavas.

¹¹ Dab. Beržuona.

Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, ir Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių. O siena prie Toropeco ir Toropeco valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Veližo valsčiaus, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių – Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto ir valsčių: Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės su tavo žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui – senoji siena. Taip pat tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, jokių būdu neįžengti ir tais paliaubų metais nepuldinėti mūsų brolio kunigaikščio Jurijaus Ivanovičiaus¹² miestų ir valsčių: Serpeisko miesto su valsčiais ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais ir valsčių: Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavio, Vorynicų, Žerynios.

O man, didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, prieš tavo, didžiojo valdovo Žygimanto, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos ir Rusios didžiojo kunigaikščio, žemes tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti: Kijevo miesto su valsčiais, Kanevo¹³ miesto su valsčiais, Čerkasų miesto su valsčiais, Žitomiro¹⁴ miesto su valsčiais, Ovručo miesto su valsčiais, Liubečo miesto su valsčiais, Turovo miesto su valsčiais, Mozyrius miesto su valsčiais ir valsčių: Bčičo, Bragino, Rečicos¹⁵, Gorvolio, Strešino¹⁶, Čečersko¹⁷, Propoisko¹⁸, Mogiliovo¹⁹; Mstislavlio miesto su valsčiais ir Chotslavičių valsčiaus, Kričevo²⁰ miesto su valsčiais, Dubrovnos miesto su valsčiais ir valsčių – Gorų ir Romanovo; Oršos miesto su valsčiais ir valsčių: Liubavičių, Mikulino; Vitebsko miesto,

¹² Čia minimas Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus brolis – Dmitrovo kunigaikštis Jurijus Ivanovičius (1480–1536).

¹³ Dab. Kanivas.

¹⁴ Dab. Žytomiras.

¹⁵ Dab. Rečyca.

¹⁶ Dab. Strešynas.

¹⁷ Dab. Čačerskas.

¹⁸ Dab. Slauharadas.

¹⁹ Dab. Mogilivas.

²⁰ Dab. Kryčavas.

valsčių: Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės; Polocko miesto ir valsčių: Mošnikų, Drisos, Asvejos, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Sebežo, Zamošės.

O kurie belaisviai abiejose pusėse sėdi sukaustyti, ir kalėjimuose sėdi sukaustyti, [tai] nuo belaisvių visas sunkmenas nuimti, ir iš kalėjimų belaisvius iškelti ir sunkmenas nuimti, o laikyti juos namuose su sargyba, ir kad jokie blogio ir klastų jiems nebūtų. O kurie iš jų pabėgs, tai tokius abiem pusėms atiduoti, o kurie bus sugauti pakeliui, tai tokius galima įkalinti. Ir [jei] per tuos šešerius metus nebus apsikeista belaisviais iš abiejų pusių, [tai] mums tų paliaubų laikytis tvirtai ir nekintamai tuos sutartus šešerius metus, o [jei] per tuos šešerius metus bus apsikeista belaisviais iš abiejų pusių, ir mums su tavim vėliau sudaryti paliaubas penkiolikai metų. O [jei] nebus nuimtos nuo belaisvių sunkmenos ir iš kalėjimų [jie] nebus iškelti, o bus laikomi sukaustyti kalėjimuose, – [tai] mums su tavim paliaubų laikytis dvejus metus nuo Kalėdų septyni tūkstančiai trisdešimt penktais metais²¹ iki Kalėdų septyni tūkstančiai trisdešimt septintaisiais²².

O ką tu, mūsų broli Žygimantai, karaliau, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūšime ir mūsų pasiuntiniams per tavo žemes pas tave laisvai atvykti ir išvykti, be jokių kliūčių. O tavo pirkliais iš visų tavo žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliais iš visų mūsų žemių į visas tavo žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas mus per tavo žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas mus per tavo žemes su kokiomis nors prekėmis, ir tau iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat ir mūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai su kokiomis nors prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir iš pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tuos

²¹ T. y. 1526 m.

²² T. y. 1528 m.

pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat jūsų pasiuntiniai ar pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per mūsų žemes iš jūsų arba pas jus, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tavo pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti.

O [jei] tais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenių, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisiekę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, ir mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimo. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, ir kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, ir mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu jūsų žemėse, ir jums mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtų iš jų neatimti, o išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Vasilijus, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, Maskvos, Naugado, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis, bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos, Rusios didžiajam kunigaikščiui, Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų kunigaikščiui, tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus šešerius metus tvirtai tos taikos laikytis pagal tai, kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Surašyta Možaiske, 7035 metų²³ lapkritį.

²³ T. y. 1526 m.

NR. 11

[1526 11 14, MOŽAISKAS]

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
ŽYGMANTO SENOJO PALIAUBŲ SU
MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAIKŠČIU
VASILIJUM III SUTARTIS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 12. Pergamentas neblogai išsilaikęs, tik kraštuose vietomis patamsėjęs, *rectus* pusė, išskyrus pergamento apatinę dalį, kurioje surašyta pasiuntinių priesaika, suliniuota. Pergamento apačioje, prie kurios priklijuotas kitas lapas, išpjautos skylutės dviem neišlikusiems LDK pasiuntinių antspaudams prikabinti. *Rectus* pusėje apačioje, dešiniajame kampe įrašas: *Списано; Versus* pusėje vėlesnių laikų dorsaliniai įrašai: *Грамота перемирная Жигимонта короля с великим кн(я)земь Василемъ Ивановичем всеа Русии лета 7035; 7035 года от создания грамота перемирная на шест летъ полскаго короля Жигимонта с великим московским кн(я)зем Василем Ивановичем всеа Руси.*

Кор.¹: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 12. Archyvinė originalo kopija.

Кор.²: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 375–382. Kopija įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą, patekusią į Lietuvos Metrikos archyvą antrašte: *А се грамота королево слово какову дали королевое послы великому кн(я)зю за своими печатми.*

Pub.: Сб Рио, т. 35, № 102, с. 748 (pagal Кор.²). Publikuotas tik sutarties nuorašo fragmentas – LDK pasiuntinių priesaika.

Past.¹: Dokumento sudarymo vieta ir data nustatytos pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančio Maskvos didžiojo kunigaikščio sutarties nuorašo datą ir sutarčių tvirtinimo ceremonijos įrašus (РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 358–375).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas parengti publikuoti iš originalo, praleistos originalo žodžių dalys atkurtos remiantis Maskvos pasiuntinybių knygoje esančiu sutarties nuorašu (Кор.²).

Мы, великий г(о)с(по)д(а)рь Жикгимонт, Божю м(и)л(о)стью корол полский, великий кн(я)зь литовский, и русский, кн(я)жа пруское, и жомоитский, и мазовецкий и иныхъ.

Што посылали есмо до тебе, брата н(а)шего, великого г(о)с(по)д(а)ря Василья, Божьею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зя володимерского, и московского, и новъгородьского, и псковского, и резанског(о), и тверского, и югерского, и пермского, и болгарского, и иныхъ, пословъ своихъ – воеводу полоцкого, старосту дорогичского, пана Петра Станиславовича, а подскарбего земског(о), маршалка и писара нашего, старосту слонимского и каменецкого, пана Б(о)гуша Б(о)говитиновича, о миру и о доброй смолве. И то межи насъ с тобою, братом н(а)шимъ, великимъ г(о)с(по)д(а)ремъ Васильемъ, Божиею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ремъ всея Руси и великимъ кн(я)земъ, н(ы)не нестало ся. И послы н(а)ши говорили *от* насъ тебе, брату нашему, великому г(о)с(по)д(а)рю Василию, Божьею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, чтобы ты с нами взять перемирье на шесть летъ на то, чтобы намъ в ты перемирный лета межи себе рати и воины не замышляти, а слати намъ в тыи лета межи себе на обе стороне своихъ великихъ пословъ, которыи межи насъ то дело могутъ делати. И ты братъ нашъ, великий г(о)с(по)д(а)рь Василеи, Божьею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рь всея Руси и великий кн(я)зь перемирье с нами взять на шесть летъ *от* Рож(д)ества Х(ри)стова лета семьтысячного тридцать пятого до Рож(д)ества Х(ри)стова лета семьтысячног(о) четьрьдесять первого, на то, что тебе, брату нашему, великому г(о)с(по)д(а)рю Василию, Божьею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, в тыи перемирный лета в шесть летъ нашихъ земль – города Киева с волостьми, города Канева з волостьми, города Черкасъ з волостьми, города Житомира з волостьми, города Вручья з волостьми, города Любеча з волостьми, города Турова з волостьми, города Мозыра с волостьми, да волостеи – Бчича, Брегиня, Речицы, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска, Могилева, города Мстиславля с волостьми и волости – Хотьславичъ, города Кричова з волостьми, города Дубровна з волостьми и волостеи Горъ и Романова, города Орши з волостьми, и волостеи: Любавичъ, Микулина, города Витебска, и волостеи: Бруса, Дречьихъ Лукъ, Свята, Озерищъ, города Полоцка и волостеи: Мошниковъ, Дрисы, Освея, Нещерды, Непоротовичъ, Вербилowy Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнянъ, Лисны, Себежа, Замощья не воевати ни зачепляти ничимъ в ты перемирный лета.

А мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, Божьею м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, и рускому, в тыи перемирнии лета, твоихъ, брата н(а)шего, великого г(о)с(по)д(а)ря Василья, Божьею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зя, земель не воевати, ни зачепляти ничимъ в тыи перемирнии лета – Московское земли и Новагорода Великого, и волостей Новъгородскихъ, Новъгородское земли всее, и Пскова, и Псковское земли всее, и Тверское земли всее, и Переславля Резаньского, и Резаньское земли всее, и Проньска, и Проньское земли всее – не воевати ни зачепати ничимъ. Также мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, Божьею м(и)л(о)стью королю польскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому, и тых твоихъ городов и волостей, и земель, не воевати, ни зачепляти ничимъ в тыи перемирнии лета – города Рыска з волостями, города Путивля з волостями, города Новагородка Северского з волостями, города Радогоща з волостями, города Чернигова з волостями, города Стародуба з волостями, города Почепа з волостями, города Гомья з волостями, города Поповы Горы з волостями, города Каречева з волостями, и волостей – Хотимля, Сновска, Хоробора, Мглина, Дрокова, и сел – Уваровичь, Телешевичь, Тереничь, Кошелева Леса, Морозович, Липиничь, Скарбовичь, Залесья, Бабичь, Светиловичь, Голодна, Лапичь, Полешань. Также мне и тых ваших городовъ не воевати и не зачепляти ничим, которые за в(а)шими слугами, за кн(я)зьми – города Трубческа с волостями, города Мосалска з волостями, города Рославля з волостями. А рубежь городу Рославлю зо Мстиславлем промежи Словнева да Шибнева к Гневкову, Доброю речкою на Водонось, а от Водоноса Доброю жь речкою у в Остръ через Великии Боръ в реку в Шумячу, к Стрекуле, к рубежу кричовскому, а от Кричова городу Рославлю рубежь река Шумяча, а Шумячею в реку в Немелицу, а из Немелицы старым рубежем к Забору у в Ыпуть реку, да на низь Ипутью к Хмелю; города Смоленска с путъм[и] и з волостями, што к нему тягнеть, и волостей Еловца, Болванич, Лазаревщины, Пустоселя, Романовског(о), Копотьковичь, Молохвы всее, что к ней потягло, и Петровского Держанья, Кутева, Зверовичь, Дубровенского Пути, Катыни, Каспли, Поречья, Руды, Щучьи. А рубежь Смоленску и волостем Смоленскимъ з Дубровною и з Романовым, и з Горами, и зо Мстиславлемъ – от Днепря, ниже города Смоленска, рекою Мерею у верхъ межи Причистое, у Зруба и Зверовичь, у вы Иваку реку, а из Ываки на Еленский рубежь да у Городню, а Городнею у Вехру, у Чорныи Мох, а з Вехры у Прудилну, а

ис Прудилны в Железницу, а Железни[це]ю под Дуденки у Вехру, а из Вехры в Лютую Воду, а из Лютое Воды у Выпину, а изъ Випина у Сожь, а Сожем на низъ у Березыню, у верхъ сухом промежи сел Почина и Гладкович по холмом, а оттоля к Пулневу. А [за] рекою за Днепрем рубеж Смоленську внизъ по Днепру по реце нижеи Климентя Св(я)того пять [версть]; города Мценска з волостьми и городища Дмитровца, и города Мещеска з волостьми, и города Оп[ако]ва¹ з волостьми, и волостей Залидова, Недоходова, Бишкевичь, Лычина; и города Вазмы и волостей Вяземскихъ всих, што к Вязме потягло; города Дорогобужья и волостей Дорогубужьскихъ всих, што к нему потагл[о] [из] [с]тарины; и города Белое з волостьми, и В[е]рховя, и Болшева, и Шептова, и Моневидовы Слободы, и города Тороница и всехъ Торопецкихъ волостей. А рубеж Торопцу и Торопецкимъ волостемъ, Данкову, Любуге, Дуб[не], Рожне, Туре, Биберева, Старцеве, Нежелской, Велижьской волости, Плавецкой, Жижецкой, Озерской, Казариновской, и Новгородскимъ волостем, Лукам Великим, и Пуповичом, и Ржове, и городу Острею, и волостем Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Холмскому Погосту, и Велиле, и Лопастацамъ, и Буицу и инымъ волостямъ все земли Новгородское з моею землею з Литвою, и с полачаны, и з витьбляны, земл[е] [и] воде – по старым ру[бе]жем. Также мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, Божею м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, и рускому, не вступати ся и не воевати ничимъ в ты перемирны лета бр(а)т[а] твоего, великого г(о)с(по)д(а)ря Василья, Божьею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зя, кн(я)зя Юрьевыхъ Ивановича, городов и волостей, города Серпеиска з волостьми и волостей – Замошья, Тухачева, Дегны², Фоминичь, Погостища, Мощина, Демены, Городечны, Ужеперети, Снопота, Ковылны, Шуи, Лазарева Городища, Ближевич, Любуни, Даниловичь; города Брянска з волостьми и волостей – Соловевичь, [Прик]ладней³, Пацыни, Федоровского, Осовика, Покинич, Сухаря, Свеславля, Вороничь, Жорини.

А которыи пленъныи на обе стороне седять покованы и по турмам седять покованы, и с пленныхъ тягость [с]няти⁴, и с туремъ пленныхъ выняти, и тягости с нихъ сняти, а держати ихъ в хоромехъ за сторожи, и лиху

¹ Rankr. Опа.

² Rankr. гы.

³ Rankr. ладней.

⁴ Rankr. няти.

над ними и хитрости никоторое никакъ не быти. А которы ис тых перебежить, ино того *отдати* на [обе] [с]тороне⁵, а изымает ся *ли* с тых которыи на пути, ино того волно крепити. И в тую шесть лет неотдадут ся тыи плен[ны]и⁶ на обе стороне, и нам то перемирье держати крепко, и неподвижно до тых врочных шести [лет], [а] *отдадут* ся в тую шесть летъ пленныи на обе стороне, и намъ с тобою взяти перемирье впередъ на *петнацат* летъ. А несоимуть ся тягости с пленных, и с турем невыимуть ся, а учнуть держати ся покованы в турмах, и нам с тобою [перемирье держати] два годы *от* Рож(д)ества Хр(и)стова лета семтысячного тридцать пятого, до Рож(д)ества Хр(и)стова лета семтысячного тридцать се(д)мого.

А кого ты, братъ н(а)шь, великии г(осподарь) Василеи, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рь всея Руси и великии кн(я)зь, пошлешь к нам своих послов, и тым твоим посломъ приехати к нам и *отехати* доброволно безъ всякое зачепки. Также кого мы к тебе пошлем своих п[ослов]⁷, и н(а)шим послом по твоим землям к тебе доброволно приехати и *отехати* без всяких зачепок. А твоим купцем изо *всих* твоихъ земель во *вси* н(а)ши земли приехати со *всяким* товаром и торговати на *всякий* товаръ, а приехати им и *отехати* доброволно без всяких зачепок. А н(а)шим купцем изъ *всих* наших земель во *вси* твои земли приехати со *всяким* товаром и торговати на *всякий* товар, а приехати им и *отехати* доброволно без всяких зачепокъ. Также которыи послы *от* иных г(о)с(по)д(а)рей, *от* коля нибудь, пойдуть к нам черес твои земли и гости с ними, или *оприч* послов гости пойдуть к намъ черес твои земли с *каким* товаром нибудь, и тебе, в тых послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати тебе к нам послов и гостей со *всяким* товаром черес свои земли без всяких зачепок. Также и н(а)ши и послы и гости куды ни пойдуть *от* нас или к нам черес твои земли с *каким* товаром нибудь, и тебе в тых н(а)ших послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати тебе к нам н(а)ших послов и гостей со *всяким* товаром черес свои земли без всяких зачепокъ. А которыи послы *от* иных г(о)с(по)д(а)рей, *от* коля нибудь, пойдуть к вам черес н(а)ши земли и гости с *каким* товаром нибудь, и нам в тых послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати нам к тебе тых послов и гостей со *всяким* товаром черес свои земли без всяких зачепок. Также ваши послы или

⁵ Rankr. на тороне.

⁶ Rankr. плени.

⁷ Rankr. п.

гости куды ни пойдуть *от* вас или к вам черес н(а)ши земли с каким товаром нибудь, и нам в тых ваших послов и гостию товару не *отнима*ти, а пропущати нам к тебе твоих послов и гостию со всяким товаром черес свои земли без всяких зачепок.

А в тыи перемирныи лета, какова вчинит ся обида межи н(а)ших кн(я)зеи и людеи в землях и въ водах, и въ выных всяких обидных делех и н(а)ши кн(я)зи и наместники, и волостели украинныи сослава ся да тым обидным делам всим вправу вчинять на обе стороне. А у каких [о]бидных делех н(а)ши кн(я)зи и наместники, и волостели не вчинять управы, и нам в том сослати судей, и они зъехав ся да тым обидным делам всимъ вправу вчинять без хитрости на обе стороне. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выдати, а даное, положеное, заемное, поручное *отдати*.

А отоидуть по сим перемирным грамотам межи нас вчрочныи лета и розмирится межи нас вчинит ся, а у ту пору которыи твоеи земли купцы или послы прилучет ся в н(а)ших землях, и нам тых твоих послов и купцов не порубати ни статку в них не *отнима*ти, а пустити нам их всех доброволно зо всеми их статки. А которыи н(а)ши послы или купцы прилучат ся в ту пору в твоих землях, и тебе н(а)ших послов и купцев также не порубати, ни имати, ни животов их в них не *отнима*ти, а *отпустити* их всех доброволно зо всеми их животы.

А на том на всем, как в сеи перемирной грамоте писано, мы, великии г(о)с(по)д(а)рь Жикгимонтъ, Божею м(и)л(о)стью корол полскии, великии кн(я)зь литовскии, и рускии, кн(я)жа пруское, жомоитскии, и мазовецкии и иных, целовали есмо крестъ к тебе, брату н(а)шему к великому г(о)с(по)д(а)рю Василью, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю володимирскому, московскому, новгородскому, псковскому, резанскому, *тверскому*, и югерскому пермскому, болгарскому и иных, на том, что нам по сеи перемирной грамоте до тых вчрочных шести летъ тотъ мир держати крепко по тому, какъ в сеи перемирной писано.

На сеи перемирной грамоте мы великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Жикгимонта Божею м(и)л(о)стью короля полского и великог(о) кн(я)зя литовског(о) и руского, послы яз пан Петръ Станиславович, воевода полоцкии, староста дорогицкии, да яз пан Б(о)гуш Б(о)говитинович, подскарбии земскии, маршалок и писар, староста слонимскии и каменецкии, целовали есмо крестъ и печати свои к сеи перемирной грамоте привесили на то, што г(о)с(по)дарю н(а)шему великому г(о)с(по)-

дарю Жикгимонту, Божею м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому з братом своим великим г(о)с(по)д(а)рем Василем, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рем всея Руси и великим кн(я)зем то перемире до урочных лет держати крепко потому как в сеи перемирной грамоте писано. А которыи пленнии седять в нашего г(о)с(по)д(а)ря покованы а иныи в тюрьмах седят покованы, и г(о)с(по)д(а)рь н(а)шь пленных с тюрем выиметь, и тягость со всих пленных соимет, и велить их держати в хоромех за сторожи, а лиха и хитрости над ними никоторое никак невчинити до тех врочныхъ шести летъ. И не отдадут ся пленные в ту шесть летъ на обе стороне, и великому г(о)с(по)д(а)рю н(а)шему Жикгимонту, королю то перемире держати крепко, и неподвижно до тех врочных шести лет, а отдадут ся пленнии в тую шесть лет на обе стороне, и великому г(о)с(по)д(а)рю н(а)шему Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю с великимъ г(о)с(по)д(а)рем Василем, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рем всея Руси и великимъ кн(я)зем взяти вперед перемирье на петнадцать лет. А несоимут ся с пленных тягости, и ис тюрем не выимут ся, а учнуть держати ся покованы и великому г(о)с(по)д(а)рю н(а)шему Жикгимонту, королю и великому кн(я)зю з великим г(о)с(по)д(а)рем Василем, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рем всея Руси и великим кн(я)зем держати перемирье два года от Рож(д)ества Хр(и)стова лета сем тысяч тридцат пятого, до Рож(д)ества Христова лета сем тысяч тридцат седмого. А как будут в н(а)шего г(о)с(по)д(а)ря у великого г(о)с(по)д(а)ря Жикгимонта короля полского и великого кн(я)зя литовского и руского, великого г(о)с(по)д(а)ря Василя, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зя бояре, и г(о)с(по)д(а)рю н(а)шему, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому с тои грамоты къ которо[и] мы печати свои привесили, и крестъ на неи целовали, велети написати своя грамота слово в слово, и печать своя ему к тои грамоте превесити, и крестъ⁸ на тои грамоте великому г(о)с(по)д(а)рю н(а)шему Жикгимонту, королю целовати перед его бояры, и та грамота г(о)с(по)д(а)рю н(а)шему дати великоз(о) г(о)с(по)д(а)ря Василя, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зя бояром, и бояр ег(о) отпустить к нему неиздержавъ.

⁸ Rankr. крость.

* * *

Mes, didysis valdovas Žygimantas, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos ir Rusios didysis kunigaikštis, Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų kunigaikštis.

Pasiuntėme tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui, Vladimiro, ir Maskvos, ir Naugardo, ir Pskovo, ir Riazanės, ir Tverės, ir Jugros, ir Permės, ir Bulgarijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui, savo pasiuntinius – Polocko vaivada, Drohičino seniūną, poną Petrą Stanislovaitį⁹ ir žemės išdininką, mūsų maršalą ir raštininką, Slonimo ir Kameneco seniūną Bogušą Bohovitinovičių, – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, didžiuoju valdovu Vasilijumi, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, nūnai neįvyko. Ir mūsų pasiuntiniai nuo mūsų, tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiu, kalbėjo, kad tu su mumis sudarytumei paliaubas šešeriems metams tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų tą reikalą galėtų sutvarkyti. Ir tu, mūsų broli, didysis valdove Vasilijau, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, su mumis sudarei paliaubas šešeriems metams, nuo Kalėdų septyni tūkstančiai trisdešimt penktais metais¹⁰ iki Kalėdų septyni tūkstančiai keturiasdešimt pirmais metais¹¹ tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiu, tais paliaubų metais, šešerius metus, prieš mūsų žemes – Kijevo miestą su valsčiais, Kanevo¹² miestą su valsčiais, Čerkasų miestą su valsčiais, Žitomiro¹³ miestą su valsčiais, Ovručo miestą su valsčiais, Liubečo miestą su valsčiais, Turovo miestą su valsčiais, Mozyriaus miestą su valsčiais ir valsčius – Bčičo, Bragino, Rečicos¹⁴, Gorvolio, Strešino¹⁵, Čečersko¹⁶, Propoisko¹⁷, Mogiliovo¹⁸;

⁹ Čia minimas Petras Kiška.

¹⁰ T. y. 1526 m.

¹¹ T. y. 1532 m.

¹² Dab. Kanivas.

¹³ Dab. Žytomiras.

¹⁴ Dab. Rečyca.

¹⁵ Dab. Strešynas.

¹⁶ Dab. Čačerskas.

¹⁷ Dab. Slauharadas.

¹⁸ Dab. Mogilivas.

Mstislavlio¹⁹ miestą su valsčiais ir Chotslavičių valsčių, Kričevo²⁰ miestą su valsčiais, Dubrovnos²¹ miestą ir Gorų ir Romanovo valsčius, Oršos miestą su valsčiais ir Liubavičių, Mikulino valsčius, Vitebsko miestą ir valsčius: Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės; Polocko miestą ir valsčius: Mošnikų, Drisos, Asvejos, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Sebežo, Zamošės, tais paliaubų metais – prieš [jas] nekariauti, niekaip [jų] nepuldinėti.

O man, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais prieš tavo, mūsų brolio, didžiojo valdovo Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, žemes tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti – Maskvos žemės, ir Didžiojo Naugardo ir Naugardo valsčių, visos Naugardo žemės, ir Pskovo ir visos Pskovo žemės, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavlio ir visos Riazanės žemės, Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti, niekaip [jų] nepuldinėti. Taip pat man, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais ir prieš tuos tavo miestus ir valsčius, ir žemes nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti – Rylsko miestą su valsčiais, Putivlio²² miestą su valsčiais, Severo Naugarduko²³ miestą su valsčiais, Radogoščiaus miestą su valsčiais, Černigovo miestą su valsčiais, Starodubo miestą su valsčiais, Počepo miestą su valsčiais, Gomelio miestą su valsčiais, Popo Kalno miestą su valsčiais, Karačevo miestą su valsčiais ir valsčius: Chotimlio, Snovsko²⁴, Choroboro, Mglino, Drokovo; ir kaimų: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Skarbovičių, Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Lapičių, Polešanų. Taip pat man ir prieš tuos jūsų miestus nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti, kurie yra jūsų tarnų, kunigaikščių, – Trubčecko²⁵ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio – tarp Slovnevo ir Šibnevo, link Gnevkovo, Dobrajos upeliu į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upeliu į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės, link Strekulų, link Kričevo ribos,

¹⁹ Dab. Mscislavas.

²⁰ Dab. Kryčavas.

²¹ Dab. Dubrouna.

²² Dab. Putyvlis.

²³ Dab. Siverų Naugardas.

²⁴ Dab. Sednivas.

²⁵ Dab. Trubčevskas.

o nuo Kričevo Roslavlio miestui riba – Šumiačios upė iki Nemelicos upės, ir nuo Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, ir Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, Romanovo, Gorų, Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyn tarp Nekalčiausiųjų, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Vechros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos²⁶, ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su valsčiais, ir Dmitrovco miestelio, ir Meščesko miesto, ir Opakovo miesto su valsčiais ir valsčių: Zalidovo, Nedochoodovo, Byškovičių, Lyčino; ir Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, ir Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių. O siena prie Toropeco ir Toropeco valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Veližo valsčiaus, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių – Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto ir valsčių: Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės su mano žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui – senoji siena. Taip pat man, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, jokiū būdu neįžengti ir nekariauti tais paliaubų metais, penkerius metus, prieš tavo, didžiojo valdovo Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, brolio Jurijaus Ivanovičiaus²⁷ miestus ir valsčius: Serpeisko miestą su valsčiais ir valsčius: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelį, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko

²⁶ Dab. Beržuona.

²⁷ Čia minimas Maskvos didžiojo kunigaikščio Vasilijaus brolis – Dmitrovo kunigaikštis Jurijus Ivanovičius (1480–1536).

miestą su valsčiais ir valsčius: Solovjevičių, Prikładnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios.

O kurie belaisviai abiejose pusėse sėdi sukaustyti, ir kalėjimuose sėdi sukaustyti, [tai] nuo belaisvių sunkmenas nuimti, ir iš kalėjimų belaisvius iškelti ir sunkmenas nuo jų nuimti, o laikyti juos namuose su sargyba, ir kad jokio blogio ir klastų jiems nebūtų. O kurie iš jų pabėgs, tai tokius abiem pusėms atiduoti, o kurie bus sugauti pakeliui, tai tokius galima įkalinti. Ir [jei] per tuos šešerius metus nebus apsikeista belaisviais iš abiejų pusių, [tai] mums tų paliaubų laikytis tvirtai ir nekintamai tuos sutartus šešerius metus, o [jei] per tuos šešerius metus bus apsikeista belaisviais iš abiejų pusių, [tai] mums su tavim vėliau sudaryti paliaubas penkiolikai metų. O [jei] nebus nuimtos nuo belaisvių sunkmenos ir iš kalėjimų [jie] nebus iškelti, o bus laikomi sukaustyti kalėjimuose, – [tai] mums su tavim paliaubų laikytis dvejus metus nuo Kalėdų septyni tūkstančiai trisdešimt penktais metais²⁸ iki Kalėdų septyni tūkstančiai trisdešimt septintaisiais metais²⁹.

O ką tu, mūsų broli, didysis valdove, Vasilijau, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūsimė, ir mūsų pasiuntiniams per tavo žemes pas tave laisvai atvykti ir išvykti, be jokių kliūčių. O tavo pirkliais iš visų tavo žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliais iš visų mūsų žemių į visas tavo žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas mus per tavo žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas mus per tavo žemes su kokiomis nors prekėmis, ir tau iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat ir mūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai su kokiomis nors prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir iš pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tuos pasiuntinius ir pirklius su

²⁸ T. y. 1526 m.

²⁹ T. y. 1528 m.

bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat jūsų pasiuntiniai ar pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per mūsų žemes iš jūsų arba pas jus, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tavo pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti.

O [jei] tais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenių, ir dėl visų kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisiekę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, ir mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimo. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką pagal [teismo] sprendimą išduoti, O suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, ir kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, ir mums tų tavo pasiuntinių ir pirklių nesulaikyti ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu jūsų žemėse, ir jums mūsų pasiuntinių ir pirklių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtų iš jų neatimti, bet išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Žygimantas, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos ir Rusios didysis kunigaikštis, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų kunigaikštis, bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didžiajam kunigaikščiui, tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus šešerius metus tvirtai tos taikos laikytis pagal tai, kaip šiame paliaubų [rašte] parašyta.

Ant šios paliaubų sutarties mes, didžiojo valdovo Žygimanto, Dievo malone Lenkijos karaliaus, Lietuvos ir Rusios didžiojo kunigaikščio, pasiuntiniai – aš, Petras Stanislovaitis, Polocko vaivada, Drohičino seniūnas ir aš, Bogušas Bohovitinovičius, žemės išdininkas, maršalas ir raštininkas, Slonimo ir Kameneco seniūnas – bučiavome kryžių ir savo antspaudus prie šios paliaubų sutarties prikabinome tam, kad mūsų valdovui, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, su savo broliu, didžiuoju valdovu Vasilijumi, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, tų paliaubų iki sutartų

metų tvirtai laikytis pagal tai, kaip šiame paliaubų rašte parašyta. O kurie belaisviai kali pas mūsų valdovą sukaustyti, ir kiti kalėjimuose sėdi sukaustyti, [tai] mūsų valdovas belaisvius iš kalėjimų išleis, ir sunkmenas nuo visų belaisvių nuims, ir lieps juos laikyti su sargyba namuose, o tuos sutartus šešerius metus jokio blogio ir klastos jiems nebus. Ir [jei] per tuos šešerius metus nebus apsikeista belaisviais iš abiejų pusių, [tai] mūsų didžiajam valdovui Žygimantui, karaliui, tą paliaubų tvirtai ir nekintamai laikytis tuos sutartus šešerius metus, o [jei] per tuos šešerius metus bus apsikeista belaisviais iš abiejų pusių, [tai] mūsų didžiajam valdovui Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, su didžiuoju valdovu Vasilijumi, Dievo valia visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, vėliau sudaryti paliaubas penkiolikai metų. O [jei] nebus nuimtos nuo belaisvių sunkmenos, ir iš kalėjimų [jie] nebus iškelti, ir bus laikomi sukaustyti kalėjimuose, – [tai] mūsų didžiajam valdovui Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, su didžiuoju valdovu Vasilijumi, Dievo valia visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, paliaubų laikytis dvejus metus nuo Kalėdų septyni tūkstančiai trisdešimt penktais metais iki Kalėdų septyni tūkstančiai trisdešimt septintaisiais metais. O kai bus pas mūsų valdovą, pas didįjį valdovą Žygimantą, Dievo malone Lenkijos karalių, Lietuvos ir Rusios didįjį kunigaikštį, didžiojo valdovo Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorai, [tai] mūsų valdovui, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui ir Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, iš to rašto, prie kurio mes savo antspaudus prikabinome ir ant kurio kryžių bučiavome, liepti surašyti savo raštą žodis žodin, ir savo antspaudą prie to rašto jam prikabinti, ir kryžių ant to rašto mūsų valdovui Žygimantui, karaliui, bučiuoti jo bajorų akivaizdoje, ir tą raštą mūsų valdovui duoti didžiojo valdovo Vasilijaus, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorams, ir jo bajorus išleisti pas jį neužlaikant.

NR. 11A

1527 02 28, KROKUA

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
ŽYGMANTO SENOJO PALIAUBŲ SUTARTIES
SU MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAIKŠČIU
VASILIJUM III RATIFIKACIJOS DOKUMENTAS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 13. Pergamentas patamsėjęs, dėmėtas, susiraukėlėjęs, kairiajame šone įplyšęs, raštas pablukęs, vietomis sunkiai įskaitomas, ratifikacija pradedama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė papuošta įvairiaspalviais augalų ornamentais; apačioje išdurtos trikampės skylutės neišlikusiam Žygimanto Senojo antspaudui prikabinti. *Versus* pusėje vėlesnių laikų dorsaliniai įrašai: *Грамота Жигимонта короля кр(е)стоцеловалная с великим кн(я)зем Василем Ивановичем на перемирные лета с лета 7035 по лето 7041. Печати нет, в переписных старых книгах не написана; Грамота о перемирьи полскаг(о) короля Жигимонта кр(е)стоцеловалная с великим кн(я)зем московским Василем Ивановичемъ от лета 7035 до лета 7041.*

Kop.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 13 archyvinė originalo kopija.

Pub.: СГГД, ч. 5, № 102, с. 104–107 (pagal Kop.).

Ratifikacijos dokumentas nėra skelbiamas. Nepaisant tam tikrų tekstų skirtumų, jis yra beveik tapatus Žygimanto Senojo diplomatinių įgaliotinių 1526 m. Maskvoje patvirtintam paliaubų susitarimui (publikacijoje – Nr. 11). Šioje ratifikacijoje, kaip ir kituose ratifikacijos dokumentuose, nėra prieraišo su pasiuntinių priesaika.

NR. 12

1532 04 [10], MASKVA

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
VASILIJAUS III PALIAUBŲ SUTARTIES SU
LIETUVOS DIDŽIUOJU KUNIGAIKŠČIU
ŽYGYMANTU SENUOJU PRATĖSIMO
DOKUMENTAS**Orig.:** nežinomas.**Kop.¹:** РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 5470б–5480б. Копија ірашыта і Maskvos pasiuntinybių knyга, patekusią і Lietuvos Metrikos archyvą, antrašte: *А се грамота великог(о) кн(я)зя какова да[...] посломъ о перемире.***Kop.²:** РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 1, ед. хр. 15, л. 1730б–174. Копија ірашыта і Lietuvos Metrikos knyга antrašte: *Лист кн(я)зя великог(о) московского на застановение перемиря до року с королем его м(и)л(о)стю Жикгимонтмъ.***Pub.:** АЗР, т. 2, № 172, с. 219–220 (pagal Kop.²); Сб Рио, т. 35, № 111, с. 857–858 (pagal Kop.¹); LM-15, Nr. 152, p. 194 (pagal Kop.²).**Past.¹:** Dokumento sudarymo data patikslinta pagal Lietuvos Metrikos knygoje esančio nuorašo (Kop.²) datą.**Past.²:** Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengtas pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esantį nuorašą (Kop.¹).

Мы великии г(о)с(у)д(а)рь Василеи, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(у)-
д(а)рь всеа Русии и великии княз володимерский, московский,
ноугородский, псковский, тферский, югорский, пермьский, бол-
гарский и иных.

Дали есмя сию свою грамоту великим послом брата и свата сво-
его великог(о) г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта, Божею м(и)л(о)стью ко-
роля полского¹ и великог(о) кн(я)зя литовского, и руского, и прус-
ского, и жемоитцког(о), и мозовецког(о), и иных, на то, что к нам
присылал своих великих послов воеводу подляшского и моршалка
Ивана Богдановича Сопегу, да моршалка и старосту волковыиског(о)

¹ Rankr. королю полскому.

и меретцког(о) Матея Воитеховича Яновича да секретаря² своего и державцу жижморского Павла Воитеховича Норушевича о вечном миру и о доброй смолве. И то межи нас не ссталос. И послы его говорили нам *от* брата и свата нашег(о) великог(о) г(о)с(у)д(а)ря чтоб намъ взяти с ним перемире на время и что межи нас с нимъ перемирье и грамоты перемирные межи нас написаны что нам быти в перемире до Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва лет семь тысяч чetyредесять перваг(о). И нам то перемире держати до тог(о) срока – до Рож(д)ества Х(ри)с(то)ва лета 7000 чetyредесять перваг(о). А *от* тог(о) срока *от* Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва лета седмъ тысяч чetyредесять перваго быти намъ с нимъ в перемире год до Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва лета седмъ тысяч чetyредесять втораг(о), и то нам перемире держати крепко и неподвижно до тех урочныхъ летъ. А брату и свату н(а)шему великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту, Божею м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, то перемире держати крепко и неподвижно, по перемирным грамотамъ до срока до Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва лета сед[мъ] тысяч чetyредесять перваг(о) *от* тог(о) срока *от* Рож(д)ества Х(ри)с(то)ва год до Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва лета седмъ тысяч чetyредесять³ втораг(о), также держати крепко и неподвижно до того срока.

И велели есмя на том кр(е)сть целовати дворетцкому своему тферскому и ростовскому и волотцкому, Ивану Юревичу Поджогину, да диаком своим великим, Елизару Ивановичу Цыплятеву да Григорию Микитичу Путятину. А брата и свата н(а)шег(о), великого г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта, Божею м(и)л(о)стью короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя литовского великие послы воевода подляшской, моршалокъ Иван Богданович, да маршалок и староста волковыискии и меретский Матеи Воитехович Янович, да секретарь⁴ и державца жижморский Павел Воитехович Норушевич на сеи записи кр(е)сть целовали. А на большее утвержене к сеи записи печат есмя свою велели приложити лета 7040 апрел м(е)с(я)ца.

* * *

Mes, didysis valdovas Vasilijus, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Tverès, Jugros, Permès, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis.

² Rankr. секлетаря.

³ Rankr. чetyредесятогсять.

⁴ Rankr. секлетарь.

Davėme šį savo raštą didiesiems savo brolio ir svainio, didžiojo valdovo Žygimanto, Dievo malone Lenkijos karaliaus ir Lietuvos ir Rusios, ir Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų didžiojo kunigaikščio, pasiuntiniams dėl to, kad mums atsiuntė savo didžiuosius pasiuntinius – Palenkės vaivadą ir maršalą Joną Bagdonaitį Sapiegą ir maršalą ir Valkavisko, ir Merkinės seniūną Motiejų Vaitiekaitį Jonaitį, ir savo sekretorių ir Žiežmarių laikytoją Povilą Vaitiekaitį Naruševičių – amžinos taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų neįvyko. Ir jo pasiuntiniai kalbėjo mums nuo mūsų brolio ir svainio, didžiojo valdovo, kad mes sudarytume su juo paliaubas laikinai ir kad tarp mūsų su juo paliaubos ir paliaubų raštai tarp mūsų parašyti, kad mums išlaikyti paliaubas iki Kalėdų septyni tūkstančiai keturiasdešimt pirmųjų metų⁵. Ir mums tų paliaubų laikytis iki to laiko – iki Kalėdų 7000 keturiasdešimt pirmųjų metų, o nuo to laiko, nuo Kalėdų septyni tūkstančiai keturiasdešimt pirmųjų metų, laikytis su juo paliaubų metus iki Kalėdų septyni tūkstančiai keturiasdešimt antrųjų metų⁶, ir tų paliaubų mums tvirtai ir nekeičiamai laikytis iki tų sutartų metų. O mūsų broliui ir svainiui, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui ir Lietuvos didžiajam kunigaikščiui, tų paliaubų tvirtai ir nekeičiamai laikytis pagal paliaubų raštus iki Kalėdų septyni tūkstančiai keturiasdešimt pirmųjų metų; nuo to laiko iki Kalėdų septyni tūkstančiai keturiasdešimt antrųjų metų taip pat tvirtai ir nekeičiamai laikytis iki to laiko.

Ir liepėme tam kryžių bučiuoti savo Tverės, Rostovo ir Vologdos dvariškiui Ivanui Jurjevičiui Podžoginui ir savo didiesiems djakams Elizarui Ivanovičiui Cypliatevui ir Grigorijui Mikitičiui Putiatinui. O mūsų brolio ir svainio, didžiojo valdovo Žygimanto, Dievo malone Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio, didieji pasiuntiniai – Palenkės vaivada, maršalas Jonas Bagdonaitis ir maršalas ir Valkavysko, ir Merkinės seniūnas Motiejus Vaitiekaitis Jonaitis, ir sekretorius ir Žiežmarių laikytojas Povilas Vaitiekaitis Naruševičius – ant šio užrašymo kryžių bučiavo. O kad labiau sutvirtintume, prie šio užrašymo savo antspaudą liepėme prikabinti 7040 metų⁷ balandžio mėnesį.

⁵ T. y. 1532 m.

⁶ T. y. 1533 m.

⁷ T. y. 1532 m.

NR. 13

[1532 04 10, MASKVA]

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
 ŽYGIMANTO SENOJO PALIAUBŲ SU
 MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAIKŠČIU
 VASILIJUM III PRATĖSIMO LDK
 PASIUNTINIŲ PRIESAIKA

Orig.: nežinomas.

Kop.: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 588, л. 549–550. Копија ірашыта і Maskvos pasiuntinybių knyгą, patekusią і Lietuvos Metrikos archyvą antrašte: *А се запис что послы списали на Москве.*

Pub.: Сб Рио, т. 35, № 111, с. 858–859.

Past.: Dokumento sudarymo vieta ir data nustatytos pagal Lietuvos Metrikos knygoje esančio Vasilijaus III paliaubų sutarties pratęsimo su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Senuoju dokumento nuorašo datą (LM-15, Nr. 152, p. 194).

Целую кр(е)сть великому г(о)с(по)д(а)рю Василю, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всеа Руси и великому кн(я)зю володимерьскому, московскому, ноугородскому, псковьскому, тферскому, югорскому, перъмскому, болгарскому и иных. Мы великии послы великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Жигимонта, Божею м(и)л(о)стию короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя литовского, русского, прусского, жемоитцког(о), мозоветцког(о) и иных, яз воевода подляискои, и моршалок Иван Богданович Сопега, да яз моршалок и староста волковыискии и меретцкии Матеи Воитехович Яновича, да яз секретарь¹ великог(о) г(о)с(по)д(а)ря и державца жижморскии Павел Воитехович Норушевич на томъ, что нас прислал г(о)с(по)д(а)рь н(а)шъ великии г(о)с(по)д(а)рь Жигимонтъ, Божею м(и)л(о)стию корол полскии и великии княз литовскии к брату и свату [сво]ему великому г(о)с(по)д(а)рю Василю, Божею м(и)л(о)стию [господарю] всеа Руси и великому кн(я)зю о вечномъ миру и о доброй смолве. И то межг(о)с(по)д(а)реи не сстало ся. И говорили есмя великому г(о)с(по)д(а)рю Василю, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всеа Руси и великому кн(я)зю от своег(о) г(о)с(по)д(а)ря, великог(о)

¹ Rankr. секретарь.

г(о)с(по)д(а)ря Жигимонта, Божею м(и)л(о)стию короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя литовског(о) чтоб с н(а)шимъ г(о)с(по)д(а)ремъ взял перемире на время. И великий г(о)с(по)д(а)рь Василеи, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рь всеа Русии и великий княз то перемире, которое н(ы)не межъ их с великим г(о)с(по)д(а)ремъ Жигимонтомъ, Божею м(и)л(о)стью, королемъ полским и великим кн(я)земъ литовским до Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва лета 7000 четыредесят перваго, и грамоты перемирные меж их на то перемире писаны, хочет держати крепко и неподвижно до тог(о) срока, по перемирным грамотам. А от тог(о) срока от Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва со г(о)с(по)д(а)ремъ с н(а)шимъ взял пермире на год до Рож(д)ества Х(ри)с(то)ва лета 7000 четыредесятог(о) втораг(о). И г(о)с(по)д(а)рю н(а)шему, великому г(о)с(по)д(а)рю Жигимонту, Божею м(и)л(о)стью, королю полскому и великому кн(я)зю литовскому с великим г(о)с(по)д(а)ремъ Василемъ, Божею м(и)л(о)стию г(о)с(по)д(а)ремъ всеа Русии и великимъ кн(я)земъ то перемире по перемирнымъ грамотамъ до тог(о) срока до Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва лета 7000 четыредесят перваг(о) и от тог(о) срока на год до Р(о)ж(де)ства Х(ри)с(то)ва лета 7000 четыредесят втораг(о) также держати крепко и неподвижно до тог(о) срока.

* * *

Bučiuoju kryžių didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didžiajam kunigaikščiui. Mes, didžiojo valdovo Žygimanto, Dievo malone Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didžiojo kunigaikščio, didieji pasiuntiniai – aš, Palenkės vaivada ir maršalas Jonas Bagdonaitis Sapiega ir aš, maršalas ir Valkavisko ir Merkinės seniūnas Motiejus Vaitiekaitis Jonaitis, ir aš, didžiojo valdovo sekretorius ir Žiežmarių laikytojas Povilas Vaitiekaitis Naruševičius – dėl to, kad atsiuntė mus mūsų valdovas, didysis valdovas Žygimantas, Dievo malone Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis, savo broliui ir svainiui didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, amžinos taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp valdovų neįvyko. Ir kalbėjome didžiajam valdovui Vasilijui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, nuo savo valdovo, didžiojo valdovo Žygimanto, Dievo malone Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio, kad su mūsų valdovu laikinai sudarytų paliaubas. Ir didysis valdovas Vasilijus, Dievo malone visos Rusios valdovas ir didysis kunigaikštis, tų paliaubų, kurios dabar tarp jų su didžiuoju valdovu Žygimantu, Dievo

malone Lenkijos karaliumi ir Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu, iki Kalėdų 7000 keturiasdešimt pirmųjų metų², ir paliaubų raštai tarp jų toms paliauboms surašyti, nori tvirtai ir nekeičiamai laikytis iki to laiko pagal paliaubų raštus. O nuo to laiko, nuo Kalėdų, su mūsų valdovu sudarė paliaubas metams, iki Kalėdų 7000 keturiasdešimt antrųjų metų³. Ir mūsų valdovui, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui ir Lietuvos didžiajam kunigaikščiui, su didžiuoju valdovu Vasilijumi, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, tų paliaubų pagal paliaubų raštus iki to laiko, iki Kalėdų 7000 keturiasdešimt pirmųjų metų, ir nuo to laiko metus, iki Kalėdų 7000 keturiasdešimt antrųjų metų, taip pat tvirtai ir nekeičiamai laikytis, iki to laiko.

² T. y. 1532 m.

³ T. y. 1533 m.

NR. 14

1537 [02 18], MASKVA

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
IVANO IV PALIAUBŲ SU LIETUVOS DIDŽIUOJU
KUNIGAİKŠČIU ŽYGYMANTU SENUOJU
SUTARTIS

Orig.: AGAD, f. 1 (Zbiór dokumentów pergaminowych), Nr. 7599 (buvusi signatūra AGAD, AR, Dz. I, Nr. 7599). Pergamentas neblogai išsilaikęs, bet nežymiai dėmėtas ir susiraukšlėjęs; sutartis pradedama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė užrašyta raudonu rašalu, papuošta ir padidinta. Pergamento apačioje ant vyšninės spalvos siūlų pynutės prikabinatas, Ivano IV raudono vaško antspaudas. Versus pusėje dorsaliniai įrašai: *Лист перемирный межи кор[...] Жигимонтом а кн(я)земъ великим Иваномъ на пят лет. Дань на Москве лета 7045; List przemirny do pieciu lat ksiecia moskiewskiego Iwana z krolem Zygmuntem pierwszym; List przemirny miedzy krolem polskim Zygmuntem, a miedzi carem moskiewskim przez poslow J(e)go Kr(olewskiej) M(ilo)sci Jurewicza woiewode plockiego y marszalka, y Macieia Woyciechowicza, woiewode witebskiego y innych na lat piec[...] Pisan na Moskwie roku od stworzenie swiata 7045/1533. {Metai 1533 įrašyti kitu rašalu} Litera c szuflada 3 sztuka 1. Versus pusėje esančioje lipdėje įrašyta: szuflada 3, fasciculus 4.*

Кор.¹: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 590, л. 260–264. Корija įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą, patekusią į Lietuvos Metrikos archyvą, antrašte: *А се грамоты перемирные великог(о) кн(я)зя Иванова слово и Жигимонта короля полског(о) слово посланы в Литву с послы с великог(о) кн(я)зя з боярином с Василемъ з Григорьевичем с Морозовым, да со кн(я)зем Дмитреем Федоровичем с Палетциким, да з дьяком з Григорьем з Загрятциким.*

Кор.²: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 1, ед. хр. 15, л. 189–1910б. Корija įrašyta į Lietuvos Metrikos knygą antrašte: *То есть грамота перемирная московская которую писарь латиньскии, пань Венъциславус до короля его м(и)л(о)сти прынесь, с которое жь копья слово отъ слова списана и до пана воеводы виленьского имь же послана.*

Pub.: Сб. Рио, т. 59, № 7, с. 125–129 (pagal Кор¹.); LM-15, Nr. 164, p. 210–213 (pagal Кор.²)

Past.¹: Dokumento sudarymo data patikslinta pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančius sutarčių surašymo ir tvirtinimo ceremonijos įrašus (РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 590, л. 206–2190б).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengti pagal originalą.

Мы великии г(о)с(у)д(а)рь Иван, Б(о)жиею м(и)л(о)стию г(о)с(у)-д(а)рь всеа Руси и великии княз володимерский, московский, новгородский, псковский, резанский, тферский, югорский, перьмский, болгарский и иных.

Что присылал до нас ты братъ н(а)шъ, великии г(о)с(у)д(а)рь Жигимонтъ, Божию м(и)л(о)стию корол польский и великии княз литовский, руский и кн(я)же пруский и жемоитцкии, и мозовецкии и иных, послов своих, воеводу полотцкого, маршалка своего, пана Яна Юревича да воеводу витебского маршалка своего, старосту волковыискоз(о), пана Матея Воитеховича, да писаря своего Венцлава Николаева о миру и о доброй смолве. И то межи нас с тобою, з братом нашим с великим г(о)с(у)д(а)ремъ, з Жигимонтом, королем, н(ы)не не сстало ся. И послы твои, брата нашег(о), говорили нам *от* тебя, брата нашег(о), *от* великог(о) г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта, короля польского и великог(о) кн(я)зя литовского и руского, чтоб мы взяли с тобою перемире на *пят лет* на то, что намъ в те перемирные лета межи собя рати и воины не замышляти, а слати нам в те лета межи собя на обе стороны своих великих послов, которые межи нас могут те дела делати. И мы с тобою, з братом своим, с великим г(о)с(у)д(а)ремъ Жигимонтом, королем и великим кн(я)зем, перемире взяли на *пят лет от* Бл(а)говещенева дни лета *сем тысящ чetyредесят пятаг(о)* до Бл(а)говещенева дни лета *сем тысящ пяддесятог(о)*, на то, что тебе, брату нашему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту, королу и великому кн(я)зю, в те перемирные лета, в *пят лет*, наших земель не воевати, ни зацепляти ничем: Московские земли, и Новагорода Великог(о) и волостей Новгородцких, Ноугоротцкие земли всее, и Пскова и Псковские земли всее, и города Себежа и Себежские волости, и Тферские земли всее, и Переславля Резянского и Резанские земли всее, и Пронска и Пронские земли всее не воевати, ни зацепляти ничем. Также тебе, брату нашему, Жигимонту, королу и великому кн(я)зю, и тех наших городов и волостей, и земель не воевати, и не зацепляти ничем в те перемирные лета: города Рылска с волостми, города Путивля с волостьми, города Новагородка Северского с волостми, города Раддогоща с волостми, города Чернигова с волостьми, города Стародуба с волостми, города Почепа с волостми, города Поповы Горы с волостьми, и волостей: Залесья, Бабич, Светилович, Голодна, Скарбович, Лапич; города Карачева с волостми, и волостей: Хотимля, Сновска, Хороборя, Мглина, Дрокова, города Трубческа с волостьми, города Серпеиска с волостми, и волостей: Замошя, Тухачева, Дегны, Фоминич, Погостища, Мощины,

Демены, Городечны, Ужеперети, Снопота, Ковылны, Шуи, Лазарева городища, Ближевич, Любуни, Данилович; города Брянска с волостми и волостеи Соловевич, Прикладнеи, Пацыни, Федоровъског(о), Осовика, Покинич, Сухоря, Свеславля, Ворониц, Жеръни; города Рославля с волостми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлем – промез Словнева да Шибнева къ Гневкову, Доброю речкою, на Водонос, а от Водоноса Доброю же речкою в Остръ через Великии Боръ в реку в Шумячу, къ Стрекуле, къ рубежу х кричевскому, а от Кричева города Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячею в реку в Немелицу, а из Немелицы старымъ рубежом к Забору в Ыпут реку, да на низ Ипутею къ Хмелю; города Смоленска с путми и с волостми, что к нему тянет, и волостеи: Еловца, Болванич, Лазаревщины, Пустоселя, Романовского, Копуткович, Молохвы всее, что к ней потягло, и Петровског(о) Держаниа, Кутева, и Зверович, Дубровенского Пути, Катъни, Каспли, Поречя, Руды, Щучьи. А рубеж Смоленску и волостем Смоленским з Дубровною и с Романовым, и з Горами, и со Мстиславлем – от Днепра, ниже города Смоленска, рекою Мереєю в верхъ межи Пр(е)ч(и)стые, Взруба и Зверовичъ в Ываку реку, а из Ываки на Еленский рубеж да в Городню, а Городнею в Вехру, в Черной Мох, а из Вехры в Прудилну, а из Прудилны в Железницу, а Железницею под Дуденьки в Вехру, а из Вехры в Лютую Воду, а из Лютые Воды в Выпино, а из Выпина в Сож, а Сожемъ на низ в Березыню, а Березынею в верхъ сухом промез сель Почина и Гладькович по холмом, а оттоле к Пулневу, а за рекою за Днепром рубежъ Смоленску вниз по Днепру по реке ниже Клементиа С(вя)т(о)го пят верстъ; города Мъценска с волостми и городища Дмитровца, города Мещеска с волостьми; города Опакова с волостьми и волостеи: Залидова, Недоходова, Бышькович, Лычина; города Вязмы и волостеи Вяземскихъ всех, что к Вязме потягло, города Дорогобужа и волостеи Дорогобужскихъ всех, что к нему потягло из старины, города Белые с волостми и Верховя, и Болшова, и Шоптова, и Моневидовы Слободы, и города Торопца и всех Торопецких волостеи, города Велижа и Велижских волостеи. А рубеж Торопцу и Торопецкимъ волостем и Велижским, Данкову, Любуте, Дубне, Рожне, Туре, Бибиреве, Старцове, Нежелцькой, Плавеетцкой, Жижетцкой, Озеретцкой, Казариновской, и Новгородцким волостем, Лукам Великим, и Пуповичам, и Ржеве, и городу Острею, и городу Заволочю, и волостем Долысе, и Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Холмскому Погосту, и Велиле, и Лопастичам, и Буицу, и иным воло-

стем всеи земле Ноугородской с твоею землею с Литвою, и с полочаны, и с вибляны земле и воде – по старымъ рубежом.

А мне, великому г(о)с(у)д(а)рю Ивану, Б(о)жиею м(и)л(о)стию г(о)-с(у)д(а)рю всеа Руси, и великому кн(я)зю, твоих великог(о) г(о)с(у)-д(а)ря Жигимонта, короля полского и великог(о) кн(я)зя литовского, и русского, земель не воевати, ни зацепляти ничем в те перемирные лета: города Киева с волостми, города Канева с волостми, города Черкас с волостми, города Жытомеря с волостми, города Вручья с волостми, города Любеча с волостми, города Гомя с волостми, и сел: Уварович, Телешович, Теренич, Кошелева Лесу, Морозович, Липинич, Полешан; города Турова с волостми, города Мозыри с волостми, да волостей: Бчича, Брягиня, Речицы, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска, Могилева, города Мсти[сла]вля с волостми и волостей: Хотславич; города Кричева с волостми, города Дубровны с волостми и волостей: Гор, и Романова, и города Оршы с волостми и волостей: Любавич, Микулина; города Витебска, и волостей Бруса, Дречихъ Лукъ, Свята, Озерица, города Полотцка и волостей: Мошниковъ, Дрысы, Освия, Нещорды, Непоротович, Вербилковы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Лисны, Замошя, Исца, Неведрея.

А кого к нам ты, братъ н(а)шъ Жигимонтъ, король, пошлеш своих послов, и тем твоим послом приехати к нам и отехати доброволно, без всякие зацепки. Также кого мы пошлем к тебе своих послов, и нашим посломъ по твоимъ землям к тебе доброволно приехати и отехати, без всяких зацепок. А твоим купцем изо всех твоих земель во все наши земли приехати со всяким товаром и торговати на всякой товар, а приехати имъ и отехати доброволно, безо всяких зацепок. А нашимъ купцем изо всех наших земель во все твои земли приехати со всяким товаром, и торговати на всякой товар, а приехати им и отехати доброволно без всяких зацепокъ. Также которые ваши послы пойдут к вам через наши земли и гости с ними или оприч послов гости пойдут к вам через наши земли с каким товаром нибуди, и намъ у тех послов и гостей товару не отнимати, а пропускати нам к вам послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зацепок. Также и наши послы и гости, куды ни пойдут от нас или к нам через твои земли с каким таваром нибуди, и тебе у тех наших пословъ и гостей товару не отимати, а пропускати тебе к нам наших послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зацепок. А которые послы от иных г(о)с(у)д(а)реи откуды нибуди пойдут к вам через наши земли, и гости с ними с каким товаром нибуди, и нам у тех твоих послов и

гостей товару не *отимати*, а пропускати нам к тебе тех послов и гостей со всяким товаромъ через свои земли без всяких зацепок. Также которые послы *от* иных г(о)с(у)д(а)реи *отколе* нибуду пойдут к нам через твои земли, и гости с ними с каким товаром нибуду, и вам у тех послов и гостей товару не *отимати*, а пропускати тебе к нам тех послов и гостей со всяким товаромъ через свои земли без всяких зацепок.

А в те перемирные лета какова учинитца обида меж наших кн(я)зеи и людеи в землях и в водахъ, и в ьных в каких обидных делех, и наши кн(я)зи и наместннки, и волостели украинные сослав ся, да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны. А в каких обидных делехъ н(а)ши кн(я)зи и наместники, и волостели не учинят управы и нам о том сослати судей и они съехав ся да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выдати а данное, положеное, заемное, поручное *отдати*.

А *отоидут* по сем перемирным грамотам меж нас урочные лета, и розмирица меж нас учинит ся, а в ту пору которые твоеи земли купцы или послы прилучат са в наших землях, и нам тех твоих купцов и послов не порубати, ни *статков* у них не *отнимати*, а *отпустить* нам ихъ всех доброволно со всеми их *статки*. А которые наши купцы или послы прилучат са в ту пору твоих землях, и тебе наших купцов и послов также не порубати, ни *имати*, ни *животов* их у нихъ не *отимати*, а *отпустить* ихъ всех доброволно со всеми их *животы*.

А на том на всемъ, как в сеи перемирной грамоте писано, мы, великии г(о)с(у)д(а)рь Иван, Б(о)жиею м(и)л(о)стию г(о)с(у)д(а)рь всеа Рус[и], и великии княз володимерский, московский, ноугородцкий, псковский, резанский, тферский, югорьский, пермьский, болгарский и иныхъ, целовали есмя кр(е)сть к тебе, брату нашему, великому г(о)с(у)д(а)рю к Жигимонту, Б(о)жиею м(и)л(о)стию королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, русскому, и кн(я)же прусскому, и жемотцкому, и мазоветцкому и иных, на том, что нам по сеи перемирной грамоте до тех урочных пяти лет *тот* миръ держати крепко по тому, как в сеи перемирной грамоте писано.

Писан на Москве лета 7000 *четыредесят* пятого.

* * *

Mes, didysis valdovas Ivanas, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Riazanès, Tverès, Jugros, Permès, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis.

Atsiuntei mums tu, mūsų broli, didysis valdove Žygimantai, Dievo malone Lenkijos karaliau ir Lietuvos, Rusios didysis kunigaikšti, Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų kunigaikšti, savo pasiuntinius – Polocko vaivada, savo maršalą poną Joną Jurgaitį ir Vitebsko vaivada, savo maršalą, Valkavisko seniūną Motiejų Vaitiekaitį, ir savo raštininką Vaclovą Mikalojaitį – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu, karaliumi, nūnai neįvyko. Ir tavo, mūsų brolio, pasiuntiniai mums nuo tavęs, nuo didžiojo valdovo Žygimanto, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, ir Rusios didžiojo kunigaikščio, kalbėjo, kad mes su tavim sudarytume paliaubas penkeriems metams, tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų tuos reikalus galėtų sutvarkyti. Ir mes su tavimi, su savo broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, sudarėme paliaubas penkeriems metams, nuo Viešpaties Apreiškimo dienos septyni tūkstančiai keturiasdešimt penktaisiais metais¹ iki Viešpaties Apreiškimo dienos septyni tūkstančiai penkiasdešimtaisiais metais² tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, penkerius metus prieš mūsų žemes nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti – Maskvos žemės, ir Didžiojo Naugardo ir Naugardo valsčių, ir visos Naugardo žemės, ir Pskovo ir visos Pskovo žemės, Sebežo miesto ir Sebežo valsčiaus, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavlio ir visos Riazanės žemės, Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti. Taip pat tau, mūsų broliui Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais prieš tuos mūsų miestus ir valsčius, ir žemes nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti: Rylo miesto su valsčiais, Putivlio³ miesto su valsčiais, Severo Naugarduko⁴ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Skarbovičių, Lapičių; Karačevo miesto su valsčiais, ir valsčių: Chotimlio, Snovsko⁵, Choroboro, Mglino, Drokovo; Trubčesko⁶ miesto su valsčiais, Serpeisko miesto su

¹ T. y. 1537 m. kovo 25 d.

² T. y. 1542 m. kovo 25 d.

³ Dab. Putyvlis.

⁴ Dab. Siverų Naugardas.

⁵ Dab. Sednivas.

⁶ Dab. Trubčevskas.

valsčiais, ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais, ir valsčių: Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios; Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio⁷ – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevko, Dobrajos upelių į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upelių į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės link Strekulų, link Kričevo⁸ ribos, o nuo Kričevo Roslavlio miesto riba – Šumiačios upė iki Nemelicos upės, ir iš Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, Romanovo, Gorų, Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyn tarp Nekalčiausių, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Vechros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožo žemyn iki Berezinos⁹, ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su valsčiais, ir Dmitrovco miestelio, Meščesko miesto su valsčiais, Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jai priklauso, ir Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių, Veližo miesto ir Veližo valsčių. O siena prie Toropeco, Toropeco valsčių ir Veližo valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Tuross, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių – Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto, ir Zavoločjės miesto ir valsčių: Dolysos, ir Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Cholmo pogosto, ir

⁷ Dab. Mscislavas.

⁸ Dab. Kryčavas.

⁹ Dab. Beržuona.

Vėlilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės su tavo žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui senoji siena.

O man, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, prieš tavo, didžiojo valdovo Žygimanto, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, ir Rusios didžiojo kunigaikščio, žemes tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti: Kijevo miesto su valsčiais, Kanevo¹⁰ miesto su valsčiais, Čerkasų miesto su valsčiais, Žitomiro¹¹ miesto su valsčiais, Ovručo miesto su valsčiais, Liubečo miesto su valsčiais, Gomelio miesto su valsčiais, ir kaimų – Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košelevo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Polešanų; Turovo miesto su valsčiais, Mozyriaus miesto su valsčiais, ir valsčių – Bčičo, Bragino, Rečicos¹², Gorvolio, Strešino¹³, Čečersko¹⁴, Propoisko¹⁵, Mogiliovo¹⁶, Mstislavlio miesto su valsčiais, ir Chotslavičių valsčiaus, Kričevo miesto su valsčiais, Dubrovnos miesto su valsčiais, ir valsčių – Gorų ir Romanovo; ir Oršos miesto su valsčiais, ir valsčių – Liubavičių, Mikulino, Vitebsko miesto ir valsčių – Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės, Polocko miesto, valsčių: Mošnikų, Drisos, Asvejos, Neščiordos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Sebežo, Zamošės, Istco, Nevedrėjaus.

O ką tu, mūsų broli Žygimantai, karaliau, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūsime, ir mūsų pasiuntiniams per tavo žemes pas tave laisvai atvykti ir išvykti be jokių kliūčių. O tavo pirkliams iš visų tavo žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliams iš visų mūsų žemių į visas tavo žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat kurie jūsų pasiuntiniai vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas jus per mūsų žemes su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus

¹⁰ Dab. Kanivas.

¹¹ Dab. Žytomiras.

¹² Dab. Rečyca.

¹³ Dab. Strešynas.

¹⁴ Dab. Čačerskas.

¹⁵ Dab. Slauharadas.

¹⁶ Dab. Mogilivas.

pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat ir mūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš tų mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų tavo pasiuntinių ir iš pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tuos pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas mus per tavo žemes, ir pirkliai kartu su jais su bet kokiomis prekėmis, ir tau iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių.

O [jei] tais paliaubų metais koks kivirčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenu, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisiekę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, [tai] mums tam atsiųsti teisėjus ir jie suvažiuavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudrybių. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką, pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] prais pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir tarp mūsų stos nesantaika, o kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, [tai] mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu jūsų žemėse, [tai] jums mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtų iš jų neatimti, bet išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Ivanas, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos, ir kitų didysis kunigaikštis, bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos, Rusios didžiajam kunigaikščiui, Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų kunigaikščiui tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus penkerius metus tvirtai tos taikos laikytis pagal tai, kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Surašyta Maskvoje 7045 metais¹⁷.

¹⁷ T. y. 1537 m.

NR. 15

[1537 02 18, MASKVA]

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
 ŽYGMANTO SENOJO PALIAUBŲ SU
 MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAİKŠČIU
 IVANU IV SUTARTIS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр.15. Pergamentas gerai išsailaikęs, tik vietomis patamsėjęs, yra keletas nedidelių skylučių; sutartis pradedama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė išskirta kita spalva, pagražinta ir padidinta; pergamento apačia nupjauta.

Кор.¹: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр.15. Archyvinė originalo kopija.

Кор.²: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 590, л. 267v–276об. Kopija įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą, patekusią į Lietuvos metrikos archyvą, antrašte: *А се грамота перемирная королева*.

Pub: Сб Рио, т.59, № 7, с.129-130 (pagal Кор.²) Publikuotas tik sutarties nuorašo fragmentas – LDK pasiuntinių priesaika.

Past.¹: Dokumento sudarymo vieta ir data nustatytos pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančio Maskvos didžiojo kunigaikščio sutarties nuorašo datą ir sutarčių tvirtinimo ceremonijos įrašus (РГАДА, ф. 389, оп. 1, ч. 2, ед. хр. 590, л. 2130б; 2670б.)

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengti pagal originalą.

Мы, великии г(о)с(по)д(а)рѣ Жикгимонт, Божею м(и)л(о)стью корол полскии и великии кн(я)зь литовскии, рускии, прускии, жомоитскии, мазовецкии и иных.

Што посылали есмо до тебе, брата н(а)ш(о)го, великого г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зя володимирского, московского, и новгородского, псковского, и резанского, и тверского, и югорского, пермьского, болгарского, и иных, послов своих – воеводу полоцкого, маршалка своег(о), пана Яна Юревича Глебовича, да воеводу витебского маршалка своего, старосту волковыиского, пана Матея Воитехович[а] Яновича, да писара своего Венцлава Миколаевича о миру и о доброй змолве, и то mezi нас с тобою, братом н(а)шим, с великим г(о)с(по)д(а)рем Иваном, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рем всея Руси и великим кн(я)зем, н(ы)не не стало ся. И послы н(а)ши говорили от нас тебе, брату н(а)ш(о)му,

великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, штобы ты с нами взял перемире на *пят лет*, на то штобы нам в тыи перемирнии лета межи себе *рати* и воины не замышляти, а *слати* бы нам в тыи лета межи себе на обе стороне своих великих послов, которые межи нас тые дела могут делати. И ты брат н(а)шъ, великии г(о)с(по)д(а)рь Иван, Божею м(и)ло)стью г(о)с(по)д(а)рь всея Руси и великии князь перемире с нами взял на *пят лет от* Благовещенева дня лета сем тысящъ чотырдесять пятого до Благовещенева дня лета сем тысящъ пядесятого, на то што тебе, брату н(а)ш(о)му, великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, в тые перемирные лета в *пят лет* н(а)ших земель – города Киева з волостми, города Канева с волостми, города Черкас с волостми, города Житомира с волостми, города Вручя с волостми, города Любеча с волостми, города Гомя с волостми, и сел – Уварович, Телешевич, Теренич, Кошелева Лесу, Морозович, Липинич, Полешан; города Турова с волостми, города Мозыра с волостми, да волости – Бчича, Брагиня, Речицы, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска, Могилева, города Мъстиславля с волостми и волости – Хотславич; города Кричева с волостми, города Дубровны с волостми и волостеи – Гор и Романова, и города [О]рши с волостми и волостеи – Любавич, Микулина; города Витебска, и волостеи Бруса, Дречих Лук, Усвата, Озерыщъ; города Полоцска и волостеи – Мошников, Дрисы, Освея, Нещорды, Непоротович, Вербиловы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Листны, Замошя, Истьяца, Неведрея не воевати ни зачепати ничим в тыи перемирнии лета.

А мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жигимонту, Божею м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, и рускому, в тые перемирные лета, твоих, брата н(а)ш(о)го, великого г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зю, земель не воевати, а ни зачепати ничим в тые перемирнии лета – Московское земли и Новагорода Великого, и волостеи Новгородских, и Новгородское земли всее, и Пскова, и Псковское земли всее; города Себежа, и волости Себежское, и Тверское земли всее, и Переславля Резанского, и Резанское земли всее, и Пронска, и Пронское земли всее – не воевати ни зачепати ничим. Также мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, Божею м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому, и тых твоих городов и волостеи, и земель, не воевати и не зачепати ничим в тые перемирнии лета – города Рылска с волостми, города Путивля с волостми, города Новагородка

Северского с волостми, города Радогоща с волостми, города Чернигова с волостми, города Стародуба с волостми, города Почепа с волостми, города Поповы Горы с волостми, и волостеи – Залесья, Бабич, Светилович, Голодна, Скарбович, Лапич; города Карачева с волостми, и волостеи – Хотимля, Сновска, Хоробора, Мъглина, Дрокова, города Трубческа с волостми, города Масалска с волостми, города Серпейска с волостми, и волостеи: Замошя, Тухачева, Дегны, Фоминич¹, Погостищъ, Мощина, Демены, Городечна, Ужеперети, Снопота, Ковылны, Шуи, Лазарева Городища, Ближевич, Любуны, Данилович; города Брянска с волостми и волостеи – Соловевич, Прикладнеи, Пацыни, Федоровского, Осовика, Покинич, Сухаря, Свеславля, Ворониц, Жерыни; города Рославля с волостми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлем промежи Словнева да Шибнева² къ Гневкову, Доброю речкою, на Водонос, а от Водоноса Доброю ж речкою в Остръ черес Великии Бор в реку Шумячу, къ Стрекуле, к рубежу кричовскому, а от Кричова городу Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячою в реку в Немилицу, а з Немилицы старым рубежом к Забору в Ыпут реку, да низ Ипутю къ Хмелю; города Смоленска с путми и с волостми, што к нему тягнет, и волостеи – Еловца, Болванич, Лазаревщины, Пустоселя, Романовского, Копоткович, Молохвы всее, што к неи потягло, и Петровского Держаня, Кутева, Зверович, Дубровинского Пути, Катыни, Каспли, Поречя, Руды, Щучи. А рубеж Смоленску и волостям Смоленским з Дубровною и Романовым, и з Горами, и со Мстиславлем - от Днепра, ниже города Смоленска, рекою Мереєю у верхъ межи Пр(е)ч(и)стое, Взруба и Зверович в Ываку реку, а з Ываки на Еленский рубеж да в Городню, а Городнею въ Вехру, в Чорный Мох, а из Вехри в Прудилну, а ис Прудилны в Железницу, а Железницею под Дуденки у Вехру, а из Вехри в Лютую Воду, а из Лютое Воды въ Выпино, а из Выпина в Сож, а Сожом на низ в Березыню, а Березынею у верхъ сухом промежи сел Почина и Гладкович по холмом, а оттоле к Пулневу. А за рекою за Днепром рубеж Смоленску вниз по Днепру реце ниже Климентья Св(я)т(о)го пят верстъ; города Мъценска с волостми и городища Дмитровца, и города Мещеска с волостми, и города Опакова с волостми, и волостеи – Залидова, Недоходова, Бишкович, Лычина, и города Вазмы и волостеи Вяземских всих, што к Вязме потягло; города Дорогубужа и волостеи Дорогубужских всих, што к нему потягло из

¹ Rankr. Хоминич.

² Rankr. Шубнева.

старины, и города Белое с волостми, и Верховя, и Болшева, и Шоптова, и Монивидовы Слободы, и города Тороица и всех Торопецких волостей, города Велижа с волостями. А рубеж Тороицу и Торопецким волостям и Велижским волост[я]мъ, Данкову, Любуте, Дубне, Рожне, Туре, Биберева, Старцов[е], Нежелскои, Плавецкои, Жижецкои, Озерскои, Казариновскои, и Новгородцким волостям, Лукам Великим, и Пуповичом, и Ржеве, и городу Острию, и городу Заволочю, и волости Долысе, и Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Холмъскому Погосту, и Велиле, и Лопастацам, и Буицу, и иным волостям все земли Новгородское с моею землею, с Литвою, и с полочаны, и с витбляны земли и воде – по старым рубежом.

А кого ты, брат н(а)шь, великии г(о)с(по)д(а)ръ Иван, Божею м(и)-л(о)стью г(о)с(по)даръ всея Руси и великии князь, пошлеш к нам своих послов, и тым твоим послом приехати к нам и отехати доброволно без всякое зачекки. Также кого мы к тебе пошлем своихъ послов, и н(а)ш(и)мъ послом по твоим землям к тебе доброволно приехати и отехати без всякое зачекки. А твоим купцом изо всех твоих земель во вси н(а)ши земли приехат со всяким товаром и торговати на всякии товар, а приехати имъ и отехати доброволне без всяких зачепок. А н(а)шим купцом изо всех н(а)ших земель во вси твои земли приехати со всяким товаром и торговати на всякии товар, а приехати им и отехати доброволне без всяких зачепок. Также в(а)ши послы или гости где ни пойдут от вас или к вам черес н(а)ши земли с каким товаром нибуди и нам у тяхъ в(а)ших послов и гостей товару не отымати, а пропускаати нам к тебе твоих послов и гостей со всяким товаром черес свои земли без всяких зачепок. Также н(а)ши послы або гости где колвек пойдут от нас або к нам черес твои земли с каким товаром нибуди, и тебе в тях н(а)ш(и)хъ послов и гостей товару не отнимати, а пропускаати тебе к нам н(а)шихъ послов и гостей со всяким товаром черес свои земли без всяких зачепок. А которые послы от иных г(о)с(по)д(а)реи отколе нибуд пойдут к вам черес н(а)ши земли, и гости с ними, или оприч послов гости пойдут к вам черес н(а)ши земли с каким таваром нибуди, и нам у тях послов и гостей товару не отнимати, а пропускаати нам к вам послов и гостей со всяким товаром черес свои земли без усяких зачепок. А которые послы от иных г(о)с(по)д(а)реи отколе ни будут пойдут к нам черес в(а)ши земли, и гости с каким товаром нибуди, и вам у тях послов и гостей товару неимати, а пропускаати вам к намъ тях послов и гостей со всяким товаром черес свои земли без всяких зачепок.

А в тые перемирные лета какова учинит ся обида межи н(а)ших кн(я)зеи и людеи у землях и в водах, и в выных в каких обидных делех, и н(а)ши кн(я)зи и наместннки, и волостели украинныи сослав ся, да тым обидным делом всим управу вчинят на обе стороны. А в каких обидных делех н(а)ши кн(я)зи и наместники, и волостели не вчинят управы и нам о том сослати судеи, и они съехався да тым обидным делом усим управу вчинят на обе стороны без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выдати. А данное, положоное, заемное, поручное *отдати*.

А отоидут по сим перемирным грамотам межи нас урочныи лета, и розмирица межи нас учинит ся, а в ту пору которые твоее земли купцы или послы прилучат ся в н(а)ших землях, и нам тех твоих купцов и послов не порубати, ни статков в них не *отнимати*, а пустити нам ихъ всих доброволне со всякими их статки. А которые н(а)ши послы или купцы прилучат ся в ту пору въ твоих землях, и тебе н(а)шихъ купцовъ и послов также не порубати, ни имати, ни животов ихъ в них не *отнимати*, а *отпустити* всих доброволно со всеми их животы.

А на том на всем, как в сеи перемирнои грамоте писано, мы, великии г(о)с(по)д(а)рѣ Жикгимонт, Божею м(и)л(о)стью корол полскии и великии князь литовскии, рускии, прускии, жомоитскии, мазовецкии и иных, цоловали есмо крестъ к тебе, брату н(а)ш(о)му, великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю володимирскому, московскому, новгородскому, пѣсковскому, резанскому, тверскому, югорскому пермѣскому, болгарскому и иных, на том, што нам по сеи перемирнои грамоте до тех урочных лет тот мир держати крепко по тому, как у сеи перемирнои грамоте писано.

На сеи перемирнои грамоте мы великого г(о)с(по)д(а)ря Жикгимонта Божею м(и)л(о)стью короля полского и великого кн(я)зя литовского, руского, пруского, жомоитского, мазовецкого и иных [послы] я Ян Юревич Глебовича, воевода полоцкии, маршалок великого г(о)с(по)д(а)ря, короля и великого кн(я)зя, я Матеи Воитехович Яновича, воевода витебскии, маршалок же его м(и)л(о)сти г(о)с(по)д(а)ря, короля и великого кн(я)зя литовского, староста волковыискии, а я писар Венцлав Миколаевич цоловали есмо крестъ и печати свои к сеи перемирнои грамоте привесили на то, што г(о)с(по)дарю н(а)ш(о)му великому г(о)с(по)дарю Жикгимонту, Божею м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому з братом своим с великим г(о)с(по)д(а)-

рем Иваном, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ремъ всея Руси и великим кн(я)зем тое перемире до врочных летъ держати крепко как у сеи перемирной грамоте писано. А как будут у н(а)ш(о)го г(о)с(по)д(а)ря, у великого г(о)с(по)д(а)ря у Жикгимонта, Божею м(и)л(о)стью короля полского и великого кн(я)зя литовского и руского, великого г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зя бояре, и г(о)с(по)д(а)рю н(а)ш(о)му, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, Божею м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому с тое грамоты къ которой мы печати свои привесили, и кр(е)сть на неи цоловали, велети написати своя грамота слово в слово, и печат своя ему к тои грамоте привесити, и кр(е)сть на тои грамоте великому г(о)с(по)д(а)рю н(а)ш(о)му Жикгимонту, королю цоловати перед его бояры, и тая грамота г(о)с(по)д(а)рю н(а)ш(о)му дати великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великого кн(я)зя бояром, и бояр его отпустити к нему незадерживая.

* * *

Mes, didysis valdovas Žygimantas, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos ir Rusios didysis kunigaikštis, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų kunigaikštis.

Pasiuntėme tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui, Vladimiro, Maskvos ir Naugardo, Pskovo ir Riazanės, ir Tverės, ir Jugros, Permės, Bulgarijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui, savo pasiuntinius – Polocko vaivada, savo maršalą poną Joną Jurgaitį Hlebavičių ir Vitebsko vaivada, savo maršalą, Valkavisko seniūną Motiejų Vaitiekaitį Jonaitį, ir savo raštininką Vaclovą Mikalojaitį – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, didžiuoju valdovu Ivanu, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, nūnai neįvyko. Ir mūsų pasiuntiniai nuo mūsų tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, kalbėjo, kad tu su mumis sudarytumei paliaubas penkeriems metams tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų tuos reikalus galėtų sutvarkyti. Ir tu, mūsų broli, didysis valdove Ivanai, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, su mumis sudarei paliaubas penkeriems metams nuo Viešpaties apreiškimo dienos septyni tūkstančiai keturiasdešimt penktaisiais metais³ iki Viešpaties Apreiškimo dienos

³ T. y. 1537 m. kovo 25 d.

septyni tūkstančiai penkiasdešimtais metais⁴ tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, penkerius metus prieš mūsų žemes – Kijevo miestą su valsčiais, Kanevo⁵ miestą su valsčiais, Čerkasų miestą su valsčiais, Žitomiro⁶ miestą su valsčiais, Ovručo miestą su valsčiais, Liubečo miestą su valsčiais, Gomelio miestą su valsčiais ir kaimus – Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Polešanų; Turovo miestą su valsčiais, Mozyrius miestą su valsčiais ir valsčius – Bčičo, Bragino, Rečicos⁷, Gorvolio, Strešino⁸, Čečersko⁹, Propoisko¹⁰, Mogiliovo¹¹, Mstislavlio¹² miestą su valsčiais ir Chotslavičių valsčių, Kričevo¹³ miestą su valsčiais, Dubrovnos miestą su valsčiais ir Gorų ir Romanovo valsčius, Oršos miestą su valsčiais, ir Liubavičių, Mikulino valsčius, Vitebsko miestą ir Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės valsčius, Polocko miestą ir valsčius – Mošnikų, Drisos, Asvejės, Neščiorodos, Naporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Sebežo, Zamošės, Istco, Nevedrėjus – tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti.

O man, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais prieš tavo, mūsų brolio, didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, žemes tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti – Maskvos žemės, ir Didžiojo Naugardo ir Naugardo valsčių, ir visos Naugardo žemės, Pskovo, ir visos Pskovo žemės, Sebežo miesto, ir Sebežo valsčiaus, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavlio ir visos Riazanės žemės, Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti. Taip pat man, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais ir prieš tuos tavo miestus ir valsčius, ir žemes nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti: Rylsko miesto su valsčiais, Putivlio¹⁴ miesto su valsčiais,

⁴ T. y. 1542 m. kovo 25 d.

⁵ Dab. Kanivas.

⁶ Dab. Žytomiras.

⁷ Dab. Rečyca.

⁸ Dab. Strešynas.

⁹ Dab. Čačerskas.

¹⁰ Dab. Slauharadas.

¹¹ Dab. Mogilivas.

¹² Dab. Mscislavas.

¹³ Da. Kryčavas.

¹⁴ Dab. Putyvlis.

Severo Naugarduko¹⁵ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Skarbovičių, Lapičių; Karačevo miesto su valsčiais, ir valsčių: Chotimlio, Snovsko¹⁶, Choroboro, Mglino, Drokovo; Trubčesko¹⁷ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Serpeisko miesto su valsčiais, ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais, ir valsčių: Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios; Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevkovo, Dobrajos upelių į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upelių į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės link Strekulų, link Kričevo ribos, o nuo Kričevo Roslavlio miesto riba – Šumiačios upė iki Nemelicos upės, ir iš Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, Romanovo, Gorų, Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyn tarp Nekalčiausiųjų, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Verchros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos¹⁸, ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su valsčiais, ir Dmitrovco miestelio, ir Meščesko miesto su valsčiais, ir Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, ir Belyjų

¹⁵ Dab. Siverų Naugardas.

¹⁶ Dab. Sednivas.

¹⁷ Dab. Trubčevskas.

¹⁸ Dab. Beržuona.

miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių, Veližo miesto ir Veližo valsčių. O siena prie Toropeco, Toropeco valsčių ir Veližo valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių – Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto, ir Zavoločjės miesto ir valsčių: Dolysos, ir Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės valsčių su mano žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui senoji siena.

O ką tu, mūsų broli, didysis valdove Ivanai, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūsime, ir mūsų pasiuntiniams per tavo žemės pas tave atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O tavo pirkliams iš visų tavo žemių į visas mūsų žemės atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliams iš visų mūsų žemių į visas tavo žemės atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat jūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per mūsų žemės iš jūsų arba pas jus, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tavo pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemės be jokių kliūčių praleisti. Taip pat mūsų pasiuntiniai ar pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per tavo žemės iš mūsų arba pas mus, ir tau iš mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemės be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas jus per mūsų žemės, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas jus su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir iš pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemės praleisti be jokių kliūčių. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas mus per jūsų žemės, ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis, ir jums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir jums pas mus tuos pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemės be jokių kliūčių.

O [jei] tais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenių, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisiektų dėl tų

visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O [jei] ko-
kiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims
sprendimo, tai mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiavę dėl tų visų ginčų
priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudrybių. O vagį, bėglį, nelaisvąjį,
vergą, skolininką, pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą, patikėtą, pa-
skolintą, užstatytą atiduoti.

O prais pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir tarp
mūsų stos nesantaika, o kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai
atsidurs mūsų žemėse, ir mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti ir
turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O ku-
rie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu tavo žemėse, ir tau mūsų
pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei turtų iš jų neatimti,
bet išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdo-
vas Žygimantas, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos, Rusios, Prūsijos,
Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didysis kunigaikštis, bučiavome kryžių tau,
mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios val-
dovui, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros,
Permės, Bulgarijos ir kitų didžiajam kunigaikščiui, tam, kad mums pagal šį
paliaubų raštą iki tų sutartų metų tvirtai tos taikos laikytis pagal tai, kaip
šiame paliaubų rašte parašyta.

Ant šios paliaubų sutarties mes, didžiojo valdovo Žygimanto, Dievo ma-
lone Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos
ir kitų didžiojo kunigaikščio pasiuntiniai – aš, Jonas Jurgaitis Hlebavičius,
Polocko vaivada, didžiojo valdovo, karaliaus ir didžiojo kunigaikščio mar-
šalas; aš, Motiejus Vaitiekaitis Jonaitis, Vitebsko vaivada, jo malonybės val-
dovo, karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio maršalas, Valkavisko se-
niūnas; ir aš, raštininkas Vaclovas Mikalojaitis – bučiavome kryžių ir savo
antspaudus prie šios paliaubų sutarties prikabinome tam, kad mūsų val-
dovui, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui ir
Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, su savo broliu, didžiuoju valdo-
vu Ivanu, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, tų
paliaubų iki sutartų metų tvirtai laikytis, kaip šiame paliaubų rašte parašy-
ta. O kai bus pas mūsų valdovą, pas didįjį valdovą Žygimantą, Dievo malone
Lenkijos karalių ir Lietuvos ir Rusios didįjį kunigaikštį, didžiojo valdovo
Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorai,
ir mūsų valdovui, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos

karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, iš to rašto, prie kurio mes savo antspaudus prikabinome ir ant kurio kryžių bučiavome, liepti surašyti savo raštą žodis žodin ir savo antspaudą prie to rašto jam prikabinti, ir kryžių ant to rašto mūsų valdovui Žygimantui, karaliui, bučiuoti jo bajorų akivaizdoje, ir tą raštą mūsų valdovui duoti didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorams, ir jo bajorus išleisti pas jį neužlaikant.

NR. 15A

1537 06 27, KROKUVA

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
ŽYGMANTO SENOJO PALIAUBŲ SUTARTIES
SU MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAIKŠČIU
IVANU IV RATIFIKACIJOS DOKUMENTAS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 16. Pergamentas parudavęs, dėmėtas ir skylėtas, dešinysis viršutinis kampas aptrupėjęs; ratifikacija pradedama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė padidinta; pergamento apačioje išdurtos apvalios skylutės neišlikusiam Žygimanto Senojo antspaudui prikabinti. *Versus* pusėje dorsalinis įrašas: *Перемирная на 5 лет от лета 7045.*

Kop.: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 1, ед. хр. 15, л. 1910б–194. Kopija įrašyta į Lietuvos Metrikos knygą antrašte: *Тымь обычаемъ з(о)с(но)д(а)рѣ корол его м(и)л(о)сть и великии кн(я)зь Жыкгимонт листѣ свои dokonчалныи великому кн(я)зю Ивану Васильевичу, Московскому дал через великих послов его, боярына Василя Грыгоревича Морозова, а дворецкѣкоз(о) Нижнѣного Навагорода, кн(я)зя Дмитрея Федоровича Палецѣкого, а дѣяка Григоря Дмитреева с(ы)на Загразкого, у Кракове, лета Божѣего нароженья 1537 м(е)с(е)ца июля второго д(ь)ня, инѣдикѣта десятого, которыи жо такѣ ся у собе мает.*

Pub.: LM-15, Nr. 165, p. 213–216 (pagal Kop.).

Ratifikacijos dokumentas nėra skelbiamas. Nepaisant tam tikrų dokumentų tekstų skirtumų, jis yra beveik tapatus Žygimanto Senojo diplomatinį įgaliotinių tais pačiais metais Maskvoje patvirtintam paliaubų susitarimui (publikacijoje – Nr. 15). Šioje ratifikacijoje, kaip ir kituose ratifikacijos dokumentuose, nėra prieraišo su pasiuntinių priesaika.

NR. 16

1542 03 [21], MASKVA

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
 IVANO IV PALIAUBŲ SU LIETUVOS DIDŽIUOJU
 KUNIGAIKŠČIU ŽYGMANTU SENUOJU IR JO
 SŪNUMI ŽYGMANTU AUGUSTU SUTARTIS

Orig.: AGAD, f. 1 (Zbiór dokumentów pergaminowych), Nr. 7623 (buvusi signatūra AGAD, AR, Dz. I, Nr. 7623). Pergamentas skylėtas, dešiniajame krašte įplėštas raštas stiprokai pablukęs, vietomis neįskaitomas; sutartis pradedama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė pagražinta ir padidinta Pergamento apačioje ant raudonos spalvos siūlų pynutės prikabintas Ivano IV antspaudas. Antspaudas raudono vaško, per pusę perskilęs, dalis krašto atrupėjusi. *Versus* pusėje vėlesnių laikų dorsaliniai įrašai: *List przemirny między krolem polskim Zygmuntem, a między carem moskiewskim Iwanem przez posła J(ego) K(rolewskiej) M(ilosci) p(ana) Jana Ju[...]cza woiewode plockiego y marszałka y pana Nikodyma Iwanowicza Cie[...]nowicza podstolego y staroste mielnickiego y innych na lat siedm. Pisan na Moskwie roku od stworzenia swiata 7050 miesiaca marca; Litera c szuflada 3 sztuka 5 {skaičius 5 užrašytas kitu rašalu virš buvusio skaičiaus 3}; *List prze[...] [...] [...]kiego Iwana z krolem Zygmuntem [...]wszym y Zygmuntem Aug(ustem) do siedmiu lat; [...] между кор[...] Жикгимонтом и Жикгимонтом Августом на семь лет от року 1542.**

Kop.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 1, ед. хр. 3, л. 114–123. Kopija įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą antrašte: *Грамота перемирная великог(о) кн(я)зя слово, которая дана королевым послом за великого кн(я)зя печатью.*

Pub.: Сб Рио, т. 59, № 10, с. 189–193 (pagal Kop.).

Past.¹: Dokumento sudarymo data patikslinta pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančius sutarčių surašymo ir patvirtinimo ceremonijos įrašus (Сб Рио, т. 59, № 9, с. 167–168).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengti pagal originalą; neįskaitomos pergamento vietos atkurtos remiantis Maskvos pasiuntinybių knygoje esančiu nuorašu (Kop.).

Мы, великии г(о)с(у)д(а)рь Иван, Б(о)жиею м(и)л(о)стию, г(о)с(у)д(а)рь всея Руси и великии княз, Володимерский, Московский,

новгороцкии, псковскии, рязанскии, тверскии, югорскии, пермскии, болгарскии и иных.

Что присылал до нас ты, брат н(а)шь, великии г(о)с(у)д(а)рь Жигимонтъ, Б(о)жиею м(и)л(о)стию, корол полскии и великии княз литовскии, рускии и княже прускии и жемотцкии, и мозовецкии и иных, послов своих, воеводу полотцкого, маршалка своего, пана Яна Юревичя, да подстолего своего, старосту мелницкого, пана Никодима Яновичя Техоновского, да писаря своего Миколая Миколаевичя, державца ожского и переломского, о миру и о доброй смолве, и то межинась с тобою, братом н(а)шимъ, с великимъ г(о)с(у)д(а)ремъ Жигимонтомъ королем ныне не сстало ся. И послы твои говорили нам от тебя, брата н(а)шего, от великого г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта, короля полского и великог(о) кн(я)зя литовского и русского, чтобы мы с тобою и с сыном твоим, королем и великим князем Жигимонтом Августом, взяли перемирье на семь лет, на то, что нам в те перемирные лета межия себя рати и войны не замышляти, а слати нам в те лета межия себя на обе стороны своих великих послов, которые межия нас могли дела делати. И мы с тобою, братом своим, с великим г(о)с(у)д(а)ремъ Жигимонтом королем и великим кн(я)земъ и с сыном твоим королем и великим кн(я)зем Жигимонтом Августом, перемирье взяли на сем летъ, от Бл(а)говещенева дни лета 7000 пятидесятого до Бл(а)говещенева дни лета 7000 пятидесят седмаго, на то, что тебе брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту королю и великому кн(я)зю, и с(ы)ну твоему королю и великому кн(я)зю Жигимонту Августу, в те перемирные лета, в семь летъ, н(а)шихъ земель не воевати, ни зацепляти ничемъ: Московские земли и Новагорода Великого, и волостей Ноугородцких и Ноугородцкие земли все, и Псковские земли все, и города Себежа и Себежские волости, и Тверские земли все, и Переславля Резанского, и Резанские земли все, и Пронска и Пронские земли все не воевати ни зацепляти ничем. Также тебе, брату н(а)шему, Жигимонту королю и великому кн(я)зю и сыну твоему королю, великому кн(я)зю Жигимонту Августу и техъ н(а)шихъ городов и волостей и земель не воевати и не зацепляти ничемъ в те перемирные лета: города Рылска с волостми, города Путивля с волостми, города Радогоща с волостми, города Чернигова с волостми, города Стародуба с волостми, города Почепа с волостми города Поповы Горы с волостми, и волостей Залеса, Бабиц, Светилович, Голодна, Скарбович, Лапич, города Карачева с волостми и волостей Хотимля, Снов[с]ка, Хороборя, Мглина, Дрокова, города Трубческа с волостми, города Мосалска с волостми, города

Серпеиска с волостми, и волостеи [З]амошя, Тухачева, [Дегны], Фоми-
нич, Погостища, Мощины, Демены, Городечны, Ужеперети, Снопота,
Ковылны, Шуи, Лазарева городища, Ближевич, Лубуни, Данилович,
города Брянска с волостми и волостеи Соловевич, Прикладней, Пацъни,
Феодоровского, Осовика, Покиничъ, Сухоря, Всеславля, Ворониц¹,
Жерыни; города Рославля с волостми. А рубеж городу Рославлю со
Мстиславлемъ, промеж Словнева да Шибнева, к Гневкову, Доброю
речкою на Водонос, а от Водоноса Доброю речкою в Остръ через
Великии Боръ в реку в Шумячю, к Стрекуле к рубежу х Кричевскому,
а от Кричева городу Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячею в реку
в Немелицу, а з Немелицы старым рубежом к Заборью в Ыпут реку
да вниз в Ыпутю к Хмелю; города Смоленска с путми и с волостми,
что к нему тянет, и волостеи Еловца, Болванич, Лазаревщины,
Пустоселя, Романовского, Копоткович, Молохвы все, что к неи
потягло, и Петровского Держаня, Кутева и Зверович, Дубровенского
Пути, Катъни, Каспли, Поречя, Руды, Щучи. А рубеж Смоленску и
волостем Смоленскимъ з Дубровною, и с Романовым и з Горами, и
со Мстиславлем, от Днепра ниже города Смоленска рекою Мереєю в
верхъ, межи Пр(е)ч(и)стые, Взруба и Зверович в Иваку реку, а з [Иваки]
на Елински рубеж, да в Городню, а Городнею в Вехру, в Черной Мох,
из Вехры в Прудилну, а з Прудилны в Железницу, а Железницею под
Дуденки в Вехру, а з Вехры в Лютую воду, а зъ Лю[тые воды в Выпи]но,
а из Выпина в Сож, а Сожемъ на низ в Березыню, а Березынею в верхъ
сухом, промеж сел Почина и Гладкович, по холмом, а оттоле в Пулневу.
А за рекою за Днепром рубеж Смоленску вниз по Днепру по реке,
ниже Клементья С(вя)т(о)го пят верстъ; города Мценска с волостми
и городища Дмитровца; города Мещеска с волостми, города Опакова
с волостми и волостеи Залидова, Недоходова, Бышкович, Лычина;
города Вязмы и волостеи Вяземскихъ, что к Вязме потягло, города
Дорогобужа и волостеи Дорогобужскихъ всех, что к нему потягло из
стари, города Белые с волостми, и Верховья, и Болшева, и Шоптова,
и Монивидовы Слободы, и города Торонца и всех Торопецких
волостеи, и города Велижа и Велижских волостеи. Рубеж Торонцу и
Торопетцким волостем и Велижским, Данкову, Любуте, Дубне, Рожне,
Туре, Биберева, Старцове, Нежелскои, Плавеетцкои, Жижетцкои,
Озеретцкои, Казариновскои и Новгородцким волостям, Лукам Ве-
ликим, и Пуповичам, и Ржеве, и городу Острю, и городу Заволочю,

¹ Rankr. Вороцни

и волостем Дольсе и Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Велиле, и Лопастацам, и Холмскому Погосту, и Буицу и иным волостем, всеи земле Новгородцкою с вашею землею Литовскою, и с полочаны, и с вибляны, земле и воде по старым рубежом.

А мне великому государю Ивану, Б(о)жиею м(и)л(о)стию, г(о)с(у)-д(а)рю всеа Русии и великому кн(я)зю, твоих великог(о) г(о)с(у)д(а)-ря Жигимонта, короля полского и великог(о) кн(я)зя литовского и русского, и с(ы)на твоег(о) короля и великог(о) кн(я)зя Жигимонта Августа земел не воевати ни зацепляти ничемъ в те перемирные лета: города Киева с волостми, города Канева с волостми, города Черкас с волостми, города Житомиря с волостми, города Вруча с волостми, города Любича с волостми, города Гомя с волостми, и сел: Уварович, Телешович, Теренич, Кошелева Лесу, Морозович, [Липенич, Полешан], города Турова с волостми, города Мозыри с волостми, да волостей Бчича, Брягина, Реч[ицы], Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска, Могилева, города Мстиславля с волостми и волостей Хотславич, города Кричева с волостми, и города Орши с волостми, и волостей Любавич, Микулина, города Дубровны с волостми, и волостей Гор и Романова, города Витебска, и волостей Бруса, Дречьих Лукъ, Свята, Озерища, города Полотцка и волостей Мошников, Дрысы, Освия, Нещерды, Непоротович, Вербиловы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Лисны, Замошя, Исца, Неведрея.

А кого к нам ты, братъ н(а)шь Жигимонтъ корол и с(ы)нъ твои корол и великий княз Жигимонтъ Августъ пошлете своих послов, и тем вашим послом приехати к нам и отехати доброволно безо всякие зацепки. Также ког(о) мы пошлем к вам своих пословъ, и н(а)шимъ послом по вашим землям [к вамъ] доброволно приехати и отехати безо всяких зацепок. А вашим купцом изо всех ваших земел во все н(а)ши земли приехати со всяким товаром и торговати на всякои тавар, а приехати им и отехати доброволно, [безо всяких зацепок]. А н(а)-шимъ купцом изо всех н(а)шихъ земел во все ваши земли приехати со всяким таваром и торговати на всякои тавар, а приехати им и отехати доброволно, безо всяких зацепок. Также которые ваши послы поидут к вам через н(а)ши [земли] и гости с ними, или оприч послов гости поидут к вам через н(а)ши земли с каким товаром нибуди, и нам у тех пословъ и гостей товару не отнимати, а пропускаати нам к вам послов и гостей со всяким товаромъ через свои земли безо всякие зацепки. Также и н(а)ши послы и гости куды ни поидут от нас, или к нам, через ваши земли, с каким товаром нибуди, и вам у тех у [наших]

пословъ и гостей тавару не *отнимати*, а пропущати вам к нам н(а)-шихъ пословъ и гостей со всяким товаромъ чрез свои земли безо всяких зацепок. А которые послы *от* иных г(о)с(у)д(а)реи, *откуды* нибуду, [пой]дут к вам² через н(а)ши земли, [и] гости с ними с каким таваром нибуду, и нам у тех ваших послов [и] гостей товару не *отни*-мати, а пропущати нам к вам техъ пословъ и гостей со всяким товаром через сво[и] земли безо всяких зацепок. [Также] которые пос[лы *от*] иных г(о)с(у)д(а)реи, *отколе* нибуду, *пойдут* к нам через ваши земли, и гости с ними с ка[ким] таваром нибуду, и вам у тех послов и гостей тавару не *отнимати*, а пропущати вам к нам тех послов и гостей со всяким [товаром] через свои земли безо всяких зацепок.

А в те перемирные лета какова учин[итца] обида меж н(а)шихъ кн(я)зеи и людеи в земляхъ и в водах и в ыных в каких в обидныхъ делехъ, и н(а)ши кн(я)зи, и наместники и волостели украинные сослав ся, да тем обидным делом всяким управу учинят на обе стороны. А в каких обидных делех н(а)ши кн(я)зи и наместники и волостели не у[чинят] управы, и нам о том сослати судеи, и они съехав ся да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны, без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выд[ати], а данное, положеное, заемное, поручное *отдати*.

А *отоидут* по сем перемирнымъ грамотам межи нас урочные лета и розмирица межи нас учинитца, а в ту пору которые ваш[еи зе]мли купцы или послы прилучатца в н(а)шихъ землях, и нам тех ваших послов и купцов [не] порубати, [ни стат]ков у них не*от*[нимати], а *отпустить* нам ихъ всех доброволно со всеми их статки. А которые н(а)ши послы или купцы прилучатца в ту пору в ваших землях, и вам н(а)шихъ пословъ и купцов также [не порубати] и неимати, ни ж[и]-вотовъ у них не*отнимати*, а *отпустить* ихъ всех доброволно [со] всеми их животы.

А на том на всем, какъ в *сеи* перемирной грамоте писано, мы, великии г(о)с(у)д(а)рь Иван, [Божьею м(и)]лостию, г(о)с(у)д(а)рь всея Руси и великии княз володимерский, московский, нов[горо]дцкии, псковский, резанский, тверский, югорский, пермский, болгарский и иных, целовали есмя кр(е)сть тебе, брату [н(а)шему, вели]кому государю к Жигимонту, Б(о)жиею м(и)л(о)стию, королю полскому и вели[кому] кн(я)зю литовс[ком]у, рускому и кн(я)же прусскому, и жемотцкому, и мозовецкому и иныхъ, и с(ы)ну твоему королю и великому кн(я)зю

² Rankr. nam.

Жигимонту Августу, на том, что нам по сеи перемирной грамоте до тех урочных семи летъ тотъ миръ держати [крепко, по тому, как в сеи перемирной грамоте] писано.

Писана на Москве, лета 7000 пятидесятого марта м(е)с(е)ца.

* * *

Mes, didysis valdovas Ivanas, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis.

Atsiuntei mums, tu, mūsų broli, didysis valdove Žygimantai, Dievo malone Lenkijos karaliau ir Lietuvos, Rusios didysis kunigaikšti, Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų kunigaikšti, savo pasiuntinius – Polocko vaivada, savo maršalą poną Joną Jurgaitį, savo pastalininką, Melniko seniūną poną Nikodemą Jonaitį Ciechanovskį ir savo raštininką poną Mikalojų Mikalojaitį, Ožos ir Perlamo laikytoją – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu, karaliumi, nūnai neįvyko. Ir tavo, mūsų brolio, pasiuntiniai mums nuo tavęs, nuo didžiojo valdovo Žygimanto, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, ir Rusios didžiojo kunigaikščio, kalbėjo, kad mes su tavim ir su tavo sūnumi, karaliumi, didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu, sudarytume paliaubas septyneriems metams tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų reikalus galėtų sutvarkyti. Ir mes su tavimi, su savo broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, ir su tavo sūnumi, karaliumi, didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu, sudarėme paliaubas septyneriems metams, nuo Viešpaties Apreiškimo dienos 7000 penkiasdešimtaisiais metais³ iki Viešpaties Apreiškimo dienos 7000 penkiasdešimt septintaisiais metais⁴ tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, ir tavo sūnui, karaliui, didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Augustui, tais paliaubų metais, septynerius metus prieš mūsų žemes nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti – Maskvos žemės, ir Didžiojo Naugardo ir Naugardo valsčių, ir visos Naugardo žemės, ir visos Pskovo žemės, ir Sebežo miesto ir Sebežo valsčiaus, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavlio ir visos Riazanės žemės, ir Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti. Taip pat tau, mūsų broliui Žygimantui, karaliui

³ T. y. 1542 m. kovo 25 d.

⁴ T. y. 1549 m. kovo 25 d.

ir didžiajam kunigaikščiui, ir tavo sūnui karaliui, didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Augustui, tais paliaubų metais, ir prieš tuos mūsų miestus, ir valsčius, ir žemes nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti: Rylsko miesto su valsčiais, Putivlio⁵ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Skarbovičių, Lapičių; Karačevo miesto su valsčiais, ir valsčių: Chotimlio, Snovsko⁶, Choroboro, Mglino, Drokovo; Trubčesko⁷ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Serpeisko miesto su valsčiais, ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais, ir valsčių: Solovjevičių, Prikładnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios; Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio⁸ – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevkovo, Dobrajos upelių į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upelių į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės link Strekulų, link Kričevo ribos, o nuo Kričevo Roslavlio miesto riba – Šumiačios upė, ir Šumiačia iki Nemelicos upės, ir iš Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, ir Romanovo, ir Gorų, ir Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyn tarp Nekalčiausiųjų, Vzurbo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Vechros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos, ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su valsčiais, ir

⁵ Dab. Putyvlis.

⁶ Dab. Sednivas.

⁷ Dab. Trubčevskas.

⁸ Dab. Mscislavas.

Dmitrovco miestelio, Meščesko miesto su valsčiais, Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, ir Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių, Veližo miesto ir Veližo valsčių. Siena prie Toropeco, Toropeco ir Veližo valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių: Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto, ir Zavoločjės miesto ir valsčių: Dolysos, ir Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Velilos, ir Lopasticų, ir Cholmo pogosto, ir Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės su tavo žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui senoji siena.

O man, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, prieš tavo, didžiojo valdovo Žygimanto, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, ir Rusios didžiojo kunigaikščio, ir tavo sūnaus, karaliaus ir didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto, žemės tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti: Kijevo miesto su valsčiais, Kanevo⁹ miesto su valsčiais, Čerkasų miesto su valsčiais, Žitomiro¹⁰ miesto su valsčiais, Ovručo miesto su valsčiais, Liubečo miesto su valsčiais, Gomelio miesto su valsčiais ir kaimų: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Polešanų; Turovo miesto su valsčiais, Mozyriaus miesto su valsčiais ir valsčių: Bčičo, Bragino, Rečicos¹¹, Gorvolio, Strešino¹², Čečersko¹³, Propoisko¹⁴, Mogiliovo¹⁵; Mstislavlio miesto su valsčiais ir Chotslavičių valsčiaus, Kričevo¹⁶ miesto su valsčiais, Dubrovnos¹⁷ miesto su valsčiais, ir valsčių, Gorų ir Romanovo, ir Oršos miesto su valsčiais ir valsčių: Liubavičių, Mikulino; Vitebsko miesto, ir valsčių: Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės; Polocko miesto, valsčių: Mošnikų, Drisos, Asvejos, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Zamošės, Istco, Nevedrėjaus.

⁹ Dab. Kanivas.

¹⁰ Dab. Žytomiras.

¹¹ Dab. Rečyca.

¹² Dab. Strešynas.

¹³ Dab. Čačerskas.

¹⁴ Dab. Slauharadas.

¹⁵ Dab. Mogiliavas.

¹⁶ Dab. Kryčavas.

¹⁷ Dab. Dubrouna.

O ką tu, mūsų broli Žygimantai, karaliau, ir tavo sūnus, karalius ir didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas, pasiūsite pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems jūsų pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūšime, ir mūsų pasiuntiniams per tavo žemes pas tave laisvai atvykti ir išvykti be jokių kliūčių. O jūsų pirkliams iš visų jūsų žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai be jokių kliūčių. O mūsų pirkliams iš visų mūsų žemių į visas jūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai be jokių kliūčių. Taip pat kurie jūsų pasiuntiniai vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas jus per mūsų žemes su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat ir mūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per jūsų žemes iš mūsų arba pas mus, ir jums iš tų mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir jums pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir iš pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus tuos pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas mus per jūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais su bet kokiomis prekėmis, ir jums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir jums pas mus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių.

O [jei] tais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenių, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisiekę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, [tai] mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudrybių. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką, pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą patikėtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O prais pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir tarp mūsų stos nesantaika, o kurie tuo metu jūsų žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, ir mums tų jūsų pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais;

o kurie mūsų pasiuntiniai ar pirkliai atsidurs tuo metu jūsų žemėse, ir jums mūsų pasiuntinių ir pirklių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtų iš jų neatimti, bet išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Ivanas, Dievo malone visos Rusios valdovas, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos, ir kitų didysis kunigaikštis, bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui ir Lietuvos, Rusios didžiajam kunigaikščiui, Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų kunigaikščiui, ir tavo sūnui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Augustui, tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus septynerius metus tvirtai tos taikos laikytis, taip kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Surašyta Maskvoje 7000 pekiasdešimtais metais¹⁸ kovo mėnesį.

¹⁸ T. y. 1542 m.

NR. 17

[1542 03 21, MASKVA]

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
 ŽYGMANTO SENOJO IR JO SŪNAUS
 ŽYGMANTO AUGUSTO PALIAUBŲ SU
 MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAİKŠČIU
 IVANU IV SUTARTIS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 17. Pergamentas patamsėjęs, dėmėtas ir skylėtas, vietomis susiraukšlėjęs, raštas daugelyje vietų pablukęs, išsitrainęs ir neįskaitomas; sutartis pradedama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė padidinta ir pagražinta; buvusių LDK pasiuntinių antspaudų nėra, likusi tik viena žalsvai mėlynų siūlų pynutė antspaudui prikabinti. *Versus* pusėje dorsalinis įrašas: *Грамота перемирная Жигимонта короля что учинили посль ево пан Глебович с г(о)с(у)д(а)ремъ ц(а)ремъ и великим кн(я)зем Иваном Василевичем всеа Руси въ 7050 году на 7 лет.*

Kop.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 1, ед. хр. 3, л. 123–135. Kopija įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą.

Pub.: Сб Рио, т. 59, № 10, с. 193–194 (pagal Kop.). Publikuotas tik sutarties nuorašo fragmentas – LDK pasiuntinių priesaika.

Past.: Dokumento sudarymo vieta ir data nustatytos pagal Maskvos didžiojo kunigaikščio sutarties vietą ir datą. Data patikslinta pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančio pastarojo dokumento nuorašo datą ir sutarčių tvirtinimo ceremonijos įrašus (Сб Рио, т. 59, № 9, с. 167–168).

Pirminis sutarties dokumentas neskelbiamas dėl blogos pergamento būklės – didžioji dalis teksto neįskaitoma. Vietoj jo publikuojamas gerai išlikęs ratifikacijos aktas (publikacijoje Nr. 17A). Susitarimų tekstų skirtumai aptarti įvadiniame šio šaltinių rinkinio straipsnyje.

NR. 17A

1542 08 19, KROKUVA

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
ŽYGMANTO SENOJO IR JO SŪNAUS
ŽYGMANTO AUGUSTO PALIAUBŲ
SUTARTIES SU MASKVOS DIDŽIUOJU
KUNIGAIKŠČIU IVANU IV RATIFIKACIJOS
DOKUMENTAS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 19. Pergamentas gerai išsilaikęs, nežymiai dėmėtas ir susiraukšlėjęs. Pergamento apačioje padarytos trikampio formos įpjovos neišlikusiems Žygimanto Senojo ir Žygimanto Augusto antspaudams prikabinti. *Rectus* pusėje apačioje įrašas: *Списал Ивашко а подлиеная у коро[...]. Versus* pusėje dorsalinis įrašas: *Лета от Рождества 1542. Грамота перемирная по которои Жигимонтъ король и с(ы)нъ его целовали кр(е)стъ ц(а)рю и великому князю Ивану Василевичю на томъ что учинили перемире на 7 летъ и договор о городах и селах порубежных украинских, смоленских и подвинъ, а от создания мира лета; žemiau įrašyta: N. 1.*

Коп.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 19. Archyvinė originalo kopija.

Past.: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengti pagal originalą.

Мы, великии г(о)с(по)д(а)ръ Жикгимонт, Божю м(и)л(о)стью корол полскии, великии кн(я)зь литовскии, рускии, прускии, жомоитскии, мазовецкии и иныхъ.

Што посылали есмо до тебе, брата н(а)ш(о)го, великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси, великог(о) кн(я)зья володимерског(о), и московского, и новгородского, и псковского, и резанског(о), и тверского, и югорского, и пермьског(о), и болгарског(о), и иныхъ, послов наших – воеводу виленского, державцу бобруиског(о) и борисовского п(а)на Яна Юрьевича Глебовича, а подстолез(о) н(а)ш(о)го, старосту мелнитцког(о), п(а)на Никодима Яновича Техоновского, а конюшог(о) н(а)ш(о)го дворног(о) и писаря, державцу ожского и переломского, п(а)на Миколая Миколаевича Ондрошевича о миру и о доброй змолве. И то межи нас с тобою, братом нашим, великим

г(о)с(по)д(а)ремъ Иваном, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ремъ всея Руси и великим кн(я)зем, ныне не стало ся. И послы наши говорили *от нас*, тебе брату н(а)ш(о)му, великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, штобы ты с нами и з сыном нашим королем и великим кн(я)зем Жикгимонтом Августом взял перемире на сем летъ на то, што нам в тыи перемирный лета межи собою рати и воины не замышляти, а слати б(ы) нам в тыи лета межи собою на обе стороны своих великих послов, которые межи нас могли дела делати. И ты брат наш, великии г(о)с(по)д(а)рѣ Иванъ, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рѣ всея Руси и великии кн(я)зѣ перемире с нами и з сыном нашим королем и великим кн(я)зем Жикгимонтом Августом взял на сем летъ *от* Бл(а)говещеньева дни лета сем тысяч пятьдесят(о) до Бл(а)говещеньева дни лета сем тысяч пятьдесят седмого, на то што тебе, брату н(а)ш(о)му, великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, в тыи перемирный лета в семъ летъ наших земель не воевати, ни зачепляти ничимъ – города Киева з волостми, города Канева з волостьми, города Черкас з волостми, города Житомира з волостми, города Вручя з волостми, города Любеча з волостми, города Гомя з волостми, и сел – Уварович, Телешевич, Теренич, Кошелева Лесу, Морозович, Липинич, Полешан; города Турова з волостьми, города Мозыря з волостми, да волостей – Бчича, Брягиня, Речицы, Горволя, Стрешина, Чичерьска, Пропоиска, Могилева, города Мстиславля з волостми и волости – Хотславич; города Кричева з волостми, города Орши з волостми, и волостей – Любавичъ, Микулина; города Дубровны з волостьми и волостей – Горъ и Романова; города Витебска, и волостей Бруса, Дречихъ Лук, Свята, Озериць, города Полоцка и волостей – Мошниковъ, Дрисы, Освия, Нещорды, Непоротович, Вербиловы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Листны, Замошя, Исца, Неведрея и иным нашим волостем земли Полоцкое и Витебское, и землям ихъ и водам с твоею землею по старым рубежом.

А мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, Божю м(и)л(о)стью королю польскому и великому кн(я)зю литовскому, и рускому, и сыну н(а)ш(е)му королю и великому кн(я)зю Жикгимонту Августу в тыи перемирный лета, сем летъ, твоих, брата н(а)ш(о)го, великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великог(о) кн(я)зя, земля не воевати, ни зачепати ничим – Московское земли и Новагорода Великог(о), и волостей Новгородских, и Новгородское земли всее, и Пскова, и Псковское земли всее, и города Себежа,

и Себежское волости, и Тверское земли все, и Переславля Резанског(о), и Резанское земли все, и Пронска, и Пронское земли все – не воевати, ни зачепати ничим. Также мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту, Божю м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому, и сыну н(а)ш(о)му королю и великому кн(я)зю Жикгимонту Августу, и тых твоих городов, и волостей, и земель, не воевати, ни зачепати ничим в тьи перемирный лета – города Рыльска з волостми, города Путивля з волостми, города Новагородка Северского з волостми, города Радогоща з волостми, города Чернигова з волостми, города Стародуба з волостми, города Почепа¹ з волостми, города Поповы Горы з волостми, и волостей – Залесья, Бабич, Святилович, Голодна, Скарбович, Лапичь; города Карачева з волостми, и волостей – Хотимля, Сновска, Хороборя, Мглина, Дрокова, города Трубческа з волостми, города Мосалска з волостми, города Серпеиска з волостми, и волостей: Замошя, Тухачева, Дегны, Фоминич, Погостища, Мощина, Демены, Городичны, Ужеперети, Снопота, Ковылны, Шуи, Лазарева городища, Ближевич, Любуни, Данилович; города Брянска с волостми и волостей – Соловьевич, Прикладней, Пацыни, Федоровского, Осовика, Покинич, Сухоря, Всеславля, Ворониц², Жерыни; города Рославля з волостми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлем – промеж Словнева да Шибнева к Гневкову, Доброю речкою, на Водонос, а от Водоноса Доброю речкою в Острь через Великий Бор в реку в Шумячу, к Стрекуле, к рубежу кричовскому, а от Кричева городу Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячою в реку в Немелицу, а з Немелицы старым рубезом к Заборью в Ыпут реку, да внизъ в Ыпутю к Хмелю; города Смоленска с путми и з волостми, што к нему тягнеть, и волостей – Еловца, Болваниц, Лазаревщины, Постоселя, Романовског(о), Копоткович, Молохвы все, што к ней потягло, и Петровског(о) Держанья, Кутева, и Зверович, Дубровенского Путя, Катыни, Каспли, Поречя, Руды, Щучи. А рубеж Смоленску и волостем Смоленским з Дубровою и з Романовым, и з Горами, и со Мстиславлем – от Днепра, нижеи города Смоленска, рекою Мереею у верхъ межи Пр(е)ч(и)стое, Взруба и Зверович в Ываку реку, а з Ываки на Елинский рубеж да в Городню, а Городню у Вехру, в Чорный Мох, и з Вехры в Прудилну, а с Прудилни в Железницу, а Железницею под Дуденки у Вехру, а з Вехры в Лютую Воду, а з Лютое Воды въ Выпино, а з Выпина в Сожь, а Сожем

¹ Rankr. Почапова.

² Rankr. Вороцни.

на низ в Березыню, а Березынею у верхъ сухомъ промеж сел Почина и Гладкович по холмом, а *оттуле*³ в Пулневу. А за рекою за Днепром рубеж Смоленску внизъ по Днепру по реце ниже Климентя Св(я)т(о)-го пят верстъ; города Мценска з волостми и городища Дмитровца; города Мещеска з волостми, города Опакова з волостми, и волостеи – Залидова, Недоходова, Бышкович, Лычина; города Вязмы и волостеи Вяземских, што к Вязме потягло; города Дорогобужа и волостеи Дорогубужских всих, што к нему потягло з старины; города Белое з волостми, и Верховя, и Большева, и Шоптова, и Монивидовы Слободы, и города Торонца и всих Торопецкихъ волостеи, и города Велижа и Велижских волостеи. Рубежь Торонцу и Торопецким волостем и велижским, Данкову, Любуте, Дубне, Рожне, Туре, Бибиреве, Старцове, Нежелскои, Плавецкои, Жижетскои, Озерскои, Козариновскои, и Новгородским волостем, Лукам Великим, и Пуповичам, и Ржеви, и городу Острю, и городу Заволочю, и волостем Дольсу, и Березаю, Невлю, Усаю, Ловцу, Веснебологу, и Велиле, и Лопастичам, а Холмъскому Погосту, и Буицу, и инымъ волостем всее земли Новгородское з н(а)-шою землею з Литвою, и с полочаны, и з видбляны земли и воды – по старым рубежом.

А кого ты, брат наш, великии г(о)с(по)д(а)ръ Иван, всея Руси и великии кн(я)зь, пошлеш к нам и к сыну н(а)ш(о)му королю и великому кн(я)зю Жикгимонту Августу своих послов, и тым твоим посломъ приехати к нам и отехати доброволно без всякое зачекки. Также кого мы и сын наш корол и великии кн(я)зь Жикгимонт Августъ к тебе пошлем наших послов, и нашим послом по твоим землям к тебе доброволно приехати и отехати без всяких зачепок. А твоим купцом со всих твоих земель во вси наши земли приехати со всяким товаром и торговати на всякии товар, а приехати им и отехати доброволно без всяких зачепок. А нашим купцом из всих наших земель во вси твои земли приехати со всяким товаром и торговати на всякии товар, а приехати им и отехати доброволно без всяких зачепок. Также которыи послы ваши пойдут к вамъ через наши земли, и гости с ними или оприч послов гости пойдуть к вам через н(а)ши земли с каким буд товаром, и нам в тых ваших послов и гостеи товару не отнимати, и пропускати нам к тебе твоих послов и гостеи со всяким товаром через свои земли без всякое зачекки. Также и наши послы и гости куды колвек от нас пойдуть або к нам через твои земли с каким буд товаром, и тебе в тых

³ Rankr. оттул.

наших послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати тебе к нам наших послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зачепок. А которые послы *от* иных г(о)с(по)д(а)реи *отколе* нибуд поидут к вам через наши земли, и гости с ними, с каким буд товаром, и нам в тех ваших послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати нам к тебе тех послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зачепок. Также которые послы *от* иных г(о)с(по)д(а)реи *отколе* нибуд поидут к нам через ваши земли, и гости с ними с каким буд товаром, и вам в тех послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати тебе к нам тех послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зачепок.

А в тыи перемирныи лета какова вчинит ся обида межи нашихъ кн(я)зеи и людеи в землях и в водах, и въ выных каких обидных делех, и наши кн(я)зи и наместннки, и волостели украинныи сослав ся, да тым обидным делом всяким управу вчинят на обе стороне. А в каких обидных делех наших кн(я)зи и наместники, и волостели не вчинят управы и нам о том сослати судеи, и они зъехав ся да тым обидным делом всим управу вчинят на обе стороне без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выдати, а данное, положеное, заемное, поручное *отдати*.

А отоидут по сим перемирным грамотам межи нас урочные лета, и розмирица межи нас учинит ся, а в ту пору которые твоее земли купцы або послы прилучат ся в наших землях, и намъ тех твоих послов и купцов не порубати, и статков в них не *отнимати*, а *отпустить* нам их всих доброволно со всеми их статки. А которые наши послы або купцы прилучат ся в ту пору в твоих землях, и тебе наших послов и купцов также не порубати, а ни *имати*, и животов в них не *отнимати*, а *отпустить* их всих доброволно со всеми их животы.

А на том на всем, как в сее перемирнои грамоте писано, мы, великии г(о)с(по)д(а)ръ Жикгимонт, Божю м(и)л(о)стью корол полскии и великии кн(я)зь литовскии, рускии, прускии, жомоитскии, мазовецкии и иных, и сын наш корол и великии кн(я)зь Жикгимонт Августъ целовали есмо крестъ тебе, брату н(а)ш(о)му великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю володимерскому, московскому, новгородскому, псковскому, резанскому, тверьскому, югорскому пермьскому, болгарскому и иныхъ, на том, што нам по сее перемирнои грамоте до тех урочных семи лет тот мир держати крепко по тому, как в сее перемирнои грамоте писано.

П(и)сан у Кракове под леты Божего нароченья тысяча пятсот чотырдесят вторыи м(е)с(е)ца августа девятинадцать ден, индикта пятинадцать.

* * *

Mes, didysis valdovas Žygimantas, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos ir Rusios didysis kunigaikštis, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų kunigaikštis.

Pasiuntėme tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui, Vladimiro, ir Maskvos, ir Naugardo, ir Pskovo, ir Riazanės, ir Tverės, ir Jugros, ir Permės, ir Bulgarijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui, savo pasiuntinius – Vilniaus vaivada, Bobruisko ir Borisovo laikytoją poną Joną Jurgaitį Hlebavičių, mūsų pastalininką, Melniko seniūną poną Nikodemą Jonaitį Ciechanovskį, ir mūsų dvaro arklidininką ir raštininką, Ožos ir Perlamo laikytoją poną Mikalojų Mikalojaitį Andriuškevičių – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, didžiuoju valdovu Ivanu, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, nūnai neįvyko. Ir mūsų pasiuntiniai nuo mūsų [tau], mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, kalbėjo, kad tu su mumis ir su mūsų sūnumi, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu, sudarytumei paliaubas septyneriems metams, tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų reikalus galėtų sutvarkyti. Ir tu, mūsų broli, didysis valdove Ivanai, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, su mumis ir su mūsų sūnum, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu Žygimantu Augustu, sudarei paliaubas septyneriems metams nuo Viešpaties apreiškimo dienos septyni tūkstančiai penkiasdešimtaisiais metais⁴ iki Viešpaties apreiškimo dienos septyni tūkstančiai penkiasdešimt septintaisiais metais⁵, tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, septynerius metus prieš mūsų žemes nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti – Kijevo miesto su valsčiais, Kanevo⁶ miesto su valsčiais, Čerkasų miesto su valsčiais, Žitomiro⁷ miesto su valsčiais,

⁴ T. y. 1542 m. kovo 25 d.

⁵ T. y. 1549 m. kovo 25 d.

⁶ Dab. Kanivas.

⁷ Dab. Žytomiras.

Ovručo miesto su valsčiais, Liubečo miesto su valsčiais, Gomelio miesto su valsčiais ir kaimų: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Polešanų; Turovo miesto su valsčiais, Mozyrius miesto su valsčiais ir valsčių: Bčičo, Bragino, Rečicos⁸, Gorvolio, Strešino⁹, Čečersko¹⁰, Propoisko¹¹, Mogiliovo¹²; Mstislavlio¹³ miesto su valsčiais ir Chotslavičių valsčių, Kričevo¹⁴ miesto su valsčiais, Oršos miesto su valsčiais ir valsčių – Liubavičių, Mikulino; Dubrovnos¹⁵ miesto su valsčiais ir valsčių, Gorų ir Romanovo; Vitebsko miesto ir valsčių: Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės; Polocko miesto, valsčių: Mošnikų, Drisos, Asvejės, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Zamošės, Istco, Nevedrėjaus ir kitiems mūsų Polocko ir Vitebsko žemių valsčiams su tavo žemėmis žemei ir vandeniui senoji siena.

Ir man, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, ir mūsų sūnui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui Žygimantui Augustui, tais paliaubų metais, septynerius metus prieš tavo, mūsų brolio, didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, žemes nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti – Maskvos žemės ir Didžiojo Naugardo, ir Naugardo valsčių ir visos Naugardo žemės, ir Pskovo ir visos Pskovo žemės, ir Sebežo miesto ir Sebežo valsčiaus, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavlio ir visos Riazanės žemės, Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti. Taip pat man, didžiajam valdovui Žygimantui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, ir mūsų sūnui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais ir prieš tuos tavo miestus ir valsčius, ir žemes nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti: Rylo miesto su valsčiais, Putivlio¹⁶ miesto su valsčiais, Severo Naugarduko¹⁷ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno,

⁸ Dab. Rečyca.

⁹ Dab. Strešynas.

¹⁰ Dab. Čačerskas.

¹¹ Dab. Slauharadas.

¹² Dab. Mogilivas.

¹³ Dab. Mscislavlis.

¹⁴ Dab. Kryčavas.

¹⁵ Dab. Dubrouna.

¹⁶ Dab. Putyvlis.

¹⁷ Dab. Siverų Naugardas.

Skarbovičių, Lapičių; Karačevo miesto su valsčiais ir valsčių: Chotimlio, Snovsko¹⁸, Choroboro, Mglino, Drokovo; Trubčesko¹⁹ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Serpeisko miesto su valsčiais ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais ir valsčių: Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios; Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevko, Dobrajos upelių į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upelių į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės, link Strekulų, link Kričevo ribos; o nuo Kričevo Roslavlio miesto riba – Šumiačios upė, ir Šumiačia iki Nemelicos upės, ir iš Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės, ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laidkymo, Kutevo, ir Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, Romanovo, Gorų, Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyt tarp Nekalčiausiųjų, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Vechros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos²⁰, ir Berezina aukštyt sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su valsčiais, ir Dmitrovco miestelio, ir Meščesko miesto su valsčiais, ir Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nedochoodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, ir Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių, Veližo miesto ir Veližo valsčių. Sieną prie Toropeco, Toropeco ir Veližo valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Tuross, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Plavejeckajos,

¹⁸ Dab. Sednivas.

¹⁹ Dab. Trubčevskas.

²⁰ Dab. Beržuona.

Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių: Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto, ir Zavoločjės miesto ir valsčių: Dolysos, ir Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Velilos, ir Lopasticų, ir Cholmo pogosto, ir Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės valsčių su mūsų žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui senoji siena.

O ką tu, mūsų broli, didysis valdove Ivanai, visos Rusios [valdove] ir didysis kunigaikšti, pasiūsi pas mus ir pas mūsų sūnų, karalių ir didįjį kunigaikštį Žygimantą Augustą, kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes ir mūsų sūnus, karalius ir didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas, tau kaip mūsų pasiuntinius pasiūšime, ir mūsų pasiuntiniams per tavo žemes pas tave atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O tavo pirkliais iš visų tavo žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliais iš visų mūsų žemių į visas tavo žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat kurie jūsų pasiuntiniai vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas jus per mūsų žemes su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tuos pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat ir mūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų kada per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš tų mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas tave per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tuos pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas mus per jūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais su bet kokiomis prekėmis, ir jums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir jums pas mus tuos pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti.

O [jei] tais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenų, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisiekę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O [jei] kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo,

tai mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiaavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimų. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, o kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, ir mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su bet kokiais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu tavo žemėse, ir tau mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei turtų iš jų neatimti, bet išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Žygimantas, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didysis kunigaikštis, ir mūsų sūnus, karalius ir didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas, bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didžiajam kunigaikščiui tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus septynerius metus tvirtai tos taikos laikytis, pagal tai, kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Surašyta Krokuvoje, pagal Dievo gimimo metus tūkstantis penki šimtai keturiasdešimt antraisiais, rugpjūčio mėnesį, devynioliktą dieną, indiktas penkioliktas.

NR. 18

1549 [02 13], MASKVA

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
IVANO IV PALIAUBŲ SU LIETUVOS DIDŽIUOJU
KUNIGAİKŠČIU ŽYGMANTU AUGUSTU
SUTARTIS

Orig.: AGAD, f. 1 (Zbiór dokumentów pergaminowych), Nr. 767o (buvusi signatūra AGAD, AR, Dz. I, Nr. 767o). Pergamentas neblogai išsilaikęs, tačiau raštas stiprokai pablukęs, vietomis neįskaitomas, sutartis pradedama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė užrašyta kitos spalvos rašalu, papuošta ir padidinta. Pergamento apačioje ant vyšninės spalvos siūlų pynutės prikabinatas Ivano IV raudono vaško antspaudas. *Versus* pusėje vėlesnių laikų dorsaliniai įrašai: *List przemirny tegorz moskie[...]*kie[...]*Iwan[...]* z *Zygmuntem Augustem do pieciu lat*; *List cara moskiewskiego Iwana do krola polskiego [...]* *Zygmunta Augusta przez posly J(e)go Kr(olewskiej) M(ilo)sci [...]* *pana Stanislawo Kiszkę woiewode witebskiego y p(ana) Jana Jurewicza na zgone do lat pieciu [...]*. *Pisan na Moskwie, roku od stworzenia swiata 7057*; 1549{užrašyta kitu rašalu nei likusieji dorsaliniai įrašai}; *Litera c szuflada 3 sztuka 3*; *Перемуре через пана Кишкы Станислава воеводу витебског(о) лет 7057*. *Versus* pusėje esančioje lisdėje įrašyta: *Szuflada 4 fascicul 1 sztuka 1*.

Kop.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 1, ед. хр. 4, л. 830б-1000б. Копија įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą antrašte: *А се грамота перемурная ц(а)ря и великог(о) кн(я)зя слово*.

Pub.: Сб Рио, т. 59, № 18, с. 303–306 (pagal Kop.).

Past.¹: Dokumento sudarymo data patikslinta pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančius sutarčių surašymo ir patvirtinimo ceremonijos įrašus (Сб Рио, т. 59, № 18, с. 301–303).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas parengti publikuoti iš originalo; neįskaitomos pergamento vietos atkurtos remiantis Maskvos pasiuntinybių knygoje esančiu nuorašu (Kop.).

Мы, великии г(о)с(у)д(а)рь Иван, Б(о)жиею м(и)л(о)стию ц(а)рь и великии княз всеа Руси, володимерский, московский, новгородцкий, псковский, рязанский, тверский, югорский, пермьский, болгарский и иных.

Что присылал до нас ты брат н(а)шь великии г(о)с(у)д(а)рь Жигимонтъ Августъ, Б[(о)жие]ю м(и)л(о)стию корол полскии и великии княз литовскии, рускии, и п̄рускии и жемотцкии и мазовецкии и иных, послов своих, воеводу витебского пана Станислава Петровича Кишку, да моршалка своего, державцу ожског(о) и переломского, пана Яна Юрьевича Комаевского, да писаря своего Глеба Есманова о миру и о доброй смолве. И то межи нас съ тобою з братом н(а)шим с великим г(о)с(у)д(а)[рем] Жигимонтом Августом королем ныне не ссталос. И послы твои брата н(а)шег(о) говорили нам от тебя бра[та] н(а)шего, от великог(о) г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта Августа, короля полского и великог(о) кн(я)зя литовского и руского, чтоб мы с тобою взяли перемире на пят лет на то, что нам в те перемирные лета межи себя рати и воины не замышля[ти], а слати нам в те лета межи себя на обе стороны своих великих послов, которые б межи нас могли дела делати. И мы с тобою с братом своим, с великим г(о)с(у)д(а)рем Жигимонтом Августом королем и великим кн(я)зем, перемире взяли на пят лет от Бл(а)говещенева дни лета 7000 патдесят седмаго до Бл(а)говещенева дни лета семь тысяч шестьдесят втораг(о) на то, что тебе брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту Августу королю и великому кн(я)зю, в те перемирные лета в пят лет н(а)ших земель не воевати ни зацепляти ничем: Московские земли и Новагорода Великог(о), и волостей Ноугородцких и Ноугородцкие [земли] все, и города [Пскова] и Псковские земли все, и [город]а Себежа и Себежские волости, и Тверские [земли] все, и Переславля Резанского и Резанские земли все, и Пронска и Пронские земли все, не воевати ни зацепляти ничем. Также т[е]бе брату н(а)шему Жигимонту Августу королю и великому кн(я)зю и тех н(а)ших городов и волостей и земель не [воев]ати и не зацепляти ничем в те перемирные лета: города Рылска с волостми, города Путивля с волостми, города Новагородка Северског(о) с волостми, [города] Радогоща с волостми, города Чернигова с волостми, города Стародуба с волостми, города Почапа с волостми, города Попвы Горы с волостми, и волостей: Залеса, Бабич, Светилович, Голодна, Скарбович, Лапич, города Карачева с волостми и волостей: Хотимля, Сновска¹, Хороборя, Мглина, Дрокова; города Трубческа с волостми, города Мосалска с волостми, города Серпеиска с волостми и волостей: Замошя, Тухачева, Дегны, Фоминич, Погостища, Мощины, Демены, Городечны, Ужеперети, Снопота, Ковылны, Шуи, Лазарева Городища,

¹ Rnkr. Сновка.

Ближевич, Любуни, Данилович; города Брянска с волостми и волостеи: Соловевич, Прикладнеи, Пацыни, Федоровског(о), Осовика, Покинич, Сухоря, Всеславля, Ворониц², Жерыни; города Рославля с волостми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлем промеж Словнева да Шибнева к Гневкову, Доброю речкою на Водонос, а от Водоноса Доброю речкою в Острь через Великий Бор в реку в Шюмячю, к Стрекуле, к рубежю х кричевскому, а от Кричева города Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячю в реку в Немелицу, а з Немелицы старым рубежом к Забору в Ыпут реку, да вниз в Ыпутею к Хмелю; города Смоленска с путми и с волостми, что к нему тянет, и волостеи: Еловца, Болваници, Лазаревщины, Пустос[ел]я, Романовского, Копоткович, Молохвы все, что к ней потягло, и Петровског(о) Держаня Кутева, и Зверович, Дубровенского Пути, Катыни, Каспли, Поречея, Руды, Щучи. А рубеж Смоленску и волостем Смоленским з Дубровною и с Романовым и з Горами и со Мстиславлем от Днепра ниже города Смоленска рекою Мереею вверхъ межи Пр(е)ч(и)стые, Взруба и Зверович в Ываку реку, а из Ываки на Еленски рубеж да в Городню, а Городнею в Вехру в Черной Мох, из Вехры в Прудилну, а из Прудилны [в] Железницу, а Железницею под Дуденки в Вехру, а из Вехры в Лютую Воду, а из Лютые Воды в Выпино, а из Выпина в Сож, а Сожем на низ в Березыню, а Бе[р]езынею вверхъ сухом промеж сел Почина и Гладкович по холмом, а оттоле в Пулневу. А за рекою за Днепром рубеж Смоленску вниз по Днепру по реке ниже Клементья С(вя)т(о)го пят версть; города Мценска с волостми и городища Дмитровца, города Мещеска с волостми, города Опакова с волостми и волостеи: Залидова, Недоходо[в]а, Бышкович, Лычина; города Вязмы и волостеи Вяземских, что к Вязме потягло; города Дорогобужа и волостеи Дорогобужских всех, что к нему потягло изстари; города Белые с волостми, и Верховя, и Болшова, и Шоптова, и Моневидов[ы] Слободы, и города Тороница и всех Торопецких волостеи, и города Велижа и Велижских волостеи. Рубеж Торонцу и Торопецким волостем и Велижским, Данкову, Любуте, Дубне, Рожне, Туре, Бибиреве, Старцове, Нежелскои³, Плавецкой, Жижетцкой, Озерецкой, Казариновской и Новгородским волостем, Лукам Великим и Пуповичам, и Ржеве, и городу Острею, и городу Заволочю, и волостем: Долысе и Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Холм[ско]му Погосту, и Велиле, и Лопастацам, и Буицу, и иным волостем всеи земле

² Rankr. Вороцин.

³ Rankr. Неженской.

Новгородцкой с вашею землею, с Литвою и с полочаны и с вибляны земле и воде по старым рубежом.

А мне великому г(о)с(у)д(а)рю Ивану, Б(о)жиею м(и)л(о)стию ц[арю] и великому кн(я)зю всеа Руси, твоих великог(о) г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта Августа, короля полского и великог(о) кн(я)зя литовског[о] и русского, земел не воевати ни зацепляти ничем в те перемирные лета: города Киева с волостми, города Канева с волостми, города Черкас⁴ с волостми, города Житомера с волостми, города Вручя с волостми, города Любеча с волостми, города Гомя с волостми и сел: Уварович, Телешевич, Теренич, Кошелева Лесу, Морозович, Липинич, Полешан; города Турова с волостми, города Мозыр[и] с волостми, да волостей: Бчича, Брягина, Речицы, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска, Могилева; города Мстиславля с волостми и волостей Хотславич; города Кричева с волостми, города Дубровны с волостми, и волостей: Гор и Романова, и города Орши с волостми и волостей Любавич, Микулина; города Витебска, и волостей: Бруса, Дречих Лукъ, Свята, Озерица; города Полотцка и волостей: Мошников, Дрысы, Освия, Нещерды, Непоротович, Вербиловы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Лисны, Замошя, Исца, Неведрея.

А кого к нам ты брат н(а)шь Жигимонтъ Августъ корол пошлеш своих послов, и тем твоим послом приехати к нам и отехати доброволно безо всякие зацепки. Также ког(о) мы пошлем к тебе своих послов, и н(а)шим послом по вашим замлям к вам доброволно приехати и отехати без всяких зацепок. А вашим купцом изо всех ваших земел во все н(а)ши земли приехати со всяким товаром и торговати на всякой товар, а приехати им и отехати доброволно без всяких зацепок. А н(а)шим купцом изо всех наших земел во все ваши земли приехати со всяким товаром и торговати на всякой товар, а приехати им и отехати доброволно без всяких зацепок. Также которые твои послы пойдут к тебе через н(а)ши земли и гости с ними, или оприч послов гости пойдут к тебе через н(а)ши земли с каким товаром нибуду, и нам у тех послов и гостей товару не отимати, а пропущати нам к тебе послов и гостей со всяким товаром через свои земли безо всякие зацепки. Также н(а)ши послы и гости куды ни пойдут от нас или к нам через твои земли с каким товаром нибуду, и тебе у тех у н(а)ших послов и гостей товару не отимати, а пропущати тебе к нам н(а)ших послов и гостей со всяким товаром через свои

⁴ Rankr. Чичеркас.

земли безо всяких зацепок. А которые послы *от* иных г(о)с(у)д(а)реи *откуды* ни [буди] пойдут к вам⁵ через наши⁶ земли и гости с ними с каким товаром *нибуди*, и нам⁷ у тех ваших⁸ послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати нам⁹ к вам¹⁰ тех послов и гостей со всяким товаром через свои земли безо всяких зацепок. Также которые послы *от* иных г(о)с(у)д(а)реи *отколе* *нибуди* пойдут к нам через твои земли и гости с ними с каким товаром *нибуди*, и тебе у тех послов и гостей товару не *отнимати*, а пропускати тебе к нам тех послов и гостей со всяким товаром через свои земли безо всяких зацепок.

А в те перемирные лета какова учинитца обида меж н(а)ших кн(я)-зеи и люди в земл[я]х и в водах и в ыных в каких в обидных делех, и н(а)ши кн(я)зи и намест[т]ники и волостели украинные, сослав ся, да тем обидным делом всяким управу учинят на обе стороны. А в каких обидных делех н(а)ши кн(я)зи и намест[т]ники и волостели не учинят управы, и нам о том сослати судеи, и они, съехав ся, да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе *выдати*, а данное, положеное, заемное, поручое *отдати*.

А *от*[о]идут по сем перемирным грамотам меж нас урочные лета и розмирица меж нас учинитца, а в ту пору которые твои земли *куицы* [или послы прил]учатца в н(а)ших землях, и [нам т]ех ваших купцов и послов не порубати, ни статков у них не *отнимати*, а *отпустити* нам ихъ [всех] доброволно со всеми их статки. А которые н(а)ши послы [или] *куицы* прилучатца в ту пору в твоих землях, и [тебе н(а)ши]х послов и купцов также не порубати и не *имати*, ни животов их у них не *отимати*, о *отпустити* их всех доброволно со всеми их животы.

А на том на всем, как в сеи перемирной грамоте писано, мы великии г(о)с(у)д(а)рь Иван, Б(о)жиею м(и)л(о)стию ц(а)рь и великии княз всеа Руси, володимерский, московский, новгородцкий, псковский, резанский, тверский, югорский, пермьский, болгарский и иных, целовали ес[м]я кр(е)сть тебе брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту Августу, Б(о)жиею м(и)л(о)стию королю полскому и великому кн(я)зю

⁵ Rankr. нам.

⁶ Rankr. твои.

⁷ Rankr. вам.

⁸ Rankr. наших.

⁹ Rankr. вам.

¹⁰ Rankr. нам.

литовскому, русскому и прусскому и жемотцкому и мазовецкому и иных, на том, что нам по сей перемирной грамоте до тех урочных пяти лет тот мир держати крепко по тому, как в сей перемирной грамоте писано.

Писана на Москве, лета сем тысяч пятдесят седмаго.

* * *

Mes, didysis valdovas Ivanas, Dievo malone caras ir visos Rusios, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis.

Atsiuntei mums, tu, mūsų broli, didysis valdove Žygimantai Augustai, Dievo malone Lenkijos karaliau ir Lietuvos, Rusios, ir Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų didysis kunigaikšti, savo pasiuntinius – Vitebsko vaivadą poną Stanislovą Petraitį Kišką ir savo maršalą, Ožos ir Perlamo laikytoją poną Joną Jurgaitį Komajevskį, ir savo raštininką Glebą Esmanovą – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu Augustu, karaliumi, nūnai neįvyko. Ir tavo, mūsų brolio, pasiuntiniai mums nuo tavęs, mūsų brolio, nuo didžiojo valdovo Žygimanto Augusto, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, ir Rusios didžiojo kunigaikščio, kalbėjo, kad mes su tavim sudarytume paliaubas penkeriems metams tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų reikalus galėtų sutvarkyti. Ir mes su tavimi, su savo broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu Augustu, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, sudarėme paliaubas penkeriems metams, nuo Viešpaties Apreiškimo dienos 7000 penkiasdešimt septintaisiais metais¹¹ iki Viešpaties Apreiškimo dienos septyni tūkstančiai šešiasdešimt antraisiais metais¹² tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, penkerius metus prieš mūsų žemes nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti – Maskvos žemės, ir Didžiojo Naugardo ir Naugardo valsčių, ir visos Naugardo žemės, ir Pskovo miesto ir visos Pskovo žemės, Sebežo miesto ir Sebežo valsčiaus, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavlio ir visos Riazanės žemės, ir Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti. Taip pat tau, mūsų broliui Žygimantui Augustui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais ir prieš tuos mūsų miestus ir valsčius, ir žemes nekariauti ir

¹¹ T. y. 1549 m. kovo 25 d.

¹² T. y. 1554 m. kovo 25 d.

niekaip [jų] nepuldinėti: Rylsko miesto su valsčiais, Putivlio¹³ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Severo Naugarduko¹⁴ miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Skarbovičių, Lapičių; Karačevo miesto su valsčiais, ir valsčių: Chotimlio, Snovsko¹⁵, Choroboro, Mglino, Drokovo; Trubčesko¹⁶ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Serpeisko miesto su valsčiais, ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais, ir valsčių: Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Voronicų, Žerynios; Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio¹⁷ – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevkovo, Dobrajos upeliu į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upeliu į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės link Strekulų, link Kričevo ribos, o nuo Kričevo Roslavlio miesto riba – Šumiačios upė, ir Šumiačia iki Nemelicos upės, ir iš Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės, ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, ir Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, Romanovo, Gorų, Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyn tarp Nekalčiausiųjų, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Vechros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos¹⁸, ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su

¹³ Dab. Putyvlis.

¹⁴ Dab. Siverų Naugardas.

¹⁵ Dab. Sednivas.

¹⁶ Dab. Trubčevskas.

¹⁷ Dab. Miscislavlis.

¹⁸ Dab. Beržuona.

valsčiais, ir Dmitrovco miestelio, Meščesko miesto su valsčiais, Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, ir Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių, Veližo miesto ir Veližo valsčių. Siena prie Toropeco, Toropeco ir Veližo valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių: Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto, ir Zavoločjės miesto ir valsčių: Dolysos, ir Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės su jūsup žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui senoji siena.

O man, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone carui ir visos Rusios didžiajam kunigaikščiui, prieš tavo, didžiojo valdovo Žygimanto Augusto, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, ir Rusios didžiojo kunigaikščio, žemės tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti: Kijevo miesto su valsčiais, Kanevo¹⁹ miesto su valsčiais, Čerkasų miesto su valsčiais, Žitomiro²⁰ miesto su valsčiais, Ovručo miesto su valsčiais, Liubečo miesto su valsčiais, Gomelio miesto su valsčiais, ir kaimų: – Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Polešanų; Turovo miesto su valsčiais, Mozyriaus miesto su valsčiais, ir valsčių: Bčičo, Bragino, Rečicos²¹, Gorvolio, Strešino²², Čečersko²³, Propoisko²⁴, Mogiliovio²⁵; Mstislavlio²⁶ miesto su valsčiais, ir Chotslavičių valsčiaus, Kričevo²⁷ miesto su valsčiais, Dubrovnos²⁸ miesto su valsčiais, ir valsčių: Gorų ir Romanovo; ir Oršos miesto su valsčiais, ir valsčių: Liubavičių, Mikulino; Vitebsko miesto ir valsčių: Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės; Polocko miesto, valsčių: Mošnikų,

¹⁹ Dab. Kanivas.

²⁰ Dab. Žytomiras.

²¹ Dab. Rečyca.

²² Dab. Strešynas.

²³ Dab. Čačerskas.

²⁴ Dab. Slauharadas.

²⁵ Dab. Mogilivas.

²⁶ Dab. Mscislavas.

²⁷ Dab. Kryčavas.

²⁸ Dab. Dubrouna.

Drisos, Asvejos, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Sebežo, Zamošės, Istco, Nevedrėjaus.

O ką tu, mūsų broli Žygimantai Augustai, karaliau, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūsi-me, ir mūsų pasiuntiniams per jūsų žemes pas jus laisvai atvykti ir išvykti be jokių kliūčių. O jūsų pirkliais iš visų jūsų žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti jiems ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliais iš visų mūsų žemių į visas jūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti jiems ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat kurie tavo pasiuntiniai vyks pas tave per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas tave per mūsų žemes su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave pasiuntinius ir pirklus su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat mūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis, kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš tų mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklus su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus pasiuntinius ir pirklus su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas mus per tavo žemes, ir pirkliai kartu su jais su bet kokiomis prekėmis, ir tau iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus pasiuntinius ir pirklus su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių.

O [jei] tais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenių, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisiekę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, [tai] mums tam atsiųsti teisėjus. Ir jie suvažiavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimo. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką, pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą, atiduoti.

O praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir tarp mūsų stos nesantaika, o kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai

atsidurs mūsų žemėse, ir mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu jūsų žemėse, ir jums mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtų iš jų neatimti, bet išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Ivanas, Dievo malone caras ir visos Rusios, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis, bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos, Rusios, ir Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus penkerius metus tvirtai tos taikos laikytis, taip kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Surašyta Maskvoje 7000 penkiasdešimt septintais metais²⁹.

²⁹ T. y. 1549 m.

NR. 19

1549 [02 13], MASKVA

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
ŽYĞIMANTO AUGUSTO PALIAUBŲ SU
MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAİKŠČIU
IVANU IV SUTARTIS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 20. Pergamentas patamsėjęs, dėmėtas ir skylėtas, raštas stiprokaı pablukęs, vietomis neįskaitomas; sutartis pradėdama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė pirmoji raidė padidinta; pergamento apačia nuplėšta.

Kop.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 1, ед. хр. 4, л. 910б–1000б. Kopija įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą antrašte: *А се грамота королево слово*.

Pub.: Сб Рио, т. 59, № 18, с. 306–307 (pagal Kop.). Publikuoti tik sutarties nuorašo pradžios ir pabaigos fragmentai.

Past.¹: Dokumento sudarymo data patikslinta pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančius sutarčių surašymo ir patvirtinimo ceremonijos įrašus (Сб Рио, т. 59, № 18, с. 301–303).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas parengti publikuoti iš originalo; neįskaitomos pergamento vietos atkurtos remiantis Maskvos pasiuntinybių knygoje esančiu nuorašu (Kop.).

Мы, великии г(о)с(по)д(а)рѣ Жикгимонт Августѣ, Божьею м(и)л(о)с-тю корол полскии и [великии] кн(я)зь [литовскии], рускии, прускии, жомоитскии, мазовецкии и иных.

Што посылали есмо до тебе, брата н(а)шог(о), великог(о) г(о)с(по)-д(а)ря Ивана, Божю м(и)л(о)стю г(о)с(по)д(а)ра всея Руси, и великого кн(я)зя володимерского, московског(о), и новгородцког(о), псковског(о), и резанског(о), и тверског(о), и югорского, пермского, болгарског(о), и иных, послов своих – воеводу витебског(о) пана Станислава Петровича Кишку, да маршалка [н(а)шег(о)], держа[в]цу [ожского и переломского], пана Яна Юревича Комаевског(о), да дьяка нашог(о) Глеба Есмановича о миру и доброй змолве. И то межи нас с тобою, братом нашим с великим г(о)с(по)д(а)рем Иваном Божею [м(и)л(о)стю г(о)с(по)д(а)-

ре]мъ всяя Руси и великим кн(я)зем, ныне не стало ся. И послы наши говорили от нас [тебе], брату на[ш(о)м]у, великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божею м(и)л(о)стю г(о)с(по)д(а)рю всяя Руси и великому кн(я)зю, штобы ты з нами [взял перемире] на пят лет на то, што нам у тые у перемирные лета межи себе рати и воины не замышляти, а слати бы нам в тые лета межи себе на обе стороны своих великих послов, которые межи нас тые дела могут делати. И ты брат наш, великий г(о)с(по)д(а)рь Иван, Божею м(и)л(о)стю г(о)с(по)д(а)рь всяя Руси и великий кн(я)зь перемире с нами взял на пят лет от Благовещенева дни лета се[д]мое тысячи пятьдесят се[д]мог(о) до Благовещенева дни лета сем тысяч шестидесять второг(о) на то, што тебе, брату нашему, великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божею [м(и)л(о)стю г(о)с(по)д(а)рю] всяя Руси и великому кн(я)зю, в тые перемирные лета у пат лет наших земель – города Киева з волостми, города Канева з волостми, города Черъкас з волостми, города Житомира з волостми, города Вручя з волостми, города Любеча з волостми, города Гомъя з волостми, и сел – Уварович, Телешевич, Теренич, Кошелева Лесу, Морозович, Липинич, Полешан; города Турова з волостми, города Мозыра з волостми, да волости – Бчича, Брегиня, Речицы, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска, Могилева, города Мст[исла]вля з волостми и волости – Хотславич; города Кричева з волостми, города Дубровна з волостми и волостеи – Гор и Романова; и города Орши з волостми, и волостеи – Любавич, Микулина; города Витебска, и волостеи Бруса, Дречих Лук, Свята, Озерищъ, города Полоцка, волостеи – Мошников, Дрысы, Освея, Нещерд[ы], Непоротович, Вербилковы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, [Ситнян], Листны, Замошя, Истца, Неведрея – не воевати, ни зачепляти ничим в тьи перемирны лета.

А мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту Августу, Божею [м(и)л(о)стю] королю полскому и великому кн(я)зю [литовскому, и русскому], в тые перемирны лета твоих, брата нашог(о), великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божею м(и)л(о)стю г(о)с(по)д(а)ря всяя Руси и великог(о) кн(я)зя, земель нево[евати], ни зачепати ничим в тые перемирные лета – Московское земли, Новагорода Великог(о), и волостеи Новгородских, и Новгородцкое земли всее, и [Пскова], и Псковское земли всее, [города Себежа, и волости Себежское, и Тверские земли] всее, и Переславля Резанског(о), и Резанское земли всее, и Пронска, и Пронское земли всее – не вое[вати, ни за]чепати ничим. Также мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикги[монту Августу, Б(о)жиею] м(и)л(о)стю королю полскому и великому кн(я)зю лит(о)вскому и рускому, тых

твоих городов, и волостей, и земель, невоевати, ни зачепати ничим в тые перемирные пят лет – [города Рылска с во]лостми, города Путивля з волостми, города Новагородка Северског(о) з волостми, города Радогоща з волостми, города Чернигова з волостми, города Стародуба з волостми, города Почепа з волостми, города [Поповы Горы] з волостми, и волостей – Залесья, Бабич, Св[е]тилович, Голодна, Скарбович, Лапич; города Карачева з волостми, и волостей – Хотимля, Сновска, Хороборя, Мглина, Дрокова, города Трубческа з волостми, [города] Мосалска з волостми, города Серпееска з волостми, и волостей – Замошя, Тухачева, Дегна, Фоминич, Погостищъ, Мощена, Демены, Городечны, Ужеперети, Снопота, Ковыльны, Шуи, Лазарева городища, Ближевич, Любуня, Данилович; города Брянска з волостми и волостей – Соловевич, Прикладне, Пацыни, Федоровског(о), Осовика, Покинич¹, Сухаря, Свеславля, Ворониц, Жерыны; города Рословля з волостми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлем - промежи Словнева да Шебнева к Гневкову, Доброю речкою, на Водонос, а от Водоноса Доброю ж речкою в Остръ черес Великии Бор в реку в Шумячу, къ Стрекуле, к рубежу кричевскому, а от Кричева города Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячею в реку в Немелицу, а из Немелицы старым рубежом к Забору в Ыпут реку, да вниз Ипутю къ Хмелю; города Смоленска с путми и волостми, што к нему тягнет, и волостей – Еловца², Болванич, Лазаревщины, Пустоселе, Романовского, Копоткович, Молохвы [всее], што к неи потягло, и Петровског(о) Держаня, Кутева, Зверович, Дубровинского Пути, Катыни, Каспли, Поречя, Руды, Щучье. А рубеж Смоленску [и волостем Смолен]-ским з Дубровною и з Романовым, и з Горами, и со Мстиславлем - от Днепра, ниже города Смоленска, рекою Мереєю въ верхъ межи Пречистое, Взруба и Зверович в Ываку реку, а из Иваки на Елинскои рубеж да в Городню, а Городнею у Вехру, в Чо[р]ныи Мох, а из Вехры у Прудильну, а из Прудилны в Железницу, а Железницею под Дуденки въ Вехру, а из Вехры в Лютую Воду, а из Люты Воды въ Выпино, а из Выпина в Сож, а Сожем на низ у Березыню, а Березынею у верхъ сухом промежи сель Почина и Гладкович по холмом, а оттоле в Пулневу. А за рекою за Днепром рубеж Смоленску вниз по Днепру реце ниже Климентя Св(я)тог(о) пят версть; города Мценска з волостми и городища Дмитровца, и города Мещеска з волостми, и города Опакова з

¹ Rankr. Копинич.

² Rankr. Аловца.

волостми, и волостеи – Залидова, Недоходова, Бышкович, Лычина; и города Вязмы и волостеи Вяземских, всех што к Вязме потягло; города Дорогубужа и волостеи Дорогубужских всих, што къ нему потягло из старины; и города Белое з волостми, и Верховя, и Болшева, и Шептова, и Монивидовы Слободы, и города Торопца и всех Торопецких волостеи, города Велижа и Велижских волостеи. А рубеж Торопцу и Торопецкимъ волостям и Велижским волостям, Данькову, Любуте, Дубне, Рожне, Туре, Бибиреве, Старцове, Нежелской³, Плавецъкои, Жижецкои, Озерской, Казариновской, и Новгородцким волостям, Лукам Великим, Пуповичом, и Ржеве, и городу Острю, и городу Заволочю, и волостем Дольсе, и Березаю, [Невлю, Усваю], Ловцу, Веснеболугу, и Холмъскому Погосту, и Велиле, и Лопастацам, и Буицу, и иным волостям всее земли Новгородцкое з нашею землею Лит(о)вскою, и з полочаны, и з видбляны земли и [воде] – по старым рубежомъ.

А кого ты, братъ наш, велики г(о)с(по)д(а)рѣ Иван, Божею м(и)л(о)стю г(о)с(по)д(а)рѣ всея Руси и велики кн(я)зь, пошлеш к нам своих послов, и тым твоим послом приехати к нам и отехати доброволно без всякое зачекки. Также ког(о) мы к тебе пошлем своих послов, и нашим послом по твоим землямъ к тебе доброволно приехати и отехати без всякое зачекки. А твоим купцом изо всех твоих земель во вси наши земли приехав со всяким товаром и торговати на всяки товар, а приехати им и отехати доброволно без всяких зачепок. А нашим купцомъ изо всех наших земель во вси твои земли приехав со всяким товаром и торговати на всякии товар, а приехати им и отехати доброволно без всяких зачепок. Также которые ваши послы и гости где ни пойдут от вас или к вам через наши земли с каким товаром нибуди, и нам у тых ваших послов и гостей товару не отоимати, а пропусщати нам к тебе твоих послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зачепок. Также наши послы или гости где коли пойдут от нас или к нам через твои земли и с каким товаром нибуди, и тебе у тых наших послов и у гостей товару не отоимати, а пропусщати тебе к нам наших послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зачепок. А которые послы от иных г(о)с(по)д(а)реи отколе нибуди пойдут к тебе через наши земли, и гости с ними, или оприч послов гости пойдут к тебе через наши земли с каким товаром нибуди, и нам у тых послов и в гости товару не отоимати, а пропусщати нам к тебе послов и гостей со всяким товаром через свои земли без всяких зачепок.

³ Rankr. Ниженско.

А в тые перемирные лета какова учинитця обида межи наших кн(я)зей и людей в землях и у водах, и в ыных в каких обидных делех, и наши кн(я)зи и намес[т]ники, и волостели украинные сослав ся, да тым обидным делам всем управу учинят на обе стороны. А в каких обидных делех наши кн(я)зи и наместники, и волостели не учинят управы и нам о том сослати судеи, и они съехав ся да тым обидным делам всем управу вчинят на обе стороне без хитростно. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выдати, а данное, положеное, заемное, поручное отдати.

А отоидут по сим перемирным грамотам межи нас урочные лета, и розмирица межи нас учинитця, а в тую пору которые твоеи земли купцы или послы прилучатц[я] в наших землях, и нам тых твоих купцов и послов не порубати, ни статков у них не отнимати, а пустити нам их всих доброволно со всякими их статки. А которые наши послы или купцы прилучатца в ту пору у ваших землях, и тебе наших купцов и послов также не порубати, ни имати, ни животов их у них не отнимати, а отпустити всех доброволно со всими их животы.

А на том на всем, как в сеи перемирной грамоте писано, мы, великии г(о)с(по)д(а)рь Жикгимонт Август, Божею м(и)л(о)стю корол полскии, велики кн(я)зь лит(о)вскии, рускии, прускии, жомоитскии, мазовецкии и иных, целовали есмо крест тебе, брату нашему, великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божею м(и)л(о)стю г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю володимерскому, московскому, новгородскому, псковскому, резанскому, тверскому, югорскому пермскому, болгарскому и иных, на том, што нам по сеи перемирной грамоте до тых урочных пяти лет тот мир держати крепко по тому, как в сеи перемирной грамоте писано.

На сеи перемирной грамоте мы великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Жикгимонта Августа, Божею м(и)л(о)стю короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя лит(о)вског(о), русског(о), пруског(о), жомоитског(о), мазовецског(о) и иных - я пан Станислав Петрович Кишка, воевода витебскии, я пан Ян Юрьевич Комаевскии, маршалок великог(о) г(о)с(по)д(а)ря, короля и великог(о) кн(я)зя, державца ожскии и переломскии, я дьяк Глеб Есманович целовали есмо кр(е)сть и печати свои къ сеи перемирной [грамоте] привесили на то, што г(о)с(по)дарю н(а)шому великому г(о)с(по)дарю Жикгимонту Августу, Божею м(и)л(о)стю королю полскому и великому кн(я)зю лит(о)вскому и рускому з братом своим великим г(о)с(по)д(а)рем Иваном, Божю м(и)л(о)стю г(о)с(по)д(а)рем

всея Руси и великим [кн(я)зем то] перемире до вочных лет держати крепко как в сей перемирной грамоте писано. А как будут у н(а)шог(о) г(о)с(по)д(а)ря, у великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Жикгимонта Августа, Божю м(и)л(о)стю короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя лит(о)вског(о) и руског(о), [великог(о)] г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божю м(и)л(о)стю г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великог(о) кн(я)зя бояре, и г(о)с(по)д(а)рю н(а)шому, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту Августу, Божю м(и)л(о)стю королю полскому и великому кн(я)зю лит(о)вскому и рускому с тое грамоты [х которой] мы печати свои привесили, и кр(е)сть на ней целовали, велети написати своя грамота слово въ слово, и печат своя ему к тои грамоте привесити, и кр(е)сть на тои грамоте великому г(о)с(по)дарю н(а)шему Жикгимонту [Августу], королю целовати перед его бояры, и тая грамота г(о)с(по)дарю н(а)шому дати великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божю м(и)л(о)стю г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великог(о) кн(я)зя бояром, и бояр его отпустити к нему незадерживая.

Писана на Москве лета сем тысяч пятьдесят седм[ого]

* * *

Mes, didysis valdovas Žygimantas Augustas, Dievo malone Lenkijos karalius ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didysis kunigaikštis.

Pasiuntėme tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui, Vladimiro, Maskvos, ir Naugardo, Pskovo, ir Riazanės, ir Tverės, ir Jugros, Permės, Bulgarijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui savo pasiuntinius – Vitebsko vaivadą poną Stanislovą Petraitį Kišką ir mūsų maršalą, Ožos ir Perlamo laikytoją poną Joną Jurgaitį Komajevskį, ir mūsų djaką Glebą Esmanovą – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, didžiuoju valdovu Ivanu, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, nūnai neįvyko. Ir mūsų pasiuntiniai nuo mūsų tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, kalbėjo, kad tu su mumis sudarytumei paliaubas penkeriems metams, tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų tuos reikalus galėtų sutvarkyti. Ir tu, mūsų broli, didysis valdove Ivanai, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, su mumis sudarei paliaubas penkeriems metams nuo Viešpaties apreiškimo dienos septyni tūkstančiai

penkiasdešimt septintaisiais metais⁴ iki Viešpaties apreiškimo dienos septyni tūkstančiai šešiasdešimt antraisiais metais⁵ tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, penkerius metus, prieš mūsų žemes – Kijevo miestą su valsčiais, Kanevo⁶ miestą su valsčiais, Čerkasų miestą su valsčiais, Žitomiro⁷ miestą su valsčiais, Ovručo miestą su valsčiais, Liubečo miestą su valsčiais, Gomelio miestą su valsčiais ir kaimus: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Polešanų; Turovo miestą su valsčiais, Mozyrius miestą su valsčiais ir valsčius: Bčičo, Bragino, Rečicos⁸, Gorvolio, Strešino⁹, Čečersko¹⁰, Propoisko¹¹, Mogiliovo¹²; Mstislavlio¹³ miestą su valsčiais ir Chotslavičių valsčių, Kričevo¹⁴ miestą su valsčiais, Dubrovnos¹⁵ miestą su valsčiais ir valsčius: Gorų ir Romanovo; Oršos miestą su valsčiais ir Liubavičių, Mikulino valsčius, Vitebsko miestą ir Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės valsčius, Polocko miestą ir valsčius: Mošnikų, Drisos, Asvejų, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Zamošės, Istco, Nevedrėjaus – tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti.

O man, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais prieš tavo, mūsų brolio, didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, žemes tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti – Maskvos žemės ir Didžiojo Naugardo, ir Naugardo valsčių ir visos Naugardo žemės, ir Pskovo ir visos Pskovo žemės, Sebežo miesto ir Sebežo valsčiaus, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavlio ir visos Riazanės žemės, Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti. Taip pat man, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios

⁴ T. y. 1549 m. kovo 25 d.

⁵ T. y. 1554 m. kovo 25 d.

⁶ Dab. Kanivas.

⁷ Dab. Žytomiras.

⁸ Dab. Rečyca.

⁹ Dab. Strešynas.

¹⁰ Dab. Čačerskas.

¹¹ Dab. Slauharadas.

¹² Dab. Mogilivas.

¹³ Dab. Mscislavlis.

¹⁴ Dab. Kryčavas.

¹⁵ Dab. Dubrouna.

didžiajam kunigaikščiui, tuos paliaubų penkerius metus prieš tuos tavo miestus ir valsčius, ir žemes nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti: Rylsko miesto su valsčiais, Putivlio¹⁶ miesto su valsčiais, Severo Naugarduko¹⁷ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Skarbovičių, Lapičių; Karačevo miesto su valsčiais ir valsčių: Chotimlio, Snovsko¹⁸, Choroboro, Mglino, Drokovo; Trubčesko¹⁹ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Serpeisko miesto su valsčiais ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais ir valsčių: Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios; Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevkovo, Dobrajos upelių į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upelių į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės, link Strekulų, link Kričevo ribos; o nuo Kričevo Roslavlio miesto riba – Šumiačios upė, ir Šumiačia iki Nemelicos upės, ir iš Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės, ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, ir Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, Romanovo, Gorų, Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyn tarp Nekalčiausiųjų, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Vechros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos²⁰, ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus;

¹⁶ Dab. Putyvlis.

¹⁷ Dab. Siverų Naugardas.

¹⁸ Dab. Sednivas.

¹⁹ Dab. Trubčevskas.

²⁰ Dab. Beržuona.

Mcensko miesto su valsčiais, ir Dmitrovco miestelio, ir Meščesko miesto su valsčiais, ir Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; ir Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, ir Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių, Veližo miesto ir Veližo valsčių. O siena prie Toropeco, Toropeco ir Veližo valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių: Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto, ir Zavoločjės miesto ir valsčių: Dolysos, ir Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės valsčių su mūsų žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui senoji siena.

O ką tu, mūsų broli, didysis valdove Ivanai, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūsimė, ir mūsų pasiuntiniams per tavo žemes pas tave atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O tavo pirkliais iš visų tavo žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliais iš visų mūsų žemių į visas tavo žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat jūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per mūsų žemes iš jūsų arba pas jus, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tavo pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. Taip pat mūsų pasiuntiniai ar pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas tave per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas tave su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir iš pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes praleisti be jokių kliūčių.

O [jei] tais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenių, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisieks dėl tų

visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O [jei] kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, tai mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimų. O vagi, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką, pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, o kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, ir mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su bet kokiais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu jūsų žemėse, ir tau mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtų iš jų neatimti, bet išleisti visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Žygimantas Augustas, Dievo malone Lenkijos karalius, Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didysis kunigaikštis bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didžiajam kunigaikščiui, tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus penkerius metus tvirtai tos taikos laikytis pagal tai, kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Ant šio paliaubų rašto mes, didžiojo valdovo Žygimanto Augusto, Dievo malone Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didžiojo kunigaikščio, [didieji pasiuntiniai] – aš, ponas Stanislovas Petraitis Kiška, Vitebsko vaivada, aš, ponas Jonas Jurgaitis Komajevskis, didžiojo valdovo, karaliaus ir didžiojo kunigaikščio maršalas, Ožos ir Perlamo laikytojas, aš, djakas Glebas Esmanovas, – bučiavome kryžių ir savo antspaudus prie šios paliaubų sutarties prikabinome tam, kad mūsų valdovui, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, su savo broliu, didžiuoju valdovu Ivanu, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, tų paliaubų iki sutartų metų tvirtai laikytis, kaip šiame paliaubų rašte parašyta. O kai bus pas mūsų valdovą, pas didįjį valdovą Žygimantą Augustą, Dievo malone Lenkijos karalių, Lietuvos ir Rusios didįjį kunigaikštį, didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorai, ir mūsų valdovui, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, iš to rašto, prie kurio mes savo antspaudus prikabinome ir ant

kurio kryžių bučiavome, liepti surašyti savo raštą žodis žodin ir savo antspaudą prie to rašto jam prikabinti, ir kryžių ant to rašto didžiajam mūsų valdovui Žygimantui Augustui, karaliui, bučiuoti jo bajorų akivaizdoje, ir tą raštą mūsų valdovui duoti didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorams, ir jo bajorus išleisti pas jį neužlaikant.

Surašyta Maskvoje septyni tūkstančiai penkiasdešimt septintaisiais metais²¹.

²¹ T. y. 1549 m.

NR. 19A

1549 09 26, KROKUVA

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
ŽYGIMANTO AUGUSTO PALIAUBŲ
SUTARTIES SU MASKVOS DIDŽIUOJU
KUNIGAIKŠČIU IVANU IV RATIFIKACIJOS
DOKUMENTAS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 21. Pergamentas parudavęs ir dėmėtas, susiraukšlėjęs, sulenkimų vietose kai kur pradilęs, dešinysis kampas apačioje aptrupėjęs; raštas daugelyje vietų pablukęs, išsitrynęs ir sunkiai įskaitomas; ratifikacija pradedama įvardžiu *Мы*, kurio pirmoji raidė papuošta įvairiaspalviu augalų ornamentu; pergamento apačia nupjauta.

Кор.¹: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 21. Archyvinė originalo kopija.

Кор.²: РГАДА, ф. 389 (Литовская метрика), оп. 1, ч. 2, ед. хр. 591, л. 83–86об. Kopija įrašyta į Lietuvos Metrikos knygą antrašte: *Листъ перемирны до пяти лет*.

Pub.: Книга посольская, № 34, с. 52–54 (pagal Кор.²).

Ratifikacijos dokumentas nėra skelbiamas. Nepaisant tam tikrų dokumentų tekstų skirtumų, jis yra beveik tapatus Žygimanto Augusto diplomatinėms įgaliotinėms tais pačiais metais Maskvoje patvirtintam paliaubų susitarimui (publikacijoje – Nr. 19). Šioje ratifikacijoje, kaip ir kituose ratifikacijos dokumentuose, nėra prieraišo su pasiuntinių priesaika.

NR. 20

1553 [09 12], MASKVA

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO
IVANO IV PALIAUBŲ SU LIETUVOS DIDŽIUOJU
KUNIGAIKŠČIU ŽYGYMANTU AUGUSTU
SUTARTIS

Orig.: AGAD, f. 1 (Zbiór dokumentów pergaminowych), Nr. 7702 (ankstesnė signatūra – AGAD, AR, Dz. I, Nr. 7702). Pergamentas sunykęs.

Kop.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 1, ед. хр. 4, л. 3490б–358. Копија ірашыта і Maskvos pasiuntinybių knygą antrašte: *А се грамота перемирная ц(а)ря и великого кн(я)зя слово которая дана посломъ королевымъ за ц(а)ря и великог(о) кн(я)зя печатью.*

Pub.: Сб Рио, т. 59, № 27, с. 407–411 (pagal Kop.).

Past.¹: Dokumento sudarymo data patikslinta pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančius sutarčių surašymo ir patvirtinimo ceremonijos įrašus (Сб Рио, т. 59, № 27, с. 405–407).

Past.²: Dokumento originalas archyve neišduotas dėl blogos fizinės būklės, sutarties tekstas publikuoti parengtas pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esantį nuorašą (Kop.).

Мы великии г(о)с(у)д(а)рь Иван, Б(о)жиею м(и)л(о)стию ц(а)рь и великии княз всеа Русии, володимерский, московский, новгородцкий, казанский, псковский, резанский, тверский, югорский, пермьский, болгарский и иных.

Что присылал до нас¹ ты брат н(а)шь, великии г(о)с(у)д(а)рь Жигимонтъ Августъ, Б(о)жиею м(и)л(о)стию корол полский и великии княз литовский, и княже прусский, и жемотцкий, и мазовецкий, и иных, послов своих, воеводу полотцког(о) пана Станислава Станиславовича Довоина, да моршалка и писаря своег(о), державцу медницког(о), пана Остафя Богдановича, да писаря своего Петра Михайловича Семашка, старосту кременитцкого, о миру и о доброй смолве. И то меж нас с тобою братом н(а)шимъ, с великимъ г(о)с(у)д(а)ремъ Жигимонтомъ Августомъ королем, не ссталос. И н(а)ши бояре нам били челомъ и просили нас,

¹ Rankr. до нас до нас.

чтобы нам с тобою братом н(а)шимъ учинити перемире на два года, чтобъ меж нас кров хрестьянская не пролила ся, что нам в те перемирные лета меж себя рати и воины не замышляти, а слати намъ в те лета меж себя на обе стороны своих великих послов, которые бы меж нас могли дела делати. И мы с тобою братомъ своим, с великим г(о)с(у)д(а)ремъ Жигимонтомъ Августомъ королемъ и великимъ кн(я)земъ, перемире взяли на два года, от Бл(а)говещенева дни лета 7000 шестьдесят второго до Бл(а)говещенева дни лета 7000 шестьдесят четвертаго, на то, что тебе брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту Августу королю и великому кн(я)зю, в те перемирные лета, в два года, н(а)ших земель не воевати ни зацепляти ничемъ: Московские земли и Новагорода Великог(о), и волостеи Ноугородцких и Ноугородцкие земли всее, и города Пскова и Псковские земли всее, и города Себежа и Себежские волости и Тверские земли всее, и Переславля Резанског(о) и Резанские земли всее, и Пронска и Пронские земли всее, не воевати ни зацепляти ничемъ. Также тебе брату н(а)шему Жигимонту Августу королю и великому кн(я)зю, и техъ н(а)ших городов и волостеи и земель не воевати и не зацепляти ничемъ в те перемирные лета: города Рылска с волостми, города Путивля с волостми, города Новагородка Северског(о) с волостми, города Радогоща с волостьми, города Чернигова с волостми, города Стародуба с волостми, города Почепа с волостми, города Попвы Горы с волостми, и волостеи: Залеся, Бабич, Светилович, Голодна, Скарбович, Лапич, города Карачева с волостми и волостеи: Хотимля, Снов[с]ка, Хороборя, Мглина, Дрокова; города Трубческа с волостми, города Масалска с волостми, города Серпеиска с волостми и волостеи: Замошя, Тухачева, Дегны, Фоминич, Погостица, Мощины, Демены, Городечны, Ужеперети, Снопота², Ковылны, Шуи, Лазарева Городища, Ближевич, Любуни, Данилович; города Брянска с волостми и волостеи: Соловевич, Прикладней, Пацыни, Федоровского, Осовика, Покинич, Сухоря, Всеславля, Ворониц³, Жерыни, города Рославля с волостми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлем промеж Словнева да Шибнева к Гневкову, Доброю речкою на Водонос, а от Водоноса Доброю речкою в Остръ, через Великии Бор в реку в Шюмячю, к Стрекуле, к рубежу х кричевскому; а от Кричева городу Рословлю рубеж река Шумяча, а Шумячею в реку в Немелицу, а з Немелицы старымъ рубежом к Забору в Ыпут реку, да вниз в Ыпутею к Хмелю; города Смоленска

² Rankr. Снокота.

³ Rankr. Вороцня.

с путми и с волостми, что к нему тянет, и волостеи: Еловца, Болваниць, Лазаревщины, Пустоселя, Романовского, Копотковч, Молохвы все, что к неи потягло, и Петровског(о) Держаня Кутева и Зверович, Дубровенског(о) Пути, Катыни, Каспли, Поречя, Руды, Щучи. А рубеж Смоленску и волостем Смоленскимъ з Дубровоноу и с Романовымъ и з Горами и со Мстиславлемъ от Днепра ниже города Смоленска рекою Мереею вверхъ, межи Пр(е)ч(и)стые, Взруба и Зверовичъ в Ываку реку, а из Ываки на Елински рубежда в Городню, а Городнею в Вехъру, в Черной Мох, из Вехры в Прудилну, а из Прудилны в Железницу, а Железницею под Дуденки в Вехру, из Вехры в Лютую Воду, а из Лютые Воды в Выпино, а из Выпина в Сож, а Сожем на низ в Березыню, а Березынею в верхъ сухомъ промеж сел Почина и Гладкович по холмомъ, а оттоле в Пулневу. А за рекою за Днепром рубеж Смоленску вниз по Днепру, по реке, ниже Клементья С(вя)т(о)го пять версть; Города Мценска с волостьми, и городища Дмитровца, города Мещеска с волостми, города Опакова с волостми и волостеи: Залидова, Недоходова, Бышкович, Лычина, города Вязмы и волостеи Вяземских, что к Вязме потягло; города Дорогобужа и волостеи Дорогобужских всехъ, что к нему потягло изстари, города Белые с волостми, и Верховя, и Болшова, и Шоптова, и Моневидовы Слободы, и города Тороица и всех Торопетцких волостеи, и города Велижа и Велижских волостеи. Рубеж Торопцу и Торопецким волостем и Велижским, Данкову, Любуте, Дубне, Рожне, Туре, Биберева, Старцове, Нижелскои⁴, Плавеетцкои, Жижетцкои, Озеретцкои, Казариновскои, и Новгородскимъ волостем, Лукам Великим и Пуповичам, и Ржеве, и городу Острею, и городу Заволочю, и волостем: Дольсе и Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Холмъоскому Погосту, и Велиле и Лопастисам, и Буицу, и иным волостем всеи земле Новгородцкои с вашею землею с Литвою и с полочаны и с вибляны, земле и воде по старым рубежом.

А мне великому г(о)с(у)д(а)рю Ивану, Б(о)жиею м(и)л(о)стию ц(а)рю и великому кн(я)зю всеа Русии, твоих великог(о) г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта Августа, короля полского и великог(о) кн(я)зя литовского и русског(о) земель не воевати ни зацепляти ничемъ в те перемирные лета: города Киева с волостми, города Канева с волостьми, города Черъкас с волостми, города Житомеря с волостми, города Вручя с волостми, города Любича с волостми, города Гомя с волостми, и сел: Уварович, Телешович, Теренич, Кошелева Лесу, Морозович, Липинич,

⁴ Rankr. Ниженскои.

Полешан, города Турова с волостми, города Мозыри с волостми, да волостей: Бчича, Брягина, Речицы, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска, Могилева, города Мстиславля с волостми и волостей Хотславич; города Кричева с волостми, города Дубровны с волостми и волостей Горь и Романова, и города Орши с волостми и волостей Любавич, Микулина, города Витебска и волостей Бруса, Дречих Лук, Свята, Озерища; города Полотцка и волостей Мошников, Дрысы, Освия, Нещеръды, Непоротович, Вербилковы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Лисны, Замошя, Исца, Неведрея.

А коз(о) к нам ты брат н(а)шь Жигимонтъ Августъ корол пошлеш своих послов, и темъ твоим посломъ приехати к нам и отехати доброволно безо всякие зацепки. Также кого мы пошлемъ к тебе свох послов, и н(а)шим послом, по вашим землям к вамъ доброволно приехати и отехати безо всяких зацепокъ. А вашимъ купцомъ изо всехъ ваших земел во все н(а)ши земли приехати со всяким таваром и торговати на всякои тавар, а приехати имъ и отехати доброволно безо всяких зацепок. А н(а)шимъ купцомъ изо всех н(а)ших земел во все ваши земли приехати со всяким таваромъ и торговати на всякои тавар, а приехати им и отехати доброволно безо всяких зацепок. Также которые твои послы пойдут к тебе через н(а)ши земли и гости с ними, или оприч послов гости пойдуть к тебе через наши земли с каким таваром *нибудди*, и намъ у тех послов и гостей тавару не *отнимати*, а пропущати намъ к тебе послов и гостей со всяким таваромъ через свои земли безо всякие зацепки. Также н(а)ши послы и гости куды ни пойдут *от* нас или к нам через твои земли с каким таваром *нибудди*, и тебе у тех н(а)ших послов и гостей тавару не *отнимати*, а пропущати тебе к намъ н(а)ших послов и гостей со всяким таваром через свои земли безо всяких зацепок. А которые послы *от* иных г(о)с(у)д(а)рей, *откуды* *нибудди*, пойдут к вам⁵ через наши⁶ земли и гости с ними с каким таваром *нибудди*, и нам⁷ у техъ ваших⁸ послов и гостей тавару не *отнимати*, а пропущати нам⁹ к вам¹⁰ техъ послов и гостей со всякимъ таваромъ через свои земли безо всяких зацепок. Также которые послы

⁵ намъ.

⁶ твои.

⁷ вам.

⁸ Rankr. н(а)ших.

⁹ Rankr. вамъ.

¹⁰ Rankr. намъ.

от иных г(о)с(у)д(а)реи, отколе нибуди, пойдут к нам через твои земли и гости с ними с каким таваром нибуди, и тебе у тех послов и гостей тавару не *отнимати*, а пропущати тебе к нам тех послов и гостей со всяким таваром через свои земли безо всяких зацепокъ.

А в те перемирные лета какова учинитца обида меж н(а)ших кн(я)-зеи и люди в землях и в водах и в ьных в каких в обидных делех, и н(а)ши кн(я)зи и наместники и волостели украинные, сослав ся, да темъ обиднымъ делом всякимъ управу учинят на обе стороны. А в каких обидных делех н(а)ши кн(я)зи и наместники и волостели не учинят управы, и намъ о томъ сослати судеи, и они съехав ся, да темъ обиднымъ деломъ всемъ управу учинят на обе стороны без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника, по исправе выдати, а даное, положеное, заемное, поручное, *отдати*.

А отоидут по семь перемирнымъ грамотам меж насъ урочные лета и розмирица меж нас учинитца, а в ту пору которые твоеи земли купцы или послы прилучятца в н(а)ших землях, и намъ техъ ваших купцов и послов не порубати, ни статков у них не *отнимати*, а *отпустить* нам ихъ всех доброволно со всеми их статки. А которые н(а)ши послы или купцы прилучатца в ту пору в твоих землях, и тебе н(а)ших послов и купцов также не порубати и не имати и животов их у них не *отнимати*, а *отпустить* ихъ всехъ доброволно со всеми их животы.

А на том на всемъ, как в сеи перемирной грамоте писано, мы великии г(о)с(у)д(а)рь Иван, Б(о)жиею м(и)л(о)стию ц(а)рь и великии княз всеа Руси, володимерский, московский, новгородцкии, казанский, псковский, резанский, тверский, югорский, пермьский, болгарский и иных, целовали есмя кр(е)сть тебе брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту Августу, Б(о)жиею м(и)л(о)стию королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, русскому и прусскому, и жемотцкому, и мазоветцкому и иных, на том, что намъ по сеи перемирной грамоте до тех урочных дву лет тот мир держати крепко по тому, как в сеи перемирной грамоте писано.

Писана на Москве, лета 7000 шестьдесят второго.

* * *

Mes, didysis valdovas Ivanas, Dievo malone caras ir visos Rusios, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Kazanės, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis.

Atsiuntei mums, tu, mūsų broli, didysis valdove Žygimantai Augustai, Dievo malone Lenkijos karaliau ir Lietuvos, Rusios didysis kunigaikšti, ir

Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų kunigaikšti, savo pasiuntinius – Polocko vaivadą poną Stanislovą Stanislovaitį Davainą, savo maršalą ir raštinkiną, Medininkų laikytoją poną Eustachijų Bagdonaitį¹¹ ir savo raštinkiną Petrą Mykolaitį Semašką, Kremeneco seniūną – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu Augustu, karaliumi, nūnai neįvyko. Ir mūsų bajorai mums žemai lenkėsi ir prašė mūsų, kad mes su tavim, mūsų broliu, sudarytume paliaubas dvejiems metams, kad krikščioniškas kraujas nesiliėtų, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų reikalus galėtų sutvarkyti. Ir mes su tavimi, su savo broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu Augustu, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, sudarėme paliaubas dvejiems metams, nuo Viešpaties Apreiškimo dienos 7000 šešiasdešimt antraisiais metais¹² iki Viešpaties Apreiškimo dienos 7000 šešiasdešimt ketvirtaisiais metais¹³ tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiu, tais paliaubų metais, dvejus metus, prieš mūsų žemes nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti – Maskvos žemės ir Didžiojo Naugardo ir Naugardo valsčių, ir visos Naugardo žemės, ir Pskovo miesto ir visos Pskovo žemės, Sebežo miesto ir Sebežo valsčiaus, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavljo ir visos Riazanės žemės, ir Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti. Taip pat tau, mūsų broliui Žygimantui Augustui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiu, tais paliaubų metais ir prieš tuos mūsų miestus ir valsčius, ir žemes nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti: Rylsko miesto su valsčiais, Putivlio¹⁴ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Severo Naugarduko¹⁵ miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Skarbovičių, Lapičių; Karačevo miesto su valsčiais, ir valsčių: Chotimlio, Snovsko¹⁶, Choroboro, Mglino, Drokovo; Trubčesko¹⁷ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Serpeisko miesto su valsčiais, ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino,

¹¹ Čia minimas Eustachijus Valavičius.

¹² T. y. 1554 m. kovo 25 d.

¹³ T. y. 1556 m. kovo 25 d.

¹⁴ Dab. Putyvlis.

¹⁵ Dab. Siverų Naugardas.

¹⁶ Dab. Sednivas.

¹⁷ Dab. Trubčevskas.

Demenos, Gorodečnos, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais, ir valsčių: Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios; Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio¹⁸ – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevkovo, Dobrajos upelių į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upelių į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės link Strekulų, link Kričevo¹⁹ ribos, o nuo Kričevo Roslavlio miesto riba – Šumiačios upė, ir Šumiačia iki Nemelicos upės, ir iš Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės, ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, ir Romanovo, ir Gorų, ir Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyn tarp Nekalčiausiųjų, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Verchros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos²⁰, ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su valsčiais, ir Dmitrovco miestelio, Meščesko miesto su valsčiais, Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, ir Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių, Veližo miesto ir Veližo valsčių. Sieną prie Toropeco, Toropeco ir Veližo valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Tuos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių: Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto, ir Zavoločjės miesto ir valsčių: Dolysos, ir Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Velilos, ir Lopasticų, ir Cholmo pogosto, ir

¹⁸ Dab. Miscislavlis.

¹⁹ Dab. Kryčavas.

²⁰ Dab. Beržuona.

Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės su tavo žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui senoji siena.

O man, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone carui ir visos Rusios didžiajam kunigaikščiui, prieš tavo, didžiojo valdovo Žygimanto Augusto, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, ir Rusios didžiojo kunigaikščio, žemes tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti: Kijevo miesto su valsčiais, Kanevo²¹ miesto su valsčiais, Čerkasų miesto su valsčiais, Žitomiro²² miesto su valsčiais, Ovručo miesto su valsčiais, Liubečo miesto su valsčiais, Gomelio miesto su valsčiais, ir kaimų: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Polešanų; Turovo miesto su valsčiais, Mozyriaus miesto su valsčiais, ir valsčių: Bčičo, Bragino, Rečicos²³, Gorvolio, Strešino²⁴, Čečersko²⁵, Propoisko²⁶, Mogiliovo²⁷; Mstislavlio miesto su valsčiais, ir Chotslavičių valsčiaus, Kričevo²⁸ miesto su valsčiais, Dubrovnos²⁹ miesto su valsčiais, ir valsčių: Gorų ir Romanovo; ir Oršos miesto su valsčiais, ir valsčių: Liubavičių, Mikulino; Vitebsko miesto, ir valsčių: Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės; Polocko miesto, valsčių: Mošnikų, Drisos, Asvejės, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Zamošės, Istco, Nevedrėjaus.

O ką tu, mūsų broli Žygimantai Augustai, karaliau, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūsim, ir mūsų pasiuntiniams per jūsų žemes pas jus laisvai atvykti ir išvykti be jokių kliūčių. O jūsų pirkliais iš visų jūsų žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti jiems ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliais iš visų mūsų žemių į visas jūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti jiems ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat kurie tavo pasiuntiniai vyks pas tave per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas tave per mūsų žemes su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums

²¹ Dab. Kanivas.

²² Dab. Žytomiras.

²³ Dab. Rečyca.

²⁴ Dab. Strešynas.

²⁵ Dab. Čačerskas.

²⁶ Dab. Slauharadas.

²⁷ Dab. Mogilias.

²⁸ Dab. Kryčavas.

²⁹ Dab. Dubrouna.

pas tavo pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat mūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis, kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš tų mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas mus per tavo žemes, ir pirkliai kartu su jais su bet kokiomis prekėmis, ir tau iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių.

O [jei] tais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenių, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisiekę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, [tai] mums tam atsiųsti teisėjus. Ir jie suvažiavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimo. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką, pagal [teismo] sprendimą išduoti, O suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, ir kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, [tai] mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti ir turtą iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu tavo žemėse, [tai] tau mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtą iš jų neatimti, bet išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Ivanas, Dievo malone caras ir visos Rusios, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Kazanės, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis, bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Lenkijos karaliui ir Lietuvos, Rusios, ir Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui, tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus dvejus metus tvirtai tos taikos laikytis, taip kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Surašyta Maskvoje 7000 šešiasdešimt antrais metais.³⁰

³⁰ T. y. 1553 m.

NR. 21

[1553 09 12, MASKVA]

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
ŽYGMANTO AUGUSTO PALIAUBŲ SU
MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAİKŠČIU
IVANU IV SUTARTIS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 22. Pergamentas patamsėjęs, dėmėtas ir skylėtas, susiraukšlėjęs, kairysis kraštas įvairiose vietose įplyšęs, raštas stiprokai pablukęs, vietomis nusitrynęs ir neiškaitomas, sutartis pradedama įvardžiu *Мы*, kurio raidės padidintos; pergamento apačia nupjauta. *Versus* pusėje dorsalinis įrašas: *Лета 7062. Грамота о перемире на два года о городах украинских и о всех порубежных местах полскаго короля Жигимонта Августа с великим князем ц(а)рем Иваном Васильевичемъ.*

Kop.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 1, ед. хр. 4, л. 3580б–3680б. Копија įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą antrašte: *А се грамота перемирная королево слово, которая взята у королевых послов у Станислава Станиславича Довоина с таварищи а их печатми.*

Pub.: Сб Рио, т. 59, № 27, с. 411–415 (pagal Kop.).

Past.¹: Dokumento sudarymo vieta ir data nustatyta pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančius sutarčių surašymo ir patvirtinimo ceremonijos įrašus (Сб Рио, т. 59, № 27, с. 405–407).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas parengti publikuoti iš originalo; neiškaitomos pergamento vietos atkurtos remiantis Maskvos pasiuntinybių knygoje esančiu nuorašu (Kop.).

Мы, [великии] г(о)с(по)д(а)рѣ Жикгимонт Августъ, Божю м(и)л(о)стью корол полскый, и великии княз литовский, руский, прусский, жомоитский, мазовецкии и иных.

Што посылали есмо до тебе, брата н(а)шег(о), великого г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси, и великог(о) кн(я)зя володимирског(о), московског(о), и новгородског(о), [казанско-го, псковског(о)], и резанского, тверског(о), и югорского, пермског(о), болгарског(о), и иных, послов своих великих – воеводу полоцккого п(а)на Станислава Станиславовича Довоина, а маршалка и писара н(а)ш(о)го,

державцу медницког(о), п(а)на Остафья Богдановича Воловича и писара своего, старосту [кременицког(о)], пана Петра Михайловича Семашика, о миру и о доброй змолве. И то межи нас с тобою, братом нашим, великим г(о)с(по)д(а)рем Иваном, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рем всея Руси и великим кн(я)зем, ныне не стало ся. И твои бояре били тебе чолом и просили тебе, штоб нам с тобою, братом н(а)шим взяти перемире на два годы, на то што нам в тые перемирные лета межи себе рати и воины не замышляти, а слати бы нам в тые лета межи себе на обе стороне своих великих послов, которые межи нас тьи дела могут делати. И ты брат нашъ, великии г(о)с(по)д(а)ръ Иван, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ръ всея Руси и великии княз перемире з нами взял на два годы, от Бл(а)гов(е)щ(е)нева дни лета сем тысяч шестьдесят второг(о) до Бл(а)говещенива дни лета семъ тысяч шестьдесят четвертого, на то, што тебе, брату н(а)ш(о)му, великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всея Руси и великому кн(я)зю, в тые перемирные лета у два годы н(а)ших земель – города Киева з волостми, города Канева з волостми, города [Черкас] з волостми, города Житомира з волостми, города Овручог(о) з волостми, города Любеча з волостми, города Гомя з волостми, и сел – Уварович, Телешевич, Теренич, Кошелева Лесу, Морозович, Липинич, Полешан; города Турова з волостми, города Мозыря з волостми, да волости – Бчича, [Брегиня, Речицы, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска], Могилева, города [Мстиславля] з волостми и волости – Хотславич; города Кричева з волостми, города Дубровны з волостми и волостеи – Горъ и Романова, и города Орши з волостми, и волостеи – Любавич, Микулина; города Витебска, и волостеи Бруса, Дречих Лук, Свята, [Озериць, города Полоцка, и волостеи – Мошников, Дрисы, Освея, Нещеръды], Непоротович, Вербилковы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Листны, Замошя, Истца, Неведрея – не воевати, ни зачепати ничим в тые перемирные лета.

А мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту Августу, Божю м(и)л(о)стью королю полскому и [великому кн(я)зю литовскому, и русскому, в те] перемирные лета твоих, брата н(а)ш(о)го, великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея Руси и великог(о) кн(я)зю, земля не воевати, ни зачепати ничим в тые перемирные лета – Московское земли, Новагорода Великог(о), и волостеи Новгородских, и Новгородское земли всеи, и Пскова, и Псковское земли всеи, города Себежа, и волости [Себежские, и Тверские земли всеи, и Переславля Резанског(о), и Резанские земли всеи,] и Пронска,

и Пронское земли всеи – не воевати, ни зачепати ничымъ. Также мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жикгимонту Августу, Божю м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому, в тьи перемирные лета, два годы тых твоих городовъ, [волостеи, и земл, невоевати, ни зацепляти ничемъ] – города [Рылска] з волостми, города Путивля з волостми, города [Новагородка Северског(о)] з волостми, города Радогоща з волостми, города Чернигова с волостми, города Стародуба з волостми, города Почепова з волостми, города Поповы Горы [с волостьми, и волостеи – Залесья, Бабич, Светилович, Голодна, Скарбович], Лапич; города Кар[аче]ва з волостми, и волостеи – Хотимля, Сновска, Хороборя, Мглина, Дрокова, города Трубческа з волостми, города Масалска з волостми, города Серпеиска з волостми, и волостеи – Замошя, Тухачева, Дегны, Фоминич, Погостища¹, Мощина, [Демены, Городечны, Ужеперети, Снопата, Ковылны, Шуи, Лазарева Городища, Ближевич, Любуни, Данилович]; города [Брянска] з волостми и волостеи – Соловевич, Прикладни, Пачини, Федоровског(о), Осовика, Покинич², Сухоря, Свеславля, Ворониц, Жерены; города Рославля з волостми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлемъ – [промеж Словнева да Шибнева к Гневкову, Доброю речкою, на Водонос, а от Водоноса Доброю ж речкою в Остръ] через Великии [Бор] у реку у Шумячу, к Стрекуле, к рубежу крычевскому, а от Крычова городу Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячою в реку в Немелицу, а из Немелицы старымъ рубежом к Забору в Ыпут реку, да внизъ Ипутю [к Хмелю; города Смоленска с путми и с волостми, что к нему тянет], и волостеи – Еловца, Болванич, Лазоровщины, Пустоселя, Романовского, Копоткович, Молохвы всеи, што к неи потегло, и Петровъског(о) Держаня, Кутева, Зверович, Дубровенского Пути, Катыни, Каспли, Поречя, Руды, Щучье. А рубеж Смоленску и волостям [Смоленскимъ з Дубровоною и с Романовым, и з Горами, и со Мстиславлемъ] – от Днепра, нижеи города Смоленска, рекою Мереєю у верхъ межи Пречистое, Взруба и Зверевич в Ываку реку, а из Ываки на Еленскии рубеж да в Городню, а Городнею у Вехру, в Чорныи Мох, а з Вехры в Прудыльню, а ис Прудылни в Железницу, [а Железницею под Дуденки в Вехру, а из Вехры в] Лютую Воду, а из Лютое Воды у Выпино, а из Выпина у Сож, а Сожомъ на низъ в Березыню, а Березынею у верхъ сухом промеж сел Почина и Гладкович по холмомъ, а оттоле

¹ Rankr. Погостищич.

² Rankr. Копинич.

в Пулневу³. А за рекою за Днепром рубеж Смоленску вниз по Днепру реце нижеи Климентия Св(я)т(о)го [пят версть; города Мценска с волостми и городища Дмитровца, и города Мещеска] з волостми, и города Опакова з волостми, и волостеи – Залидова, Недоходова, Бышкович, Лычина; и города Вязмы и волостеи Вяземскихъ всих, што к Вязме потягло; города Дорогобужа и волостеи всих Дорогубужских, [что к нему потягло из стари; города Белые с волостми, и Верховя,] и Болшева, и Шептова, и Монивидовы Слободы, и города Торопца и всих Торопецких волостеи, города Велижа и Велижских волостеи. А рубежь Торопцу и Торопецкимъ волостемъ и Велижским волостем, Данкову, Любуте, [Дубне, Рожне, Туре, Бибиреве, Старцове, Нежелскои⁴, Плаветцкои, Жижетцкои], Озерскои, Казариновскои, и Новгородскимъ волостямъ, Лукамъ Великим, Пуповичамъ, и Ржеве, и городу Острю, и городу Заволочю, и волостямъ Дольсе, и Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Холмъскому Погосту, и Велиле, и Лопастичамъ, [и Буицу, и иным волостем всее земли Ноугородское с нашею землею Литовскою, и с полотчаны], и з витбляны земли и воды – по старымъ рубежом.

А кого ты, брат н(а)шь, великии г(о)с(по)д(а)рь [Иван], Божю м(и)-л(о)стью г(о)с(по)д(а)рь всея Руси и великии кн(я)зь, пошлеш к намъ своихъ послов, и тым твоимъ посломъ приехати [к нам и отехати доброволно безо всякие зацепки. Также ково мы к тебе пошлемъ] своихъ послов, и н(а)шимъ послом по твоимъ землямъ к тебе доброволно приехати и отехати безъ [в]сякое зачепки. А твоимъ купцомъ с всихъ твоихъ земель во вси н(а)ши земли приехавъ со всяким товаромъ [и торговати на всякои тавар, а приехати имъ и отехати доброволно безо] всякихъ зачепокъ. А н(а)шимъ купцомъ со всихъ н(а)шихъ земель во [все твои земли приехав со всяким] товаромъ и торговати на всякии товар, а приехати имъ и отехати доброволно безъ всякихъ зачепокъ. Также [которые ваши послы или гости где ни пойдут от вас или к вам через н(а)ши земли с каким таваромъ нибуди], и намъ в тых в(а)шихъ послов и [гостеи тавару] не отнимати, а пропускати намъ к тебе твоихъ послов и гостеи со всякимъ товаромъ через свои земли безъ всякихъ зачепокъ. Также [н(а)ши послы или гости где коли пойдут от нас или к нам] через тв[ои] земли и с какимъ то[варо]мъ нибуди, и тебе [у] тыхъ нашихъ послов и в гостеи тавару не отнимати, а пропускати тебе к нам

³ Rankr. Кулневу.

⁴ Rankr. Ниженскои.

н(а)ших послов и гостей со всякимъ товаромъ черезъ свои земли безъ всякихъ зачепокъ. [А которые послы *от* иных г(о)с(по)д(а)рей *отколе* *нибуди* поидут к тебе через н(а)ши земли, и гости с ними, или] *опричь* [послов] гости поидуть к вам через [н(а)ши] земли с какимъ товаромъ *нибуди*, и намъ в тых послов и в гостей товару не *отнимати*, а пропущати намъ к вамъ послов и гостей [со всякимъ таваромъ через свои земли *безо* всяких] зачепокъ.

А в тыи перемирные лета какова учинит ся обида межи н(а)шихъ кн(я)зей и людеи в землях и у водах, и у выных каких обидных делех, и н(а)ши кн(я)зи и наместники, и волостяли украинные сослав ся, да тымъ обидным деломъ [всемъ управу учинят на обе стороны]. А в каких делехъ обидных н(а)ши князи и наместники, и волостели не вчинять управы и намъ о томъ сослати *судеи*, и они зъехавши ся да тым обиднымъ деломъ всемъ управу вчинят на обе стороны без хитросна. А татя, беглеца, [холопа, робу, должника по исправе] выдати, а данное, положонное, заемное, поручное *отдати*.

А *отоидуть* по симъ перемирным грамотамъ межи насъ урочные лета, и розмирица межи насъ учинит ся, а в тую пору которые твоее земли купцы или послы прилучат ся в н(а)ших [землях, и нам тых твоих купцов и послов не] порубати, ни *статковъ* в них не *отнимати*, а пустити намъ ихъ *всих* доброволно со всакими их статки. А которые н(а)ши послы или купцы прилучат ся в ту пору у ваших землях, и тебе н(а)ших купцовъ и послов также не порубати, ни имати, [ни животов их у них не *отнимати*, а *отпуст*]ити *всих* добр[о]волно со всеми их животы.

А на томъ на всемъ, какъ в *сеи* перемирной грамоте писано, мы, великии г(о)с(по)д(а)рь Жикгимонтъ Августъ, Божю м(и)л(о)стью корол полскии и великии кн(я)з литовскии, рускии, прускии, жомоитскии, [мозовецкою и иных, целовали есми к(ре)сть тебе], брату н(а)ш(о)му великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ру всея Руси и великому кн(я)зю володимерскому, московскому, новгородскому, козанскому, псковскому, резанскому, тверскому, югорскому пермьскому, болгарскому и иных, на том, што нам [по *сеи* перемирной грамоте до тех] врочных двух годовъ тотъ миръ держати крепко по тому, какъ в *сеи* перемирной грамоте писано.

На *сеи* переми[рной гра]моте мы великоз(о) г(о)с(по)д(а)ря Жикгимонта Августа, Божю м(и)л(о)стью короля польского и великого кн(я)зя литовского, русского, пруского, жомоитского, мазовецкого и

иных послы великие яз Станиславъ Станиславовичъ Довоина, воевода полоцкии, [а я Остафеи Богданович Воловича], маршалокъ и писарь великого г(о)с(по)д(а)ря короля и великого кн(я)зя, и яз Петръ Михайловичъ Семашко, писарь его жъ кролевски м(и)л(о)сти, староста крем[енит]цкии, целовали есмо крестъ и печати свои к сеи перемирнои грамоте привесили на то, [что г(о)с(по)дарю н(о)шему великому г(о)с(по)дарю Жигимонту] Августу, Божю м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому з братомъ своимъ великимъ г(о)с(по)д(а)ремъ Иваномъ, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рем всея Руси и великимъ кн(я)земъ тое перемиръе до врочныхъ [летъ держати крепко как в сеи перемирнои] грамоте писано. А какъ будутъ у н(а)шого г(о)с(по)д(а)ря, великого г(о)с(по)д(а)ря Жикгимонта Августа, Божю м(и)л(о)стью короля полского и великого кн(я)зя литовского и руского, великого г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всея [Русии и великог(о) кн(я)зя бояре, и г(о)с(по)дарю н(а)шему], великому г(о)с(по)дарю Жикгимонту Августу, Божю м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и рускому с тое грамоты до которое мы печати свои привесили, и крестъ на неи целовали, велети на[писати своя грамота слово в слово, и печат своя ему к тои] грамоти привесити, и крестъ [на] тои грамоте великому г(о)с(по)дарю н(а)ш(о)му Жикгимонту Августу, королю и великому кн(я)зю целовати перед его бояры, и тая грамота г(о)с(по)д(а)рю н(а)ш(о)му дати великог(о) [г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Б(о)жиею м(и)л(о)стию г(о)с(по)д(а)ря всея Русии и великог(о) кн(я)зя] бояромъ, и боярь его отпустити к нему [не]заде[р]живая.

* * *

Mes, didysis valdovas Žygimantas Augustas, Dievo malone Lenkijos karalius ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didysis kunigaikštis.

Pasiuntėme tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui, ir Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Kazanės, Pskovo, ir Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didžiajam kunigaikščiui, savo didžiuosius pasiuntinius – Polocko vaivadą Stanislovą Stanislovaitį Davainą ir mūsų maršalą ir raštininką, Medininkų laikytoją poną Eustachijų Bagdonaitį Valavičių, ir savo raštininką, Kremeneco seniūną poną Petrą Mykolaitį Semašką – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, didžiuoju valdovu Ivanu, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, nūnai neįvyko. Ir tavo bajorai žemai tau

lenkėsi ir prašė tavęs, kad mes su tavim, savo broliu sudarytume paliaubas dvejiems metams, tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti ir siųsti mums tais metais tarp savęs nuo abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų tuos reikalus galėtų sutvarkyti. Ir tu, mūsų broli, didysis valdove Ivanai, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, su mumis sudarei paliaubas dvejiems metams nuo Viešpaties apreiškimo dienos septyni tūkstančiai šešiasdešimt antraisiais metais⁵ iki Viešpaties apreiškimo dienos septyni tūkstančiai šešiasdešimt ketvirtaisiais metais⁶ tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, dvejus metus, prieš mūsų žemes – Kijevo miestą su valsčiais, Kanevo⁷ miestą su valsčiais, Čerkasų miestą su valsčiais, Žitomiro⁸ miestą su valsčiais, Ovručo miestą su valsčiais, Liubečo miestą su valsčiais, Gomelio miestą su valsčiais ir kaimus: Uvarovičių, Teleševičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Polešanų; Turovo miestą su valsčiais, Mozyrius miestą su valsčiais ir valsčius: Bčičo, Bragino, Rečicos⁹, Gorvolio, Strešino¹⁰, Čečersko¹¹, Propoisko¹², Mogiliovo¹³; Mstislavlio¹⁴ miestą su valsčiais ir Chotslavičių valsčiaus, Kričevo¹⁵ miestą su valsčiais, Dubrovnos¹⁶ miestą ir Gorų, ir Romanovo valsčius, Oršos miestą su valsčiais ir Liubavičių, Mikulino valsčius, Vitebsko miestą ir Brusės, Drečjų Lukų, Usviato, Ozeriščios valsčius, Polocko miestą ir valsčius: Mošnikų, Drisos, Asvejos, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Zamošės, Istco, Nevedrėjaus – tais paliaubų metais prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti.

O man, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui ir Lietuvos, ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais prieš tavo, mūsų brolio, didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos

⁵ T. y. 1554 m. kovo 25 d.

⁶ T. y. 1556 m. kovo 25 d.

⁷ Dab. Kanivas.

⁸ Dab. Žytomiras.

⁹ Dab. Rečyca.

¹⁰ Dab. Strešynas.

¹¹ Dab. Čačerskas.

¹² Dab. Slauharadas.

¹³ Dab. Mogilias.

¹⁴ Dab. Mscislavlis.

¹⁵ Dab. Kryčavas.

¹⁶ Dab. Dubrouna.

Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, žemes tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti – Maskvos žemės ir Didžiojo Naugardo, ir Naugardo valsčių ir visos Naugardo žemės, Pskovo ir visos Pskovo žemės, Sebežo miesto ir Sebežo valsčiaus, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavlio ir visos Riazanės žemės, Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti. Taip pat man, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, dvejus metus, prieš tuos tavo miestus ir valsčius, ir žemes nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti: Rylsko miesto su valsčiais, Putivlio¹⁷ miesto su valsčiais, Severo Naugarduko¹⁸ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais ir valsčių: Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Skarbovičių, Lapičių; Karačevo miesto su valsčiais ir valsčių: Chotimlio, Snovsko¹⁹, Choroboro, Mglino, Drokovo; Trubčesko²⁰ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Serpeisko miesto su valsčiais ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais ir valsčių: Solovjevičių, Příkladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios; Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevkovo, Dobrajos upelių į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upelių į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės, link Strekulų, link Kričevo ribos; o nuo Kričevo Roslavlio miesto riba – Šumiačios upė, ir Šumiačia iki Nemelicos upės, ir iš Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės, ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, Romanovo, Gorų, Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyt tarp Nekalčiausiųjų, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki

¹⁷ Dab. Putyvlis.

¹⁸ Dab. Siverų Naugardas.

¹⁹ Dab. Sednivas.

²⁰ Dab. Trubčevskas.

Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Verchros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos²¹, ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su valsčiais, ir Dmitrovco miestelio, ir Meščesko miesto su valsčiais, ir Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, ir Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovo, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių, Veližo miesto ir Veližo valsčių. O siena prie Toropeco, Toropeco valsčių ir Veližo valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Tuross, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių, Didžiųjų Lukų, Pupovičių, ir Rževo, ir Ostro miesto, ir Zavoločjos miesto ir valsčių: Dolysos, ir Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo, ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės valsčių su mūsų žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui senoji siena.

O ką tu, mūsų broli, didysis valdove Ivanai, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūsime, ir mūsų pasiuntiniams per tavo žemes pas tave atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Ir tavo pirkliams iš visų tavo žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Ir mūsų pirkliams iš visų mūsų žemių į visas tavo žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat jūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per mūsų žemes iš jūsų arba pas jus, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tavo pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. Taip pat mūsų pasiuntiniai ar pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš tų mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes

²¹ Dab. Beržuona.

be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] bebūtų, vyks pas tave per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas jus per mūsų žemes su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir iš pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes praleisti be jokių kliūčių.

O [jei] tais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenų, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisiekę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O [jei] kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, tai mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimų. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką, pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] prais pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, ir kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, [tai] mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. Ir kurie mūsų pasiuntiniai ir pirkliai atsidurs tuo metu jūsų žemėse, [tai] tau mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei turtų iš jų neatimti, bet išleisti [juos] visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Žygimantas Augustas, Dievo malone Lenkijos karalius ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didysis kunigaikštis, bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Kazanės, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didžiajam kunigaikščiui, tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus dvejus metus tvirtai tos taikos laikytis, taip kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Ant šio paliaubų rašto mes, didžiojo valdovo Žygimanto Augusto, Dievo malone Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didžiojo kunigaikščio, didieji pasiuntiniai – aš, Stanislovas Stanislovaitis Davaina, Polocko vaivada, ir aš, Eustachijus Bagdonaitis Valavičius, maršalas ir didžiojo valdovo, karaliaus ir didžiojo kunigaikščio raštininkas, ir aš, Petras Mykolaitis Semaška, jo karališkos malonybės raštininkas, Kremeneco seniūnas, – bučiavome kryžių ir savo antspaudus prie šios paliaubų sutarties prikabinome tam, kad mūsų valdovui, didžiajam

valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, su savo broliu, didžiuoju valdovu Ivanu, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, tų paliaubų iki sutartų metų tvirtai laikytis [taip], kaip šiame paliaubų rašte parašyta. O kai bus pas mūsų valdovą, pas didįjį valdovą Žygimantą Augustą, Dievo malone Lenkijos karalių, Lietuvos ir Rusios didįjį kunigaikštį, didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorai, ir mūsų valdovui, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, iš to rašto, prie kurio mes savo antspaudus prikabinome ir ant kurio kryžių bučiavome, liepti surašyti savo raštą žodis žodin ir savo antspaudą prie to rašto prikabinti, ir kryžių ant to rašto mūsų didžiajam, mūsų valdovui Žygimantui Augustui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, bučiuoti jo bajorų akivaizdoje, ir tą raštą mūsų valdovui duoti didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorams, ir jo bajorus išleisti pas jį neužlaikant.

NR. 22

1556 [02 07], MASKVA

MASKVOS DIDŽIOJO KUNIGAIKŠČIO IVANO IV
PALIAUBŲ SU LIETUVOS DIDŽIUOJU
KUNIGAIKŠČIU ŽYGMANTU AUGUSTU
SUTARTIS

Orig.: РНБ, ф. 532 (Основное собрание актов и грамот), № 141. Pergamentas gerai išsilaikęs, sutartis pradedama įvardžiu *Мы*, kurio raidės padidintos. Pergamento apačioje ant vyšninės spalvos siūlų pynutės prikabinatas Ivano IV raudono vaško antspaudas. *Versus* pusėje apačioje dorsaliniai įrašai: 1556 {užrašyta kitu rašalu nei likusieji dorsaliniai įrašai}; *Лист перемирный через кн(я)зя Збараз[...] во[...] вите[...]с[...] и товаришов его послана от кн(я)зя московского на [...] летъ од лет 7064; Litera c szuflada 3 sztuka 6. List 13.* {žodis *List* taisytas kitu rašalu; skaičius 13 užrašytas kitu rašalu virš buvusio skaičiaus 12. Data įrašyta ir kiti taisymai padaryti vēlesnių laikų rankraščių tvarkytojų}; *List przemirny cara moskiewskiego Iwana z krolem polskim Zygmuntem Augustem przez kniazia Stefana Andriewicza Zbaraskiego woiewode witebskiego na lat szesc. Pisan na Moskwie roku od stworzenia swiata 7064.*

Кор.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 1, ед. хр. 4, л. 6160б–6250б. Корija įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą antrašte: *А се грамота перемирная ц(а)ря и великоз(о) кн(я)зя слово, которая дана на Москве послом за ц(а)ря и великого кн(я)зя печатью.*

Pub.: АЗР, т. 3, № 17, с. 69–72 (pagal Orig.); Сб Рио, т. 59, № 32, с. 511–514 (pagal Кор.).

Past.¹: Dokumento sudarymo data patikslinta pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančius sutarčių surašymo ir patvirtinimo ceremonijos įrašus (Сб Рио, т. 59, № 32, с. 509).

Past.²: Sutarties tekstas ir jo vertimas publikuoti parengti iš originalo.

Мы великии г(о)с(у)д(а)рь Иван, Б(о)жиею милостию ц(а)рь и великии княз всеа Руси, владимерский, московский, новгородский, казанский, астраханский, псковский, резанский, тверский, югорский, пермский, вятцкий, болгарский и иных, и всеа Сибирские земли повелитель.

Что присылал до нас ты брат н(а)шь, великий г(о)с(у)д(а)рь Жигимонтъ Августъ, Б(о)жиею милостию корол полский и великий княз литовский, русский, прусский, и жемоитцкии, и мазовеццкии, и иных, послов своих, великих, кн(я)зя Стефана Андреевича Збаражского, воеводу витебског(о), да пана Яна Шинковичя, маршалка и писаря, старосту тикотинског(о), да писаря Венцлава Николаева, секретаря, державца скертманског(о), о миру и о доброй смолве. И то меж нас с тобою братом н(а)шимъ, с великим г(о)с(у)д(а)ремъ Жигимонтомъ Августомъ королем, и великим кн(я)зем, н(ы)не не сстало ся. И н(а)ши бояре нам били челом и просили нас, чтобы нам с тобою братом н(а)шимъ *взяти перемире на шесть лет* на то, чтобы меж нас кров хр(е)стьянская не пролила ся, и что нам в те перемирные лета меж себя рати и войны не замышляти, а слати бы нам в те лета меж себя на обе стороны своих великих послов, которые б меж нас могли те дела делати. И мы с тобою братом своим, с великим г(о)с(у)д(а)ремъ Жигимонтомъ Августом, королем и великим кн(я)зем, перемире *взяти на шесть летъ, от Бл(а)говещенева дни лета седмъ тысящ шестьдесят четвертаго до Благовещенева дни лета седмъ тысящ седмъдесятног(о)* на то, что тебе брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту Августу королю и великому кн(я)зю литовскому и русскому, в те перемирные лета, в *шесть лет* н(а)ших земель не воевати ни *зацепляти* ничем: Московские земли и Новагорода Великог(о), и волостей Ноугородцких и Ноугородцкие земли все, и Пскова и Псковские земли все, и города Себежа и волости Себежские, и Тверские земли все, и Переславля Рязанског(о) и Рязанские земли все, и Пронска и Пронские земли все, не воевати ни *зацепляти* ничем. Также тебе брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту Августу королю и великому кн(я)зю литовскому и русскому, и тех н(а)ших городов и волостей и земель не воевати ни *зацепляти* ничем в те перемирные лета в *шесть лет*: города Рылска с волостми, города Путивля с волостми, города Новагородка Северског(о) с волостми, города Радогоща с волостми, города Чернигова с волостми, города Стародуба с волостми, города Почепа с волостми, города Поповы Горы с волостми, и волостей Залеся, Бабич, Светилович, Голодна, Скарбович, Лапич; города Карачева с волостми, и волостей Хотимля, Сновска, Хороборя, Мглина, Дрокова; города Трубческа с волостми, города Мосалска с волостми, города Серпеиска с волостми, и волостей Замошя, Тухачева, Дегны, Фоминич, Погостища, Мощины, Демены, Городечны, Ужеперети, Снопота, Ковылны, Шуи, Лазорева городища, Ближевич, Любуни, Данилович; города Брянска с волостми

и волостей: Соловевич, Прикладней, Пацыни, Федоровског(о), Осовика, Покинич¹, Сухоря, Всеславля, Ворониць, Жерыни, города Рославля с волостми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлемъ промеж Словнева да Шибнева к Гневкову, Доброю речкою на Водонос, а от Водоноса Доброю ж речкою в Острь через Великии Бор в реку в Шумячу к Стрекуле, к рубежу кричевскому, а от Кричева городу Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячею в реку в Немелицу, а из Немелицы старым рубежом к Забору в Ыпут реку, да вниз Ипутю к Хмелю; города Смоленска с путми и с волостми, что к нему тянет, и волостей Еловца, Болванич, Лазоревщины, Пустоселя, Романовского, Копоткович, Молохвы все, что к ней потягло, и Петровског(о) Держания, Кутева, Зверович, Дубровенского Пути, Катыни, Каспли, Поречя, Руды, Щучи. А рубеж Смоленску и волостем Смоленским з Дубровною и с Романовым и з Горами и со Мстиславлемъ, от Днепра ниже города Смоленска рекою Мереею вверхъ межн Пр(е)ч(и)стые, Взруба и Зверович в Ываку реку, а из Ываки на Елинский рубеж да в Городню, а Городнею в Вехру в Черной Мох, а из Вехры в Прудилну, а из Прудилны в Железницу, а Железницею под Дуденки в Вехру, а из Вехры в Лютую Воду, а из Лютые Воды в Выпино, а из Выпина в Сож, а Сожем на низ в Березыню, а Березынею в верхъ сухом промеж сел Почина и Гладкович, по холмом, а оттоле в Пулневу². А за рекою за Днепром рубеж Смоленску вниз по Днепру по реке ниже Клементья С(вя)т(о)го пят версть; города Мценска с волостми и городища Дмитровца, города Мещеска с волостми, города Опакова с волостми и волостей Залидова, Недоходова, Бышкович, Лычина, города Вязмы и волостей Вяземских всех, что к Вязме потягло, города Дорогобужа и волостей Дорогобужских всех, что к нему потягло из старины, города Белые с волостми, и Верховя, и Болшевы, и Шептова, и Моневидовы Слободы, и города Торонца и всех Торопетцких волостей, и города Велижа и Велижских волостей. А рубеж Торонцу и Торопетцским волостем и Велижским волостем Данкову, Любуте, Дубне, Рожне, Туре, Биберева, Старцове, Нижелскои³, Плавеетскои, Жижетскои, Озерскои, Казариновскои и Новогородцским волостем Лукам Великим, и Пуповичам, и Ржеве, и городу Острю, и городу Заволочю, и волостем Долысе и Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу и Холмскому

¹ Rankr. Копинич.

² Rankr. Кулневу.

³ Rankr. Ниженскои.

Погосту, и Велиле, и Лопастацам, и Буицу, и иным волостемъ всеи земле Новгородской с вашею землею с Литовскою, и с полочаны и с видбляны, земле и воде по старым рубежемъ.

А мне великому г(о)с(у)д(а)рю Ивану, Б(о)жиею милостию ц(а)рю и великому кн(я)зю всеа Русии, твоих великог(о) г(о)с(у)д(а)ря Жигимонта Августа, короля полског(о) и великог(о) кн(я)зя литовского и русског(о), земел не воевати, ни зацепляти ничем в те перемирные лета шесть лет: города Киева с волостми, города Канева с волостми, города Черкас с волостми, города Житомеря с волостми, города Вручья с волостми, города Любеча с волостми, города Гомья с волостми, и сел Уварович, Телешевиц, Теренич, Кошелева Лесу, Морозович, Липинич, Полешан, города Турова с волостми, города Мозыри с волостми, да волостеи Бчича, Брягина, Речици, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска, Могилева; города Мстиславля с волостми и волости Хотславич, города Кричева с волостми, города Дубровны с волостми, и волостеи Горь и Романова, и города Орши с волостми и волостеи Любавич, Микулина, города Витебска и волостеи Бруса, Дречихъ Лукъ, Свята, Озерищъ, города Полотцка и волостеи Мошников, Дрысы, Освия, Нещерды, Непоротович, Вербиловы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Лисны, Замошя, Исца, Неведрея не воевати, ни зацепляти ничем в те перемирные лета.

А коз(о) ты брат н(а)шъ, велики г(о)с(у)д(а)рь Жигимонтъ Августъ, Б(о)жьєю милостью корол и великии княз, пошлеш к нам своих послов, и тем твоим послом приехати к нам и отехати доброволно безо всякие зацепки. Также кого мы пошлем к тебе своих послов, и н(а)-шимъ послом по вашим землям к вам доброволно приехати и отехати безо всяких зацепок. А вашим купцомъ изо всех ваших земел во все н(а)ши земли приехати со всяким таваром и торговати на всякои тавар, а приехати имъ и отехати доброволно безо всяких зацепок. А н(а)-шим купцом изо всех н(а)ших земел во все ваши земли приехати со всяким таваром и торговати на всякои тавар, а приехати им и отехати доброволно безо всяких зацепок. Также которые твои послы поидут к тебе через н(а)ши земли и гости с ними, или оприч послов гости поидут к тебе через н(а)ши земли с каким таваром нибуди, и нам у тех послов и гостеи тавару не отнимати, о пропущати нам к тебе послов и гостеи со всяким таваром через свои земли безо всякие зацепки. Также н(а)-ши послы и гости куды ни поидут от нас или к нам через твои земли с каким таваром нибуди, и тебе у тех н(а)ших послов и гостеи тавару не отнимати, а пропущати тебе к нам н(а)ших послов и гостеи со всяким

таоваром через свои земли безо всяких зацепок. А которые послы от иных г(о)с(у)д(а)реи и откуда нибуди пойдут к вам⁴ через наши⁵ земли и гости с ними с каким таваром нибуди, или оприч послов гости пойдут с каким таваром нибуди и нам⁶ у тех ваших⁷ послов и гостей тавару не отнимати, а пропущати нам⁸ к вам⁹ тех послов и гостей со всяким таваром через свои земли безо всяких зацепок. Также которые послы от иных г(о)с(у)д(а)реи, отколе нибуди, пойдут к нам через твои земли и гости с ними с каким таваром нибуди, и тебе у тех послов и гостей тавару не отнимати, а пропущати тебе к нам тех послов и гостей со всяким таваром через свои земли безо всяких зацепок.

А в те перемирные лета какова учинитца обида меж н(а)ших кн(я)зеи и людеи в землях и в водах и в ыных в каких в обидных делех, и н(а)ши кн(я)зи и намес[т]ники и волостели украинные, сослав ся, да тем обидным делом всяким управу учинят на обе стороны. А в каких обидных делех н(а)ши кн(я)зи и намес[т]ники и волостели не учинят управы, и нам о том сослати судеи, и они съехав ся, да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны без хитрости. А татя, беглеца, холопа, робу, должника, по исправе выдати, а даное, положеное, заемное, поручное, отдати.

А отоидут по сем перемирным грамотам меж нас урочные лета и розмирица меж нас учинитца, а в ту пору которые твои земли купци или послы прилучатца в н(а)ших землях, и нам тех ваших купцов и послов не порубати, ни статков у них не отнимати, а отпустить нам их всех доброволно со всеми их сстатки. А которые н(а)ши послы или купцы прилучатца в ту пору в твоих землях, и тебе н(а)ших послов и купцов также не порубати, и не имати, ни животов их у них не отнимати, а отпустить их всех доброволно со всеми их животы.

А на том на всем, какъ в сеи перемирной грамоте писано, мы великии г(о)с(у)д(а)рь Иван, Б(о)жиею милостью ц(а)рь и великии княз всеа Русии, володимерьский, московский, новгородцкии, казанский, астраханский, псковский, резанский, тверский, югорский, пермьский, вятцкии, болгарьский и иных, и всея Сибирские земли повелитель,

⁴ Rankr. нам.

⁵ Rankr. твои.

⁶ Rankr. вам.

⁷ Rankr. н(а)ших.

⁸ Rankr. вам.

⁹ Rankr. нам.

целовали есмь кр(е)сть тебе брату н(а)шему, великому г(о)с(у)д(а)рю Жигимонту Августу, Б(о)жиею милостию королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, русскому, и прусскому, и жемоитцкому, и мазовецскому и иных, на том, что нам по сеи перемирной грамоте до тех урочных шти летъ тот миръ держати крепко по тому, как в сеи перемирной грамоте писано.

Писана на Москве, лета 7000 шестьдесят четвертаго.

* * *

Mes, didysis valdovas Ivanas, Dievo malone caras ir visos Rusios, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Kazanės, Astrachanės, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Viatkos, Bulgarijos ir kitų didysis kunigaikštis, ir viso Sibiro žemės viešpats.

Atsiuntei mums, tu, mūsų broli, didysis valdove Žygimantai Augustai, Dievo malone Lenkijos karaliau ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos ir kitų didysis kunigaikšti, savo didžiuosius pasiuntinius – Vitebsko vaivada, kunigaikštį Steponą Andrėjaitį Zbaražskį, maršalą ir raštininką, Tykocino seniūną poną Joną Šimkevičių, raštininką ir sekretorių, Skirsnemunės ir Raseinių laikytoją Vaclovą Mikalojaitį – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu Augustu, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, nūnai neįvyko. Ir mūsų bajorai mums žemai lenkėsi ir prašė mūsų, kad mes su tavim, mūsų broliu, sudarytume paliaubas šešeriams metams, kad tarp mūsų krikščioniškas kraujas nesilietų, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs iš abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų reikalus galėtų sutvarkyti. Ir mes su tavimi, su savo broliu, su didžiuoju valdovu Žygimantu Augustu, karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu, sudarėme paliaubas šešeriams metams, nuo Viešpaties Apreiškimo dienos septyni tūkstančiai šešiasdešimt ketvirtaisiais metais¹⁰ iki Viešpaties Apreiškimo dienos septyni tūkstančiai septyniasdešimtaisiais metais¹¹, tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, šešerius metus, prieš mūsų žemes nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti – Maskvos žemės ir Didžiojo Naugardo, ir Naugardo valsčių ir visos Naugardo žemės, ir Pskovo ir visos Pskovo žemės, Sebežo miesto ir Sebežo valsčiaus, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavljo ir visos Riazanės žemės, ir

¹⁰ T. y. 1556 m. kovo 25 d.

¹¹ T. y. 1562 m. kovo 25 d.

Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti. Taip pat tau, mūsų broliui Žygimantui Augustui, karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, šešerius metus, ir prieš tuos mūsų miestus ir valsčius, ir žemes nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti: Rylsko miesto su valsčiais, Putivlio¹² miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Severo Naugarduko¹³ miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais ir valsčių: Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Skarbovičių, Lapičių; Karačevo miesto su valsčiais ir valsčių: Chotimlio, Snovsko¹⁴, Choroboro, Mglino, Drokovo; Trubčesko¹⁵ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Serpeisko miesto su valsčiais ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais ir valsčių: Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios; Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio¹⁶ – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevko, Dobrajos upeliu į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upeliu į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės, link Strekulų, link Kričevo ribos; o nuo Kričevo Roslavlio miesto riba – Šumiačios upė, ir Šumiačia iki Nemelicos upės, ir iš Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės, ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Lalkymo, Kutevo, ir Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, Romanovo, Gorų, Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyn tarp Nekalčiausiųjų, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Vechros iki Blogųjų Vandenuų, o nuo Blogųjų Vandenuų iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožo žemyn iki

¹² Dab. Putyvlis.

¹³ Dab. Siverų Naugardas.

¹⁴ Dab. Sednivas.

¹⁵ Dab. Trubčevskas.

¹⁶ Dab. Miscislavlis.

Berezinos¹⁷, ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su valsčiais, ir Dmitrovco miestelio, Meščesko miesto su valsčiais, Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, ir Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, ir Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių, Veližo miesto ir Veližo valsčių. O siena prie Toropeco, Toropeco ir Veližo valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių: Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto, ir Zavoločjės miesto ir valsčių: Dolysos, ir Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės su jūsup žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui senoji siena.

Ir man, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone carui ir visos Rusios didžiajam kunigaikščiui, prieš tavo, didžiojo valdovo Žygimanto Augusto, Lenkijos karaliaus, Lietuvos ir Rusios didžiojo kunigaikščio, žemes tais paliaubų metais, šešerius metus, nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti: Kijevo miesto su valsčiais, Kanevo¹⁸ miesto su valsčiais, Čerkasų miesto su valsčiais, Žitomiro¹⁹ miesto su valsčiais, Ovručo miesto su valsčiais, Liubečo miesto su valsčiais, Gomelio miesto su valsčiais ir kaimų: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Polešanų; Turovo miesto su valsčiais, Mozyrius miesto su valsčiais ir valsčių: Bčičo, Bragino, Rečicos²⁰, Gorvolio, Strešino²¹, Čečersko²², Propoisko²³, Mogiliovo²⁴; Mstislavlio miesto su valsčiais ir Chotslavičių valsčiaus, Kričevo²⁵ miesto su valsčiais, Dubrovnos²⁶ miesto su valsčiais ir valsčių: Gorų ir Romanovo;

¹⁷ Dab. Beržuona.

¹⁸ Dab. Kanivas.

¹⁹ Dab. Žytomiras.

²⁰ Dab. Rečyca.

²¹ Dab. Strešynas.

²² Dab. Čačerskas.

²³ Dab. Slauharadas.

²⁴ Dab. Mogilias.

²⁵ Dab. Kryčavas.

²⁶ Dab. Dubrouna.

ir Oršos miesto su valsčiais ir valsčių: Liubavičių, Mikulino; Vitebsko miesto ir valsčių: Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės; Polocko miesto, valsčių: Mošnikų, Drisos, Asvejos, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Zamošės, Istco, Nevedrėjaus – tais paliaubų metais prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti.

O ką tu, mūsų broli Žygimantai Augustai, karaliau ir didysis kunigaikšti, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūšime, ir mūsų pasiuntiniams per jūsų žemes pas jus laisvai atvykti ir išvykti be jokių kliūčių. O jūsų pirkliams iš visų jūsų žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti jiems ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliams iš visų mūsų žemių į visas jūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir atvykti jiems ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat kurie tavo pasiuntiniai vyks pas tave per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas tave per mūsų žemes su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis, kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš tų mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių. Taip pat kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur bebūtų, vyks pas mus per tavo žemes, ir pirkliai kartu su jais su bet kokiomis prekėmis, ir tau iš tų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas mus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis praleisti per savo žemes be jokių kliūčių.

O [jei] tais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenų, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisiekę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, [tai] mums tam atsiūsti teisėjus. Ir jie suvažiaavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimo. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą,

skolininką, pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą, atiduoti.

O [kai] praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, ir kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, [tai] mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu jūsų žemėse, [tai] jums mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei jų turtų iš jų neatimti, bet išleisti juos visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Ivanas, Dievo malone caras ir visos Rusios, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Kazanės, Astrachanės, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Viatkos, Bulgarijos, ir kitų didysis kunigaikštis, ir viso Sibiro žemės viešpats, bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui ir Lietuvos, Rusios, ir Prūsijos, ir Žemaitijos, ir Mazovijos, ir kitų didžiajam kunigaikščiui tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus šešerius metus tvirtai tos taikos laikytis, taip kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Surašyta Maskvoje 7000 šešiasdešimt ketvirtaisiais metais.²⁷

²⁷ T. y. 1556 m. kovo 25 d.

NR. 23

[1556 02 07, MASKVA]

LIETUVOS DIDŽIOJO KUNIGAİKŠČIO
ŽYGIMANTO AUGUSTO PALIAUBŲ
SU MASKVOS DIDŽIUOJU KUNIGAİKŠČIU
IVANU IV SUTARTIS

Orig.: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 25. Pergamentas vietomis pajuodavęs, dėmėtas, sulamdytas, sulenkimų vietose kai kur pradilęs, raštas stiprokai pablukęs, išsitrainęs ir daugelyje vietų neįskaitomas; pergamento apačioje padarytos įpjovos neišlikusiems LDK pasiuntinių antspaudams prikabinti. *Rectus* pusėje apačioje kitu rašalu įrašytas vėlesnių laikų prieraišas: *Перемирная на 6 лет от лета 7064 году до лета 7070 году*, {kiti įrašai išblukę ir neįskaitomi}. *Versus* pusėje vėlesnių laikų dorsalinis įrašas: *Лета 7064. Грамота о городах и о селах пограничныхъ короля полского Жигимонта с ц(а)рем Иваном Василевичем.*

Кор.¹: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 3, ед. хр. 25. Archyvinė originalo kopija.

Кор.²: РГАДА, ф. 79 (Сношения России с Польшей), оп. 1, ед. хр. 4, л. 626–636. Kopija įrašyta į Maskvos pasiuntinybių knygą antrašte: *А се грамота перемирная королево слово, которая взята на Москве у королевых послов у кн(я)зя Степана Збарожского с товарищи за их печатми.*

Pub.: Сб Рио, т. 59, № 32, с. 514–516 (pagal Кор.¹). Publikuoti tik sutarties nuorašo pradžios ir pabaigos fragmentai.

Past.¹: Dokumento sudarymo vieta ir laikas nustatyti pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esančio Maskvos didžiojo kunigaikščio sutarties nuorašo datą ir sutarčių tvirtinimo ceremonijos įrašus (Сб Рио, т. 59, № 32, с. 509, 514).

Past.²: Dėl blogos originalo būklės, neįskaitomo teksto, sutarties dokumentas publikuoti parengtas pagal Maskvos pasiuntinybių knygoje esantį nuorašą (Кор.²).

Мы, велики г(о)с(по)д(а)ръ Жигимонтъ Августъ, Б(о)жьєю м(и)л(о)стью корол полскыи, и великии княз литовскыи, русскыи, прусскыи, жемоитцкыи, мазовецкыи и иных.

Что посылали есмя до тебя, брата н(а)шег(о), великого г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всеа Русии, и великого кн(я)зя володимерског(о), московского, наугородского, казанского,

астараканского, псковского, и резанского, тферского, югорского, пермьского, болгарского, и иных, послов своих великих – воеводу витебского, кн(я)зя Стефана Ондревичя Збаражского, а моршалка и писаря нашего старосту тыкотинского, пана Яна Шимковичя, а писаря и секретаря своего, державцу скирстоманского и росеинского, *пана*¹ Венцлава Миколаевичя о миру и о доброй змолве. И то меж нас с тобою, братом нашим, великим г(о)с(по)д(а)рем Иваном, Б(о)жиею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ремъ всея Руси и великим кн(я)зем, н(ы)не несталос. И твои бояре били тебе челом и просили тебе, чтоб нам с тобою, братом нашим взяти перемире на шесть годов, на то что нам в тые перемирные лета меж себе рати и воины не замышляти, а слати бы нам в тые лета меж себе на обе стороны своих великих послов, которые меж нас тые дела могут делати. И ты брат нашъ, великий г(о)с(по)д(а)ръ Иван, Б(о)жиею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ръ всеа Руси и великий княз перемире с нами взял на шесть годов от Бл(а)говещенева дни лета 7000 шестьдесят четвертаго до Бл(а)говещенева дни лета 7000 седмьдесятого на то, что тебе, брату нашему, великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Б(о)жьєю м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всеа Руси и великому кн(я)зю, в тые перемирные лета в шесть годов наших земель – города Киева с волостми, города Канева с волостми, города Черкас с волостми, города Житомира с волостьми, города Овручого с волостми, города Любеча с волостми, города Гомя с волостми, и сел: Уварович, Телешевич, Теренич, Кошелева Лесу, Морозович, Липинич, Полешан; города Турова с волостми, города Мозыря с волостми, да волостей: Бчича, Брегиня, Речици, Горволя, Стрешина, Чичерска, Пропоиска, Могилева; города Мстиславля с волостми и волостей Хотславич; города Кричева с волостми, города Дубровны с волостми и волостей: Горъ и Романова, и города Орши с волостми, и волостей: Любавич, Микулина; города Витебска, и волостей Бруса, Дречих Лук, Свята, Озерии; города Полотска, и волостей: Мошников, Дрисы, Освея, Нещерды, Непоротович, Вербилковы Слободы, Кубка, Вязма, Клина, Ситнян, Листны, Замошя, Исца, Неведрея – не воевати, ни зацепляти ничем в тые перемирные лета.

А мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жигимонту Августу, Б(о)жиею м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому, и русскому, в тые перемирные лета твоих, брата нашег(о), великого г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всеа Руси и великого

¹ Rankr. įrašyta virš eilutės.

кн(я)зя, земел не воевати, ни зацепляти ничем в тые перемирные лета: Московские земли, Новагорода Великого, и волостей Новгородскы[x], и Наугородские земли всеи, и Пскова, и Псковские земли всеи, города Себежа, и волости Себежское, и Тферские земли всеи, и Переславля Рязанского, и Рязанские земли всеи, и Пронска, и Пронские земли всеи – не воевати, ни зацепляти ничем. Также мне, великому г(о)с(по)д(а)рю Жигимонту Августу, Б(о)жиею м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и русскому, в тые перемирные лета, в шесть годов тых твоих городов и волостей, и земел, не воевати, ни зацепляти ничем – города Рылска с волостми, города Путивля с волостми, города Новагородка Северскаго с волостми, города Радогоща с волостми, города Чернигова с волостми, города Стародуба с волостми, города Почепа с волостми, города Поповы Горы з волостьми, и волостей: Залесья, Бабиц, Светилович, Голодна, Скарбович, Лапич; города Карачева с волостми, и волостей – Хотимля, Сновска, Хараборя, Мглина, Дрокова, города Трубческа с волостми, города Масалска с волостми, города Серпеиска с волостми, и волостей: Замошя, Тухачева, Дезны, Фоминич, Погостищъ, Мощина, Демены, Городечны, Ужеперити, Снопота, Ковылны, Шуи, Лазарева Городища, Ближевич, Любуни, Данилович; города Брянска с волостми и волостей: Соловевич, Прикладней, Пацини, Федоровского, Осовика, Покинич², Сухоря, Всеславля, Ворониц, Жерыни; города Рославля с волостми. А рубеж городу Рославлю со Мстиславлем – промеж Словнева да Шибнева к Гневкову, Доброю речкою на Водонос, а от Водоноса Доброю ж речкою в Остръ через Великии Боръ в реку в Шумячю, к Стрекуле, к рубежу кричевскому, а от Кричева городу Рославлю рубеж река Шумяча, а Шумячею в реку в Немелицу, а из Немелици старым рубежом к Заборью в Ыпут в реку, да вниз в Ипутю к Хмелю; города Смоленска с путми и с волостми, что к нему тягнет, и волостей: Еловца, Болванич, Лазоревщины, Пустоселя, Романовского, Копоткович, Молохвы всеи, что к ней потягло, и Петровского Держаня, Кутева, Зверович, Дубровинского Пути, Катыни, Каспли, Поречя, Руды, Щучее. А рубеж Смоленску и волостям Смоленским з Дубровною и с Романовым, и з Горами, и со Мстиславлем – от Днепра, ниже города Смоленска, рекою Мереею в верхъ межи Пр(е)ч(и)стои, Взруба и Зверович в Ываку реку, а из Иваки на Елинскыи рубеж да в Городню, а Городню в Вехру, в Чорныи Мох, а из Вехры в Прудыльню, а из Прудыльни в Железницу, а Железницею под Дуденки в Вехру, а из Вехры

² Rankr. Копинич.

в Лютую Воду, а из Лютые Воды в Выпино, а из Выпина в Сож, а Сожем на низ в Березыню, а Березынею в верхъ сухом промеж сел Почина и Гладкович по холмом, а *оттоле* в Пулневу. А за рекою за Днепром рубеж Смоленску вниз по Днепру реце нижеи Клементья С(вя)т(о)го пят вер[с]гть; города Мценска с волостми и городища Дмитровца, и города Мещеска с волостми, города Опакова с волостми, и волостеи: Залидова, Недоходова, Бышкович, Лычина, и города Вазмы и волостеи Вяземских, всех что к Вязме потягло; города Дорогобужа и волостеи Дорогубужских всех, что к нему потягло из старины, и города Белые с волостми, и Верховя, и Болшева, и Шептова, и Моневидовы Слободы, и города Торопца и всех Торопецских волостеи; города Велижа и Велижских волостеи. А рубеж Торопцу и Торопецким волостем и Велижским волостем, Данкову, Любуге, Дубне, Рожне, Туре, Бибереве³, Старцове, Нижелскои⁴, Плавецкой, Жижетской, Озерской, Казариновской, и Наугородским волостем, Лукам Великим, Пуповичем, и Ржеве, и городу Острю, и городу Заволочю, и волостям Дольсе, и Березаю, Невлю, Усваю, Ловцу, Веснебологу, и Холмскому Погосту и Велиле, и Лопастацам, и Буицу, и иным волостям всеи земле Наугородской с нашею землею Литовскою, и с полочаны, и с видбляны земли и воды по старым рубежом.

А кого ты, брат наш, великии г(о)с(по)д(а)рь Иван, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рь всеа Русии и великии княз, пошлеш к нам своих послов, и тым твоим послом приехати к нам и *отехати* доброволно безо всякие зацепки. Также кого мы к тебе пошлем своих послов, и н(а)шим послом по твоим землям к тебе доброволно приехати и *отехати* безо всякие зацепки. А твоим купцом съ всех твоих земель во все наши земли приехав со всяким товаром и торговати на всякой таваръ, а приехати им и *отехати* доброволне безо всяких зацепок. А н(а)шим купцом исъ всех наших земель во все твои земли приехав съ всяким товаром и торговати на всякой товар, а приехати и *отехати* им доброволно безо всяких зацепок. Также которые ваши послы или гости где ни пойдут *от* вас или к вам через н(а)ши земли с каким товаром ни буди, и нам у тех ваших послов и гостей товару не *отнимати*, а пропущати нам к тебе твоих послов и гостей съ всяким товаром через свои земли безо всяких зацепок. Также н(а)ши послы или гости где коли пойдут *от* нас или к нам через твои земли и с каким товаром ни буди,

³ Rankr. Бибареве.

⁴ Rankr. Ниженской.

и тебе у тех наших послов и у гостей тавару не *отнимати*, а пропущати тебе к нам наших послов и гостей со всяким таваром через свои земли безо всяких зацепок. А которые послы *от* иных г(о)с(по)д(а)рей *отко*ле *нибуди* пойдут к вам через наши земли, и гости с ними, или опроче послов гости пойдут к вам через наши земли с каким товаром *нибуди*, и нам у тех послов и у гостей товару не *отнимати*, а пропущати нам к вам послов и гостей съ всяким товаром через свою землю безо всяких зацепок.

А в тые перемирныи лета какова учинит ся обида межи наших князей и людей в землях и в водах, и в ыных каких обидных делех, и наши кн(я)зи и наместннки, и волостели украинные съславши ся, да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны. А в каких обидных делех н(а)ши кн(я)зи и наместники, и волостели не учинят управы и нам о том сослати судеи, и они съехавши да тем обидным делом всем управу учинят на обе стороны без хитростно. А татя, беглеца, холопа, робу, должника по исправе выдати, а даное, положеное, заемное, поручное *отдати*.

А *отоидут* по сем перемирным грамотам промежи нас урочные лета, и розмирица межи нас учинит ся, а в те поры которые твоеи земли купцы или послы прилучят ся в наших землях, и нам тех твоих купцов и послов не порубати, ни статков у них не *отнимати*, а *отпусти*ти нам их всех доброволно со всякими их статки. А которые наши послы или купцы прилучат ся в те поры в ваших землях, и тебе н(а)ших купцов и послов также не порубати, ни [и]мати, ни животов их у них не *отнимати*, а *отпусти*ти всех доброволно со всеми их животы.

А на том на всем, как в сеи перемирной грамоте писано, мы, великий г(о)с(по)д(а)рь Жигимонтъ Августъ, Б(о)жьєю м(и)л(о)стью корол полский, и великий княз литовский, русский, прусский, жомоитский, мозовецкий и иных, целовали есмя кр(е)сть тебе, брату нашему и великому г(о)с(по)д(а)рю Ивану, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рю всеа Русии и великому кн(я)зю володимерскому, московскому, ноугородскому, казанскому, астроханскому, пьсковскому, резанскому, тферскому, югорскому пермскому, болгарскому и иных, на том, что нам по сеи перемирной грамоте до тех урочных шти годов *тот* миръ держати крепко по тому, как в сеи перемирной грамоте писано.

На сеи перемирной грамоте мы великог(о) г(о)с(по)д(а)ря Жигимонта Августа, Божею м(и)л(о)стью короля полского и великого кн(я)зя литовского, русского, прусского, жемоитского, мозовецкого и

иных послы великие яз Стефан Андреевич, воевода витебский, князь Збарецкий, и яз Янъ Шимкович⁵ моршалоки и писарь великого г(о)с(по)д(а)ря, короля и великого кн(я)зя, староста тыкотинский, а яз Венцлав Миколаевич, писарь и секретарь его же королевские м(и)л(о)сти, державца скерстоманский и росенский, целовали есмь кр(е)сть и печати свои к сей перемирной грамоте привесли на то, что г(о)с(по)дарю н(а)шему великому г(о)с(по)дарю Жигимонту Августу, Б(о)жьєю м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и русскому з братом своим великим г(о)с(по)д(а)рем Иваном, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)рем всеа Руси и великим кн(я)зем то перемире до урочных лет держати крепко как в сей перемирной грамоте писано. А как будут у нашего г(о)с(по)д(а)ря, у великого г(о)с(по)д(а)ря Жигимонта Августа, Божею м(и)л(о)стью короля полского и великого кн(я)зя литовского и русского, великого г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всеа Руси и великого кн(я)зя бояре, и г(о)с(по)дарю нашему, великому г(о)с(по)дарю Жигимонту Августу, Божею м(и)л(о)стью королю полскому и великому кн(я)зю литовскому и русскому с тое грамоты до которые мы печати свои привесли, и кр(е)сть на ней целовали, велети написати своя грамота слово в слово, и печат своя к тои грамоте привесити, и кр(е)сть на тои грамоте великому г(о)с(по)дарю нашему Жигимонту Августу, королю и великому кн(я)зю целовати перед его бояры, и та грамота г(о)с(по)дарю н(а)шему дати великого г(о)с(по)д(а)ря Ивана, Божею м(и)л(о)стью г(о)с(по)д(а)ря всеа Руси и великого кн(я)зя бояром, и боярь его отпустить к нему незадерживая.

* * *

Mes, didysis valdovas Žygimantas Augustas, Dievo malone Lenkijos karalius ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didysis kunigaikštis.

Pasiuntėme tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Kazanės, Astrachanės, Pskovo, ir Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didžiajam kunigaikščiui, savo didžiuosius pasiuntinius – Vitebsko vaivada, kunigaikštį Steponą Andrėjaitį Zbaražskį, ir mūsų maršalą ir raštininką, Tykocino seniūną poną Joną Šimkevičių, ir raštininką ir savo sekretorių, Skirsnemunės ir Raseinių laikytoją poną Vaclovą Mikalojaitį – taikos ir gero sutarimo. Ir tai tarp mūsų su tavim, mūsų broliu, didžiuoju valdovu

⁵ Rankr. Шинкович.

Ivanu, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, nūnai neįvyko. Ir tavo bajorai žemai tau lenkėsi ir prašė tavęs, kad mes su tavim, savo broliu, sudarytume paliaubas šešeriams metams, tam, kad mums tais paliaubų metais tarp savęs kovos ir karo nesumanyti, ir siųsti mums tais metais tarp savęs nuo abiejų pusių savo didžiuosius pasiuntinius, kurie tarp mūsų tuos reikalus galėtų sutvarkyti. Ir tu, mūsų broli, didysis valdove Ivanai, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikšti, su mumis sudarei paliaubas šešeriams metams nuo Viešpaties apreiškimo dienos 7000 šešiasdešimt ketvirtaisiais metais⁶ iki Viešpaties apreiškimo dienos 7000 septyniasdešimtaisiais metais⁷, tam, kad tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui ir didžiajam kunigaikščiu, tais paliaubų metais, šešerius metus prieš mūsų žemes – Kijevo miestą su valsčiais, Kanevo⁸ miestą su valsčiais, Čerkasų miestą su valsčiais, Žitomiro⁹ miestą su valsčiais, Ovručo miestą su valsčiais, Liubečo miestą su valsčiais, Gomelio miestą su valsčiais ir kaimus: Uvarovičių, Telešovičių, Tereničių, Košeliovo Miško, Morozovičių, Lipiničių, Polešanų; Turovo miestą su valsčiais, Mozyrius miestą su valsčiais ir valsčius: Bčičo, Bragino, Rečicos¹⁰, Gorvolio, Strešino¹¹, Čečersko¹², Propoisko¹³, Mogiliovo¹⁴; Mstislavlio¹⁵ miestą su valsčiais ir Chotslavičių valsčiaus, Kričevo¹⁶ miestą su valsčiais, Dubrovnos¹⁷ miestą ir Gorų ir Romanovo valsčius, Oršos miestą su valsčiais ir Liubavičių, Mikulino valsčius, Vitebsko miestą ir Brusės, Drečjų Lukų, Sviato, Ozeriščės valsčius, Polocko miestą ir valsčius: Mošnikų, Drisos, Asvejos, Neščiorodos, Neporotovičių, Verbilovo slabados, Kubko, Viazmos, Klino, Sitnianų, Lisnos, Zamošės, Istco, Nevedrėjaus – tais paliaubų metais prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jų] nepuldinėti.

O man, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui ir Lietuvos, ir Rusios didžiajam kunigaikščiu, tais paliaubų

⁶ T. y. 1556 m. kovo 25 d.

⁷ T. y. 1562 m. kovo 25 d.

⁸ Dab. Kanivas.

⁹ Dab. Žytomiras.

¹⁰ Dab. Rečyca.

¹¹ Dab. Strešynas.

¹² Dab. Čačerskas.

¹³ Dab. Slauharadas.

¹⁴ Dab. Mogilivas.

¹⁵ Dab. Mscislavlis.

¹⁶ Dab. Kryčavas.

¹⁷ Dab. Dubrouna.

metais prieš tavo, mūsų brolio, didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos Rusijos valdovo ir didžiojo kunigaikščio, žemės tais paliaubų metais nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti – Maskvos žemės ir Didžiojo Naugardo, ir Naugardo valsčių ir visos Naugardo žemės, Pskovo ir visos Pskovo žemės, Sebežo miesto ir Sebežo valsčiaus, ir visos Tverės žemės, ir Riazanės Pereslavlio ir visos Riazanės žemės, Pronsko ir visos Pronsko žemės – prieš [jas] nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti. Taip pat man, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusijos didžiajam kunigaikščiui, tais paliaubų metais, šešerius metus, prieš tuos tavo miestus ir valsčius, ir žemes nekariauti ir niekaip [jū] nepuldinėti: Rylo miesto su valsčiais, Putivlio¹⁸ miesto su valsčiais, Severo Naugarduko¹⁹ miesto su valsčiais, Radogoščiaus miesto su valsčiais, Černigovo miesto su valsčiais, Starodubo miesto su valsčiais, Počepo miesto su valsčiais, Popo Kalno miesto su valsčiais ir valsčių: Zalesės, Babičių, Svetilovičių, Golodno, Skarbovičių, Lapičių; Karačevo miesto su valsčiais, ir valsčių: Chotimlio, Snovsko²⁰, Choroboro, Mglino, Drokovo; Trubčesko²¹ miesto su valsčiais, Masalsko miesto su valsčiais, Serpeisko miesto su valsčiais ir valsčių: Zamošjės, Tuchačevo, Degnos, Fominičių, Pogostiščės, Moščino, Demenos, Gorodečno, Užeperetės, Snopotės, Kovylnios, Šujos, Lazarevo miestelio, Bliževičių, Liubunės, Danilovičių; Briansko miesto su valsčiais ir valsčių: Solovjevičių, Prikladnios, Pacyno, Fiodorovo, Osoviko, Pokiničių, Sucharo, Vseslavlio, Vorynicų, Žerynios; Roslavlio miesto su valsčiais. O siena tarp Roslavlio miesto ir Mstislavlio – tarp Slovnevo ir Šibnevo link Gnevko, Dobrajos upeliu į Vandennešio pusę, ir nuo Vandennešio Dobrajos upeliu į Ostrą, pro Didįjį mišką iki Šumiačios upės, link Strekulų, link Kričevo ribos; o nuo Kričevo Roslavlio miesto riba – Šumiačios upė, ir Šumiačia iki Nemelicos upės, ir iš Nemelicos senąja riba link Zaborjės iki Iputės upės ir žemyn Ipute link Chmelio; Smolensko miesto su naudmenimis ir su valsčiais, kurie jam priklauso, ir valsčių: Elovco, Bolvaničių, Lazarevščinos, Pustoseljės, Romanovo, Kopotkovičių, Molochvos visos, kas jai priklauso, ir Petrovo Laikymo, Kutevo, Zverovičių, Dubrovino Kelio, Katynės, Kasplios, Porečjės, Rudos, Ščiučjos. O siena tarp Smolensko, Smolensko valsčių ir Dubrovnos, Romanovo, Gorų, Mstislavlio – nuo Dniepro žemiau Smolensko miesto Merejos upe aukštyt tarp Nekalčiausiųjų, Vzrubo ir Zverovičių iki Ivakos

¹⁸ Dab. Putyvlis.

¹⁹ Dab. Siverų Naugardas.

²⁰ Dab. Sednivas.

²¹ Dab. Trubčevskas.

upės, o nuo Ivakos – Elenės riba iki Gorodnios, ir Gorodnia iki Vechros, iki Juodojo raisto, o nuo Vechros iki Prudilnos, o nuo Prudilnos iki Železnicos, ir Železnica prie Dudenkų iki Vechros, o nuo Verchros iki Blogųjų Vandenių, o nuo Blogųjų Vandenių iki Vypino, o nuo Vypino iki Sožo, ir Sožu žemyn iki Berezinos²², ir Berezina aukštyn sausai kalvomis pro Počino ir Gladkovičių kaimus, o iš ten link Pulnevo. O už Dniepro upės Smolensko riba – žemyn Dniepro upe penkis varstus už Šventojo Klimentijaus; Mcensko miesto su valsčiais, ir Dmitrovco miestelio, ir Meščesko miesto su valsčiais, ir Opakovo miesto su valsčiais, ir valsčių: Zalidovo, Nechochodovo, Byškovičių, Lyčino; Viazmos miesto ir visų Viazmos valsčių, kurie jai priklauso, Dorogobužo miesto ir visų Dorogobužo valsčių, kurie nuo seno jam priklauso, ir Belyjų miesto su valsčiais, ir Verchovjės, ir Bolševo, ir Šoptovo, ir Monevido slabados, Toropeco miesto ir visų Toropeco valsčių, Veližo miesto ir Veližo valsčių. O siena prie Toropeco, Toropeco valsčių ir Veližo valsčių: Dankovo, Liubutos, Dubnos, Rožnos, Turos, Biberevo, Starcovo, Neželskojės, Plavejeckajos, Žižeckajos, Ozerskajos, Kazarinovskos; ir Naugardo valsčių: Didžiųjų Lukų, Pupovičių; ir Rževo, ir Ostro miesto, ir Zavoločjės miesto ir valsčių: Dolysos, ir Berezajos, Nevelio, Usvajos, Lovco, Vesnebologo, ir Cholmo pogosto, ir Velilos, ir Lopasticų, ir Bujco, ir kitų valsčių – visos Naugardo žemės valsčių su mūsų žeme, su Lietuva, ir su polockiečiais, ir su vitebskiečiais žemei ir vandeniui senoji siena.

O ką tu, mūsų broli, didysis valdove Ivanai, Dievo malone visos Rusios valdove ir didysis kunigaikštis, pasiūsi pas mus kaip savo pasiuntinius, ir tiems tavo pasiuntiniams atvykti pas mus ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat ką mes tau kaip savo pasiuntinius pasiūsimė, ir mūsų pasiuntiniams per tavo žemes pas tave atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O tavo pirkliams iš visų tavo žemių į visas mūsų žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. O mūsų pirkliams iš visų mūsų žemių į visas tavo žemes atvykti su bet kokiomis prekėmis ir prekiauti bet kokiomis prekėmis, ir jiems atvykti ir išvykti laisvai, be jokių kliūčių. Taip pat jūsų pasiuntiniai ir pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per mūsų žemes iš jūsų arba pas jus, ir mums iš tų jūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir mums pas tave tavo pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. Taip pat mūsų pasiuntiniai ar pirkliai su bet kokiomis prekėmis kur tik bekeliautų per tavo žemes iš mūsų arba pas mus, ir tau iš tų mūsų pasiuntinių ir pirklių prekių neatimti, ir tau pas

²² Dab. Beržuona.

mus mūsų pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes be jokių kliūčių praleisti. O kurie kitų valdovų pasiuntiniai, iš kur [jie] būtų, vyks pas jus per mūsų žemes, ir pirkliai kartu su jais, ar atskirai nuo pasiuntinių pirkliai vyks pas jus per mūsų žemes su bet kokiomis prekėmis, ir mums iš tų pasiuntinių ir iš pirklių prekių neatimti, ir mums pas jus pasiuntinius ir pirklius su bet kokiomis prekėmis per savo žemes praleisti be jokių kliūčių.

O [jei] tais paliaubų metais koks ginčas kiltų dėl žemių ir dėl vandenu, ir dėl kitų ginčytinų reikalų tarp mūsų kunigaikščių ir žmonių, tai mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir pakraščių valdytojai susisiekę dėl tų visų ginčytinų reikalų priims abi puses tenkinantį sprendimą. O [jei] kokiose ginčų bylose mūsų kunigaikščiai ir vietininkai, ir valdytojai nepriims sprendimo, tai mums tam atsiųsti teisėjus, ir jie suvažiuavę dėl tų visų ginčų priims abi puses tenkinantį sprendimą be gudravimų. O vagį, bėglį, nelaisvąjį, vergą, skolininką, pagal [teismo] sprendimą išduoti, o suteiktą, patikėtą, paskolintą, užstatytą atiduoti.

O [kai] praeis pagal šiuos paliaubų raštus tarp mūsų sutarti metai, ir [jei] tarp mūsų stos nesantaika, ir kurie tuo metu tavo žemių pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs mūsų žemėse, [tai] mums tų tavo pirklių ir pasiuntinių nesulaikyti ir turtų iš jų neatimti, išleisti mums juos visus laisvai su visais jų turtais. O kurie mūsų pirkliai ar pasiuntiniai atsidurs tuo metu jūsų žemėse, [tai] tau mūsų pirklių ir pasiuntinių taip pat nesulaikyti, nesuimti, nei turtų iš jų neatimti, bet išleisti [juos] visus laisvai su visais jų turtais.

O tam visam, kaip šiame paliaubų rašte parašyta, mes, didysis valdovas Žygimantas Augustas, Dievo malone Lenkijos karalius ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didysis kunigaikštis bučiavome kryžių tau, mūsų broliui, didžiajam valdovui Ivanui, Dievo malone visos Rusios valdovui, Vladimiro, Maskvos, Naugardo, Kazanės, Astrachanės, Pskovo, Riazanės, Tverės, Jugros, Permės, Bulgarijos ir kitų didžiajam kunigaikščiui, tam, kad mums pagal šį paliaubų raštą tuos sutartus šešerius metus tvirtai tos taikos laikytis pagal tai, kaip šiame paliaubų rašte parašyta.

Ant šio paliaubų rašto mes, didžiojo valdovo Žygimanto Augusto, Dievo malone Lenkijos karaliaus ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Žemaitijos, Mazovijos ir kitų didžiojo kunigaikščio, didieji pasiuntiniai – aš, Steponas Andrėjaitis, Vitebsko vaivada, kunigaikštis Zbaražskis, aš, Jonas Šimkevičius, maršalas ir didžiojo valdovo, karaliaus ir didžiojo kunigaikščio raštininkas, Tykocino seniūnas, ir aš, Vaclovas Mikalojaitis, jo karališkos malonybės raštininkas ir sekretorius, Skirsnemunės ir Raseinių laikytojas, – bučiavome

kryžių ir savo antspaudus prie šios paliaubų sutarties prikabinome tam, kad mūsų valdovui, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, su savo broliu, didžiuoju valdovu Ivanu, Dievo malone visos Rusios valdovu ir didžiuoju kunigaikščiu, tų paliaubų iki sutartų metų tvirtai laikytis [taip], kaip šiame paliaubų rašte parašyta. O kai bus pas mūsų valdovą, pas didįjį valdovą Žygimantą Augustą, Dievo malone Lenkijos karalių, Lietuvos ir Rusios didįjį kunigaikštį, didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorai, ir mūsų valdovui, didžiajam valdovui Žygimantui Augustui, Dievo malone Lenkijos karaliui, Lietuvos ir Rusios didžiajam kunigaikščiui, iš to rašto, prie kurio mes savo antspaudus prikabinome ir ant kurio kryžių bučiavome, liepti surašyti savo raštą žodis žodin ir savo antspaudą prie to rašto prikabinti, ir kryžių ant to rašto mūsų didžiajam, mūsų valdovui Žygimantui Augustui, karaliui ir didžiajam kunigaikščiui, bučiuoti jo bajorų akivaizdoje, ir tą raštą mūsų valdovui duoti didžiojo valdovo Ivano, Dievo malone visos Rusios valdovo ir didžiojo kunigaikščio, bajorams, ir jo bajorus išleisti pas jį neužlaikant.

Collection of documents “Lithuanian-Muscovite International treaties”

Compiled by Marius Sirutavičius

SUMMARY

The history of Lithuanian statehood and diplomacy lasts for more than 700 years. However, for a long time, we lacked continuous publication of sources presenting documents about the main international Lithuanian relations. This situation changed at the turn of the 20th and 21st centuries, when a new long-lasting continuing scientific project was initiated in the Lithuanian Institute of History, ensuring publication of treaties between Lithuania and foreign countries as well as documents supplementing these sources (negotiation reports, protocols to the treaties, and etc.) of various periods. This collection was entitled “Foreign policy documents of Lithuanian. Texts and Researches.” Chronologically, it was divided in two parts. The first one contains treaties of Lithuania of the 13th–18th centuries. The second is dedicated to publish documents of the newest times (since 1918).

Sources from the 13th–18th century are published in original languages together presenting translations to the Lithuanian language. This manner of publishing ancient diplomatic sources with translations into Lithuanian language was chosen considering the needs of those studying history and political sciences, and aiming to ensure the possibility to get acquainted with its content for all interested in the history of policy and relations between the Grand Duchy of Lithuania and foreign countries. The first publication of the series was the book *14 August, 1385 Act of Kreva* (compiled by Jūratė Kaupienė, Vilnius: Žara, 2002). Another one followed – publication of the treaty texts on partitions of the Polish-Lithuanian Commonwealth, also known as the Commonwealth of Both Nations, executed by Austria, Prussia and Russia, *Documents on the partitions of Polish-Lithuanian Commonwealth. Part 1. St. Petersburg Conventions* (compiled by R. Šmigelskytė-Stukienė, Vilnius, 2008). In addition to this, publication of treaties dating times when the Grand Duchy of Lithuania and Kingdom of Poland were ruled by Vytautas and Jogaila was prepared in cooperation with colleagues from Poland – *Pacts of Horodlo, 1413. Documents and Researches* (compiled by Jūratė Kiaupienė, Lidia Korezak, Vilnius/Krakow, 2013).

Diplomatic documents published in this work – treaties between the Grand Duchy of Lithuania and Moscow State – prepared in cooperation with the Lithuanian Institute of History, supplemented the series mentioned. According to the concept of this series, published are the agreements with Duchies of Russia and state of Russia. A lot of documents of treaties between the Grand Duchy of Lithuania and the Russian

state, centered around Moscow, were published in the 19th – beginning of the 20th century, however, most of them have significant limitations. Intentionally or accidentally, in some texts, separate words are missing, erroneous identifications of geographical objects, names or patronyms are found as well. Besides, old publications do not meet the up-to-date requirements when publishing the sources – first of all, transcription rules, they lack legends characteristic of the modern publications of such type. The needs of the present historiography are only met in the copies of peace treaties of 1449, 1494, 1508 and armistice treaties of 1522, 1526, 1532, 1537 written in the name of the Moscow monarchs, and in the copies of armistice and ratification treaties of 1503 and 1537 by Lithuanian rulers, found in *Lithuanian Metrica*, Books of Inscriptions, and prepared by scientific workers of Lithuanian Institute of History – Egidijus Banionis, Algirdas Baliulis, Artūras Dubonis, Darius Antanavičius, and others. These publications induced to turn back to the well-known sources, and prepare for the press the most important international Lithuanian-Muscovite treaties, following principles of publishing the sources common in the present historiography. However, the biggest stimulus to set this work was the fact that despite a long publication history of various treaties' copies, originals of international agreements – parchments – have not been published yet, except for the treaty document of 1556 by the Moscow monarch Ivan IV. What is more, since the 19th century, systematically published were only copies of treaties signed by the Grand Dukes of Moscow, whereas, copies of the majority of treaties by the Lithuanian rulers are still not published.

When selecting documents for the publication, the priority was given to the so far unpublished originals or copies of the international treaties. However, due to the poor physical condition of some of the primary documents, the copies were used to refer to. Copies were mostly used when preparing for the publication texts or translations of the agreements by the Moscow monarchs. The present storage place of only five original international agreements, that were kept in the Radziwill archives and written down in the name of the Grand Dukes of Moscow, is known. Four remaining originals of the treaties of 1537, 1542, 1549 and 1553 by the ruler of Moscow are stored in the Central Archives of Historical Records in Warsaw, in the department "Collection of parchment documents"; one original treaty of 1556 – in the National Library of Russia in Saint-Petersburg, Manuscript department, "The main collection of acts and texts" fund. Condition of almost all of these parchments is good, remaining are even the seals of Ivan IV. The worst physical condition belongs to the original of the treaty of 1553 – archives refused to give or make a digital copy of it due to the critical condition of the document, therefore, when preparing to publish the text of this agreement, it fell to refer to the copy found in the Muscovite Book of Diplomatic Records.

Based on the copies, prepared were as well the texts of the previous treaties between the Moscow monarchs – Vasily II, Ivan III, Vasily III – and the Grand Dukes of Lithuania, because originals have not survived or their storage is not known. Beginning with the earliest peace treaty between Vasily II and Casimir Jagiello, all the treaties written in the name of the Moscow ruler remained till these days in the copies of the chancery archives of the GDL, which were included to the *Lithuanian Metrica*, books of Inscriptions and Diplomatic relations, which are at the present kept in the department of Lithuanian Metrica of the Russian State Archive of Ancient Acts. Copies of the peace treaties of 1449 and 1508 found in the publications in the books of Inscriptions, prepared by the specialists of the Lithuanian Institute of History, were used to compile the collection of sources. In other cases, copies of the documents found in the Muscovite Book of Diplomatic Records were referred to. Version of the peace treaty of 1494 by Ivan III was prepared for the publication based on the text found in the oldest Book of Diplomatic Records, stored in the Russian State Archive of Ancient Acts in Moscow; and text of the armistice treaty of 1503 – based on the copy found in the 1501–1505 book kept in the National Library of Russia in Saint-Petersburg. Documents of the armistice treaties of 1522, 1526 and treaty of 1532 by the Grand Duke of Moscow Vasily III were published referring to the copies found in the 1517–1533 Book of Diplomatic Records. This Muscovite Book of Diplomatic Records, in the beginning of the 17th century, in the Times of Troubles (Smuta period), was taken to Lithuania and later put to the Chancery Archives of the GDL as *Lithuanian Metrica*, and is at the present stored in the same Lithuania Metrica fund, in Moscow.

Meanwhile, the majority of the original treaties (parchments) written in the name of Lithuanian rulers survived and is at the present stored in the Russian State Archive of Ancient Acts in Moscow, in the fund of document collection of Boyar дума and Chancellery. Preserved here are the international treaties confirmed not only by the envoys of the GDL in the residencies of the Moscow monarch but ratified by the Lithuanian rulers as well. The oldest of all documents of international treaty stored here is the armistice treaty of 1503 by the Grand Duke of Lithuania, Alexander. The same fund keeps documents of the peace treaty of 1508, and armistice treaties of 1522, 1526, and 1537 by Sigismund the Old, armistice treaty of 1542 by Sigismund the Old and Sigismund Augustus, armistice treaties of 1549, 1553, and 1556 by Sigismund Augustus as well as acts of their ratification of 1509, 1523, 1527, 1537, 1542, and 1549.

Originals of some treaties, written in the name of the Lithuanian monarch, are remaining. Specific of the approval and ratification of international Muscovite-Lithuanian treaties of that time conditioned two types of treaties' originals and is discussed in the introductory article. As it was already mentioned, international treaties were always written in two copies. One was prepared in the name of the

Grand Duke of Moscow, another – in the name of the Lithuanian monarch that was approved by the GDL envoys on the specific notes – clausula by their oath and seals. Later, this version of the treaty was used for the ratification procedures in the residence of Lithuanian monarch.

As agreement texts approved by envoys and ratified by the rulers are actually identical, the first ones were chosen to be published taking into consideration their common feature – in addition to the main agreement text, they have a special note – an oath of diplomatic proxies, which guaranteed, in the name of their ruler, the agreement be followed and ratified. Exception was made only for the treaty of 1542 – due to the very poor condition of the document approved by the envoys (the text is faded and in most of the parts – legible), ratification act was chosen to be published. For the same reason – almost legible treaty parchment of 1556 by Sigismund Augustus – agreement text and its translation were prepared based on the copy found in the Book of Diplomatic Records of Moscow. Physical condition of majority of the parchments is poor, stamps have not survived, therefore, the legible parts were often reconstructed based on the copies of the treaties found in the Muscovite Book of Diplomatic Records and *Lithuanian Metrica* book, and even in some cases – referring to the archival copies of the 19th century. Neither the original nor the copy of the earliest treaty of 1449 by Kazimir were not found (collection of the sources includes only the version of peace treaty by Vasily II); in addition to this, texts of the peace treaty of 1494 by Lithuanian grand duke Alexander and prolongation of the armistice treaty of 1532 by Sigismund the Old, originals of which have not survived, were prepared based on the copies of the treaty texts found in the Muscovite Book of Diplomatic Records.

All the documents published in the collection have a heading, indicating its number, title, date and place of signing. Data of the preparation of majority of the documents is either not indicated or incomplete. It is especially common for the treaties by the Lithuanian monarchs that were written in Moscow, they lack not only the date but a place of signing as well. Dates of the treaties by the Grand Dukes of Moscow were specified according to the description of the negotiation found in the Book of Diplomatic Records – preparation date of the document and the date of the oath ceremony, specified in these books, were the main guiding details.

Every document has a legend indicating place where the original is stored or absence of it as well as some physical features of the parchment, various dorsal notes. For the publication was compiled based on the digital copies, descriptions of the parchments are not very detailed, digital images of the back side of the original were lacking as well. The main copies corresponding to the original are also listed in the legend, together indicating titles, places of storage, previous publications of the originals or their copies most frequently used in the scientific field (if there were such).

Inventory includes notes related to the establishment and clarification of the date and place of the document, notes indicating which, original or the copy, was chosen to prepare the text of the document for publication and translation, and which copy was based on while reconstructing the legible places of the parchment. Acts of ratification, that are not mentioned in the present publication, of the treaties are marked in a separate editorial headings and legends, appointing in the notes the relation to the initial treaty document.

Texts of the peace treaties of 1449 and 1508 by the Moscow monarchs are included in the publication in the way they were conveyed by the publishers of the contemporary *Lithuanian Metrica* books. Therefore, in respect to other documents, an effort was put to adjust to their rules as well as to the characteristics of the publication of the documents of the latter period used by the foreign publishers, taking into consideration the specifics of the published documents as well. Texts are conveyed literally, graphical letters Ъ, Є, Ѡ, ѡ, А, Ꙗ that are no more used are changed into letters from the contemporary Russian alphabet – е, о, у, я. Letters that were lifted up above the words are brought back to the row and marked in italic, but suppositional palatalizing or hardening signs following the lifted letter are not inserted. Omitted letters in the shortened words are restored separating them in round brackets. Abbreviation “рдр” found in the Moscow documents is extended as “r(o)c(y)д(a)рѣ”, and in the documents prepared by the GDL scribes, as “r(o)c(но)д(a)рѣ”. Square brackets are used to distinguish legible places of the text reconstructed with the help of the copies. Fragments of the dorsal inscriptions, which are not able to be reconstructed, are marked as dots in square brackets. Numbers, written in Cyrillic letters in the original texts, are presented in Arabic numerals. Incorrectly by mistake written words were corrected in the texts of the treaties, indicating in the notes the way it was written in the manuscript. Quite often, the same words are written in the text differently, however, spelling was not uniformed and these differences are not discussed. Texts of the treaties were divided to the sentences and paragraphs according to their meaning. The same structure was used when translating it. Translations of the documents were made adjusting to the requirements of the contemporary Lithuanian language, however, effort was put to preserve the authenticity of the forms of the documents’ postulates and convey specificity of the diplomatic language. Some words are included in the square brackets to understand the meaning of the texts. Spelling of the names was uniformed according to the practise of their use common to the contemporary Lithuanian historiography, in case of the names of the places, most often used and repeated forms were chosen, indicating in the comments only the contemporary differing equivalents. For the terms not existing in the Lithuanian language, conception equivalents close by the meaning were searched for, some of them are exhaustively explained in the introductory article of this publication.

ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ

- Aleksandras, Lietuvos didysis kunigaikštis (Александр) 5, 20, 21, 26, 27, 30, 33, 34, 36, 40, 42, 45, 47, 48, 61–74, 76–96, 97, 99–101
- Aleksandrovičius Borisas Semionovičius (Александрович Борис Семенович) 83, 87, 94, 99, 117, 124
- Algirdas, Lietuvos didysis kunigaikštis (Олгиръд) 53, 57
- Andrejus Ivanovičius, Staricos ir Volkolamsko kunigaikštis (Андрей Иванович) 105, 111, 116, 123
- Antanavičius, Darius 9, 45, 286
- Baliulis, Algirdas 9, 45, 286
- Banionis, Egidijus 9, 22, 23, 45, 286
- Baszkiewicz, Jan 41
- Belevskiai, kunigaikščiai (Белевские) 63, 67, 73, 77, 160, 164
- Belskis, Semionas Ivanovičius, kunigaikštis (Белский Семен Иванович) 82, 86, 93, 98
- Belskiai, kunigaikščiai (Бельские) 20
- Biskup, Marian 26
- Bludovas, Fiodoras (Блудов Федор) 55, 59, 63, 67, 73, 77, 105, 110, 116, 122
- Bohovitinovičius, Bogušas (Боговитинович Богуш) 105, 111, 117, 124, 128, 132, 142, 147, 149, 154, 160, 164, 166, 170
- Borisas Aleksandrovičius, Tverės kunigaikštis (Борис Александрович) 54, 58
- Borisas Vasiljevičius, Volocko kunigaikštis (Борис Васильевич) 62, 66
- Vičackis, Janas (Ян Бучацкий) 81, 86, 92, 96, 100
- Suplatevas, Elizaras Ivanovičius (Елизар Иванович Цыплатев) 174, 175
- Chlepenkis, Aleksandras, kunigaikštis (Александр Хлепенский) 55, 59, 63, 67, 73, 77, 105, 110, 116, 122
- Chojnicka, Krystyna 19
- Choroškevič, Ana (Анна Леонидовна Хорошкевич) 24, 34, 38
- Ciechanovskis, Nikodemus (Никодим Янович Техоновский) 201, 205, 211, 216
- Čapaitė, Rūta 11
- Da Kolas, Frančeskas 22
- Davaina, Stanislovas (Станислав Станиславович Довоина) 243, 248, 252, 256, 257, 261
- Dmitrijus Ivanovičius, Ugličiaus kunigaikštis (Дмитрий Иванович) 105, 111, 116, 123
- Dubonis, Artūras 9, 45, 286
- Dumin, Stanislav (Станислав Владимирович Думин) 34
- Erusalimskis, Konstantinas (Константин Юрьевич Ерусалимский) 15, 16, 17, 18
- Esmanovas, Glebas (Глеб Есманов) 222, 226, 231, 235, 236, 240
- Filiuškinas, Aleksandras (Александр Ильич Филюшкин) 13, 28, 40
- Fiodoras Sviatoslavičius, kunigaikštis (Федор Святославич) 55, 59, 63, 67, 73, 77, 105, 110, 116, 122
- Fiodoras Vasiljevičius, Riazanės kunigaikštis (Федор Васильевич) 64, 68, 74, 78, 79
- Fominskis, Romanas, kunigaikštis (Роман Фоминский) 55, 59, 63, 67, 73, 77, 105, 110, 116, 122
- Gerajus Menglis, Krymo chanas (Мендли Кгирей) 103, 108, 115, 121
- Glebas, Smolensko kunigaikštis (Глеб) 54, 58
- Glinskiai, kunigaikščiai 21
- Glinskis, Mykolas, kunigaikštis 21
- Goryckis, Stanislovas (Станислав Горичитский, Горицкий) 82, 86, 92, 96, 101

- Govdyrevskis, Fiodoras, kunigaikštis (Федор Говдыревский) 63, 67, 73, 78
- Govdyrevskis, Ivanas, kunigaikštis (Иван Говдыревский) 63, 67, 68, 73, 78
- Govdyrevskis, Vasilijus, kunigaikštis (Василий Говдыревский) 63, 67, 68, 73, 78
- Grala, Hieronimas (Hieronim Grala) 38
- Halperinas, Charlesas J. (Charles J. Halperin) 38
- Herberšteinas, Sigismundas (Сигизмунд Герберштейн) 22, 23, 33, 34
- Шлевиčius, Jonas Jurgaitis (Ян Юрьевич Глебович) 188, 192, 197, 210, 211, 216
- Шлевиčius, Stanislovas (Станислав Глебович) 81, 86, 92, 96, 100, 120, 126,
- Hornostajus, Jonas (Ивашка Горностай) 128, 132, 138, 142, 143, 147
- Ivanas Andrejevičius, Možaisko kunigaikštis (Иван Андреевич) 52, 56, 60
- Ivanas Fiodorovičius, didysis Riazanės kunigaikštis (Иван Федорович) 55, 59
- Ivanas III, Maskvos didysis kunigaikštis (Иван Васильевич, Иоан) 5, 19, 20, 21, 27, 30, 33, 34, 42, 45–47, 54, 57, 61, 63, 64–71, 73–81, 83, 85, 86, 87, 89, 91, 92, 95–98, 100, 101, 110, 122, 133, 287
- Ivanas IV, caras, Maskvos didysis kunigaikštis (Ivanas Rūstusis; Иван Васильевич, Иван Грозный) 6, 7, 14–17, 23, 24, 27, 32, 35, 38, 39, 40, 44, 46, 179, 180, 182, 183, 186–189, 191–194, 196–200, 203, 204, 205, 207, 209, 210, 211, 212, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 224, 225, 226, 228, 230, 231, 232, 234–237, 239, 240, 241, 242, 243, 245, 247, 250, 251, 252, 253, 255, 256, 257, 258, 260, 261, 262, 263, 266, 267, 268, 270, 272, 273, 274, 276–283, 286
- Ivanas Jaroslavičius, kunigaikštis (Иван Ярославович) 64, 69, 74, 79
- Ivanas Vasiljevičius, didysis Riazanės kunigaikštis (Иван Васильевич) 64, 68, 74, 78, 79
- Jogaila, Lietuvos didysis kunigaikštis 12, 36
- Jurganovas, Andrejus (Андрей Львович Юрганов) 15
- Jurijus Ivanovičius, Dmitrovo kunigaikštis (Юрий Иванович) 105, 111, 116, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168
- Juzefovičiaus, Leonidas (Леонид Абрамович Юзефович) 27, 29, 32, 36, 37, 38, 39, 40, 41
- Kamuntavičius, Rūstis 13
- Kananovič, Uladimir 26, 30, 33, 36, 37, 38
- Karolis V, Šv. Romos imperijos imperatorius 33
- Kazimieras, Lietuvos didysis kunigaikštis (Kazimieras Jogailaitis; Казимир) 5, 19, 26, 28 42, 45, 46, 52–60, 288
- Keenanas, Edvardas L. (Edward L. Keenan) 38
- Kęstutis, Lietuvos didysis kunigaikštis (Кестут) 53, 57, 63, 67, 72, 77
- Kiaupa, Zigmuntas 13
- Kiaupienė, Jūratė 5, 11, 12, 18, 20, 21, 22, 285
- Kiška, Petras (Петр Станиславович Кишка) 128, 132, 138, 142, 148, 149, 154, 160, 164, 166
- Kiška, Stanislovas (Станислав Петрович Кишка) 222, 226, 231, 235, 236, 240
- Kločka, Motiejus Vaitiekaitis Jonaitis (Матей Войтехович Янович Клочко) 174, 175, 176, 177, 180, 184, 188, 192, 193, 197
- Kločka, Vaitiekus Jonaitis (Янович Войтех Клочко) 81, 86, 92, 96, 100,
- Klossas, Borisas (Борис Михайлович Клосс) 12, 13
- Komajevkis, Janas (Ян Комаевский) 222, 226, 231, 235, 236, 240
- Korczak, Lidia 12
- Kromas, Michailas (Михаил Маркович Кром) 14, 15, 18, 20, 21, 23, 24
- Labuda, Gerard 26
- Lesaffer, Randall 25, 41
- Lobin, Aleksėj (Алексей Николаевич Лобин) 22

- Maksimilijonas, Šv. Romos imperijos imperatorius 22
- Malein, Aleksandr (Александр Иустинович Малейн) 34
- Masalskiai, kunigaikščiai (Масальские) 20, 82, 86, 93, 98, 104, 110, 111, 115, 117, 122, 124, 129, 133, 139, 144
- Mezeckiai, kunigaikščiai (Мезецкие) 20,
- Mezeckis, Fiodoras Andrejevičius, kunigaikštis (Федор Андреевич Мезецкий) 63, 67, 73, 77
- Mezeckis, Fiodoras Suchojus, kunigaikštis (Федор Сухи Мезецкий) 63, 67, 73, 77
- Mezeckis, Michailas, kunigaikštis (Михаил Романович Мезецкий) 63, 67, 73, 78
- Mezeckis, Petras Fiodorovičius, kunigaikštis (Петр Федорович Мезецкий) 64, 68, 74, 78
- Mezeckis, Semionas Romanovičius, kunigaikštis (Семен Романович Мезецкий) 64, 68, 74, 78
- Mezeckis, Vasilijus Fiodorovičius, kunigaikštis (Василий Федорович Мезецкий) 63, 67, 73, 77
- Michailas Andrejevičius, Vereisko ir Belozoro kunigaikštis (Михаил, Андреевич) 52, 56, 60, 69
- Michailas Borisovičius, Tverės kunigaikštis (Михаил Борисович Тверский) 64, 69, 74, 79
- Mikalojaitis, Vaelovas (Венцлав Миколаев) 180, 184, 188, 192, 193, 197, 264, 268, 274, 278, 283
- Myškovskis, Petras (Петр Мышковский) 81, 86, 92, 96, 100
- Možaiskis, Ivanas, kunigaikštis (Иван Можайский) 64, 69, 74, 79
- Muchanovas, Pavelas (Павел Александрович Муханов) 10, 44, 52, 61, 91
- Nahlik, Stanisław Edward 41
- Naruševičius, Povilas (Павел Воитехович Норушевич) 174, 175, 176, 177
- Nazarenko, Aleksandr (Александр Васильевич Назаренко) 34
- Novosilskiai, kunigaikščiai (Новосильские) 63, 67, 73, 77, 105, 111, 117, 124
- Odojevskiai, kunigaikščiai (Одоевские) 63, 67, 73, 77, 105, 111, 117, 124
- Peremyšlskiai (Перемышльские) 63, 67, 73, 77, 105, 111, 117, 124
- Petrauskas, Rimvydas 20, 21, 22
- Podžoginas, Ivanas Jurjevičius (Иван Юрьевич Поджогин) 174, 175
- Putiatinas, Grigorijus Mikitičius (Григорий Микитич Путятин) 174, 175
- Rabiej, Piotr 12
- Radvilos 46
- Repina, Lorina (Лорина Петровна Репина) 17
- Rimša, Edmundas 11, 12
- Romeikovičius, Jurijus (Юрий Ромейкович) 55, 59, 63, 67, 73, 77, 105, 110, 116, 122
- Roosen, William 30
- Rowell, Stephen Christopher 37
- Rowland, Daniel B. 38
- Sapiega, Jonas (Ивашко Сопежич) 82, 86, 92, 96, 101
- Sapiega, Jonas, Bagdono sūnus (Иван, Ивашко Богданович Сопега) 120, 126, 173, 174, 175, 176, 177
- Semaška, Petras Mykolaitis (Петр Михайлович Семашка) 243, 248, 253, 256, 257, 261
- Semionas Ivanovičius, Kalugos kunigaikštis (Семен Иванович) 105, 111, 116, 123
- Semionas Ivanovičius, Starodubo kunigaikštis (Семен Иванович Стародубский) 82, 86, 93, 98, 110, 122
- Sirutavičius, Marius 5, 13, 19, 43, 285
- Strijkovskis, Motiejus 17
- Šemiačičius, Vasilijus Ivanovičius, kunigaikštis (Василий Иванович Шемячыч) 82, 86, 93, 98, 104, 105, 110, 111, 115, 117, 122, 124, 129, 133, 144

- Šemiaka, Dmitrijus, kunigaikštis (Дмитрий Шемяка) 53, 57
- Šemiakinas Ivanas, kunigaikštis (Иван Шемякин) 64, 66, 69, 74, 79
- Šimkevičius, Jonas (Ян Шинкович, Шимкович) 105, 111, 117, 124, 264, 268, 274, 278, 282
- Šmigelskytė-Stukienė, Ramunė 12, 285
- Trubeckiai, kunigaikščiai (Трубецкие) 82, 86, 93, 98, 104, 105, 110, 111, 115, 117, 122, 124, 129, 133, 139, 144
- Ulčinaitė, Eugenija 11
- Usmanov, Mirkasum (Миркасым Абдулахатович Усманов) 34
- Uspenskij, Boris (Борис Андреевич Успенский) 35
- Valavičius, Eustachijus Bogdanovičius (Богданович Остафий Волович) 243, 248, 252, 256, 257, 261
- Valionis, Antanas 11
- Vasilijus II, Maskvos didysis kunigaikštis (Василий Васильевич; Василей) 5, 19, 26, 28, 41, 42, 45, 46, 48, 52–60, 287, 288
- Vasilijus III, Maskvos didysis kunigaikštis (Василий Иванович) 5, 6, 21, 22, 23, 27, 28, 33, 34, 37, 42, 46, 47, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 91, 92, 95, 96, 97, 100, 102, 105–108, 111–114, 116, 117, 118, 120–124, 126, 127, 128, 130, 132–138, 140, 142–145, 147–149, 151, 153, 154, 156, 158–174, 176–178, 287
- Vasilijus Ivanovičius, Tarusos kunigaikštis (Василий Иванович Торусский) 55, 59
- Vasilijus Jaroslavičius, Serpuchovo ir Borovsko kunigaikštis (Василий Ярославич) 52, 56, 60
- Vasilijus Semionovičius, Starodubo kunigaikštis (Василий Семенович Стародубский) 104, 105, 110, 111, 115, 117, 122, 124
- Vasilijus Michailovičius, Vereisko kunigaikštis (Василий Михайлович) 64, 69, 74, 79
- Viazemskiai, kunigaikščiai (Вяземские) 20
- Viskovatas Ivanas (Висковатов, Иван Михайлович) 31, 38
- Vorotynskiai, kunigaikščiai (Воротынские) 63, 67, 73, 77, 105, 111, 117, 124
- Vrocynovskis, Petras (Петр Броцыновский) 81, 86, 92, 96, 100
- Vytautas, Lietuvos didysis kunigaikštis (Витовт) 12, 13, 54, 56, 58, 60, 285
- Wroniszewski, Jan 12
- Zbaražskis, Steponas (Стефан Андреевич Збаражский) 263, 264, 268, 274, 278, 282
- Žygimantaitis, Mykolas (Михаил, Михайлушко) 53, 57
- Žygimantas Augustas, Lietuvos didysis kunigaikštis (Жикгимонт, Жигимонт Август) 7, 10, 24, 32, 34, 35, 36, 39, 40, 42, 44, 47, 48, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 219, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 235, 236, 237, 240, 241, 242, 243, 244, 247, 248, 250, 251, 252, 253, 254, 257, 258, 259, 261, 262, 263, 264, 266, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 277, 278, 280, 281, 282, 283, 285, 287, 288
- Žygimantas Senasis, Lietuvos didysis kunigaikštis (Жикгимонт, Жигимонт) 5, 6, 7, 21, 22, 23, 24, 27, 34, 35, 37, 42, 47, 48, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 116, 118, 120, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189, 192, 193, 194, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 216, 217, 219, 220, 288

VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ

- Abiejų Tautų Respublika (Речи Посполита) 15, 17
- Aleksinas (Олексин) 63, 67, 73, 77
- Astrachanė (Астрахань) 263, 267, 268, 272, 278, 282
- Asveja (Освея, Освоя) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Austrija (Austria) 12, 285
- Babičiai (Бабичи) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 217, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Baranija, upelis (Баранья, Боранья) 53, 57, 62, 67, 72, 77
- Bčičas (Бчич, Бчыч) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Beleika, upelis (Белейка) 53, 57, 62, 63, 67, 72, 77
- Belikas (Белик) 83, 88, 97, 103, 109, 117, 123
- Belyjai (Белые, Белое) 83, 87, 93, 98, 110, 122, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 196, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Belozeras (Белозер) 56
- Bereza, upelis (Береза) 53, 57, 62, 67, 72, 77
- Berezaja (Березая) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 266, 270, 276, 281
- Berezina, upė (dab. Veržuona; Березына) 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 214, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 260, 265, 270, 276, 281
- Berezujus, kunigaikštystė (Березуй) 59
- Biatinas (Бятино) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Biberevas (Биберев, Биберево) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Bizantija 12, 27, 30, 35, 37
- Byškovičiai (Бышковичи, Бишковичи) 62, 66, 73, 78, 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Bliževičiai (Ближевичи) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Blogiejį Vandenyus (Лютая Вода) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 260, 265, 269, 275, 281
- Bolševas (Большево, Большов) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 196, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Bolvaničiai (Болваничи) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Borisovas (Борисов) 211, 216
- Borovskas (Боровск) 56
- Braginas (Брягин, Брагин) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123, 131, 135, 138, 146, 152, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Brianskas (Бранск, Брянск, Добрянск) 20, 62, 66, 73, 78, 82, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Breslauja (Браславль) 81, 86, 92, 96, 101, 120, 126
- Brusė (Брусь) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186,

- 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Budapeštas (Budapest) 26
- Bujcas (Буиц) 62, 66, 72, 76, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 186, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 250, 255, 260, 266, 270, 276, 281
- Bujus, Bujгородas (Буй, Буигородок) 83, 87, 93, 98, 103, 109, 117, 123,
- Bulgarija [Pavolgio] (Болгария) 61, 65, 70, 71, 75, 76, 80, 81, 85, 89, 92, 95, 96, 100, 102, 107, 108, 113, 114, 120, 121, 126, 128, 132, 136, 138, 142, 147, 149, 153, 154, 158, 160, 164, 166, 170, 173, 174, 176, 177, 180, 183, 187, 188, 192, 193, 197, 201, 204, 205, 209, 211, 215, 216, 220, 221, 225, 226, 230, 231, 235, 236, 240, 243, 247, 251, 252, 256, 257, 261, 263, 268, 272, 274, 277, 278, 282
- Chmelis(Хмель) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Cholmas (Холм) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Cholmčičiai (Хомчичи, Холмчичи) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Cholmo pogostas (Холмский Погост) 62, 66, 72, 76, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 186, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 266, 270, 276, 281
- Choroboras (Хоробор, Хорабор, Харабор) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Chotimlis (Хотимль) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Chotslavičiai (Хотславичи) 131, 135, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Chotomičiai (Хотомичи) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Čečerskas (dab. Šačerskas; Чечерск, Чичерск, Чичерск, Чычерск) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Čerkasai (Черкасы) 83, 88, 92, 97, 103, 108, 117, 123, 131, 135, 138, 143, 151, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 216, 224, 228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Černigovas (Чернигов) 20, 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 154, 161, 167, 180, 184, 189, 195, 201, 206, 213, 217, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Čikaga (Chicago) 30
- Danija 27
- Danilovičiai (Даниловичи) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Dankovas (Даньково) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Degna (Дегна) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 180, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Demena (Демена) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Didieji Lukai (Великие Луки) 62, 66, 72, 76, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Didysis Gloguvas (Велико Гловь) 102, 108, 113, 114, 120, 126,
- Didysis Laukas (Великое Поле) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122

- Didysis Miškas (Великий Бор) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Didysis Naugardas (Новгород Великий) 19, 20, 52, 55, 56, 59, 60, 62, 65, 66, 69, 70, 72, 75, 76, 79, 80, 85, 86, 89, 93, 95, 96, 97, 100, 102, 103, 104, 106–109, 112, 113, 115, 118–121, 125, 126, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 136, 138, 139, 140, 142, 144, 145, 147, 149, 150, 151, 153–156, 158, 162, 164, 166, 167, 168, 170, 173, 174, 176, 177, 180, 181, 183–189, 191–194, 196, 197, 201, 202, 203, 205, 207, 209, 211, 212, 214–217, 219, 220, 221, 223, 225, 226, 228, 230, 231, 232, 234–237, 239, 240, 243, 244, 245, 247, 248, 249, 250, 251, 255–261, 263, 264, 266, 267, 268, 270, 272, 273, 275–278, 280, 281, 282
- Dmitrovas (Дмитров) 62, 66, 73, 78, 111, 123, 134, 145, 156, 168
- Dmitrovas (Дмитровец) 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 214, 218, 223, 228, 233, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Dniepras, upė (Днепр) 130, 134, 139, 140, 145, 151, 155, 161, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 214, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 255, 259, 260, 265, 269, 270, 275, 276, 281
- Dobraja, upelis (Добрая) 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Dolysa (Дольса) 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 266, 270, 276
- Dorogobužas (Дорогобуж) 20, 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Drečjų Lukai (Дречье Луки, Доречи Луки) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Drīsa (Дрыса, Дриса) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Drohičinās (Дрогичин) 128, 132, 138, 142, 147, 149, 154, 160, 164, 166, 170
- Drokovas (Дроков) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Dubna (Дубна) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Dubrovino Kelias (Дубровиньский Путь, Дубровеньский Путь) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 218, 223, 227, 238, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Dubrovna (dab. Dubrouna, Дубровна) 129, 131, 134, 135, 138, 139, 143, 145, 151, 152, 155, 156, 160, 161, 167, 168, 181, 182, 185, 186, 189, 190, 194, 195, 202, 203, 206, 207, 212, 213, 217, 218, 223, 224, 227, 228, 232, 233, 237, 238, 245, 246, 249, 250, 253, 254, 258, 259, 265, 266, 269, 274, 275, 279, 281
- Dudenk (Дуденки) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 281
- Elenės riba (Еленьский рубеж, Елиньский рубеж) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 261, 269, 275, 281
- Elnia (Елня) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123
- Elovcas (Еловец) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Europa 12, 14, 19, 24, 25, 26, 36, 41
- Fiodorovas (Федоровский) 82, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162,

- 169, 181, 185, 190, 195, 213, 222, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Fominičiai (Фоминичи) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 180, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Fominskas (Фоминск) 59
- Gdanskas (Gdańsk) 41
- Gladkovičiai (Гладковичи) 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 214, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 260, 265, 270, 276, 281
- Gnevkovas (Гневков) 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Golodnas (Голодно) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Gomelis (Гомель, Гомеи) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 154, 161, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Gorai (Горы) 129, 131, 134, 135, 138, 139, 143, 145, 151, 152, 155, 156, 160, 161, 167, 168, 181, 182, 185, 186, 189, 190, 194, 195, 202, 203, 206, 207, 212, 213, 217, 218, 223, 224, 227, 228, 232, 233, 237, 238, 245, 246, 249, 250, 253, 254, 258, 259, 265, 266, 269, 270, 274, 275, 279, 281
- Gorodečnas (Городечно, Городично) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Gorodnia (Городня) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 281
- Gorvolis (Горволь) 83, 88, 92, 97, 103, 117, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Igumeno slabada (Игуменова Слобода, Їгумнова Слобода) 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122
- Iputė, upė (Їпуть, Ипуть) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Istcas (Истец) 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Ivaka, upė (Ївака, Ивака) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 281
- Ivankovas (Иванков, Їванков) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123
- Josvainiai (Ясвойни) 120, 126
- Jugra (Югра) 61, 65, 70, 71, 75, 76, 80, 81, 85, 89, 92, 95, 96, 100, 102, 107, 108, 113, 114, 120, 121, 126, 128, 132, 136, 138, 142, 147, 149, 153, 154, 158, 160, 164, 166, 170, 173, 174, 177, 180, 183, 187, 188, 192, 193, 197, 204, 205, 209, 211, 215, 216, 220, 221, 225, 226, 230, 231, 235, 236, 240, 243, 247, 251, 252, 256, 257, 261, 263, 267, 268, 272, 273, 277, 278, 282
- Juodasis raistas (Черный Мох, Чорный Мох) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 281
- Kamenecas (Каменец) 128, 132, 138, 142, 147, 149, 154, 160, 164, 166, 170
- Kanevas (dab. Kanivas, Канев) 83, 88, 92, 97, 108, 113, 123, 126, 130, 135, 138, 143, 151, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 216, 224, 228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Karačėvas (Карачов, Карачев) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 154, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Kasplia (Каспля) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280

- Katynē (Катынь) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Kaunas (Ковно, Ковень) 19, 81, 86, 92, 96, 100
- Kazanē (Kazan, Казань) 38, 243, 247, 251, 252, 257, 261, 263, 267, 268, 272, 273, 277, 278, 282
- Kazarinovska (Казариновская) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Kembridžas (Cambridge) 25
- Kijevas (Киев) 83, 88, 92, 97, 103, 107, 108, 113, 117, 119, 123, 126, 130, 135, 138, 143, 151, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 216, 224, 228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Klinas (Клин) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Kortkovičiai (Копотковичи, Копутковичи) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Korylis (Копыль) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Košeliovo Miškas (Кошелев Лес) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Kovylnia (Ковыльня) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Kozelskas (Козелск) 63, 67, 73, 77, 105, 111, 116, 123
- Kremenaja (Кременая, Кремьяное) 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122
- Kremenecas (Кременец) 243, 248, 252, 257, 261
- Kričėvas (dab. Kručavas; Крычев, Кричов) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123, 129, 131, 134, 135, 138, 139, 143, 144, 150, 152, 155, 156, 160, 161, 166, 167, 168, 181, 182, 185, 186, 189, 190, 194, 195, 202, 203, 206, 207, 212, 213, 217, 218, 223, 224, 227, 228, 232, 233, 237, 238, 244, 246, 249, 250, 253, 254, 258, 259, 265, 266, 269, 270, 274, 275, 279, 280
- Krokuva (Kraaków, Краков) 6, 7, 13, 13, 20, 36, 42, 81, 87, 92, 96, 97, 101, 199, 216, 221
- Kubkas (Кубок) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Kutevas (Кутев) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Laričiai (Лапичи) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Lazarevas (Лазарево, Лазорево) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Lazarevščina (Лазаревщина) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Lenčica (Ланчица) 81, 86, 92, 96, 100
- Lenkija (Польша) 11, 12, 13, 17, 26, 36, 53, 56, 57, 60, 81–83, 85–87, 90–97, 99, 100, 101, 102, 108, 113, 114, 120, 126, 127, 128, 130, 132–142, 144, 145, 147–149, 150, 151, 153, 154, 156, 158–162, 164–168, 170–180, 182, 183, 184, 186–189, 192, 193, 194, 197, 199, 200, 201, 203–205, 207, 209, 210–213, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 228, 230, 231, 232, 235, 236, 237, 240, 242, 243, 245, 247, 250–254, 256–259, 261–264, 266, 268, 270, 272–275, 277, 278, 280, 283
- Lenkijos Karalystė (Королевство Польское) 12, 17, 18, 24, 26, 82, 86, 92, 96, 100, 101
- Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė (Grand Duchy of Lithuania, Великое княжество Литовское) 10–26, 36, 42, 44, 68, 78, 285, 286

- Lipiničiai (Липиничи) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Lisna (Лисна, Листна) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Liubavičiai (Любавичи) 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Liubečas (Любеч) 82, 87, 93, 98, 103, 108, 117, 123, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Liubunė (Любунь) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Liubuta (Любута) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Liubutskas (Любутеск, Любуцк) 19, 20, 53, 57, 62, 66, 73, 78, 82, 87, 93, 98, 105, 111, 116, 123
- Liudimskas (Людимеск, Людимск) 63, 67, 73, 77, 105, 111, 116, 123
- Livonija 17, 36, 59
- Lyčinas (Лычин) 62, 66, 73, 78, 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Lopasticai (Лопастницы) 62, 66, 72, 76, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 186, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 266, 270, 276, 281
- Lopatinas (Лопатин) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Lovcas (Ловец,) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 266, 270, 276, 281
- Lučinas (Лучин) 62, 66, 73, 78, 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122
- Lužicai (Лужици) 102, 108, 113, 114, 120, 126
- Masalskas (Масалеск, Масальск, Мосалеск) 20, 62, 66, 73, 78, 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Maskvos valstybė (Moscow State) 12, 13, 14, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 38, 42, 44, 45, 47, 49, 67, 68, 77, 78, 111, 124, 127, 285
- Mazovija (Мазовия) 149, 153, 154, 158, 160, 164, 166, 170, 173, 175, 176, 177, 180, 183, 184, 187, 188, 192, 193, 197, 201, 204, 205, 209, 211, 215, 216, 220, 222, 226, 230, 231, 235, 236, 240, 243, 247, 248, 251, 252, 256, 257, 261, 264, 268, 272, 273, 277, 278, 282
- Mcenskas (Мценск, Мценеск) 19, 20, 53, 57, 62, 66, 73, 78, 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 214, 218, 223, 228, 233, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Medininkai(Медники) 243, 248, 252, 257
- Medzybužas (Межибож) 81, 86, 92, 96, 100
- Melnikas (Мельник) 201, 205, 211, 216
- Mereja, upė (Меря) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 281
- Merkinė (Мереч) 173, 174, 175, 176, 177
- Meščera (Мещера) 55, 59, 64, 68, 73, 78
- Meščeskas (dab. Meščovskas; Мещеск, Месческ) 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Mezeckas (Мезецк, Мезчоск) 63, 67, 68, 73, 78
- Mglinas (Мглин) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280

- Mikulinas (Микулин) 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Mirovas (Миров) 81, 86, 92, 96, 100
- Mochas, upelis (Мох) 53, 57, 62, 67, 72, 77
- Mogiliovas (dab. Mogilias; Могилев) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Molochva (Молохва) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Monevida slabada (Монивидова Слободка, Моневи́дова Слобода) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 196, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Morozovičiai (Морозовичи) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Moščinas (Мощынь, Мошин) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Moškovo Kalnas (Мошкова Гора) 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122
- Mošnikai (Мошники) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Možaiskas (Можайск) 6, 23, 27, 56, 149, 153, 158, 159
- Mozyrius (Мозыр) 83, 88, 92, 97, 103, 108, 117, 123, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 213, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Mstislavcas (Мстиславец) 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122
- Mstislavlis (dab. Mscislavas; Мстиславль) 63, 67, 73, 77, 83, 88, 92, 97, 103, 104, 109, 110, 115, 117, 121, 123, 129, 130, 131, 133–135, 138, 139, 143–145, 150–152, 155, 156, 160, 161, 167, 168, 181, 182, 185, 186, 189, 190, 194, 195, 202, 203, 206, 207, 212–214, 217, 218, 223, 224, 227, 228, 232, 233, 237, 238, 244–246, 249, 250, 253, 254, 258, 259, 265, 266, 269, 270, 274, 275, 279–281
- Muškovičiai (Мушковичи) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123
- Nedochodovas (Недоходов) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 281
- Negomlia (Негомля) 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122
- Nekalčiausieji, kaimas (Пречистые) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 259, 265, 269, 275, 281
- Nekrasovas (Некрасов) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Nemelica (Немелица) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Neporotovičiai (Непоротовичи) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Neščiorda (Нещорда, Нещерда) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Nevedrėjus (Неведрей) 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Nevelis (Невель) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 266, 270, 276, 281

- Neželskojē (Нежелское, Нежелцкая) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Nežoda (Нежода) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123
- Novoselis (Новосель) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123
- Novosilskas (Новосильск) 60
- Obolenskas (Оболенск) 63, 67, 73, 77, 104, 109, 115, 121
- Oka, upē (Ока) 19, 20, 59, 67, 77, 111, 124
- Opakovas (Опаков) 62, 66, 73, 78, 83, 87, 93, 98, 105, 111, 116, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 214, 218, 223, 228, 233, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Orava (Опава) 102, 108, 113, 114, 120, 126
- Orda (Perekoro orda, Орда) 54, 58
- Orlincas, ežeras (Орлинцо) 53, 57, 62, 67, 72, 77
- Orša (Орша, Рша) 22, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Osovikas (Осовик) 82, 87, 93, 98, 105, 111, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 169, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Osteras, upē (Остер, Остр) 129, 133, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Ostras (Острый, Острей) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 266, 270, 276, 281
- Osuga, upē (Осуха, Осуга) 53, 57, 62, 67, 72, 77
- Osuga, valsčius (Осуга) 53, 57, 62, 67, 72, 77
- Oščitovas (Ошитов, Ощитов, Щитов) 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122
- Ovručas (Овруч, Вручай) 83, 88, 92, 97, 103, 108, 117, 123, 131, 135, 138, 143, 151, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 216, 224, 228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Ozeriščē, Vitebsko valsčius (Озерище, Озериць) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Ozeriščē, Dorogobužo valsčius (Озерище, Озерица, Озериць) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Ozerskaja (Озерская) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Oža (Ожа) 120, 126, 201, 205, 211, 216, 222, 226, 231, 235, 236, 240
- Rasunas (Пацын, Пацин) 82, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 169, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Palenkē (Подляше) 173, 174, 175, 176, 177
- Pečioros vienuolynas (Печерский Монастырь) 83, 87, 94, 103, 109, 117, 123
- Perlamas (Перелом) 120, 126, 201, 205, 211, 216, 222, 226, 231, 235, 236, 240
- Permē (Пермь) 52, 56, 60, 61, 65, 70, 71, 75, 76, 80, 81, 85, 89, 92, 95, 96, 100, 102, 107, 108, 113, 114, 120, 121, 126, 128, 132, 136, 138, 142, 147, 149, 153, 154, 158, 160, 164, 166, 170, 173, 174, 176, 177, 180, 183, 187, 188, 192, 193, 197, 204, 205, 209, 211, 215, 216, 220, 221, 225, 226, 230, 231, 235, 236, 240, 243, 247, 251, 252, 256, 257, 261, 263, 267, 268, 272, 274, 277, 278, 282
- Petrovo Laikumas (Петровское Держанье) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Plavejckaja (Плавецкая, Платвецкая) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281

- Plotincas, ežeras (Плотинцо) 53, 57, 62, 67, 72, 77
- Počerapas (Почеп, Почоп, Почап) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 154, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 217, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Počinas (Почын, Почин) 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 214, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 260, 265, 270, 276, 281
- Pogorelojė (Погорелое) 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122
- Pogostiščė (Погостище) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 180, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Pokiničiai (Покиниччи) 82, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 169, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Polešanai (Полешаны) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Polockas (Полоцк, Полтеск) 35, 81, 83, 86, 88, 92, 93, 96, 96, 97, 100, 103, 109, 117, 120, 124, 126, 128, 131, 132, 135, 138, 142, 143, 147, 149, 152, 154, 156, 160, 164, 166, 167, 170, 182, 184, 186, 188, 189, 192, 193, 194, 197, 201, 203, 205, 207, 224, 212, 217, 228, 232, 237, 243, 246, 248, 250, 252, 253, 256, 257, 258, 261, 266, 271, 274, 279
- Poniklis (Поникль) 53, 57, 62, 67, 72, 77
- Popo Kalnas (Попова Гора) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 154, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 217, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Porečjė (Порече) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123, 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Poznanė (Познань) 82, 86, 92, 96, 101
- Prikladnia (Прикладня) 82, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 169, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Pronskas (Пронск, Пронеск) 82, 86, 93, 98, 104, 110, 115, 121, 129, 133, 144, 150, 154, 161, 167, 180, 184, 189, 194, 201, 205, 213, 217, 222, 226, 232, 237, 244, 248, 253, 259, 264, 269, 275, 280
- Propoiskas (Dab. Slauharadas; Пропоиск, Пропоеск) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Prostas (Прост) 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122
- Prudai (Пруды) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123
- Prudilna (Прудильна) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 281
- Prūsija (Пруссия) 12, 27, 81, 85, 86, 90, 92, 95, 96, 100, 102, 108, 113, 114, 120, 126, 128, 132, 136, 137, 141, 142, 147, 149, 153, 154, 158, 160, 164, 166, 170, 173, 175–177, 180, 183, 184, 187, 188, 192, 193, 197, 201, 204, 205, 209, 211, 215, 216, 220, 222, 226, 230, 231, 235, 236, 240, 243, 247, 248, 251, 252, 256, 257, 261, 264, 268, 272, 273, 277, 278, 282
- Pskovas (Псков) 19, 20, 55, 59, 61, 62, 65, 66, 69, 70, 71, 72, 75, 76, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 88, 89, 92–96, 98, 99, 100, 102, 104, 106, 107–109, 112–115, 118–121, 125, 126, 128, 129, 132, 133, 136, 138, 142, 144, 147–150, 153, 154, 158, 160, 161, 166, 167, 170, 173, 174, 176, 177, 180, 183, 184, 187, 188, 192–194, 197, 201, 205, 209, 211, 212, 216, 217, 220–222, 225, 226, 230–232, 235, 236, 237, 240, 243, 244, 247, 248, 251–253, 257, 259, 261, 263, 264, 267, 268, 272, 273, 278, 280, 282
- Pulnevas (Пульнев, Пулнев) 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 214, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 260, 265, 270, 276, 281
- Pupovičiai (Пуповичи) 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181,

- 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228,
234, 239, 245, 249, 255, 260, 266, 270,
276, 281
- Pustoseljė (Пустоселье) 129, 134, 139, 144, 150,
155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213,
218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259,
265, 269, 275, 280
- Putivlis (dab. Putyvlis; Путивль) 82, 87, 93,
98, 104, 110, 115, 122, 129, 133, 139, 144, 150,
154, 161, 167, 180, 184, 189, 195, 213, 217,
222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264,
269, 275, 280
- Radogoščius (Радогощ) 82, 87, 93, 98, 104,
110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 154,
161, 167, 180, 184, 189, 195, 201, 206, 213,
217, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259,
264, 269, 275, 280
- Raseiniai (Росейни) 264, 268, 274, 278, 282
- Ratšinas (Ратшин, Радшин) 83, 88, 92, 97, 103,
109, 117, 123
- Raudonasis miškas (Красный Борок) 53, 57,
62, 67, 72, 77
- Ražna (Рожна, Ражна) 83, 87, 94, 99, 104, 109,
115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168,
181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 218, 223,
228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270,
276, 281
- Rechta (Рехта) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Rečica (dab. Rečusa; Речыца, Речица) 83, 88,
92, 97, 103, 117, 131, 135, 138, 143, 152, 156,
160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212,
217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258,
266, 270, 274, 279
- Redynė (Редынь, Радынь) 83, 87, 93, 98, 105,
110, 116, 122
- Riazanė (Резань, Рязань) 19, 82, 86, 93, 98,
129, 133, 144, 149, 150, 153, 154, 158, 160, 161,
164, 166, 167, 170, 180, 183, 184, 187, 188, 189,
192–194, 197, 201, 204, 205, 209, 211, 213,
215, 216, 217, 220–222, 225, 226, 230–232,
235–237, 240, 243, 244, 247, 248, 251–253,
256, 257, 259, 261, 263, 264, 267–269, 272,
273, 275, 277, 278, 280, 282
- Riazanės Pereslavlīs (Переславль Рязанский)
82, 86, 93, 98, 129, 133, 139, 144, 150, 154,
161, 167, 180, 184, 189, 194, 201, 205, 213, 217,
222, 226, 232, 237, 244, 248, 253, 259, 264,
269, 275, 280
- Rylskas (Рылеск, Рылск) 82, 87, 93, 98, 104,
110, 115, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 154, 161,
167, 180, 184, 189, 195, 213, 217, 222, 227, 233,
238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Rytų Europa 14
- Romanovas (Романов) 129, 131, 134, 135, 139,
143, 144, 145, 150, 151, 152, 156, 160, 161, 181,
185, 186, 189, 190, 194, 195, 202, 206, 207,
212, 213, 217, 218, 223, 224, 227, 228, 232,
237, 238, 245, 249, 250, 253, 254, 258, 259,
265, 269, 270, 274, 275, 280, 281
- Roslavlīs (Рославль, Рословль) 63, 67, 77, 83,
88, 92, 97, 103, 104, 109, 115, 117, 121, 123,
129, 133, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 168,
181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223,
227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269,
275, 280
- Rostovas (Ростов) 52, 56, 60, 174, 175
- Ruda (Руда) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123,
129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181,
185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227,
233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275,
280
- Rusia (Русь) minima beveik kieviename
puslapyje
- Rusija (Rosija, Россия) 12–18, 23, 24, 44, 46, 47
- Ržėvas (Ржев, Ржов) 19, 53, 57, 62, 66, 72, 76,
77, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151,
155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214,
219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260,
266, 270, 276, 281
- Sankt Peterburgas (Санкт Петербург) 10, 12,
13, 20, 22, 27, 28, 40, 46, 47
- Sebežas (Себеж) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117,
124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 180,
184, 186, 189, 194, 201, 205, 212, 213, 217,
222, 226, 228, 232, 237, 244, 248, 253, 259,
264, 268, 269, 275, 280
- Selečna (Селечна) 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116,
122
- Serenskas (Серенеск) 53, 63, 67, 73, 77, 105, 111,
116, 123
- Serpeiskas (Серпееск, Серпейск) 20, 62, 66,
73, 78, 82, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130,

- 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 180, 184, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Serpuchovas (Серпухов) 56
- Severo Naugardukas (dab. Siverų Naugardas; Новгородок, Новагородок Северский) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 115, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 154, 161, 167, 180, 184, 189, 195, 213, 217, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Sibiras (Сибирь) 263, 268, 272
- Silezija (Силезия) 102, 108, 113, 114, 120, 126
- Sitnianai (Ситняны, Ситна) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Sižka, upelis (Сижка) 53, 57, 62, 67, 72, 77
- Skarbovičiai (Скарбовичи) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Skirnemunė (Скерстомонь) 264, 268, 274, 278, 282
- Slonimas (Слоним) 128, 132, 138, 142, 147, 149, 154, 160, 164, 166, 170
- Slovnevas (Словнев) 123, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Smolenskas (Смоленск, Смоленск) 19, 20, 22, 23, 53, 54, 57, 58, 62, 65, 66, 70, 73, 75, 78, 80, 83, 87, 88, 92, 97, 99, 103, 107, 109, 113, 117, 119, 123, 124, 126, 129, 130, 134, 139, 140, 144, 145, 150, 151, 155, 161, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 211, 213, 214, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 245, 249, 254, 259, 260, 265, 269, 270, 275, 276, 280, 281
- Snopotė (Снопоть) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Snovskas (dab. Sednivas; Сновск, Сновеск) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Solovjevičiai (Соловьевичи, Соловевичи) 82, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 169, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Sožas, upė (Сож) 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 214, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 260, 265, 270, 276, 281
- Starcovas (Старцово) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Starodubas (Стародуб) 23, 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 154, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 217, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Strekulai (Стрекулы) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Strešinas (dab. Strešynas; Стрешин) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Sucharas (Сухор, Сухар) 82, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 169, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Svaditas (Свадит) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123
- Sverkovų Lukai (Сверковые Луки) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Svetilovičiai (Светиловичи) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Sviatas (Свято, Усвята) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167,

- 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224,
228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271,
274, 279
- Ščiučja (Щучья) 83, 88, 92, 103, 109, 117, 123,
129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181,
185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227,
233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275,
280
- Šibnevas (Шибнево) 129, 133, 139, 144, 150, 155,
161, 167, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218,
223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265,
269, 275, 280
- Šoptovas (Шоптов, Шептов) 83, 87, 93, 98, 105,
110, 116, 122, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162,
168, 181, 185, 190, 196, 202, 207, 214, 218,
223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265,
270, 276, 281
- Šuja (Шуя) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130,
134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190,
195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238,
244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Šumiačia, upė (Шумяча) 129, 134, 139, 144, 150,
155, 161, 167, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206,
213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254,
259, 265, 269, 275, 280
- Šv. Dvasios vienuolynas (Духовский
монастырь) 83, 87, 94, 103, 109, 117, 123
- Šv. Klimentijus, kaimas (Климентий Святой,
Клементий Святой) 130, 134, 140, 145,
151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206,
214, 218, 223, 227, 233, 239, 245, 249, 255,
260, 265, 270, 276, 281
- Šv. Romos imperija 33, 35, 36
- Šv. Trejybės vienuolynas (Троицкий
монастырь) 83, 87, 94, 103, 109, 117, 123
- Tarusa (Торуса) 59, 63, 67, 73, 77, 104, 110, 115,
121
- Telėšovičiai (Телешовичи, Телешевичи) 82,
87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139,
144, 150, 155, 161, 167, 182, 186, 189, 194, 203,
207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 245, 250,
253, 258, 266, 270, 274, 279
- Tereničiai (Тереничи) 82, 87, 93, 98, 104, 110,
116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167,
182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224,
228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270,
274, 279
- Tešilovas (Тешылов, Тешилов) 63, 67, 73, 77,
104, 109, 115, 121
- Tukocinas (Тыкотин, Тикотинь) 264, 268,
274, 278, 282
- Toropėcas (Торопец) 83, 87, 94, 99, 104, 109,
115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168,
181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 218, 223,
228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270,
276, 281
- Trubčekas (dab. Trubčėvskas; Трубецк,
Трубческ) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116,
122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167,
180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 218, 222,
227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269,
275, 280
- Tuchačėvas (Тухачов, Тухочев) 83, 87, 98, 105,
111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162,
168, 180, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218,
222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264,
269, 275, 280
- Tura (Тура) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130,
134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191,
196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239,
245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Turovas (Туров) 103, 108, 117, 123, 131, 135, 138,
143, 152, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194,
203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246,
250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Tverė (Тферь, Тверь) 19, 20, 61, 62, 65, 66, 69,
70–72, 75, 76, 79, 80–82, 85, 86, 89, 92, 93,
95, 96, 98, 100, 102, 104, 106–109, 112–115,
119–121, 125, 126, 128, 129, 132, 133, 136, 138,
139, 142, 144, 147, 149, 150, 153, 154, 158,
160, 161, 164, 166, 167, 170, 173–177, 180,
183, 184, 187–189, 192–194, 197, 201, 204,
205, 209, 211, 213, 215–217, 220–222, 225,
226, 230–232, 235–237, 240, 243, 244, 247,
248, 251–253, 256, 257, 259, 261, 263, 264,
267–269, 272, 273, 275, 277, 278, 280, 282
- Ugra, upė (Угра) 62, 66, 73, 78
- Usvaja (Усвая) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121,
130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 191,
196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239,
245, 249, 255, 260, 266, 270, 276, 281

- Uvarovičiai (Уваровичи) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 182, 185, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 245, 250, 253, 258, 266, 270, 274, 279
- Užeperetė (Ужепереть) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Užica (Ужица, Вужица) 105, 110, 116, 122
- Valkavyskas (Волковыск) 173–177, 180, 184, 188, 192
- Vandennešis (Водонос) 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Varšuva (Warszawa) 26, 41, 46, 286
- Vasilkovas (Василково) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Vechra, upė (Вехра) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 281
- Vedroša (Ведроша) 21, 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Velila (Велила, Велиль) 62, 66, 72, 76, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 186, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 266, 270, 276, 281
- Velizas (Велиж) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Veniovas (Венев) 63, 67, 73, 77, 104, 109, 115, 121
- Verbilovo slabada (Вербилова Слобода) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Verchovjė (Верховье) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 196, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Vereiskas (Верейск) 56, 69, 79
- Veržava (Вержава) 83, 87, 93, 98
- Veržavskas (Вержавск) 103, 109, 117, 123
- Vesneologas (Веснеболог) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 266, 270, 276, 281
- Vetlica (Ветлица) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123
- Viatka (Вятка) 263, 268, 272
- Viazma, miestas (Вязма) 20, 63, 67, 72, 73, 77, 104, 110, 116, 122, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Viazma, Polocko valsčius (Вязмо, Вязма) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Vilnius 5, 9, 11, 12, 20, 22, 285
- Vitebskas (Витебск) 35, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 120, 124, 126, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 180, 182, 184, 186, 188, 189, 192, 193, 194, 197, 203, 207, 212, 217, 221, 222, 224, 226, 228, 231, 232, 235, 236, 237, 240, 246, 250, 253, 258, 264, 266, 268, 271, 274, 278, 279, 282
- Vyškovas (Вышков) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Vurpinas (Выпино) 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 260, 265, 270, 275, 281
- Vladimiras (Володимирь, Володимирь) 61, 65, 70, 75, 76, 80, 81, 85, 89, 92, 95, 96, 100, 102, 107, 108, 113, 114, 120, 121, 126, 128, 132, 136, 138, 142, 147, 149, 153, 154, 158, 160, 164, 166, 170, 173, 174, 176, 177, 180, 183, 183, 187, 188, 192, 193, 197, 200, 204, 205, 209, 211, 215, 216, 220, 221, 225, 226, 230, 231, 235, 236, 240, 243, 247, 251, 252, 256, 257, 261, 263, 267, 268, 272, 273, 277, 278, 282
- Vodosa (Водоса, Водуса) 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122
- Volockas (Волоцк) 66, 76

- Vologda (Вологда) 174, 175
- Vorunicos (Ворыници, Вороници) 82, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 169, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Vorotynskas (Воротынск, Воротынеск) 104, 110, 116, 122
- Vroclavas (Wrocław) 41
- Vseslavlis (Всеславль, Свеславль) 82, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 169, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Vzrubas (Взруб) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 281
- Zaborjė (Заборье) 129, 134, 139, 144, 150, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Zalesė (Залесье, Залесе) 82, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122, 129, 133, 139, 144, 150, 155, 161, 167, 180, 184, 190, 195, 201, 206, 213, 217, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Zalidovas (Залидов) 62, 66, 73, 78, 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 207, 214, 218, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Zamošė (Замошь, Замошенье) 83, 88, 93, 97, 103, 109, 117, 124, 131, 135, 138, 143, 152, 156, 160, 167, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 217, 224, 228, 232, 237, 246, 250, 253, 258, 266, 271, 274, 279
- Zamošjė (Замошье, Замоше) 83, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 134, 140, 145, 151, 156, 162, 168, 180, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 222, 227, 233, 238, 244, 248, 254, 259, 264, 269, 275, 280
- Zaorjė (Заопье) 83, 87, 93, 98, 105, 110, 116, 122
- Zavoločjė (Заволочье) 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 266, 270, 276, 281
- Zverovičiai (Зверовичи) 129, 130, 134, 139, 144, 145, 150, 151, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280, 281
- Železnica (Железница) 130, 134, 139, 145, 151, 155, 161, 168, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 245, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 281
- Žemaitija (Жомойть) 53, 56, 57, 60, 61, 65, 66, 70, 71, 75, 76, 80, 81, 85, 86, 90, 92, 95, 96, 100, 102, 108, 113, 114, 120, 126, 128, 132, 136, 137, 141, 142, 147, 149, 153, 154, 158, 160, 164, 166, 170, 173, 175–177, 180, 183, 184, 187, 188, 192, 193, 197, 201, 204, 205, 209, 211, 215, 216, 220, 222, 226, 230, 231, 235, 236, 240, 243, 247, 248, 251, 252, 256, 257, 261, 264, 268, 272, 273, 277, 278, 282
- Žeresperas (Жереспер, Жерешпер) 83, 88, 92, 97, 103, 109, 117, 123
- Žerynia (Жерыня, Жериня, Жориня) 82, 87, 93, 98, 105, 111, 117, 123, 130, 135, 140, 145, 151, 156, 162, 169, 181, 185, 190, 195, 202, 206, 213, 218, 223, 227, 233, 238, 244, 249, 254, 259, 265, 269, 275, 280
- Žiežmariai (Жижморь) 81, 86, 92, 96, 101, 174, 175, 176
- Žitomiras (dab. Žytomiras; Житомир) 83, 88, 92, 97, 103, 108, 117, 123, 131, 135, 138, 143, 151, 156, 160, 166, 182, 186, 189, 194, 203, 207, 212, 216, 224, 228, 232, 237, 250, 253, 254, 258, 266, 270, 274, 279
- Žižeckaja (Жижецкая, Жижетская) 83, 87, 94, 99, 104, 109, 115, 121, 130, 134, 140, 145, 151, 155, 162, 168, 181, 185, 191, 196, 202, 207, 214, 219, 223, 228, 234, 239, 245, 249, 255, 260, 265, 270, 276, 281
- Žulinas (Жулин) 62, 66, 73, 78, 83, 87, 93, 98, 104, 110, 116, 122

Li232 **Lietuvos** Didžiosios Kunigaikštystės ir Maskvos valstybės sutartys 1449–1556 metai : šaltinių publikacija / Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos istorijos institutas ; sudarė, parengė, vertė Marius Sirutavičius ; [mokslinė redaktorė Jūratė Kiaupienė]. – Kaunas : Vytauto Didžiojo universitetas; Vilnius : Versus aureus, 2016. – 308 p. – (Lietuvos užsienio politikos dokumentai. XIII–XVIII a. / redakcinė kolegija: Jūratė Kiaupienė (pirmininkė) ... [et al.]

Santr. angl. – Bibliogr.: p. 285–289. – Asmenvardžių ir vietovardžių r-klės: p. 290–307.

ISBN 978-609-467-250-7 (internetinis)

ISBN 978-9955-34-647-0 (internetinis)

ISBN 978-609-467-251-4 (spausdintas)

ISBN 978-9955-34-648-7 (spausdintas)

<http://dx.doi.org/10.7220/9786094672507>

Šaltinių rinkinyje publikuojamos dvidešimt trys Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Maskvos valstybės 1449–1556 metų taikos ir paliaubų sutartys. Publikaciją sudaro perrašyti sutarčių originalai ir jų tekstų vertimai į lietuvių kalbą. Atrenkant dokumentus publikacijai, prioritetas buvo teikiamas dar neskelbtiems tarpvalstybinių sutarčių originalams – pergamentams. Tačiau dėl prastos kai kurių pirminių dokumentų fizinės būklės teko pasiremti jų nuorašais. Leidiniu siekiama sudaryti geresnes sąlygas šiuos istorinius šaltinius, turinčius ne tik mokslinę, bet ir politinę bei visuomeninę vertę, pažinti ne tik tyrėjams profesionalams, bet ir studentams, taip pat neakademinės bendruomenės nariams, besidomintiems Lietuvos užsienio politikos, santykių su Rusija (tuomete Maskvos valstybe) istorine raida.

UDK 327(474.5:470)(091)+94(474.5)„1385/1569“+94(470)

LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS IR MASKVOS VALSTYBĖS SUTARTYS 1449–1556 METAI

Š A L T I N I Ų P U B L I K A C I J A

2016 11 o8. Tiražas 350 egz. Užsakymo nr. K16-085

Sudarytojas *Marius Sirutavičius*

Mokslinė redaktorė *Jūratė Kiaupienė*

Redaktorius *Artūras Judžentis*

Maketuotojas *Saulius Bajorinas*

Viršelio iliustracija:

Sutrupėjusių LDK pasiuntinių antspaudų likučiai, prikabinti ant 1503 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro paliaubų su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu Ivanu III sutarties. (Originalo saugotojas Rusijos senųjų aktų archyvas)

Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 58, LT-442448 Kaunas
www.vdu.lt | leidyba@bibl.vdu.lt

Išleido „Versus aureus“ leidykla
Rūdninkų g. 18, LT-01135 Vilnius
info@versus.lt | www.versus.lt

Spausdino „BALTO print“ spaustuvė
Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius
www.baltoprint.com | info@baltoprint.com